

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAK SAVUNUSU YAPAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SURİYELİ
MÜLTECİLER ODAĞINDA SOSYOLOJİK ANALİZİ

HAZIRLAYAN
İŐINSU KÖKSAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖŐR. ÜYESİ OLGU KARAN

ANKARA – 2020

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 30/ 11 / 2020

Öğrencinin Adı, Soyadı: Işımsu KÖKSAL.

Öğrencinin Numarası: 2171092

Anabilim Dalı: Sosyoloji.

Programı: Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans.

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Olgu KARAN

Tez Başlığı: Hak Savunusu Yapan Sivil Toplum Kuruluşlarının Suriyeli Mülteciler Odağında Sosyolojik Analizi

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 79 sayfalık kısmına ilişkin, 30/11/2020 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 12'dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih: 30/11/ 2020

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

Dr. Öğr. Üyesi Olgu KARAN

TEŞEKKÜR

Öncelikle, tezimin her aşamasında kıymetli önerileri ve desteklerini sunan ve beni umutlandıran değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Olgu Karan'a, tezimin temellerinin atılmasında büyük katkıları olan sevgili hocam Yrd. Doç. Dr. Türkan Fırıncı Orman'a ve Dr. Öğr. Üyesi Emek Barış Kepenek hocama, tezimi geliştirmem konusunda önerileriyle ufkumu açan değerli hocalarım Prof Dr. Aytül Kasapoğlu'na ve Doç. Dr. Günnur Ertong'a minnettarım.

Motivasyonum konusunda bana her zaman destek olan canım anneannem Fatma Gülen Levender'e, azmim ve çalışkanlığımı borçlu olduğum aileme; babam ve anneme ve son olarak araştırmam boyunca yanımda olan ve bana destek olarak beni güçlü hissettiren canım arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de bulunan hak savunusu yapan Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) Suriyeli mülteciler odağında devlet, halk ve diğer STK’larla ilişkilerinin sosyolojik analizinin yapılmasıdır. 2011 Suriye krizi sonrası Türkiye, dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir. Türkiye’de yasal mevzuattan ötürü hukuki statüleri açısından dezavantajlı konumda bulunan geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilere, hak savunusu yapan STK’lar, hukuki statülerinin iyileştirilmesi ve hak ihlallerinin önlenmesi gibi konularda destek olmaktadır. Tez, iki farklı araştırma deseni kullanılarak toplanan verilere dayanmaktadır. İlki sistematik taramayla yapılan döküman analizi ve diğeri ampirik verilere dayanan saha çalışmasıdır. Yarı-yapılandırılmış mülakat tekniğine uygun olarak sorular hazırlanmıştır. Ankara’da bulunan beş hak savunusu yapan STK’ya ulaşılmıştır. Görüşmeyi kabul eden STK’ların yetkilileriyle ayrı günlerde görüşmeler yapılmıştır. Deşifre edilen görüşmeler temel alınarak gerçekleştirilen ampirik veri analizi sonucunda belirli veriler toplanmıştır. Verilerden birçok değerli bulgu elde edilmiş olup en önemli bulgularından birisi, üç STK’nın da devlet ile güçlü bir iş birliği içinde olmadığıdır. İHD, İHGD ve MAZLUM-DER’de mülteci krizine ilişkin sorunların çözümü konusunda verimliliklerini artırmak adına devlet ile iş birliksel ağ kurmaya çalışmış olsa da devletin bu duruma sıcak bakmadığı görülmektedir. Devlet ile STK’ların örgütsel olarak güçlü bir iş birliksel ağ kuramadığı noktada, hem STK’ların hem de devletin mülteci krizine ilişkin sorunların çözümü konusundaki faaliyetlerinin ve verimliliklerinin düşük düzeyde kaldığı kanısına varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnsan hakları, hak savunusu, Sivil Toplum Kuruluşu, Suriyeli, mülteci

ABSTRACT

The aim of this study is making the sociological analysis of the human rights advocate non-governmental organizations' relations with government, society and the other NGO's in the context of Syrian refugee crisis. After the Syrian crisis in 2011, Turkey has become the country hosting the most Syrian refugees in the world. Due to legal regulations in Turkey. Syrian refugees has become the disadvantaged group of people because of the granted limited legal rights by Turkey government. Human rights advocate NGO's supports Syrians for the prevention of human rights violation and the enhancement of their legal status. The research data was collected by two different reserch study methods, the document analysis and the fieldwork based on empirical data. The questions were prepared in accordnace with the semi-structured interview technique. Five rights advocates were reached in Ankara. The interview made with the NGO's who positively responding the interview. The meetings were held on different days with NGO's that accepted the meeting. The empirical data were collected via data analysis of the deciphered interviews. Mnay valuable findings has been obtained from the data. One of the most important finding is that there is no strong cooperation between the government and the all NGO's in Turkey. Even though, İHD, İHGD & MAZLUM-DER have tried to establish a collaborative network with the government to increase their efficiency in order to solve the refugee crisis, the government has not response positively in general.

Key words: Human rights, human rights advocacy, NGO, Syrian, refugee

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TABLolar LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ.....	1
1.1.Araştırmanın Problemi	7
1.2.Araştırmanın Amacı	9
1.3.Araştırmanın Önemi	10
1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları	10
1.5.Araştırmanın Kuramsal ve Metodolojik Yaklaşımı ve Sayıtlar	10
1.5.1. Araştırmanın Kuramsal Yaklaşımı	10
a) Weberyen Bürokrasi Kuramı.....	11
b) Örgüt Kavramı ve Örgüt Yapıları.....	12
c) Örgütsel Karar Verme Yaklaşımları.....	13
d) Örgütler-arası ve Örgüt-içi İlişkiler.....	14
1.5.2. Araştırmanın Metodolojik Yaklaşımı.....	15
1.6. Araştırmanın Yöntemi	15
1.6.1. Döküman Analizi: SistematiK Tarama	15
1.6.2. Ampirik Araştırma.....	16
a) Evren ve Örneklem.....	16
b) Ampirik Veri Toplama Araçları	17
c) Verilerin Çözümlemesi.....	18
BULGULAR ve TARTIŞMA	19
2.1. Döküman Analizi Bulguları.....	19
2.1.1. Türkiye’de Suriyeliler ve Onlarla İlgili Çalışmalar.....	19
a) Dünyada Suriyelilere Ev Sahipliği Yapan Ülkeler.....	21
b) Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Özellikleri.....	21

2.1.2. Mülteci Hakları.....	33
a) Barınma Hakkı.....	35
b) Eğitim Hakkı	36
c) Sosyal Oryantasyon Hakkı	38
d) Sağlık Hakkı	39
e) Çalışma İzni Hakkı	40
2.1.3. Sivil Toplum Kuruluşları.....	41
a) Hak Savunuculuğunun Kurumsal Yönetimi: Hak Temelli STK'lar	42
b) Hak Temelli STK'ların Karşılaştıkları Problemler	43
c) Hak Temelli STK'ların Roller, Çalışma Yöntemleri ve Etki Alanları	43
d) Hak Temelli STK'lar ve Lobicilik	44
e) Hak Temelli STK'ların Göç ve Mültecilere İlişkin Projeksiyonları	45
2.1.4. Türkiye'de STK'lar ve Mülteciler.....	45
a) Kamu ile Koordinasyon.....	46
b) Uluslararası Örgütler ve STK'lar ile Koordinasyon.....	46
c) Türkiye'deki STK'ların Mültecilere Yönelik Faaliyetleri.....	46
2.2. Ampirik Araştırma Bulguları.....	50
2.2.1. Hak Temelli STK'ların Suriyeli Mülteci Krizi Çerçevesinde Devletle İlişkisi	50
2.2.2. Hak Temelli STK'ların Suriyeli Mülteci Krizi Çerçevesinde Halkla İlişkisi	56
2.2.3. Hak Temelli STK'ların Diğer STK'larla İlişkileri	63
2.2.4. Hak Temelli STK'ların Suriyeli Mülteci Krizine İlişkin Görüşleri, Çalışma Yöntemleri ve Faaliyetleri	67
SONUÇ.....	75
Kaynakça	80
EK 1. Yarı-Yapılandırılmış Mülakat Soruları	88
EK 2. STK'larla Yapılmış Olan Mülakatlar	91
EK 3. Etik Kurul Onay Belgesi	162

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1: Suriyelilerin Şehirlerdeki Nüfusu ve İl Nüfusuna Oranı	23
Tablo 2: Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	25
Tablo 3: Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyelilere Verilen Sağlık Hizmeti Verileri	31

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1: Dünyada Suriyelilere Ev Sahipliği Yapan 5 Ülke (2018.....	21
Şekil 2: Yıllara Göre Türkiye'de Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeli Sayısı.....	22
Şekil 3: Geçici Koruma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler.....	23
Şekil 4: Yıllara Türkiye'de Dünyaya Gelen Suriyeli Bebek Sayısı	27
Şekil 5: Eğitim Çağındaki Suriyelilerin Dağılımı.....	28
Şekil 6: Yıllara Göre Türkiye'de Eğitime Erişen Suriyeli Sayısı.....	29
Şekil 7: Eğitim Kademelerine Göre Okullaşma Sayıları	29
Şekil 8: Yüksek Öğretimdeki Suriyeli Sayısı.....	30
Şekil 9: Yüksek Öğretimdeki Kademelere Göre Suriyeli Sayısı	30
Şekil 10: Suriye şirketlerin sayısı ve Suriye ortak sermayesi miktarı.....	32

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
İHD	İnsan Hakları Derneği
İHGD	İnsan Hakları Gündemi Derneği
İHOP	İnsan Hakları Ortak Platformu
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
LGBTİ	Lezbiyen, gey, biseksüel, transgender, interseks
MAZLUM-DER	İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı

GİRİŞ

İnsan hakları ile ilgili en temel hukuki metnin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi olduğunu söylemek mümkündür (Nations, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 2020). 1945'te kurulan BM, kuruluşunun hemen akabinde insan haklarının ne olduğunu somut olarak ortaya koymak için faaliyetlerine başlamış ve 1948 yılında belirlediği hakları İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile ortaya koymuştur. Beyannamenin ön sözünde:

“İnsanlık topluluğunun bütün bireyleriyle kuruluşlarının bu Bildirgeyi her zaman göz önünde tutarak eğitim ve öğretim yoluyla bu hak ve özgürlüklere saygıyı geliştirmeye, giderek artan ulusal ve uluslararası önlemlerle gerek üye devletlerin halkları ve gerekse bu devletlerin yönetimi altındaki ülkeler halkları arasında bu hakların dünyaca etkin olarak tanınmasını ve uygulanmasını sağlamaya çaba göstermeleri amacıyla tüm halklar ve uluslar için ortak ideal ölçüleri belirleyen bu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini ilan eder.”

şeklindeki beyan ile içerikteki konuların özü ifade edilmiştir. 30 maddeden ve bu maddelerin alt başlıklarından oluşan bu beyanname insan haklarıyla ilgili temel konuları ele almaktadır.

Bu bölümde göç ve mülteciler bağlamında insan hakları sosyolojisi anlatılmaktadır. Ardından sırasıyla insan hakları kavramı ve tarihsel gelişimi; insan hakları, göç ve mülteciler; hak sosyolojisi çerçevesinde göç ve mülteciler: Türkiye’de mülteciler, insan hakları savunuculuğu ve sivil toplum konularına yer verilmektedir.

İnsan Hakları Savunuculuğu ve Sivil Toplum

İnsan hakları kavramı, yüzyıllar boyunca; önce fikir ve düşünce bağlamında gelişen daha sonra da yasalarla, anayasalarla ve uluslararası anlaşmalarla korunan temel hak ve özgürlükleri tanımlamak için kullanılan terimdir. İnsanın sadece insan olmasıyla kazandığı hakları tanımlamak için kullanılır. Dolayısıyla dil, din, ırk, coğrafya fark etmeksizin her bireyin ileri sürebileceği haklar bütünüdür. Bu bakımdan evrensel bir nitelik taşır. Bu haklar ihlal edilemez, devredilemez, vazgeçilemezdir. Kişinin temel hak ve özgürlüklerini

baskı, şiddet gibi her türlü dış etkiden korur. Bu hakların kaynağı ise insan onurudur. Yani insan hakları ile ilgili yükümlülüklerin merkezinde insan onurunu korumak vardır.

Sosyal bilimlerdeki pek çok kavram gibi insan haklarının da tek ve tartışmasız bir tanımı yoktur. En genel tanımı ile insan hakları “Geniş manada insan hakları denildiği zaman, insanın birey olmaktan kaynaklanan haklarının tamamı anlaşılır. Dar anlamda insan hakları, temel haklar olup, bunlar olmazsa olmaz niteliktedir.” şeklinde ifade edilmektedir (Tezcan, 2011). Bunun yanında Birleşmiş Milletler’e göre insan haklarının tanımı şöyle yapılmaktadır.

“İnsan hakları, ırk, cinsiyet, milliyet, etnik köken, dil, din veya başka herhangi bir statüden bağımsız olarak tüm insanlara özgü haklardır. İnsan hakları yaşam ve özgürlük, kölelik ve işkence özgürlüğü, düşünce ve ifade özgürlüğü, çalışma ve eğitim hakkı ve daha fazlasını içerir. Herkesin bu haklara ayırım gözetmeksizin hakkı vardır” (Nations, 2020).

İnsan hakları kavramıyla kast edilen temel hak ve özgürlüklerin ve bunlara bağlı kuralların oluşması yani bugünkü görünümünü alması yüzyıllar boyunca yaşanan tecrübelerin ve mücadelenin birikimidir. Antik Yunan'dan itibaren temel hak ve özgürlükler ile ilgili gelişmeler yaşansa da konuyla ilgili asıl derinlik hümanizm çerçevesinde Reform ve Rönesans ile yakalanmıştır (Bingöl, 2018). Daha sonra İngiltere, Fransa ve ABD insan haklarıyla ilgili ivme yakalamış, bu ülkelerde konuyla ilgili bildiriler yayınlanmış, kanunlar çıkartılmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde ise büyük savaşlardan ötürü pek çok insan hakları ihlali söz konusu olmuştur. Buna çare olunması adına önce devletlerin özelinde başlayan ve olgunlaşan insan haklarının korunmasına ilişkin çalışmalar, daha sonra insan haklarının uluslararası kurumsallaşmasını getirmiştir (Frabs, 2020). Dünya savaşlarının yanında, totaliter rejimlerin varlığı ve iç hukuktaki altyapının yetersiz olduğu düşüncesi de bu kurumsallaşmayı hızlandıran sebepler arasındadır.

1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletler ile insan hakları konusu ilk kez kurumsal bir uluslararası yapı tarafından korunma altına alınmıştır. Kuruluş belgesinde temel hak ve özgürlüklerden bahsedilmiş BM'nin hem kurumsal anlamda hem de üye devletler anlamında bu hakların korunmasına ilişkin sorumluluğu vurgulanmıştır. Bu aşamayla birlikte insan hakları kavramı küresel bir nitelik kazanmış ve uluslararası anlamda en üst kurumsal mekanizma tarafından yükümlülükler tanımlanmıştır. Böylelikle küresel manada insan haklarına ilişkin çalışmalar artmış sadece BM nezdinde değil bölgesel anlamda da

karşılıklı bildirgeler ve anlaşmalar ortaya çıkmıştır. Böylelikle ortak bir insan hakları hukuku gelişmiştir.

İnsan hakları, kapsamına göre üç kuşak olarak farklı kategorilerde tanımlanmıştır. Birinci kuşak klasik haklar olarak değerlendirilmiştir. Klasik haklar; bireyin temel hak ve özgürlüklerini, sosyal haklarını, özgürlüğünü ve bireyi devlet ve devletlerin muhtemel keyfi uygulamalarına karşı koruyan haklardır. Yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı, düşünce ve ifade özgürlüğü, din ve vicdan hürriyeti, mülkiyet edinme hakkı, işkence yasağı, çalışma özgürlüğü gibi hakları kapsar. İkinci kuşak haklar ise ekonomik, sosyal ve kültürel haklar olarak formüle edilmiştir. Bu başlığa, bireyi toplumsal risklere karşı koruyan ve onun insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamasını sağlayan haklar girmiştir. İkinci kuşak haklara; çalışma hakkı, sendika kurma hakkı, kültürel yaşama katılabilme hakkı, sağlık hakkı gibi haklar örnek verilebilir. Üçüncü kuşak haklar ise dayanışma hakları olarak tanımlanır. Özellikle 2. Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan çevre sorunlarına, savaş tehlikelerine ve ortaya çıkarttığı problemlere karşı bireyi ve toplumu koruyan haklar, üçüncü kuşak hakların kapsamına girer. (K.Gözler, 2018)

Bu hakları garanti altına almış olanlar ise İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni imzalamış olan devletlerdir. Türkiye, Suriyelileri mülteci olarak tanımlamamaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği'ne kaydı yapılmamış olan Suriyeliler, belgesiz yani vatansız olarak addedilip eğitim, istihdam, barınma, sağlık gibi pek çok haktan yararlanamamaktadır.

İnsan Hakları, Göç ve Mülteciler

Göç kavramı dünyanın her yerinde görülebilecek evrensel bir kavramdır. En genel biçimiyle; insanların kültürel, siyasi ve iktisadi nedenlerle yaşadığı yerden ayrılması olarak tanımlanabilir. Göç, sebeplerine göre iki ana başlığa ayrılır. İlki iradi göçtür. Bu göç türünde zorunluluk söz konusu değildir. Diğer göç türü ise zorunlu göçtür. Bu göç türü de kendi içerisinde bireysel ve kitlesel olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğal afetler, terör, savaş, kıtlık, sürgün gibi iradeye bağlı olmadan ve genellikle güvenlik kaygısı ile ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda göçülen yerin niteliğine göre de göç, iç ve dış olarak ayrımına tabi tutulmaktadır. Çalışmanın kapsamı gereği değerlendirmeler dış göç çerçevesinde yapılmıştır. Göç ile birlikte göç edilen yerde politik, sosyal, kültürel ve ekonomik sonuçlar ortaya çıkar (Miller, 2018). Bu sonuçların olumlu ve olumsuz yönleri olmakla birlikte genel bir değişime sebep olması kaçınılmazdır (UNHCR, 2020). Göçmenlerin hayatta

kalma ve daha iyi bir yaşama ulaşma arzusuyla zorunlu olarak yer değiştirmelerinin sonuçları göçün boyutlarına göre farklılıklar gösterir. Kitlesele göçlerin etkileri daha büyük ve ortaya çıkaracağı problemler daha belirgindir.

Göçmen tasniflerinde ise yine çalışmanın kapsamından ötürü mültecilere ve sığınmacılara odaklanılmıştır. Mülteci; yaşadığı yeri dil, din, ırk veya siyasi düşüncesinden ötürü baskı ve zulüm göreceği korkusuyla terk eden kişidir. Bu korkudan ötürü göç ettiği ülkenin korumasına ihtiyaç duyan ve bu korunmayı talep eden kişidir. Sığınmacı ise korunma talebiyle geldiği ülkeden ilgili hukuki mevzuat çerçevesinde başvurularını yaparak mülteci statüsüne geçmeyi bekleyen kişidir. Ulusal ve uluslararası mevzuatlarda göç eden kişinin hukuki statüsü belirlenmiştir. Mültecilerin hukuki tanımı 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde: "İrkı, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıslardır" şeklinde tanımlanmıştır.

Mültecilerin hukuki statüsü tanımlanmış olsa da göç ettikleri ülkelerde temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması, baskı görmesi yahut dışlanması gibi süreçler yaşanmaktadır. Bu problemler insan haklarının ihlal edilmesine kadar gidebilmektedir. Dolayısıyla ilk olarak mültecilerin insan haklarının korunmasına ilişkin hukuki düzenlemeler yapılmış ve insan haklarına erişimin kolaylaştırılması istenilmiştir. Bu düzenlemeler BM'nin kuruluşunun hemen akabinde başlatılmış ve BM nezdinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNCHR) kurulmuştur. Bu kurum mültecilerin statüsünden onları korumaya, eğitimden temel ihtiyaçların karşılanmasına kadar geniş bir sahada çalışmalarını sürdürmektedir (UNHCR, History of UNHCR, 2020).

Mültecilerin karşılaştıkları temel problemlerin büyük bir kısmı insan haklarıyla ilgili meselelerdir. Dolayısıyla mülteciler sorunu ile insan hakları arasında güçlü bir ilişki söz konusudur. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin:

- Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez (Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, madde 9)

- Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır. (Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, madde 14)
- Herkesin bir ülkenin yurttaşı olmaya hakkı vardır. (Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, madde 15)
- Herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır. (Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, madde 13; Uluslararası Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi, madde 12) (Nations, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 2020)

yukarıda belirtilen bu maddeleri, bir ülkenin vatandaşı olsun ya da olmasın herkesi kapsamaktadır. Bu bakımdan belirtilen maddeler mültecileri de kapsamakta ve mültecinin bulunduğu ülke devletlerine, onlara temel haklarının korunması sorumluluğunu yüklemektedir. Mültecilerin hakları burada ifade edilen haklardan çok daha geniştir. Fakat İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ndeki maddelerin tersine günümüzde Suriyeli mülteciler serbestçe dolaşma hakkında yoksun tutulmaktadır. İnsan haklarıyla ilgili temel metin kabul edilen bu beyannameye atıf, mülteci hakları için son derece önemlidir. Beynamede belirtilmeyen fakat mülteci hakları konusunda son derece önemli bir diğer husus olan geri göndermeme ilkesine de değinmek gerekmektedir. Geri Göndermeme İlkesi, İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele ve Cezaya karşı BM Sözleşmesi'nin 3. maddesinde daha detaylı olarak açıklanmıştır. Buna göre "Hiçbir Taraf Devlet, bir şahsı, işkenceye tabi tutulacağı tehlikesinde olduğuna dair esaslı sebeplerin bulunduğu kanaatini uyandıran başka devlete geri göndermeyecek, sınır dışı etmeyecek veya iade etmeyecektir" (Kurulu, 1984) şeklindeki ifadeyle temel insan haklarından olan yaşama hakkı gözetilmiştir. Aynı zamanda bu ibareyle beyannamenin 14.maddesindeki sığınma hakkı da kuvvetlendirilmiştir.

İnsan Hakları Sosyolojisi Çerçevesinde Göç ve Mülteciler

Sosyoloji en geniş tanımıyla birey ve toplum ilişkisini belirli bir metodolojiyle inceleyen, belli bölgedeki insanlardan küresel bazda toplumsal ilişkilere kadar çok geniş inceleme alanı olan bir bilim dalıdır. Sosyoloji bilimi gelişiminde "insan hakları" konusunun irdelenmesi görece geç bir döneme denk gelmektedir. Genel olarak insan hakları kavramı çoğu zaman hukuk, siyaset ve felsefe gibi bilimlerin teorik çerçevesinde incelenmiştir (R., 2016). İnsan hakları sosyolojisi alanındaki gelişme, insan hakları konusunun uluslararası ilişkilerde ve uluslararası hukukta öneminin artmasıyla paralel bir

gelişim göstermiştir. İnsan hakları kavramının kapsamı ile sosyolojinin ilgilendiği alanlar nihayet insan hakları sosyolojisi şeklinde kavramsallaştırılmıştır. Böylelikle insan hakları sosyolojisi hem teorik hem de pratik anlamda bilimsel bir hüviyet kazanmıştır.

İnsan hakları sosyolojisi; insan hakları ihlallerinin neden ve nasıl olduğunu çalışarak hukuki dayanaklardan öte birey, devlet ve toplum ekseninde derinlemesine inceleyerek hakların korunmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır. İnsan hakları sosyolojisi "İnsan haklarının hukuki metinlerden, uluslararası sözleşmelerden öte, hukukun ve felsefenin egemenliğinden alarak insan haklarını, güç ilişkileri, toplumsal, ekonomik ve kültürel eşitsizlikler, tarihsel koşullar, kültürel farklılıklar ve toplumsal mücadeleler çerçevesinde ele alır." (Karapehlivan, 2013).

Göç konusu oldukça karmaşık bir süreç olması sebebiyle ülkelerin iç politikalarından hukukuna, dış politikasından sağlık, eğitim, ulaşım, ticaret altyapılarına kadar büyük çaplı etkiler gösterme potansiyeline sahiptir. Özellikle kitlesel göçlerde bu etki daha görünür bir hal almaktadır. Göçün insan hakları kavramıyla güçlü bir ilişkisi mevcuttur. İltica edenlerin temel insan haklarından mahrum kalma riski ve bu riskin evvelce görülen olumsuz tecrübeleri; mülteciler konusuna insan hakları normları ve sorumlulukları açısından bakmayı gerektirmektedir (UNHCR, Human Rights and Refugee Protection Self-Study Module 5, 2006).

Yukarıda bahsedilen riskler çerçevesinde göç ve mülteciler konusu insan hakları sosyolojisi açısından önemli bir noktada durmaktadır. İnsan hakları sosyolojisi, ekonomik, sosysl ve kültürel haklar gibi geniş bir sahayı inceler. Mültecilerin sığındıkları ülkelerdeki bireysel ve toplumsal etkileşimlerini, insan hakları standartları temelinde analiz eder.

Mültecilere yönelik hukuki altyapının sağlanması ve en etkili bir şekilde takip edilmesi devletin görevidir. Ancak iltica edenlere yönelik tek sorumlu merci devlet değildir. Mülteciler, pek tabii sığındıkları ülkenin vatandaşlarıyla da ilişki halindedirler. Toplum mültecilerle iletişim halindedir. Ne yazık ki mültecilere yönelik ırkçılık, dışlanma gibi pek çok problem ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan uyum politikaları ve çalışmaları, insan hakları problemlerinin ortaya çıkmaması için büyük önem arz eder. İnsan hakları sosyolojisi, bilimsel çerçevesi içinde; ortaya çıkan hak temelli problemleri ortaya koyma, neden ve nasıl sorularını cevaplayarak sorunlara çözüm üretme misyonu nedeniyle önemlidir.

İnsan Hakları Savunuculuğu ve Sivil Toplum

İnsan hakları savunucusu, BM tarafından: "bireysel ya da örgütlü olarak insan haklarını desteklemek veya korumak için çalışan kişi" olarak tanımlanmıştır (Comissioner, 2020). İnsan hakları savunucusu, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi hakların korunması, sürdürülmesi ve hayata geçirilmesi için çaba gösterir. Bu noktada çalışmanın kapsamı gereği odağa giren Suriyeli mülteciler ile hak savunuculuğu önemli noktalarda kesişmektedir. Mültecilerin temel hak ve özgürlüklerinin yaygın şekilde ihlal edilmesi insan hakları savunuculuğu mekanizmasının harekete geçmesine sebep olmaktadır. Bu çerçevede savunuculuk faaliyetlerine mültecilerin özelinde, insan haklarına erişmedeki problemleri çözmek, hakları korumak, hakların yaygınlık kazanmasını sağlamak vb. örnekler verilebilir. İnsan hakları savunuculuğu bireysel yapılabileceği gibi hak savunucusu STK'lar vasıtasıyla örgütlü bir şekilde de yapılabilmektedir. Hak savunucularının hakları ise BM İnsan Hakları Savunuculuğu Bildirgesi ile tanımlanmıştır (İHD, 1998).

1.1. Araştırmanın Problemi

2011 Suriye krizi sonrası Türkiye dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir. Türkiye’de resmi rakamlarla yaklaşık 3 milyon 600 bin (gayri resmi rakamlarla 5 milyon) Suriyeli bulunmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İstatistikler, 2018). Geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyelilerin çoğunluğu (3 milyon 467 bin 798 kişi) kamp dışında oldukça zor koşullar altında kısıtlı hak ve özgürlüklerle hayatlarını idam ettirmektedirler (Göç İdaresi, 2018). Kampta yaşayanlar ise sadece 144 bin 36 Suriyelidir (Mülteciler Derneği Türkiye'deki Suriyeli Sayısı, 2018). Anavatanından uzakta olmak, belirsiz bir gelecek ve yaşamsal haklarının kısıtlanması Suriyeli mültecileri duygusal, fiziksel ve sosyal açıdan olumsuz bir şekilde etkilemiştir (Döner, 2013). Suriyeliler yeterli düzeyde barınma, sağlık, eğitim, istihdam ve uyum desteği olanaklarından yararlanamamakta ve sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar (Suriye’den İstanbul’a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu, 2013: 11).

Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğu Türkçe bilmemekte ve olumsuz bir durumla karşılaştıklarında nereye başvuracakları konusunda bilgi sahibi değildirler. Dil ve ülke hakkındaki pratik bilgilerin edinilmesi konusunda Suriyeli mültecilere devlet tarafından sistematik bir destek sağlanmamaktadır. Barınma açısından ise birçok zorlukla

karşılaşmaktadırlar; barınma merkezleri mültecilerin çok az bir kısmını barındıracak kapasiteye sahiptir. Geri kalan çoğunluk ekonomik koşullar nedeniyle birkaç aile birarada, sözleşme yapılmadan oturlan güvencesiz ve sağlıksız evlerde yaşamakta ve ev sahipleri genellikle Suriyeli mültecilerden daha fazla ev kirası almaktadır (Kutlu, 2015) Birçok Avrupa ülkesinde sığınmacıların çoğu barınma merkezlerine yerleştirilirken ya da barınma merkezi dışında kalanların yaşamlarını idame ettirmeleri için sosyal yardım sağlanırken Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilere, barınma merkezleri dışında, yaşamlarını sürdürmeleri için herhangi bir sosyal destek sağlanmamaktadır. (IGAM, 2017).

İstihdam koşulları da Suriyeli mülteciler için elverişli değildir. Çoğu olması gerekenden düşük ücretlerle sigortasız, güvencesiz, kayıt dışı ve normal çalışma saatlerinden çok daha uzun saatler çalışmakta ve işverenler, Suriyeli mülteciler üzerinden haksız kazanç ve kar elde etmektedir. Ekonomik koşullardan dolayı Suriyeli mültecilerde çocuk işçiliği de artış göstermiştir (Menteşe, 2016). Bunlara ek olarak Suriyeli mültecilerin ucuz iş gücü olarak emek piyasasına dahil olması Türkiye’deki işsiz kesimin bir kısmının Suriyelileri işsizliğin nedeni olarak görüp Suriyelilere karşı düşmanca tavırlarda bulunmasına yol açmıştır (Kutlu, 2015).

Türkiye, geçtiğimiz 10 yılda göç ve iltica politikalarında önemli bir yol kat etse de sığınmacılara yönelik hukuki haklar ve göçmenlerin entegrasyonunu kolaylaştıracak uygulamalar konusunda yetersiz kalmaktadır ve Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi’ne (MIPEX) göre göçmenlerin entegrasyonu konusunda en elverişsiz ülke konumundadır (IGAM, 2017). Suriyeli mültecilerin topluma uyumundaki parametreler (sağlık, barınma, eğitim, istihdam, dil öğrenimi ve sosyal oryantasyona erişim vb.) sağlanamadığı takdirde Türkiye’deki mevcut durumun daha da kötüleşmesi; işsizliğin artması gettoların ve suç çetelerinin oluşması ve dolayısıyla en önemlisi hem Türkler hem de göç eden Suriyeliler için sağlıklı bir yaşam ortamının yaratılmayacağı ön görülmektedir (Göç İdaresi, 2018) Türkiye’nin Cenevre Sözleşmesi’ndeki standartlar gereği (Madde 34) uyum sürecini kolaylaştırdığına dair bir bulguya ulaşılamamıştır (IGAM, 2017).

Devlet ve özel sektörden toplumsal sorunların çözümü konusunda yeterli desteği göremeyen toplum ve gruplar, çözüm beklemek yerine sorunlara çözüm üretmeye yönelir ki bu da sivil toplum kuruluşlarını (STK) gündeme getirmektedir (Şahin, 2008). Sivil toplum kuruluşları, devlet örgütlenmesinden bağımsız hareket eden, gönüllü, iktidar amacı gütmeyen, kolektif yarar için çalışan ve kar beklentisi olmayan örgütlerdir (Emini, 2013). Sivil toplum kuruluşlarından hak savunucusu STK'lar bireylerin temel haklarını korumakla yükümlüdür ve hak ihlallerini yapan yapılara karşı etkinliklerini yürütür (STGM, 2011).

Türkiye'de Suriyeli mültecilerin haklarını savunan ve aktif olarak faaliyetlerini yürüten birçok hak temelli STK vardır (Erdem, 2007).

Bu tez olarak sunulan araştırmanın temel problemi, Türkiye'de hak savunusu yapan sivil toplum kuruluşlarının toplum ve devletten beledikleri desteği görememeleri ve bu yüzden yetersiz kalmalarıdır. Diğer bir ifade ile de Türkiye'de genel olarak sivil toplumun özel olarak da hak savunusu yapan STK'ların güçsüz ve yetersiz kalmalarıdır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı en yüksek sayıda Suriyeli mülteciyi kabul eden Türkiye'nin başkenti Ankara'da, Suriyeli mültecilerin uyumu konusunda büyük roller üstlenen hak savunucusu STK'ların Türkiye'deki hukuki mevzuat çerçevesinde, Suriyeli mültecilere yönelik uyum politikaları ile ilgili çalışmalarını karşılaştırmalı olarak incelemektir. Bu bağlamda mültecilerin uyumuna yönelik faaliyetlerinin, çalışma yöntemlerinin, devlet, halk ve diğer STK'larla olan ilişkilerinin ve Suriyeli mülteci uyumu konusunda yaşadıkları süreçlerin irdelenmesidir. Nihai amacı ise toplanan verilerle Suriyeli mültecilerin topluma uyumunu kolaylaştıracak görüşlerin sunulmasıdır.

Bu tez çalışması esas olarak hem ilgili dökümanların (istatistikler ve resmi belgeler dahil) sistematik olarak incelenmesi hem de sahadan ampirik olarak toplanan verilerin analizine dayanmaktadır. Bu nedenle önce döküman analizinin amaçlarına yer verilmiştir:

- a) Türkiye'de geçici sığınma hakkı verilen Suriyeli mültecilerin demografik özellikleri nelerdir?
- b) Söz konusu mültecilere Türkiye Cumhuriyeti ve STK'lar tarafından sağlanan olanaklar ve hizmetler nelerdir?

Bu tez çalışmasının ampirik verilere dayanan kısmında ise, alt- problemler olarak aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- Hak temelli STK'ların Suriyeli mülteci krizi çerçevesinde devletle ilişkisi nasıldır?
- Hak temelli STK'ların Suriyeli mülteci krizi çerçevesinde halkla ilişkisi nasıldır?
- Hak temelli STK'ların diğer STK'larla ilişkisi Suriyeli mülteci krizi çerçevesinde (işbirlikleri vb.) nasıldır?
- Hak temelli STK'ların Suriyeli mülteci krizi çerçevesinde çalışma yöntemleri ve faaliyetleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmaya özgün değer katan en önemli husus, Suriyeli mülteci uyumu çerçevesinde hak savunucusu sivil toplum kuruluşlarının görüşleri, zorlandığı noktalar, yaşadıkları süreçler ve beklentileri ile ilgili literatürdeki boşluğa katkı sunacak olmasıdır. İkinci husus ise (diğer şehirlere kıyasla daha çok veri toplamamızı sağlayacak olan) Suriyeli mülteciler konusunda etkin biçimde faaliyetlerin yürütüldüğü Ankara'daki hak savunucusu sivil toplum kuruluşları ile görüşülerek yapılmış olmasıdır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, Suriyeli mülteciler odağında hak savunucusu STK'ların sosyolojik analizi için çalışmaya katılmayı kabul eden üç STK ile sınırlıdır. Ankara'daki tüm hak savunucusu STK'larla görüşmenin önemli olacağı düşünülmüşken zaman kısıtlamasından ötürü mülteci uyumuna dair görüşleri, devlet, halk ve diğer STK'larla olan ilişkilerini ölçmek adına özellikle farklı ideolojiye sahip olan ve devlet ile fikir birliği veya uyumsuzluğu olan 3 STK ile görüşme yapılması amaçlanmıştır. Özellikle cinsiyet eşitliği ve kadın hakları savunuculuğunu yapan STK'larında bu araştırmaya önemli değer katacağı düşünüldüğü kadın ve LGBTİ hakları savunucusu iki derneğe de görüşme talebi gönderilmiş ve diğer iletişim kanallarını vasıtasıyla ulaşılmaya çalışılmıştır. Fakat iki dernekten de olumlu veya olumsuz geri dönüş alınamamıştır. İstenilen düzeyde veri toplamak mümkün olmamıştır. Hak savunuculuğu yapan Ankara'da şubesi bulunan uluslararası kuruluşlar da talebi olumsuz karşılamışlardır.

Ayrıca görüşme esnasında bir STK'nın mülakat sorularının çoğunu şeffaflıkla yanıtlamasına rağmen bazı soruları kasıtlı olarak yüzeysel cevaplayarak bir sonraki soruya geçmek istemesi de araştırmanın sınırlılıklarından birisidir.

1.5. Araştırmanın Kuramsal ve Metodolojik Yaklaşımı ve Sayılılar

1.5.1. Kuramsal Yaklaşım

Bu tez çalışmasında karşılaştırmalı olarak incelenen STK'lar birer örgüt oldukları kadar bürokratik olarak belirli bir amaç ve işbölümü esasında kurulmuş olduklarından, Weberian Bürokrasi Kuramı ve onun sağladığı kavramların bu tez çalışması için uygun olduğu sayılısından (assumption) hareket edilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın mikro ölçekte sosyal ilişkilerin incelenmesine dayanan "aksiyoner sosyoloji" olduğu kadar "partikülarist sosyoloji" temelli olduğu açıktır (Martindale, 1998).

a) Weberyana bürokrasi kuramı

Weber'e göre toplumun yönetim örgütü ise iki biçim etrafında şekillenir; geleneksel bürokrasi ve modern bürokrasi. Geleneksel bürokrasi de yönetim örgütünün üst kademeleri otoritenin akrabaları, en yakınları tarafından doldurulur. Alt kademelerdeki sorumluların seçilmesinde ise otoriteyle dostluk ilişkisi veya uzaktan akrabalık ilişkisi olan kişiler öncelik taşır. Alt kademedeki memurlardan üstüne saygı duymaları ve görevlerini yerine getirmeleri beklenir. Görevini tamamlayan memurlara iş karşılığında ya araziler verilir ya da vergilerden kendilerine pay çıkarılır. Bu sayede memurlar ekonomik geçimlerini sağlamış olur. Diğer bir yönetim örgütü olan yasal bürokrasi de ise bilginin, uzmanlığın ve hukuk kurallarının yüceliğine inanılır. Bürokratik kurumlardaki tüm işler, iş yönetmeliğinde, yazılı kurallara dökülür. Yönetim örgütünün alt-üst tüm kademeleri, yönetmelikte yazan görevlerini yerine getirmekle yükümlüdürler. Alt kademedeki çalışanların temel olarak üstlerine değil kendi işine içten bağlı olması beklenir. Görevini yapan memurlara karşılığında maaş verilir ve aynı zamanda makam yükselmesi yapılabilir. Modern toplumlarda görülen yasal bürokrasi sadece siyasi yönetime has değildir. Çeşitli kuruluşlar, hizmet kuruluşları, şirketler, ordular, üniversiteler vb. kurumlar da yasal bürokrasiyi uygularlar. Weber, yasal bürokrasiye olumlu açıdan bakmakta ve diğer bürokrasi biçimlerine kıyasla çok daha etkin ve verimli bir yönetim biçimi olarak belirtmektedir (Öncü, 1982).

Weber'e göre, siyasal otoritenin var olabilmesi için toplumun inanması ve değer vermesi gereklidir. Otoriteyi kabul eden değerler sisteminde, toplum, otoritenin haklarını yasal olarak addeder ve otoritenin isteklerini de görevleri şeklinde benimserler. Weber'e göre üç farklı otorite tipi mevcuttur. Geleneksel otorite, toplumda atalardan gelen alışılmış davranışlar, gelenek ve göreneklere, babadan oğula geçen otoriteye değer verilir. sürdürerek yaşamının toplumun çıkarına olduğuna inanılır. Geleneksel otoriteye saygı gösterilir ve emir ve isteklerine sorgusuzca biat edilir. Yasal-rasyonel otorite ise modern toplumlarda görülen otorite tipidir. Modern otoritenin değerler sisteminde rasyonellik ve kurallara saygı mevcuttur. Emir verme faaliyeti yasalarla sınırlandırılmıştır. Diğer bir deyişle, otorite yasalar dışında kendi isteği doğrultusunda yasaya aykırı hiç bir faaliyette bulunamaz. Karizmatik otorite ise, geleneksel ve yasal otoritenin geçerliliğini hissettiremediği kriz durumlarında toplum tarafından doğa üstü yeteneklerin olduğuna inanılan krizi çözen ve aynı zamanda

karizmasından dolayı saygı duyulan otoritedir. Karizmatik otorite karizma sayesinde egemenliğini sürdürmeye devam eder (Öncü, 1982).

Orta ve küçük boy örgütlerin analizinde genellikle operasyonel olarak kullanılan bazı kavramların başında, “biçimsel” ve “doğal örgüt yapısı”, “karar verme”, “örgütler-arası” (inter- organizational) “örgüt-içi” (intra-organizational) ilişkiler gelmektedir.

Bu tez çalışmasında analiz birimi insan haklarını savunmayı amaç edinen sivil toplum kuruluşları sosyolojik olarak aslında birer örgüt (organization) olduğundan, bulguların tartışılmasına temel oluşturacak kavramlara aşağıda kısaca yer verilmiştir.

b) Örgüt kavramı ve örgüt yapıları

Modern toplum denildiği zaman akla örgütlü toplum gelir. Modern toplum, eğitim ve ekonomik düzeyi yüksek, enerji tüketimi fazla, nüfusunun büyük bölümünün şehirlerde yaşadığı, ve insanların büyük örgütler içinde yaşamlarını sürdürdüğü toplum biçimidir. “Şehirli” denildiği zaman, örgütlerin içinde büyüyen, gelişen, çeşitli yetkinlikler kazanan ve yine örgütlerin içinde çalışan, üreten insandan söz edilir. Toplumun gelişmesi ve değişmesiyle, örgütlerin gelişmesi birbiriyle senkronize şekilde ilerler. Toplumsal, iktisadi ve politik açılardan toplumun gelişimini incelemek isteyen bir araştırmacının örgütler konusuna yoğunlaşması gereklidir (Öncü, 1982).

Örgüt kavramına yönelik çeşitli tanımlar yapılmış olsa da fikir birliğine varılamamıştır. Richard Daft’a göre (2015), örgüt, belirli hedeflere yönelik faaliyetler, bilinçli bir şekilde yapılandırılmış ve koordine edilmiş, dış çevreyle bağlantılı sosyal varlıklardır. köy, fabrika vb. sosyal yapılardan örgütleri farklı kılan ise örgütlerin önceden planlanmış belirli hedeflerinin ve bu hedefleri başarıya ulaştırmak için gerekli eylem planlarının olmasıdır (Öncü, Örgüt Sosyolojisi, 1982). Bir futbol takımı veya bir sivil toplum kuruluşu örgütlere örnek olarak gösterilebilir.

Belirli ortak amaçlar doğrultusunda bir grup insanın iş birliği ve iş bölümü yaparak, yetki ve sorumluluk hiyerarşisi içinde yaptıkları işlerin, emeklerinin eş güdümlendiği yapıdır (Eren, 2019). Örneğin okullar, hastaneler, ticarethaneler, dernekler birer biçimsel örgüttür.

Doğal örgüt yapısı ise esasen biçimsel örgüt tasarımında bulunmayan fakat örgütün üyelerinin ihtiyaçlarına bağlı olarak kendiliğinden oluşan informel örgüt yapısıdır. Bireyler, fiziksel olarak biçimsel örgütte çalışmakla beraber o çalışma ortamına, kendi

düşüncelerini, değerlerini, duygularını, kültürlerini, problemlerini ve yaşadıkları deneyimleri de getirirler. Bu bireysel özellikler, insanların birbirinden farklı ihtiyaçlarının da kökenini oluşturur. Biçimsel örgütün bu ihtiyaçları karşılaması mümkün değildir. Zira, biçimsel örgüt, örgütün hedeflerinin gerçekleşmesi için oluşturulmuş bir yapıdır. Biçimsel örgütte bireysel ihtiyaçların karşılanamama düzeyi de doğal örgütlerin genişlemesini ve sayılarının artmasını teşvik eder. Bir birey farklı birden fazla doğal örgütün parçası olabilir. Doğal örgütün oluşmasını sağlayan kavramlara da örnek olarak ruhsal ve sosyal ihtiyaçlar, doğal liderlik, manevi destek, çatışma, dostluk, duygular, bireysel hedefler gösterilebilir (Alıç, 1995).

c) Örgütsel karar verme yaklaşımları

Örgütsel karar verme, örgütün, karar vericinin birden çok seçenek arasında kaldığında örgütün amaçları, değerleri ve kültürüne uygun şekilde bir veya birden çok seçeneği seçme sürecidir. Diğer bir deyişle, sorun tanımlama ve çözme sürecidir. Bir sosyal sistem olan örgütün hedeflerin ulaşması ve varlığını sürdürmesi örgütün doğru kararlar vermesine bağlıdır. Verilen karar örgütün değerlerini aktramıyorsa bu durum başarısız sonuçlara sebep olmakla birlikte örgüt içi tansiyonu yükseltebilir. Karar verme süreci, örgütün iç yapısı ve dış çevrenin stabil olup olmadığından etkilenir 33. Örgütsel karar vermedeki yaklaşımlar şu şekilde sıralanabilir; yönetim bilimi yaklaşımı, Carnegie modeli, Marjinal karar modeli ve çöp kutusu modelidir.

Yönetim bilimi yaklaşımında karar verici soruna rasyonel açıdan yaklaşır. Matematiksel ve istatistiksel metodlarla sorunu çözüme ulaştırır. Bu yaklaşım ilk kez 2. Dünya Savaşı'nda kullanılmıştır. Örneğin, 2. Dünya Savaşı'nda bir savaş gemisinin uzaktaki bir gemiyi batırmak için rüzgar ve gemilerin hızını, gemiler arası mesafeyi, dünyanın eğikliğinin vb. durumları hesaba katması gerekir. Bu hesaplamalara ulaşmakta karar vericinin deneyimlerini veya hislerini kullanması yeterli gelmez. Bu durumda devreye yönetim bilimi girer. Analistler, yukarıda bahsedilen değişkenleri ölçüp matematiksel denklemlerle modeller çıkarır ve sorunu bu modeller sayesinde çözüme kavuşturur.

Carnegie modelini ise Richard Cyert, James March ve Herbert Simon geliştirmiştir. Bu yaklaşımdan önce bir sorunun çözümü ile ilgili kararın, çözüme ilişkin gerekli bilgiler ve yöneticinin birikimleri sayesinde yönetici tarafından verilmesinin etkili olduğu yaklaşımı hakimdi. Carnegie modeliyle örgütsel kararın sadece bir yönetici tarafından değil

birçok yetkilinin bulunduğu koalisyon tarafından verilmesinin faydalı olacağı görüşü benimsenmiştir. Bir yöneticinin karar vermek için yeterli ölçüde zamanı, kaynağı ve yetkinliği olmadığı düşünülmüştür. Koalisyon sayesinde kişiler müzakere ederek öncelikli olan ortak sorunları belirler ve çözüm için ortaklaşa karar verirler. Bu sayede örgüt, karar konusunda belirsizlik ve tutarsızlıktan kurtulur. Koalisyon veya yönetim kurulu, farklı alanlardaki uzmanlar, sermayedarlar, güçlü müşteriler, bankerler ve diğer örgütlerin yöneticileri vb. kişilerden oluşur. Diğer bir yandan koalisyondaki bazı menfaat grupları istediği kararlarla da sonuçlanabilir.

Marjinal modelde, örgütün verdiği ana kararın küçük seçimler dizisinde olduğu görüşü hakimdir. Birçok örgüt büyük girişimlerden küçük küçük girişimlerle ilerlemeyi tercih eder. Bu modele göre örgütler birkaç karar noktasına ulaşır ve bazen bu karar noktalarında engellerle karşılaşır. Minteborg, bunları 'karar akışının bozulması' şeklinde ifade etmiştir. Akışın bozulması örgütün bir önceki karara dönmesini ve yeni eylemler denemesini gerektirir. Karar döngüleri, örgütün karar konusunda uygulayacağı adımları öğrenmesinin yöntemidir (Daft, Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak, 2015).

Diğer bir karar verme modeli olan Carnegie ve Marjinal Modelin Birleşimi yakalaşımında ise belirsiz olan bir durumda, örgütsel olarak sorun Carnegie modeliyle tanımlanırken, diğer bir deyişle koalisyon tarafından sorun fikir birliğiyle kısa vadede tanımlanırken, çözüm de ise Marjinal model aracılığıyla uygulanacak adımlar belirlenir (Daft, Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak, 2015).

Çöp kutusu modeline göre ise karar verme sürecinde diğer kuramlarda olduğu gibi sorunu belirlemek ve ardından diğer aşamaları izlemek şart değildir. Karar vericiler herhangi bir sıraya bağlı olmaksızın çözüm, seçenekler ve karar için elverişli buldukları noktadan başlayabilirler (R, G, & N, 2004). Bu model özellikle karmaşık yapıdaki örgütlerin kısa sürede ve koşullara göre karar verme sürecinde bir adım önde başlatacak model olarak görülmektedir (Tozlu, 2016).

d) Örgütler-arası ve örgüt-içi ilişkiler

Örgütler önceden kendilerini bağımsız ve ayrı tutarak varılmaya ve diğer örgütlere kıyasla üstün olmaya çabalarken günümüzde ise örgütler bir ekosistemin parçası olarak örgütler arası ilişkiler ve alışverişle varlıklarını sürdürmektedirler. Örgütler arası ilişki ağ içinde bulunan bir örgüt, diğer örgütlerle iş birliği yapan ya da onlarla rekabet eden örgüt konumunda olabilir.

Örgütler arası ilişkiler konusunda dört temel yaklaşım vardır. Kaynak bağımlılığı kuramına göre örgütler mümkün olduğunca birbirlerine bağımlı olmamaya çalışırlar. Bir örgütün bağımsızca amaçlarını gerçekleştirebilmesi adına örgüte gelen kaynak akışının devamlı olması gerekir. Örgütler de kaynak teminatının sürekliliği için çevrelerini gözlerler. İş birliksel ağ kuramında ise örgütler ekinliklerini ve üretim güçlerini artırmak amacıyla iş birliği ve karşılıklı bağımlılığa sıcak bakarlar. Diğer bir yaklaşım olan popülasyon ekolojisinde ise örgütlerin boş bıraktığı faaliyet alanlarını yeni örgütlerin doldurmasıyla örgütsel yelpazenin nasıl artacağını açıklanmaktadır. Kurumsallaşma kuramı ise örgütler nasıl kendilerini kurumsal bir yapıya çevirebileceklerini veya kurumsal açıdan nasıl geliştireceklerini inceler (Daft, Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak, 2015).

1.5.2. Metodolojik yaklaşım

Bu araştırmanın özellikle sahadan toplanan ampirik verileri “Yorumlayıcı Sosyoloji” (Interpretative Sociology) temelinde toplanmış ve analiz edilmiştir (Adorjan & Benjamin, 2017). Bilindiği üzere sosyal eylemlerin kendiliğinden açıkta bulunmadığı ve ancak yorumlandıktan sonra anlaşılacağı şeklindeki “Sembolik Etkileşimcilik olarak da anılan mikro sosyolojik kuramsal yaklaşım ile de uyumlu metodolojik yaklaşım olarak Yorumlayıcı Sosyoloji bir çok nitel araştırmanın analizinde yaygın bir biçimde kullanıldığı için bu çalışma için de uygun kabul edilmiştir (Wallace & Alison, 1999).

1.6. Araştırmanın Yöntemi

Bu tez raporu iki farklı araştırma deseni kullanılarak toplanan verilere dayanmaktadır. Bunlar sırasıyla a) “döküman analizi” (desk research), b) ampirik verilere dayanan saha çalışması. Bu nedenle yöntem bölümünde her iki analize yönelik bilgiler ayrı ayrı verilmiştir. Tezin “Bulgular ve Tartışma” bölümünde önce döküman analizi verileri tablo ve şekillerle verilmiştir. Daha sonra ampirik olarak sahadan toplanan nitel veriler ilgili literatürle tartışılarak sunulmuştur.

1.6.1. Döküman analizi: Sistemik Tarama

İlk aşamada, insan hakları sosyolojisi, mülteci uyumu, mülteci hakları ve mülteci krizine yönelik faaliyetler ve hak temelli STK’lar üzerine literatür taraması yapılarak giriş bölümünde özetlenmiştir. Daha sonra Suriyeli mülteci /göçmenlere dair demografik veriler ve aldıkları eğitim,sağlık hizmetleri ile çalışma ve barınma koşulları gibi veriler ilgili dökümanlar taranarak elde edilmiştir. Burada “sistemik tarama” (systematic review) tekniği kullanılmıştır. Sistemik tarama, araştırma problemlerine çözüm bulmak için

belirli bir konuda yapılan çalışmaların kapsamlı bir şekilde ve dikkatle gözden geçirilip dahil edilme ve dışlanma kriterleri uygulanarak bilgilerin sentezlendiği bir bilimsel araştırma yöntemidir (Aslan, 2018).

1.6.2. Ampirik araştırma

Bu tez rapor edilirken, araştırma modeli olarak, betimsel araştırma çeşit ya da tiplerinden biri olan örnek olay çalışması kullanılmıştır. Nitel ve deneysel bir inceleme türü olan örnek olay çalışması, bir ya da az sayıda olgu, birey, durum veya gruplar üzerinde yapılan detaylı çalışma olarak da tanımlanabilir. Bu yöntem özellikle tarih, antropoloji, sosyoloji ve psikoloji çalışmalarında sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yöntem de veri toplama aracı olarak gözlem, mülakat, anket ve doküman analizleri kullanılır (Deveci, 2018).

a) Evren ve örneklem

Ampirik araştırmanın evreni, Ankara'daki hak savunusu yapan STK'lardır. "Amaçlı" (purposive) olarak seçilen örnekleme ise (İlker, Sulaiman, & Rukayya, 2016), merkezi Ankara'da bulunan İnsan Hakları Derneği (İHD), İnsan Hakları Gündemi Derneği (IHGD) ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (Mazlum-Der) oluşturmaktadır.

İnsan Hakları Derneği, 1986 yılında kurulmuştur. Derneğin kuruluşuna, 1980 darbesinin ardından ortaya çıkan hak ve özgürlüklerin kısıtlanması, otoriter uygulamalarının giderek artması ve hapishanelerde yoğunlaşan işkenceler zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla, İHD'nin temel amacı insan hak ve özgürlükleri konusunda çalışmalarda bulunmaktır. Temel faaliyetleri, dünyadaki insan hakları uygulamalarının bilimsel olarak incelenmesi ve araştırmaların yapılması, insan hakları alanındaki gelişmelerin takip edilmesi, kamuoyuna ve ilgili makamlara duyurulması ve bunların sürdürülmesi adına araştırma merkezlerinin kurulması, insan hak ve özgürlükleri konusunda toplumun farkındalık düzeyini artırmak amacıyla konferansların düzenlenmesi, hak ihlaline uğrayan kişilere hukuki desteğin sağlanması; başvurularının ve şikayetlerinin yetkili kurumlara, kamuoyuna sunulması ve düşünce özgürlüğü, yurtdışı ve tüm dünyada barışı destekleyici, işkence, kötü muameleler ve savaşlara karşı kampanyalar düzenlemek ve hak savunuculuğunu benimseyen kuruluşlarla iş birliği içerisinde olmak şeklinde özetlenebilir. İHD'nin küresel ve yerel çapta iş birlikleri mevcuttur. Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu ve Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı ve Mülteci Hakları Konfederasyonu üyesidir. Ayrıca İnsan Hakları Ortak Platformu ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın kurucu üyesidir.

İnsan Hakları Gündemi Derneği, Türkiye'nin birçok şehrinden gelen insan hakları savunucularının katılımıyla 2003 senesinde İzmir'de temeli atılan ulusal ve uluslararası anlamda etkinlik gösteren hak savunucusu bir sivil toplum kuruluşudur. Hakların en yüce değer olduğunu benimsemiş olan İHGD, hak ihlallerinin ancak problemlerin köküne inip sistematik bir yaklaşımla, uygun stratejilerle çözülebileceği görüşündedir. İHGD, İnsan Hakları Ortak Platformu'nun kurucu üyesidir. Aynı zamanda küresel çapta Amnesty International ve Concern Worldwide yerelde ise KAOS GL ve Mülteci Hakları Derneği ile iş birliği içerisinde.

İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUM-DER), 1991 yılında gazeteci, yazar, avukat, yayıncı ve iş adamlarının oluşturduğu 54 kişilik bir grup tarafından temelleri atılmıştır. MAZLUM-DER, öncelikle İnsan Hakları Derneği ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı'na ek olarak kurulmuştur. Organizasyon, eğitim, medya, sosyal ilişkiler ve hukuk konusunda çalışmalar yapmaktadır. Derneğin, belirli problemler üzerinde çalışan 6 farklı komisyonu mevcuttur.

b) Ampirik veri toplama araçları

İkinci aşamada, araştırmanın örneklemini oluşturan STK'ların websiteleri ve websitelerinde bulunan dökümanları, yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakat sorularının alt başlıkları kapsamında (Suriyeli mülteci krizine yönelik görüşler, devletle olan ilişkileri, halkla olan ilişkileri ve diğer derneklerle yapılan iş birlikleri) incelenmiştir. Son aşamada ise saha çalışması için STK'larla telefon ve e-posta aracılığıyla iletişime geçilmiştir. Araştırmanın etik kurul onay formu ve araştırmadaki mülakat soruları da görüşme talebiyle eş zamanlı olarak e-posta aracılığıyla gönderilmiştir. Derneklerin olumlu olarak geri dönüş yapmasının ardından mülakatlar için uygun tarih ve saatler belirlenmiştir. Mülakat esnasında dernek temsilcileri öncelikle araştırmanın gönüllü katılım formunu doldurup imzalamışlardır. Ardından yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakat soruları dernek temsilcilerine yöneltilmiş ve araştırmanın temel ve alt sorularına cevaplar aranmıştır. Mülakatın tamamı ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir.

Araştırma sorularına cevap bulmak adına yüz yüze görüşme esnasında hak temelli STK'lara mülakat soruları yöneltilmiştir (Bkz. Ek 1).

c) Verilerin çözümlenmesi

Ses kayıt cihazına kaydedilen mülakatlar manuel olarak yazılı hale çevrilmiştir. Yazılı hale getirilen veriler derinlemesine analiz yapılarak çözümlenmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Tez olarak sunulan araştırma bulgularının betimlenmesinde amaçlar ve yöntem bölümünde detaylı olarak açıklandığı üzere, önce döküman analizi sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

2.1. Döküman Analizi Bulguları

2.1.1. Türkiye’de Suriyeliler ve onlarla ilgili çalışmalar

Çalışmanın odak ülkesi olan Türkiye, insan hakları ile ilgili pek çok uluslararası anlaşmaya taraftır. Ayrıca iç hukukunda da insan haklarıyla ilgili düzenlemeler mevcuttur. Çalışmanın odağında olan mülteciler ile ilgili Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni coğrafi çekince koymak kaydıyla imzalamıştır (Öztürk, 2016)". Türkiye, Avrupa Konseyine üye ülkeler dışında, topraklarına iltica edenlere mülteci statüsü vermemektedir. 2011 yılında Suriye krizi ile başlayan insani kriz ile Türkiye'ye savaştan kaçan milyonlarca Suriyeli sığınmıştır. Yukarıda ifade edilen coğrafi çekince otürü Suriye'den gelenlerin hukuki statüsü mülteci olarak tanımlanmamaktadır. Suriye'den göç edenlere geçici koruma altında bulunan sığınmacı statüsü verilmiştir. Türk hukukunda ve uluslararası hukuk çerçevesinde, 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013) yürürlüğe girerek özellikle Suriyeli sığınmacılar ile ilgili hukuki altyapı güçlendirilmiştir. Konuyla ilgili daha önce yapılmış düzenlemeler olsa da 2011 yılında başlayan kitlesel göçler ayrıntılı bir hukuki zeminin hazırlanmasını mecburi kılmıştır. Bu yönetmelik, Türkiye'nin taraf olduğu ve temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan uluslararası sözleşmeler çerçevesinde çıkartılmıştır.

Türkiye 2011 yılında Suriye iç savaşının başlamasının ardından uyguladığı açık kapı politikasıyla Aralık 2019'a kadar olan resmi rakamlara göre yaklaşık 4 milyon sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır (Derneği, 2020). Bu rakamla Türkiye dünyada en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke konumundadır (UNHCR, Figures at a Glance, 2020). Böylesine yüksek bir rakam, kitlesel göçün etkilerinin yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu durum Türkiye'yi iç politikasından dış politikasına kadar birçok noktada etkilemiştir. Taraf olunan uluslararası anlaşmalardan ve iç hukuktaki düzenlemelerden otürü sığınmacıların eğitimden sağlığa, güvenlikten sosyal haklarının korumasına kadar uzanan ihtiyaçlarının,

insan hakları çerçevesinde, güvence altında tutulması sorumluluğu doğmaktadır. (Sarp Nasih Ergüven, 2013)

Böylesine büyük bir göç olağan ki sosyolojik değişimlere de sebep olmaktadır. Bu hem Türkiye'nin toplumsal görünümüne etki etmekte hem de sığınmacıların durumlarına sirayet etmektedir. Göçün Türkiye'ye etkileri toplumsal etkiler, ekonomik etkiler, siyasi etkiler ve temel hizmetler üzerindeki etkiler şeklinde ana başlıklar halinde değerlendirilmiştir (Orhan Oytun Gündoğar, 195). Bu çerçevede Türkiye göç konusunda çok boyutlu bir etkiye maruz kalmıştır.

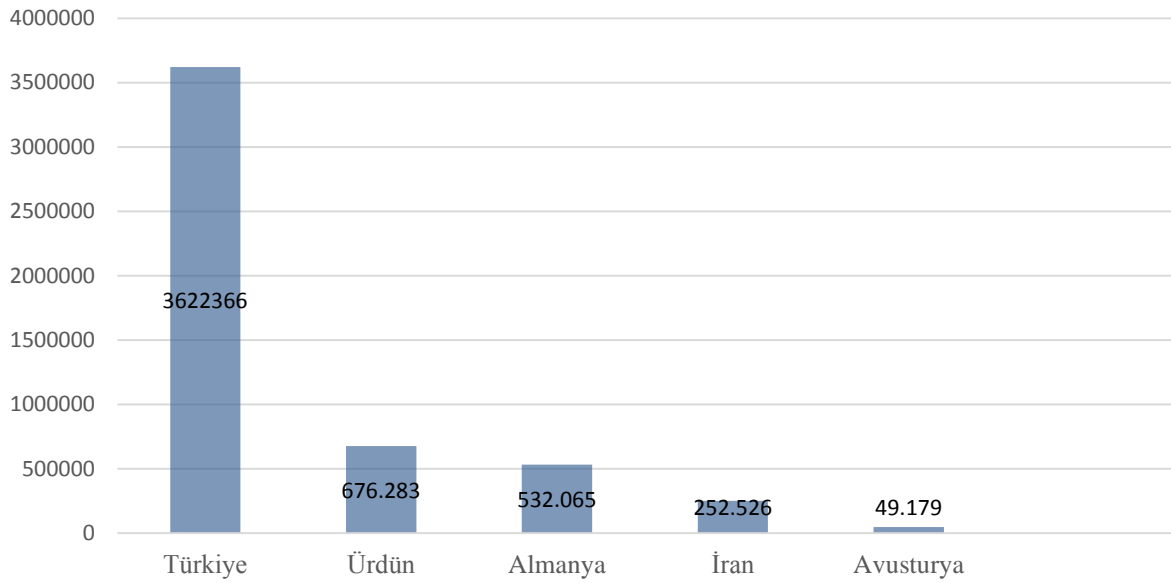
Türkiye'ye gelen sığınmacıların çok az bir kısmı kamplarda yaşamaktadır (Derneği M. , 2020). Dolayısıyla sığınmacılar, Türk toplumuyla etkileşim içerisinde. Bu etkileşim meselesinin sosyolojik bakımdan dikkatle incelenmesini gerekmektedir. Aynı zamanda konunun insan haklarıyla doğrudan ilişkisi olması sebebiyle insan hakları sosyolojisi çerçevesinde ele alınması elzemdir. Temel insan haklarına erişim gerekliliğinin, ortaya çıkardığı koşulların sağlanması aşamasında uyum politikalarının hayata geçirilmesi, hukuki sorumluluğun yerine getirilmesi; insan hakları sosyolojisinin gerekliliğini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu bölüm, dört alt bölümden oluşmaktadır; dünyada Suriyelilere ev sahipliği yapan ülkeler, Türkiye'deki Suriyelilerin demografik özellikleri, sağlık hizmetlerine ilişkin istatistikler ve son olarak iş ve istihdama ilişkin istatistikler.

Suriye iç savaşının ardından Türkiye, uyguladığı açık kapı politikasının da etkisiyle önemli bir göç sürecine girmiştir. Göç dalgalarının sonucunda Türkiye'ye yerleşen Suriyeli mülteci sayısı yaklaşık olarak 3 milyon 600 bin olmuştur (T.C. İç İşleri Bakanlığı, 2020). Türkiye'nin yoğun göç dalgasına maruz kalması, birtakım problemlere sebep olurken birtakım fırsatları da beraberinde getirmektedir. İstatistiksel veriler, Suriyelilerin mevcut durumunun anlaşılması için oldukça önemlidir. Bu verilere dayanan yorumlar araştırmamızın daha anlamlı bir zemine oturmasını sağlayacaktır. Suriyeliler ile ilgili istatistikler dağınık vaziyettedir. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı rakamlarla birlikte çeşitli kurum ve kuruluşların, tezin içeriğiyle ilgili olan en güncel istatistiklerinden yararlanılmıştır.

a) Dünyada Suriyelilere ev sahipliği yapan ülkeler

Suriye iç savaşının başlamasıyla birçok Suriyeli zorunlu olarak göç etmiştir. Suriye iç savaşıyla ülke içinde 6 milyon 184 bin kişi yerinden edilmiş, 6 milyon 654 bini ise başka ülkelere sığınmıştır. 6 kıtaya dağılan Suriyeliler 127 ülkeye yayılmıştır (TRT, 2020) Suriye'nin komşu ülkeleri bu göç rotasında ilk tercih edilen noktalar olmuştur. Sonrasında ise hedef bölge Avrupa'ya dönüşmüştür. Özellikle 2015 yılından itibaren Suriyeli mülteciler tarafından Avrupa'ya göç etme çalışmaları iyice artmış. Ancak 2019 yılı itibariyle Suriyeli sığınmacıların en fazla olduğu bölge, Türkiye'de içerisine dahil edildiğinde Orta Doğu Bölgesi olmuştur. Aşağıdaki tabloda Suriyeli mültecilerin sayıca en çok göç ettiği beş ülke sıralanmaktadır.

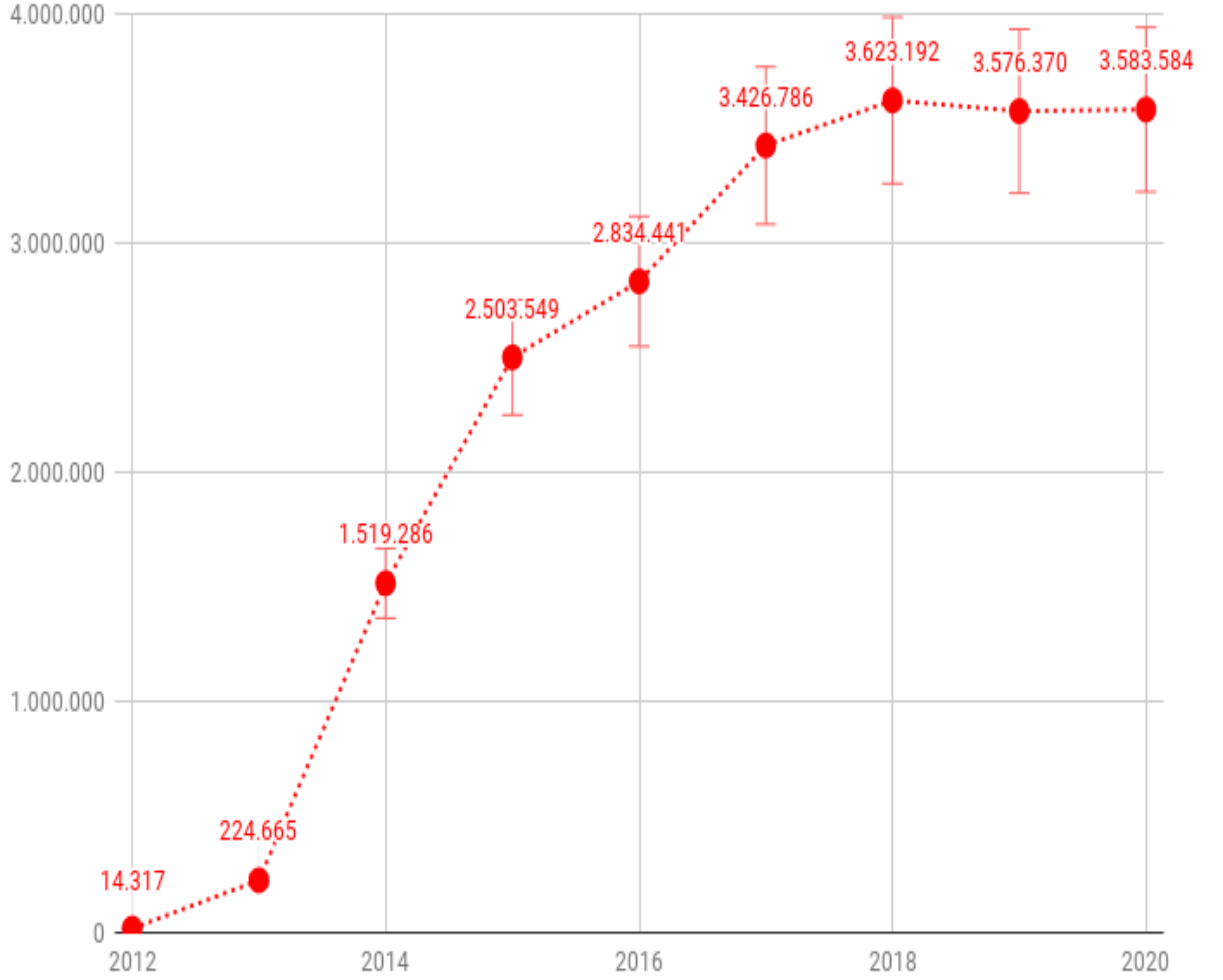


Şekil 1: Dünyada Suriyelilere Ev Sahipliği Yapan 5 Ülke (2018) (UNHCR, Ülkeler Bazında Suriyeli Mültecilerin Dağılımı , 2019)

b) Türkiye'deki Suriyelilerin demografik özellikleri

Aşağıdaki tabloda Suriye krizinin ortaya çıkmasıyla, 2012'den günümüze kadar olan süreçte, Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin sayısal değişimi gösterilmektedir. Yıllara göre Suriyeli sayısı yükselmiştir. Özellikle yükselme trendi 2012-2018 yılları arasında olmuştur. Krizin derinleştiği yıllara denk gelen bu süre zarfında

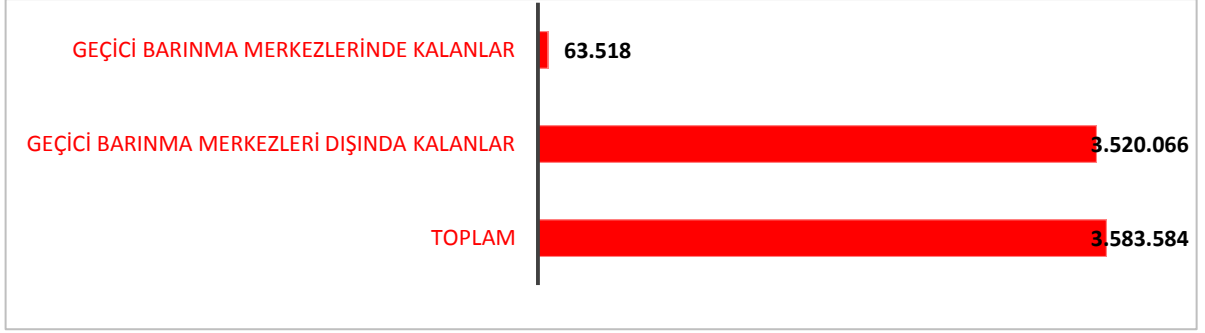
Suriyelilerin ilk göç tercihi Türkiye'nin açık kapı politikası sebebiyle Türkiye olmuştur, nitekim bu durum rakamlardan da anlaşılmaktadır.



Şekil 2: Yıllara Göre Türkiye'de Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeli Sayısı (Göç İdaresi, 2020)

Suriyelilerin yanında Türkiye'ye çeşitli ülkelerden sığınma talebi gelmektedir. Türkiye'de sadece Suriyeli sığınmacılar mevcut değildir. Başka ülkelerden de Türkiye'ye yerleşen oldukça fazla sayıda mülteci mevcuttur. Bu bakımdan Türkiye, dünyada en fazla mülteci nüfusuna sahip olan ülke konumundadır.

Şekil 3'te geçici koruma merkezlerinde ve geçici koruma merkezi dışında ikamet eden Suriyeli mültecilerin sayıları verilmektedir.



Şekil 3: Geçici Koruma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler (Göç İdaresi, 2020)

Türkiye'ye göç eden Suriyeli sayısı kısa zamanda çok ciddi rakamlara ulaşmıştır. Bu durum toplumsal, ekonomik, siyasi ve kültürel pek çok değişimin yaşanmasına sebep olmaktadır. Suriyelilerin tamamına yakını şehirlerde yaşamaktadır. Dolayısıyla Suriyeliler toplumla iç içedir. Bu bakımdan, sürecin krizlerle sonuçlanmaması için mülteci uyumun sağlanması son derece önemlidir.

Tablo 1: Suriyelilerin Şehirlerdeki Nüfusu ve İl Nüfusuna Oranı (Göç İdaresi, 2020)

SIRA	ŞEHİRLER	SURİYELİ NÜFUSU	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA
1	İstanbul	496 bin 485	%3,30
2	Gaziantep	450 bin 31	%22,18
3	Hatay	438 bin 741	%27,25
4	Şanlıurfa	422 bin 729	%20,76
5	Adana	246 bin 462	%11,10
6	Mersin	210 bin 623	%11,61
7	Bursa	175 bin 649	%5,87
8	İzmir	146 bin 352	%3,39
9	Konya	113 bin 736	%5,16

10	Kilis	112 bin 192	%78,71
11	Ankara	96 bin 451	%1,75
12	Kahramanmaraş	92 bin 293	%8,06
13	Mardin	88 bin 210	%10,64
14	Kayseri	75 bin 806	%5,45
15	Kocaeli	55 bin 183	%2,89
16	Osmaniye	49 bin 544	%9,27
17	Malatya	28 bin 992	%3,64
18	Diyarbakır	22 bin 881	%1,32
19	Adıyaman	21 bin 688	%3,47
20	Sakarya	15 bin 181	%1,50
21	Batman	15 bin 118	%2,52
22	Şırnak	14 bin 973	%2,86
23	Manisa	13 bin 295	%0,93
24	Tekirdağ	12 bin 584	%1,22
25	Denizli	11 bin 917	%1,16
26	Elazığ	11 bin 891	%2,00
27	Muğla	11 bin 215	%1,16
28	Nevşehir	10 bin 259	%3,44
29	Afyonkarahisar	9 bin 815	%1,35
30	Burdur	7 bin 795	%2,89

Tablo 1’de Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin şehirlerdeki nüfusları ve şehirlerin nüfusunun ne kadarını oluşturduğuna ilişkin veriler bulunmaktadır. İllere göre en fazla

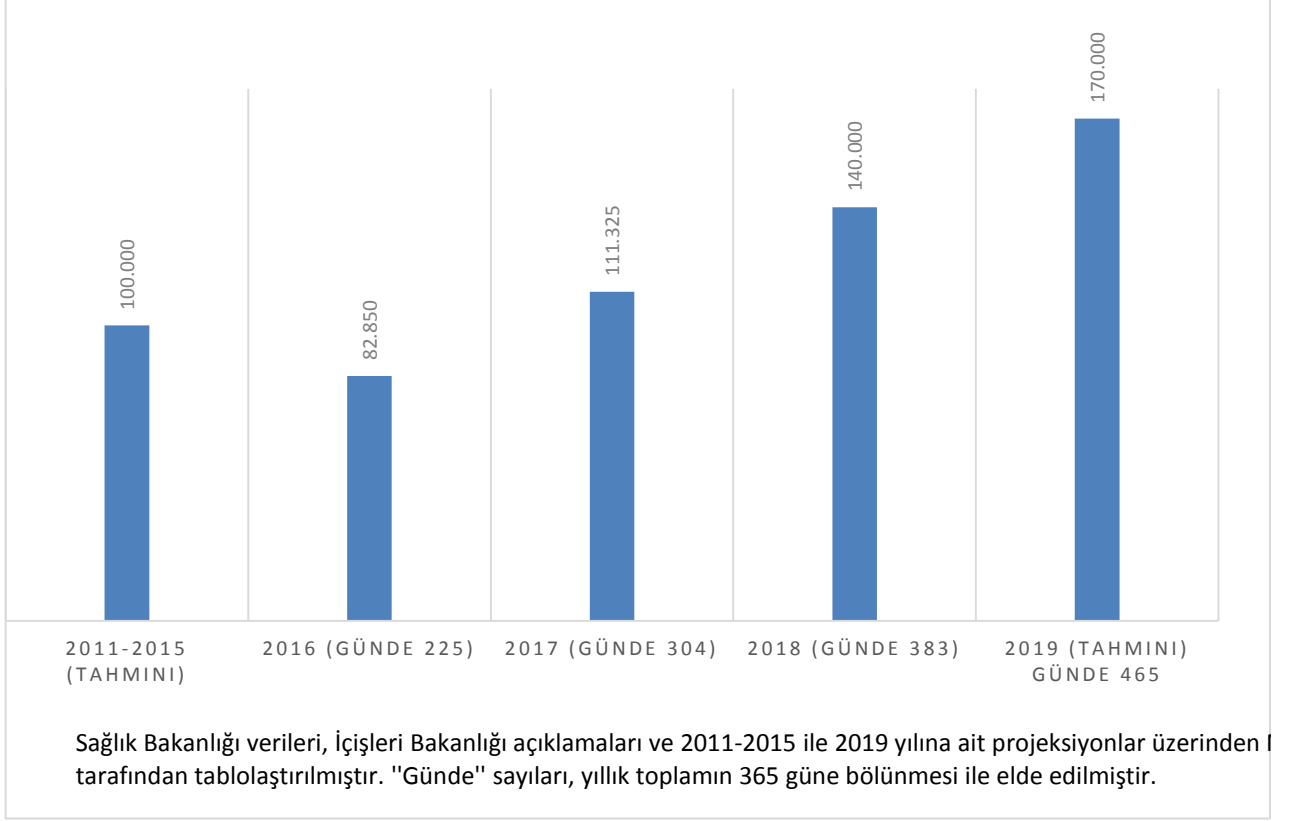
Suriyelinin yaşadığı şehir İstanbul'dur. Yaklaşık yarım milyon Suriyeli nüfusu barındıran şehirde dikkat çekici bir nüfus söz konusudur. İstanbul'u ise Gaziantep, Hatay Şanlıurfa ve Adana takip etmektedir. İllerdeki Suriyeli mülteci sayısının yanında Suriyeli mültecilerin il nüfusunun yüzde kaçını oluşturduğu da önemlidir. Bu durum göze alındığında ise Kilis öne çıkmaktadır. Kilis il nüfusunun %78,71'i Suriyeli mültecilerden oluşmaktadır. Bu oran şehrin beşte dördü gibi bir orana tekabül etmekte ve kenti bir Suriyeli şehri konumuna getirmektedir. Nüfus sayıları ve oranları Suriyelilerin şehirlere göre toplumsal etki mekanizması için son derece önemlidir. Şehirlerde, ilçelere ve bölgelere göre Suriyelilerin yoğunluğu değişkenlik göstermektedir.

Tablo 2: Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı (Göç İdaresi, 2020)

YAŞ ARALIĞI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-4	255 bin 82	236 bin 30	491 bin 112
5-9	281 bin 562	258 bin 552	540 bin 114
10-14	202 bin 660	181 bin 942	384 bin 602
15-18	139 bin 616	116 bin 938	256 bin 554
19-24	284 bin 529	210 bin 905	495 bin 434
25-29	200 bin 129	146 bin 553	346 bin 682
30-34	159 bin 66	117 bin 102	276 bin 168
35-39	117 bin 502	95 bin 369	212 bin 871
40-44	84 bin 401	75 bin 716	160 bin 117
45-49	59 bin 965	57 bin 912	117 bin 877
50-54	49 bin 987	48 bin 778	98 bin 765

55-59	37 bin 603	37 bin 586	75 bin 189
60-64	28 bin 442	29 bin 1	57 bin 443
65-69	20 bin 162	20 bin 601	40 bin 763
70-74	7 bin 786	8 bin 643	16 bin 429
75+	7 bin 660	9 bin 999	17 bin 659
TOPLAM	1.936.152	1.651.627	3.587.779

Tablo 2’de Türkiye’ye yerleşmiş olan Suriyeli mültecilerin yaş ve cinsiyet yapısı gösterilmektedir. Suriyeli nüfusun %46.1’i kadınken %53.9’u erkektir. 10 yaşın altındaki Suriyeli nüfusu %27.8’dir. Suriyelilerin yaş ve cinsiyet oranlarına bakıldığında genç nüfus oranı oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Suriyelilerin yaş ortalaması 22,7’dir. Türkiye ortalaması ise 32,4’tür (Hürriyet). 15-24 yaş aralığında Suriyeli nüfusun genele oranı ise 20,9 iken Türkiye ortalaması 15,58’dir. Bu noktada doğum oranlarındaki artışlarda gözlemlendiğinde Suriyeli genç nüfus oranının uzun süre yüksek seyredeceği görülmektedir.

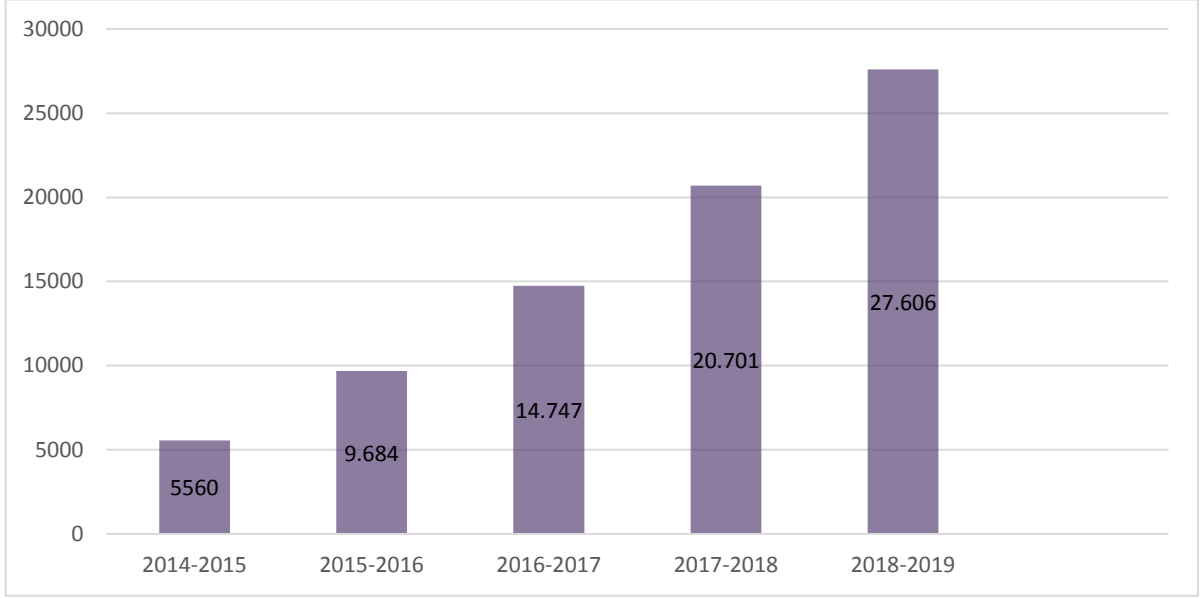


Şekil 4: Yıllara Türkiye'de Dünyaya Gelen Suriyeli Bebek Sayısı (Erdoğan M. M., 2019)

Şekil 4'de Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin 2011'den günümüze kadar olan süreçte yıllık doğum sayıları görülmektedir. Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin doğurma sayısı her sene artmaktadır. Göçün başladığı ilk yıllar olan 2011-2015 yılları arasında net bir sayı olmasa da bu süre zarfında 100 bin bebeğin dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. 2018-2019 yıllarında Suriyelilerin toplam nüfusu birbirine çok yakinken 2018'de 140 bin olan Suriyeli bebek sayısı 2019 yılında 30 bin artarak 170 bine ulaşmıştır. Bebek doğumu bir normalleşmenin göstergesi olsa da bu doğum oranları Türk vatandaşlarının oranından fazladır. Suriyeliler içinde buldukları statü gereği Türk vatandaşlığına geçişleri oldukça zordur. 2019 yılı itibariyle Türk vatandaşlığı alan Suriyeli sayısı toplamda 110 bindir. Bunların 53 bini yetişkinken 57 bini ise çocuktur. Türkiye'de dünyaya gelen bebeklere vatandaşlık hakkı tanınmadığı için söz konusu yeni doğan bebekler dünyaya vatansız olarak gelmektedir.

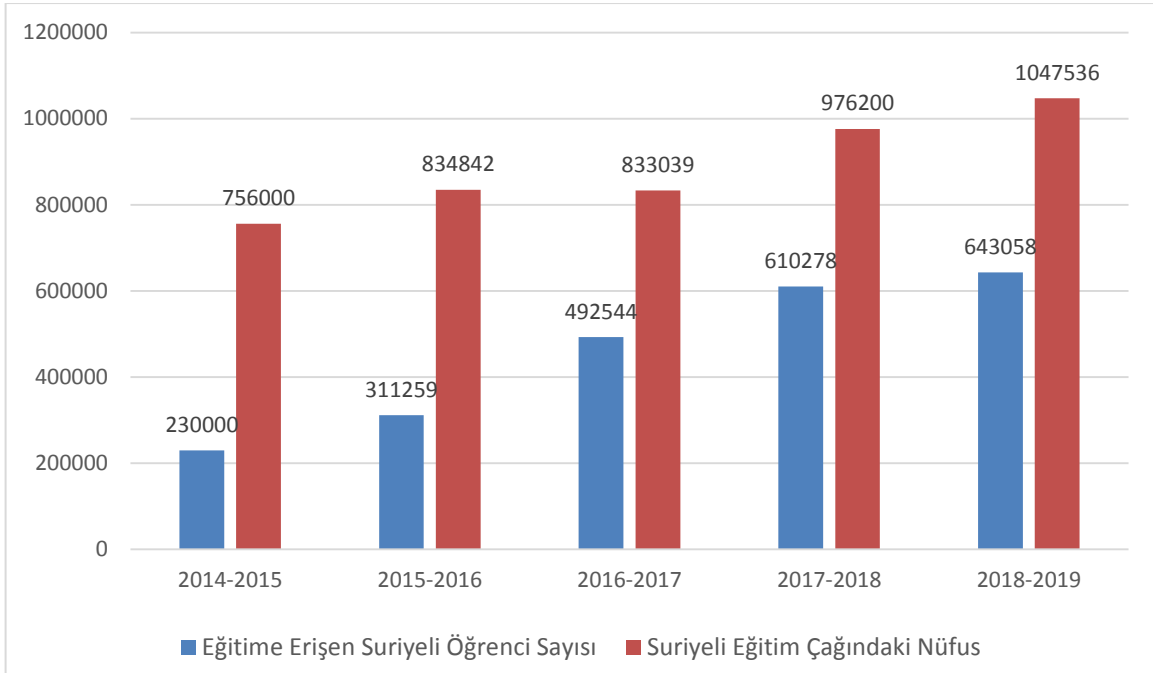
Şekil 5'de eğitim çağındaki Suriyelilerin yıl yıl topla sayıları gösterilmektedir. Suriyeliler ile ilgili en önemli konuların başında eğitim gelmektedir. İlk, orta ve yüksek öğrenim çağındaki Suriyelilerin oranı oldukça yüksektir. Bunun yanında okul öncesi

eğitim alması gereken nüfust da fazladır. Eğitime erişim merkezli faaliyetler bu yüzden önemlidir. Örgün eğitimin yanında başta Türkçe eğitimi olmak üzere çeşitli kurslar da Suriyeliler için hem toplumsal hem ekonomik hem de kültürel açıdan gereklidir.



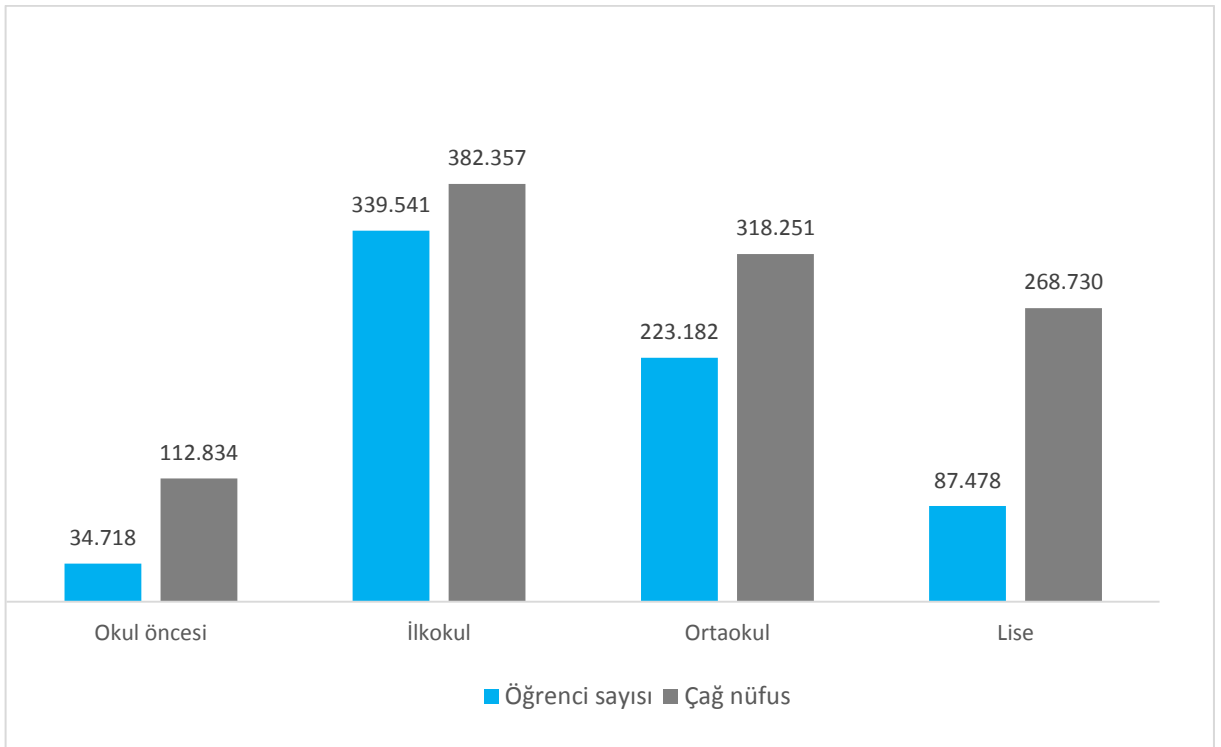
şekil 5: Eğitim Çağındaki Suriyelilerin Dağılımı (MEB, 2020)

Her eğitim döneminde 5-17 yaş arasında eğitim çağındaki nüfus yükselmektedir. 2019-2020 döneminde bu rakam 1 milyonu aşmıştır. Bu sayının yüksek olması eğitime gösterilecek ilginin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.



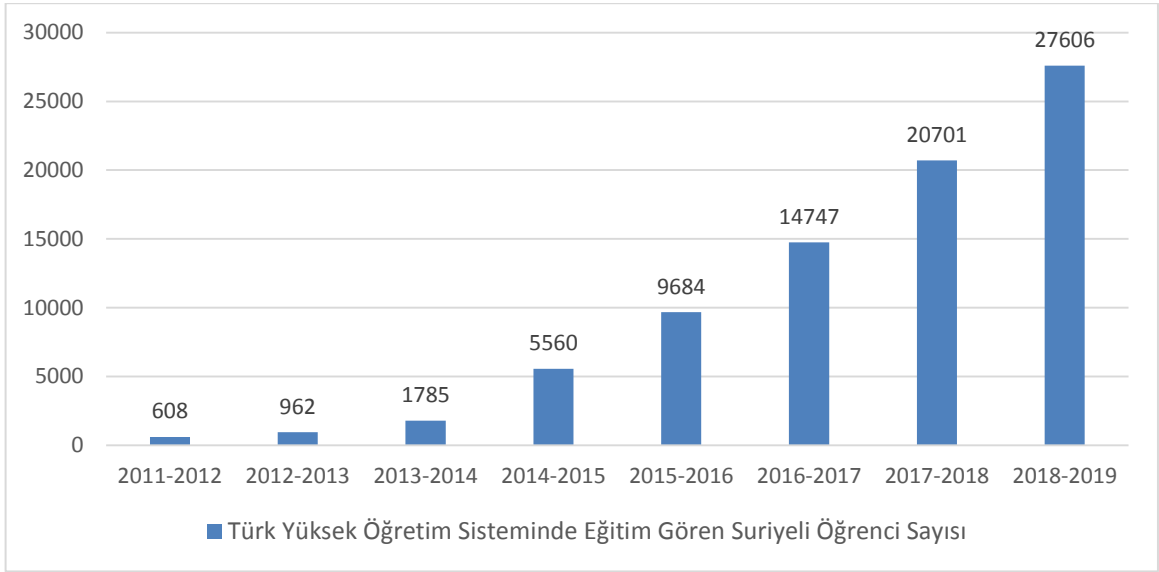
şekil 6: Yıllara Göre Türkiye'de Eğitime Erişen Suriyeli Sayısı (MEB, 2020)

Şekil 6’da 2014 ve 2019 yılları arasında Türkiye’de yaşayan eğitim çağındaki Suriyelilerle eğitime erişen Suriyeli öğrencilerin sayısal olarak karşılaştırılması görülmektedir. Türkiye ilk göç dalgasına hazırlıksız yakalanmıştır. Özellikle göç krizinin ilk dönemlerinde altyapı eksikliğinden kaynaklı pek çok problem ortaya çıkmıştır. Ancak zamanla belli ölçüde eğitim kapasitesi sağlanabilmiştir. Eğitim erişim sayılarında 2016 sonrasında belirgin bir artış gözlemlenmektedir. 2014-2015 yılında %30, 2015-2016 yılında %37, 2016-2017 yılında %59, 2017-2018 yılında %63 ve 2018-2019 yılında ise %61 oranında Suriyeli öğrenci, M.E.B’e bağlı resmi okullarda (478.221 kişi), geçici eğitim merkezleri (90.512 kişi) ve açık okullarda (17.624 kişi) öğrenim görmüştür.



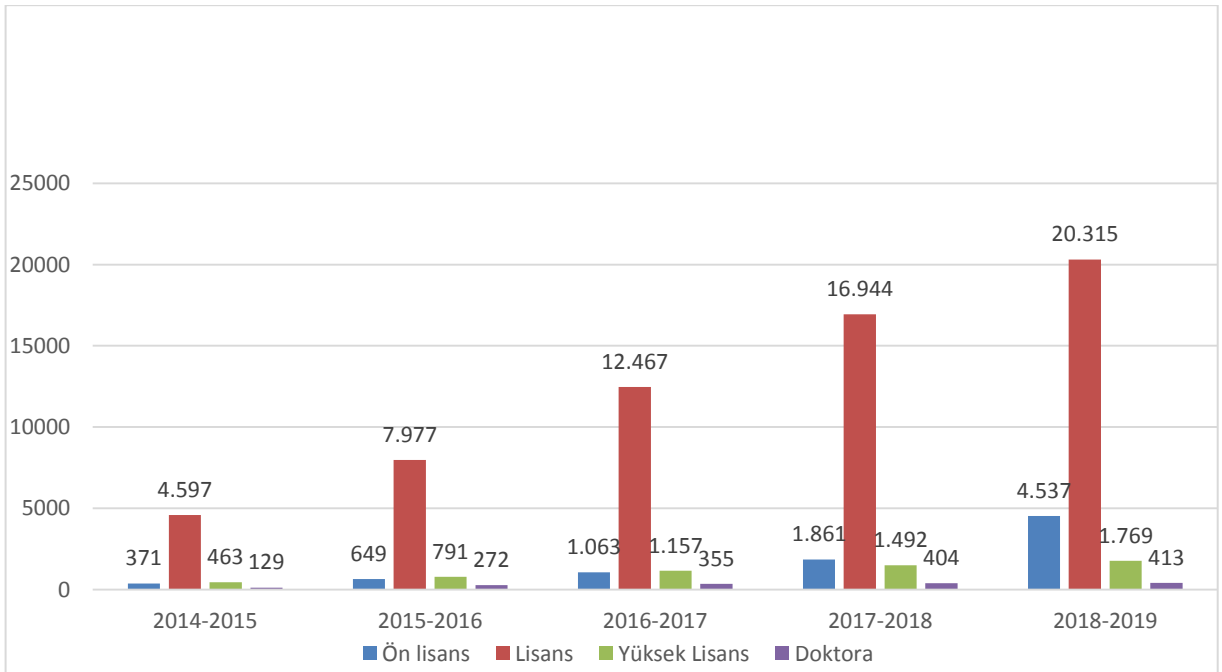
Şekil 7: Eğitim Kademelerine Göre Okullaşma Sayıları (MEB, 2020)

Şekil 7’de eğitim kademelerine göre Suriyeli mültecilerinin okullaşma sayıları gösterilmektedir. Okul öncesi çağıdaki Suriyeli çocukların %30.8’i, ilköğretim çağındaki Suriyeli çocukların %88.9’u, ortaokul çağındakilerin %70.1’i ve lise çağındakilerin ise %32.62’si okullaşmıştır. İlkokul ve ortaokullarda okullaşma oranının yüksek olduğu görülmektedir. Ancak okul öncesi ve lise eğitim kademelerindeki okullaşma oranının da düşüklüğü dikkat çekmektedir.



Şekil 8: Yüksek Öğretimdeki Suriyeli Sayısı (MEB, 2019)

Şekil 8’de 2011 yılından günümüze kadar olan süreçte yüksek öğretimde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin yıl yıl sayısı gösterilmektedir. Tabloda görüldüğü gibi, her sene Suriyeli öğrenciler tarafından yüksek öğrenime erişimde artış görülmektedir. Yüksek öğrenimdeki bu artışın birçok yönden olumlu çarpan etkisi olacaktır. Suriyeli mülteci uyumu bağlamında sayılar yetersiz olsa da artan grafik olumludur.



Şekil 9: Yüksek Öğretimdeki Suriyelilerin Kademelere Göre Sayıları (MEB, 2020)

Şekil 9’da, yüksek öğretimdeki Suriyelilerin 2014 yılından günümüze kadar olan süreçte yıl yıl kademelere göre sayıları gösterilmiştir. Lisansın, diğer üç eğitim kademesinden oldukça önde olduğu görülmektedir. Bu üstünlük aslında genel kontenjanlarla da ilişkilidir. Lisansın bu denli fazla olması şaşırtıcı değildir.

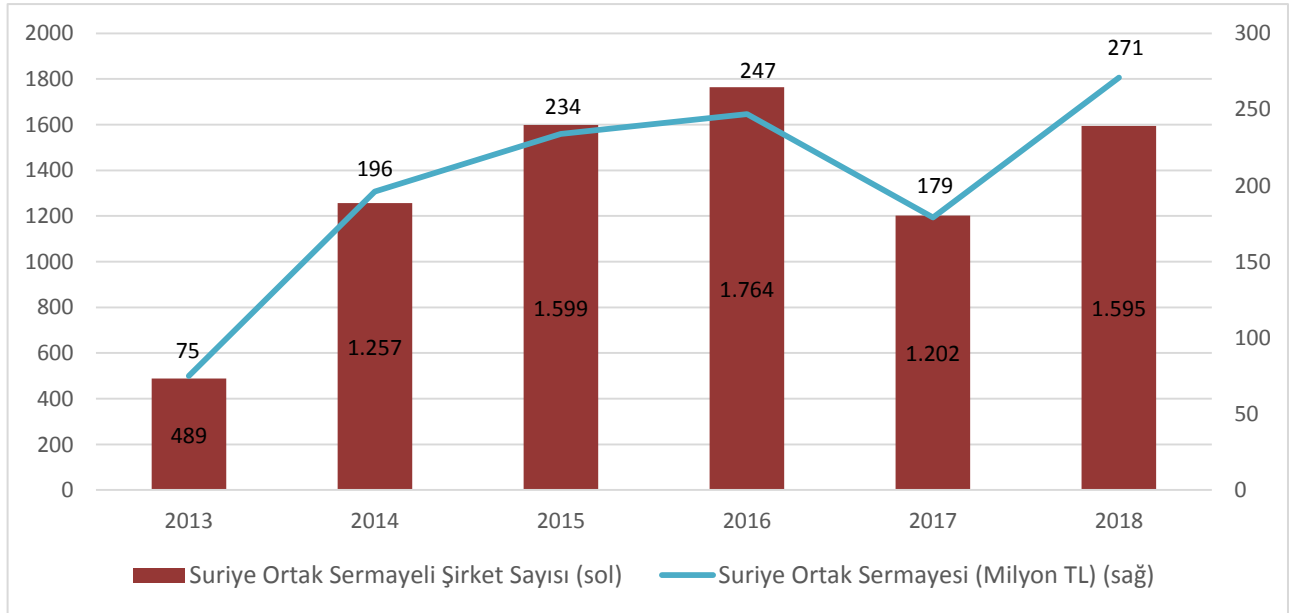
Her insan tarafından sağlık hizmetlerine erişim temel insani bir haktır. Aynı zamanda toplum sağlığının kontrol altında tutulması için de gereklidir. Tablo 3’te geçici koruma altında bulunan Suriyelilere verilen sağlık hizmeti verileri görülmektedir. Poliklinik hizmeti verilen Suriyelilerde artış gözlemlenmektedir. Bu noktada hem devlet hastaneleri, hem üniversite hastaneleri hem de özel hastaneler Suriyelilere hizmet vermektedir.

Tablo 3: Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyelilere Verilen Sağlık Hizmeti Verileri (Önder, 2019)

81 İL GENELİ KAMP İÇİ/KAMP DIŞI SAĞLIK HİZMET VERİLERİ	2011-2016 TOPLAM	2017 GENEL TOPLAM	2018 (OCAK-AĞUSTOS)	2011-2018 GENEL TOPLAM
HSGM BAĞLI BİRİMLERİ	5.742.528	3.005.287	2.689.672	11.437.487
POLİKLİNİ K SAYISI	16.997.636	8.291.891	6.397.705	31.687.232
ÜNİVERSİTE/ÖZEL HASTANELER	328.338	136.127	187.598	652.063
TOPLAM	23.068.502	11.433.305	9.274.975	43.776.782

SEVK SAYISI	BİRİNCİ BASAMAKTAN KAMU/ÖZEL/ ÜNİVERSİTE HASTANELERİNE	918.964		68.421	987.385
	HSGM'NE BAĞLI HASTANELER	1.018.271	357.834	274.349	1.650.454
YATAN HASTA SAYISI	ÜNİVERSİTE/ÖZE L HASTANELER	37.364	10.375	12.456	60.195
TOPLAM		1.055.635	368.209	286.805	1.710.649

Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin toplumsal, ekonomik ve kültürel açıdan uyum sürecinde iş ve istihdam en önemli konuların başında gelmektedir. Özellikle kayıtdışı istihdam bu konudaki en büyük problemlerin başında gelmektedir. Şekil 10'da Suriyeli ortak sermayeli kurulan şirketlerin sayısı ve Suriye ortak sermayesinin miktarı verileri görülmektedir.



Şekil 10: Suriye ortak sermayeli kurulan şirketlerin sayısı ve Suriye ortak sermayesi miktarı (Milyon TL) (TEPAV, 2019)

Suriye menşeli şirketlerin hem sayı anlamında hem de sermaye anlamında ekonomiye önemli bir katkısı olduğunu söylemek mümkündür. Bu firmalar gıda ticaretinden toptancılığa eğitimden konaklamaya gibi farklı alanlarda faaliyet göstermektedir.

2.1.2. Mülteci hakları

Mültecilik, insanın vatandaşı olduğu ülkeyi zulüm, baskı ve şiddet gibi nedenlerle terk etmesi sonucu tüm haklarını kaybettiği ve korunmaya gereksinim duyduğu bir duruma tekaül eder (Soykan, 2015). Devletler, kendi vatandaşı olma şartı aranmaksızın tüm insanların, insan haklarını korumakla yükümlüdür. İkinci Dünya Savaşı sonrasında hak ve özgürlüklerin korunması adına Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi tarafından uluslararası sözleşmeler imzalanmıştır. Bu amaçla imzalanan sözleşmelerden birisi 1951 yılında yapılan Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'dir. Cenevre Sözleşmesi ile mülteci hukukunun "1951 yılından önce ve Avrupa'da meydana gelen olaylardan dolayı " şeklinde uygulanacağına karar verilmiş, 1967 protokolünde ise bu sınırlama kaldırılmıştır. Türkiye, mülteci haklarını ulusüstü koruma altına alan bu sözleşmeye 1961 yılında taraf olmuş ve sözleşmenin 1967 protokolüne ise 1968 yılında coğrafi sınırlamayı kaldırmadan katılmıştır. Dolayısıyla Türkiye, Avrupa dışından gelen sığınmacılara Suriyeli sığınmacılar da dahil olmak üzere mülteci statüsü vermemektedir (Müdürlüğü, 2016).

Türkiye 1960-70 yıllarında, Batı Avrupa'ya göç veren ülke olarak bilinirken son zamanlarda göç alan transit ve hedef bir ülkeye dönüşmüş. 2011 yılında gerçekleşen Arap Baharı iç savaşı tetiklemiş, Suriye insan hakları ihlallerinin yapıldığı ve insan hayatının hiçe sayıldığı bir yere dönüşmüştür. İç savaş sonrası, yaklaşık beş milyon Suriyeli, Irak, Ürdün, Lübnan, Mısır ve Türkiye gibi komşu ülkelere sığınmıştır (Tarlan, 2016). Türkiye, an itibariyle takriben üç milyon altı yüz bin Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır (Müdürlüğü T. İ., 2020). Gayri resmi rakamlarla sığınmacı sayısının beş milyonu geçtiği düşünülmektedir. 1923-2011 yılları arasında Türkiye'deki zorunlu göçmen sayısı yaklaşık olarak iki milyon yüz bin iken 2011 yılı sonrası bu oran, yaklaşık olarak dört milyona çıkmıştır (Göç İdaresi, 2018). Bunun yanı sıra Türkiye'de her gün 355 bin vatansız bebek (Erdoğan, 2015) ve 450 bin civarında Suriyeli bebek doğmaktadır (Türkiye'deki Suriyeli Sayısı , 2020). Özetle Suriyeli sığınmacılar günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Türkiye'de geçici barınma kampında yaşayan Suriyelilerin sayısı sadece 63.293 kişi iken geri kalan kayıtlı Suriyelilerin %98'i (3.579.420 kişi), yani neredeyse tamamı, kamp

dışında oldukça zor koşullar altında, kısıtlı hak ve özgürlüklerle hayatlarını idame ettirmektedir (GİGM, 2020).

Suriye krizi sonrası Türkiye’de bulunan Suriyelilerin sayısının iyice artmasıyla 2013 yılında 6468 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çıkarılmış. Kanunda, “mülteci”, “şartlı mülteci”, “ikincil koruma” ve “geçici koruma” statüleri belirlenmiştir. Türkiye, geçici koruma statüsü verilen Suriyelilere, üçüncü bir ülkeye yerleşmelerine kadar kısa süreli koruma sağlamaktadır (T.C., 2014). Geçici koruma statüsü, YUKK m.91’de göre aşağıdaki belirtilmiştir;

‘(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. (2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.’

Türk hukukunda YUKK’da belirtilen geçici koruma statüsü esasen ilk olarak Yugoslavya’nın dağılmasından sonra Avrupa hukuk sisteminde yerini almıştır. Yugoslavya’nın parçalanmasının ardından Sırbistan’da savaş ve katliamdan kaçan insan kalabalığı Avrupa’daki ülkelere sığınmıştır. Bu kadar yüksek sayıda insanın mülteci statüsü konusunda incelenmesi pek mümkün gözükmediği için yeni bir hukuki tanım olan ‘geçici koruma statüsü’ yürürlüğe konmuştur.

Mevcut durumda Suriyeli sığınmacılar, Türk hukukunda geçici koruma statüsünde bulduklarından dolayı uluslararası koruma statüleri olarak geçen mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma status bulunanlara tanınan hukuki haklardan yararlanamamaktadırlar. (T.C., 2014).

Geçici koruma statüsü altında bulunan sığınmacıların hakları, Geçici Koruma Yönetmeliği’nde belirtilmiştir (T.C., 2014). Madde 26’ya göre geçici koruma statüsüne sahip olanlar sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, tercümanlık ve sosyal yardım hizmetlerden yararlanabilmektedir. Her bir Suriyeli sığınmacıya üzerinde, sisteme kayıtlı kimlik numarası olan geçici koruma kimlik belgesi basılmaktadır. Bu belgeler sayesinde

Suriyeliler Türkiye’de kalma hakkına sahip olur. Herhangi bir hukuksal ya da sosyal işler bu kimlik belgeleri üzerinden yürütülür. Belirtmek de fayda vardır ki kimlik belgeleri Suriyelilere ikamet etme hakkı, uluslararası koruma statüsü veya Türk vatandaşlığına geçmek için başvuru yapma hakkını vermez. Cenevre Sözleşmesine taraf olan Türkiye, geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyelileri sözleşme gereğince geldikleri yere, onayları olmadan geri göndermemekle yükümlüdür.

Madde 49’a göre, geçici koruma statusunde bulunan Suriyeliler farklı bir ülkede yaşayan eşi, reşit olmayan çocukları ve reşit olan bağımlı çocuklarıyla birarada yaşamak için aile birleşimi talebinde bulunma hakkına sahiptir. Geçici koruma statüsünün getirdiği haklar, sorumluluklar ve genel olarak bu süreç konusunda kendi dillerinde bilgi sahibi edilmektedirler (madde 19). Geçici korumaya ilişkin işlemlerle ilgili de ücretsiz tercüman hizmetinden yararlanabilmektedirler. Ayrıca ücretleri kendileri tarafından karşılanmak koşuluyla adli işlerde avukatlık hizmeti sağlanmaktadır (madde 53) (T.C., 2014).

a) Barınma hakkı

Madde 23’te belirtildiği gibi geçici koruma statüsüne sahip Suriyeliler, sevk merkezlerinden uygun görülen geçici barınma merkezlerine yerleştirilirler. Yararlanıcının uygun bir yere yerleşimi sağlanırken, isteği, ailevi durumu, özel ihtiyaç sahibi olup olmadığı göz önünde bulundurulur. Özel ihtiyaç sahibi olanlara öncelikli olarak geçici barınma merkezlerinde kalma hakkı tanınır. Refakatçisi olmayan çocuklara da özel olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın güvencesi ve sorumluluğu altında, uygun şartlar altında geçici barınma merkezlerinin ayrı bir bölümünde barınmaları sağlanır. Toplumun düzeni, güvenliği ve sağlığı konusunda tehdit oluşturmayan geçici koruma statüsüne sahip Suriyeliler genel müdürlüğün belirlediği illerde kalma hakkına sahiptir. Barınma hakkına sahip olmak ikamet iznine geçiş hakkı tanımamaktadır.

Nitelikli bir barınma ortamı, korunaklı ve sağlıklı bir yaşamın yanısıra o bölgede ikamet eden insanlarla iletişim halinde olma, sosyalleşme imkanı da sağlar. Türkiye’deki çoğu mülteci ve sığınmacı düşük bütçe, sosyal sermaye eksikliği, bölgeye ilişkin bilgi yetersizliği, yüksek kira ve yüksek depozito gibi koşullar sebebiyle şehir merkezinden oldukça uzakta okul, iş yerleri, sağlık ve sosyal hizmet merkezlerinin olmadığı, toplumdan yalıtılmış alanlarda yaşamaktadır. Geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin genel olarak haklarının kısıtlı olması ve barınma konusunda da sistemli bir şekilde destek görmemeleri sebebiyle sağlıklı şekilde barınmadan mahrum kaldıkları söylenebilir. Bu koşullar altında

çoğu Suriyeli kiralanacak evin güvenli olduğunu temin eden kira sözleşmesini imzalamadan, sağlıklı yaşam elverişli olma ihtimali düşük olan şehir merkezinden uzakta, izole ve aynı zamanda kalabalık yaşama uygun olmayan, yeterli beyaz eşyanın ve ısınma kaynağının olmadığı konutlarda yaşamaktadırlar (Barın, 2015). Ayrıca barınma merkezleri, geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilere açık olsa dahi uygulamada kamplarda sınırlı sayıda yer bulunmakta ve yaklaşık olarak Suriyelilerin sadece %2'si (63.293 kişi) kamplarda yaşamaktadır.

b) Eğitim hakkı

Madde 28'de belirtildiği gibi geçici koruma statüsüne sahip Suriyeliler, eğitim ve öğretim hakkına sahiptir. Barınma merkezlerindeki okullar veya şehirlerdeki eğitim-öğretim kurumlarında öğrenim görebilmektedirler (T.C., 2014). 12 yaşından küçük geçici koruma statüsündeki Suriyeli çocuklar, ilköğretimi okumakla yükümlüdür (Migration Policy Group, 2017). Yararlanıcıların lise, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora gibi kademelerde de eğitim görme hakları vardır. Türkiye dışında farklı müfredatta eğitim almış olanlar, ellerinde belgeleri varsa bu belgeleri ibraz edip MEB veya YÖK tarafından değerlendirildikten sonra belgeleri uygun görüldüğü takdirde denklik alabilirler. Denkliğin alınmasıyla uygun bölüm ve kademeye yerleştirilirler. Bunların yanısıra yaş gruplarına bağlı Türkçe kursları, meslek edindirme kursları, yetenek ve hobi kursları talebe göre düzenlenmektedir (madde 28). Eğitim haklarına dair usul ve esaslar da MEB ve YÖK tarafından belirlenir. Ayrıca ihtiyaç sahibi olanlar 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik kanununca sosyal yardım hizmetlerinden yararlanabilmektedir (T.C., 2014).

Türkiye'de uluslararası koruma yararlanıcılarına sağlanan mesleki ve yetişkin eğitimleri genellikle düşük beceri düzeyi gerektiren eğitimlerdir. Bu eğitimler katılımcılar için sadece bir kez yapılmakta, sınırlı sayıda kişi almakta dolayısıyla Suriyelilerin tamamını kapsamamakta ve bunun yanısıra kısa süreliğine geçici olarak açılmaktadır. Bu sebeplerle, pratikte varolan mesleki eğitimler ve bu eğitimlerden gelen kazanımların, mültecilerin sosyal ve ekonomik açıdan uyumu konusunda yeterli gelmediği söylenebilir. Geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyelilerin mesleki eğitime katılma oranı net olmamakla birlikte yaklaşık olarak Suriyelilerin %3'ünden azının (75.000) eğitim aldığı belirtilmiştir (Çavuşoğlu, 2016). Çok az sayıda Suriyelinin eğitim almasının yanısıra eğitim kazanımlarının sistemli bir şekilde değerlendirilmemesi de yararlanıcıların

istihdamında kayda değer düzeyde yükselişin olmayışının önemli sebeplerindedir. Göç ve entegrasyon politikalarını değerlendiren 2015 yılı Migration Integration Policy Index 2015'e (MIPEX) göre Türkiye, uluslararası koruma yararlanıcılarının eğitim hizmetlerine erişimi konusunda diğer OECD ülkelerine kıyasla geride kalmaktadır (Migration Policy Group, 2017). Dünya Bankası'nın yapmış olduğu değerlendirme de ise, İŞKUR'un sağladığı mesleki eğitimlerin istihdam oranını çok düşük derecede artırdığı bildirilmiştir (Unit, 2013). Vatansız ve tanınmış mülteciler dışındaki diğer uluslararası koruma yararlanıcıların ise mesleki eğitim kurslarına katılmak için başvurudan itibaren 6 ay beklemeleri gereklidir.

Suriyeli çocukların eğitim meselesine bakıldığında ise öncelikle okul kavramının tanımı yapılabilir. Okullar, geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyeli çocuklar, Türkiye'ye göç eden diğer çocuklar ve vatansız çocuklarla Türk çocukların karşılıklı etkileşime geçtiği, karşılıklı öğrenme ve hoşgörü ortamının sağlanmasıyla mülteci uyumunun kolaylaştığı yer olarak betimlenir. Yasal mevzuata göre geçici koruma statüsüne sahip çocukların eğitim alma hakkı varken devletin eğitimde eşitlik gibi bir yükümlülüğü yoktur. Eğitimde eşitlik sorumluluğunun alınmaması uygulamada görülmektedir; örgün Türk eğitim sistemine kaydedilmiş Suriyeli çocuklara herhangi bir sosyal oryantasyon ve dil eğitimi desteği yapılmadan dersleri kavramaları ve başarıyla tamamlamaları beklenmektedir. Suriyeli mülteci çocukların Türkçe öğrenimi konusundaki desteğin çoğunluğu STK'lar ve uluslararası dernekler tarafından sağlanmaktadır. Türkiye, MIPEX verilerine göre diğer OECD ülkelerine kıyasla mülteci çocukların öğrendikleri okullarda sosyal uyumun artırılmasına yönelik politikalar konusunda yetersizdir. MIPEX verilerine göre çocuklar okullarda yeterli desteği alamamaktadır. İnsan Hakları ve Vatandaşlık kursunda çokkültürlü eğitime yönelik politikaların ise yeterli miktarda uygulanmadığı belirtilmiştir (Migrant Integration Policy Index, 2015). Ayrıca, Türkiye'deki Suriyeli çocuklara, eğitim sağlayabilecek okul sayısı yetersizdir. Bu koşullar altında bir sınıfta eğitim gören çocukların sayısı artırılabilir ve bu da eğitim kalitesinin düşmesine sebep olabilir (Caro, 2020). Öte yandan geçici koruma statüsü altında bulunan çoğu ailenin, ekonomik durumlarının iyi olmayışı, çocukların da aile ekonomisini katkı sağlaması için merdiven altı yerlerde çalışmalarına ve eğitimlerini yarıda bırakmalarına yol açmaktadır. Suriyeli çocukların hem Türk çocukları ve hem de Suriye'de kriz öncesi duruma göre kıyasla çok daha düşük oranda eğitim aldığı görülmektedir. Örnek vermek gerekirse, Suriye'de üniversitede okuyan öğrencilerin oranı %20 iken Türkiye'de

üniversite okuyan Suriyeli öğrenci oranı %2.2'dir (UNHCR, 2017). 12 yaşından sonra yani zorunlu ilköğretimden sonra eğitim-öğretim göre Suriyeli çocuk sayısında da ciddi bir düşüş yaşanmıştır (Migration Policy Group, 2017).

c) Sosyal oryantasyon hakkı

Göç edilen ülkenin dilini, norm ve değerlerini, idari işleyişini ve düzenini bilmek, yani o ülkeye sosyal olarak oryante olabilmek de, göç eden kişinin sosyal sermayesinin artmasını, istihdam ve barınma koşullarının iyileşmesini, uzun süreli ikamet ve vatandaşlık hakkına erişiminin (yasal bir kısıtlılık yoksa) kolaylaşmasını sağlar. Göçmen, mülteci, geçici koruma statüsüne sahip olanlara sağlanan oryantasyon hizmetlerinde gönüllülerin yer alması da, kültürel farklılıklar arasında köprü vazifesi görerek toplumsal uyumu kolaylaştıran en önemli faktörlerden birisidir. Örneğin Fransa'daki Fransız gönüllüleri tarafından oluşturulan sivil destek, mülteci uyumunda oldukça etkili olmuştur. Türkiye'de mültecilerin sosyal oryantasyon ve dil öğrenimini konusunda sistemli bir şekilde desteğin verilmediği, genellersek yeterli derecede önem verilmediği gözlemlenmektedir (Migration Policy Group, 2017).

Diğer gözlemlenen durum ise mülteciler ve göç edilen toplumun uyumunu kolaylaştıran, mültecilere hoşgörü ve empatiyle bakan gönüllü bir kitle ve bu durumun beraberinde getirdiği gönüllü eylemlerin Türkiye'de olmayışdır (Danış, 2020). Mülteci uyumuna yönelik çoğu faaliyet ulusal ve uluslararası kurumlardan hibe alan profesyonel sivil toplum kuruluşlarınca yürütülmektedir. Diğer bir deyişle, profesyonel sivil toplum kuruluşları haricinde sivil hareketin olmadığı söylenebilir (Danış, 2020). Bu durum da mülteci uyumu konusundaki farkındalığın ve sempatinin düşük seviyelerde kalmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda bu vaziyet, istihdam, eğitim, barınma gibi alanlarındaki uyum gayretlerinin de tesirini azaltmaktadır (Migration Policy Group, 2017). Geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilerin YUKK madde 96'ya göre Türkçe öğrenimi ve sosyal oryantasyon hizmeti almaya hakkı varken yetkililerin bu destekleri sistemli şekilde yürütmek konusunda yükümlülükleri bulunmamaktadır (T.C., 2014).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinden oryantasyon kurslarının yapılacağı bildirilmesine rağmen sistemli bir şekilde yürürlüğe konmamıştır. kursların içeriği, niteliği, düzeyi, süresi, hedefleri ve amacına dair bilgilere de yer verilmemiştir.

Suriyelilerin çoğunluğu spontane bir şekilde insanlarla iletişime geçerek veya dışarıda konuşulanları işiterek Türkçe öğrenmektedir. Halk Eğitim Merkezleri, şehirden şehre değişen müfredatıyla ücretsiz kayıt yaptıran Suriyeliler de dahil olmak üzere herkese Türkçe dersleri sunmaktadır. Fakat dersin içeriği, süresi, seviyesi, çıktıları, katılımcıların sayısı, dersin değerlendirilmesi hakkında tutulmuş veriler mevcut değildir. Suriyelilerin kamu kurumları veya yetkililerle buldukları iletişimlerinde tercüman desteği hizmeti planlanmadan, düzensiz spontane bir şekilde yapılmaktadır. Bu hizmetten yararlananlar, çevirmenin iyi olup olmadığı konusunda emin olmadıkları şeklinde görüşlerini bildirmişlerdir. Suriyeliler gündelik yaşamı ve kuralları kendiliğinde öğrenmektedir.

Türkiye'nin uyum desteği, AB ülkelerinin uyum desteğinden oldukça farklıdır. AB'de uluslararası koruma yararlanıcılarının özel ve kişisel ihtiyaçları da eklenerek oryantasyon kursları hazırlanmakta ve kursun içerik, süre ve değerlendirilmesi gibi detaylar da sistemli bir şekilde kayıt altında tutulmaktadır (Yeterlilik Yönetmeliği teklifi, Madde 38). (Migration Policy Group, 2017). Diğer OECD ve OSCE ülkelerinde devlet tarafından sistemli bir şekilde dil eğitimleri sağlanmaktadır ve bu devletler, uluslararası koruma yararlanıcılarını, dil öğrenmekle yükümlü kılmaktadır (Migration Policy Group, 2017). AB ülkelerinde Dil programları, farklı dil seviyelerine göre standart ve sistemli bir şekilde verilmektedir. Göç ülkeleri ve genellikle İskandinav ülkelerinde de, göçmenlerin kolay ve etkili bir şekilde eğitimi alabilmesi için yarı zamanlı eğitim, akşam üstü dersleri, uzaktan eğitim, ücretsiz çocuk bakımı, eğitime gidiş-geliş desteği ve hizmetten herkesin yararlanabilmesi adına eğitimlere sınırsız öğrenci alımı yapılmaktadır. Devletin dil öğrenimi ve sosyal oryantasyon konusunda destek olmak adına kaynak ayırıp ayırmadığına dair veri de bulunamamış ve devletin bu hizmetlere olan katkısı ölçülememiştir. Özetle, mevcut durumda Türkiye tarafı olduğu Cenevre Sözleşmesi'ndeki standartlar gereği uyumu kolaylaştırdığı konusunda bir veriye ulaşılmamıştır.

d) Sağlık hakkı

Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilere, Türkiye'de temel ve acil sağlık hizmetleri ücretsiz olarak sağlanmaktadır. Tedavi hizmeti ve ilaç ücretlerindeki katılım payından da muaftırlar. Acil ve zorunlu durumlar haricinde özel sağlık kuruluşlarına başvurma hakları yoktur. Bulaşıcı hastalık riskine karşı gereken aşılar, çocukluk çağında yapılan aşılar, üreme sağlığı konusunda bilgilendirme ve tetkik hizmetleri ücretsiz olarak

sağlanmaktadır. Bireysel ve toplu kullanılan alanların da sağlık açısından uygun olması adına her türlü önlem alınmaktadır.

Mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimine ilişkin yeterli düzeyde araştırma mevcut değildir. Hatay gibi sınır şehirlerinde kayıtsız mültecilerin sağlık hizmetlerine erişmekte zorlandıkları bildirilmiştir. Yine sınır şehirlerinde, görevli sağlık personellerinin kapasite üzeri yoğun çalışma saatlerinden dolayı tayin istediği ve tayinle kalifiye sağlık personeli sayısının azalması beraberinde kaliteli sağlık hizmeti alınıp alınmadığına ilişkin kaygı doğurmuştur. Öte yandan Suriyeli mültecilerin sağlık durumun izlemek ve kontrol etmek amaçlı olan üçüncü basamak hizmetlerin mültecilerin yaralanmadığı söylenebilir. Diyabetik ve onkolojik hastaları gibi kronik rahatsızlıkları olanların tedaviden yeterli düzeyde yararlanmadığı da bildirilmiştir. (Dinçer, Federici, Ferris, Karaca, & Kirişçi Kemal, 2013)

e) Çalışma izni hakkı

Mülteci veya ikincil koruma statüsüne sahip kişiler taşıdıkları kimlik belgesi sayesinde çalışma iznine hak kazanmış olmaktadır. Fakat geçici koruma statüsündeki kişilerin çalışma başvurusunda bulunabilmeleri için geçici koruma statüsünü almalarından itibaren Türkiye’de altı ay geçirmiş olmaları gerekmektedir. Altı ayın ardından işverenin yanında çalışmak isteyen Suriyeliler için, Bakanlar Kurulu’nun belirlediği sektörlerde çalışmak için işvereni tarafından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na başvuru yapma hakkına sahiptir. Kendi işini kurmayı arzu eden veya bir işletme sahibi olan Suriyeliler ise çalışma izni alabilmek için bireysel olarak bakanlığa başvuru yapma hakkına sahiptir. Bağımsız çalışmak isteyen Suriyeliler bakanlığa başvurduktan sonra nihai olarak çalışma iznini verecek olan ticaret veya sanayi odası onayının da alınmasıyla izin çıktıktan sonra kayıt yaptırmakla yükümlüdürler. Çalışma izin hakkı, ikamet hakkıyla bir tutulmamaktadır (madde 29) (T.C., 2014). Mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde çalışmayı arzu eden Suriyeliler ise çalışma izni almadan çalışabilme hakkına sahiptir.

Çalışma izni alabilmek için işverenin sponsor olması, iş kurmak için ticaret veya sanayi odasında nihai izin çıkarılması ve çalışma izni alabilmesi veya iş kurma için gerekli olan uzun bekleme sürelerinin istihdamı zorlaştırdığını söylemek mümkündür. Mesleki anlamda yüksek niteliklere sahip olan Suriyeliler de dahil olmak üzere çoğu, kendi düzeyinin oldukça altında düşük ücrete, güvencesiz şekilde merdiven altı yerlerde çalışmaktadır. Bu tarz yerlerde bile çalışma isteği uygulanan hukuki kısıtlamalar ve

getirdiği yorucu süreçler sebebiyle yüksek olmaktadır (Migration Policy Group, 2017). Suriyeliler Türklerin çalışmak istemeyeceği yerlerde de Türklerin yerie ikame edilmektedir (Caro, 2020). Suriyelilerin yasal yolla istihdam edilenlerinin çoğu da uzun süreli sözleşmeler yerine kısa süreli sözleşmelerle işe alınmaktadır.

2.1.3. Sivil toplum kuruluşları

Hak savunuculuğu kavramı, genel olarak hak ihlallerinin son bulması için çalışan kitleyi tanımlamak için kullanılmaktadır. Hak savunuculuğu, insan haklarının ötesinde bir anlam ifade etse de çalışmanın muhtevası gereği hak savunuculuğu, insan hakları savunuculuğu anlamında kullanılmıştır. İnsan hakları savunucusu, BM tarafından: "Bireysel ya da örgütlü olarak insan haklarını desteklemek veya korumak için çalışan kişi" olarak tanımlanmıştır (UNHCR, Defender, 2020). 2004 yılında kabul edilen AB İlke Kuralları çerçevesinde insan hakları savunucuları ise: "Evrensel olarak tanınan insan hakları ve temel özgürlükleri geliştiren ve koruyan bireyler, gruplar ve toplum organlarıdır. İnsan hakları savunucuları, sivil ve siyasi hakları geliştiren ve koruyan ve aynı zamanda, ekonomik, sosyal ve kültürel hakları geliştiren, koruyan ve etkin hale getirmek için çalışan kişilerdir. Bu tanım, şiddet uygulayan veya yayan bireyleri veya grupları içermez." şeklinde bir tanımlama yapmıştır.

İnsan hakları savunuculuğu; sosyal, kültürel ve siyasi hakların korunması, sürdürülmesi ve hayata geçirilmesi için çaba gösterir. Gönüllülük esasıyla yapılabildiği gibi, belli kurum ve kuruluşların çatısı altında, ücretli olarak da yapılabilmektedir.

Hak savunuculuğu, hasta haklarından mülteci hakları, barınma, eğitim, çalışma, ayrımcılığa uğramama, ifade özgürlüğünden engelli haklarına kadar geniş kapsamlı bir çalışma alanına sahiptir. Genel bir ifade ile; coğrafya dil, din, ırk fark etmeksizin, insanların haklarının korunmasını amaçlar. Hak savunucularının haklarının tanımlandığı BM İnsan Hakları Savunuculuğu Bildirgesi, aynı zamanda, hak savunucularının neler yaptıklarına dair teorik bir çerçeve sunar. Bu bildirmede geçen ifadeler şu şekildedir;

Herkesin, bireysel olarak veya başkalarıyla birlikte,

- a) *Yaşamaya, yargıya ve yönetime ilişkin ulusal sistemler içinde, hakların ve özgürlüklerin gerçekleştirilmesine olanak verecek tarzda, bunlara ulaşma dahil olmak üzere, tüm insan hakları ve temel özgürlüklere ilişkin bilgileri elde etmek, araştırmak, almak, kabul etmek ve muhafaza etmek,*
- b) *İnsan haklarına ilişkin belgeler ile uygulanabilir uluslararası diğer belgelere uygun olarak tüm insan*

haklarına ve temel özgürlüklere ilişkin düşünceleri, haberleri ve bilgileri yayınlamak, başkalarına iletmek veya özgürce yaymak,

c) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere hem hukuksal olarak hem de pratikte uyulması yönünde inceleme, araştırma, saptama, değerlendirme, bu yollar ve diğer uygun yollarla kamunun dikkatini bu sorun üzerine çekme hakkı vardır (İHD, 1998)

İnsan hakları savunuculuğu, insan hakları ile ilgili tüm problemleri gündeme almaktadır. Oldukça geniş bir duyarlılık sahası olan insan hakları savunuculuğunun ele aldığı temel noktalar ise; yargısız infaz, işkence, keyfi tutuklama ve gözaltı, kadınlara yönelik cinsel sünnet, ayrımcılık, istihdamla ilgili konular, zorla yerinden etme, sağlık hizmetlerine erişim, zehirli atıklar ve çevreye etkileri vb. olabilir. Savunucular, insan haklarını; “Yaşam, yiyecek ve su, ulaşılabilir en yüksek sağlık standardı, yeterli barınma, ad ve ülke, eğitim, hareket özgürlüğü ve ayırım gözetilmemesi” şeklinde özetlemiştir. İnsan hakları savunuculuğunun gündemine bireysel hakların yanısıra kadın, çocuk, mülteci hakları, dinsel ve cinsel yönden azınlık gruplarının hakları da girmektedir (OHCHR, 2004).

İnsan hakları savunucuları, dünyanın birçok yerinde faaliyet göstermekte ve bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Hak savunucuları; keyfi göz altılardan toplanma hürriyetinin kısıtlanmasına, işkenceden hukuksuz yargılamalara kadar kendi haklarının ihlal edildiği durumlarla karşılaşmaktadır. Özellikle iç savaşların olduğu, demokrasi altyapısının gelişmediği ve hukuki güvencenin olmadığı ülkelerde ve bölgelerde görülmektedir (Ataman, 2008). Bu nedenle insan hakları savunuculuğu yapanların da hakları, hukukla güvence altına alınmıştır.

a) Hak savunuculuğunun kurumsal yönetimi: hak savunucusu sivil toplum kuruluşları

Hak savunuculuğu, bireysel düzeyde yapılabileceği gibi kurumsal ve örgütlü şekilde de yapılmaktadır. Hak savunuculuğunun kurumsal mekanizma olarak hayata geçirilmesi sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla olmaktadır. STK'lar "Hizmet sağlamak veya herhangi bir kamu politikasını savunmak için oluşturulmuş, genellikle devlet dışı olan gönüllü kişi ya da kuruluşlar grubu..." şeklinde tanımlanmıştır (Karns, 2020). Bir diğer tanımda ise: "Sosyal veya politik amaçlara ulaşmaya çalışan ancak bir hükümet tarafından kontrol edilmeyen bir kuruluş" ifadesi kullanılmıştır (Cambridge Dictionary, 2020). Hak savunuculuğu yapan STK'lar da insan hakları savunuculuğunu örgütlü ve planlı bir şekilde hayata geçirmektedir. STK'lar; insan hakları ile ilgili faaliyetlerin kampanyalarla

yürütülmesi, akademik altyapısının oluşturulması, hukuksal niteliklerinin güçlendirilmesi gibi boyutlarıyla, savunuculuk için önemli bir organize olma şeklidir.

b) Hak savunucusu sivil toplum kuruluşlarının karşılaştığı problemler

Hak savunucusu STK'ların karşı karşıya kaldıkları birtakım temel problemler mevcuttur. Belirtilmiş olan ihlallerin yanı sıra STK'lar politika, finansal durum ve organizasyon anlamında belirli sıkıntıları göze çarpmaktadır. STK'lar ile politika yapıcılar arasında oluşan fikri çatışmalar, faaliyetlerin siyaset etkisiyle sekteye uğramasına neden olmaktadır. Bir diğer problem ise savunuculuk faaliyetlerinin hayata geçirilmesi ve sürekli hale getirilmesi için gereken finansal desteğin yetersizliğidir. Etkin ve verimli faaliyetlerin sekteye uğramasına sebep olan diğer bir faktörün de, iç ve dış iletişimden hukuksal yapıya kadar farklı alanlarda ortaya çıkan organizasyon sıkıntıları olduğu söylenebilir.

c) Hak savunucusu STK'ların rolleri, çalışma yöntemleri ve etki alanları

STK'ların hak savunuculuğuna ilişkin faaliyetleri, belli bir koordinasyon ve program dahilinde ilerlemektedir. Bu STK'ların temel işlevleri; denetleyici, savunucu ve hizmet sağlayıcı olarak karakterize edilmektedir. Hak Savunucusu STK'ların temel misyonları aşağıdaki gibi tanımlanmıştır;

- Denetleyici olarak sivil toplum örgütleri tespit ettikleri sorunla ilgili politikaları sürekli izlerler.
- Savunucu olarak, örgütler sorunla ilgili öneriler geliştirirler ve bu önerilerin hayata geçirilmesi için faaliyetler yürütürler.
- Hizmet sağlayarak savunuculuk yapmak üzere örgüt, ele aldığı sorun ile ilgili çözüm geliştirerek bu çözümü küçük ölçekte uygulayabilir (Aksakoğlu, 2006).

Denetleyici işlevli STK'lar, tanımlanan problemle ilgili kuralların işletilip işletilmediğinin kontrolüne, yeni bir yasa çıkacağı zaman yasanın niteliğinin izlenmesine, konunun insan hakları boyutuyla ele alınmasına ve sistemin doğru bir şekilde çalışmasına katkı sunar. Örneğin; engelli haklarıyla ilgili yasaların işletilmesinin, yeni yasaların insan haklarına uygunluğunun kontrolü gibi süreçlerin takibi bu işlev altında yapılmaktadır. Savunucu nitelikli STK'lar ise var olan problemin çözümü için durum değerlendirmesi, ihtiyaç analizi gibi metotlarla öneriler geliştirir. Bu öneriler için; toplantı organize etme, eylem yapma, kampanya yürütme gibi bir takım faaliyetler yürütürler. Son olarak da hizmet sağlama misyonu ile STK'lar, mevcut problemin çözümü için kendi kaynaklarıyla

yahut kurumsal iş birlikleriyle ortaya çıkardığı modelin daha geniş kitlelerce uygulanması ve yaygınlaştırılması şeklinde savunuculuk yapar. STK'lar bu başlıklar altında tekil faaliyet yürütebileceği gibi üç işlevi de kapsayan misyonları da benimseyebilirler.

STK'lar, hak savunuculuğunda, amaçlarını gerçekleştirebilmek adına bazı süreçleri takip etmektedir. Öncelikle araştırma ve analizler sayesinde sorun doğru bir şekilde tanımlanmaktadır. Daha sonra ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte bir ağ oluşturup amaca yönelik kampanya yapılarak konunun daha geniş kitlelere yayılması sağlanır (Margherita & Mara, 2015). Buradan da anlaşılacağı üzere hak savunucusu STK'lar, herhangi bir konuyu gündeme aldığı anda, gündeme getirdiği sorunun çözümü için belli bir çalışma yöntemi geliştirmek durumundadır. STK'ların amacına ulaşmak için yaptığı faaliyetlerin en stratejik ayağını lobicilik faaliyeti oluşturur.

d) Hak savunucusu STK'lar için önemli bir parametre: Lobicilik

Hak savunucusu STK'lar, problemlere kısa süreli çözümler ürettiği gibi, ortaya çıkması muhtemel problemlerin uzun vadeli çözümüne de odaklanmaktadır. Bu bakımdan hem anlık işlevleri hem de geleceğe dönük vizyonları bulunmaktadır. Hak savunucu STK'ların en önemli misyonlarından biri de lobiciliktir. Lobicilik yahut lobi yapmak şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Belirli bir konuda, çıkarlarına uygun sonuçlar oluşması maksadı ile bir araya gelmiş, bu amaçla parlamento, medya, vb. araçlar üzerinden beklenen siyasi ve/veya ticari çıkarları yaratma faaliyetleri için oluşturulan, çeşitli çıkar gruplarının temsilcilerinden oluşan topluluğa lobi, bu topluluğun yaptığına da lobicilik denir.” (Lobicilik , 2020).

Lobicilik, hak savunucusu STK'ların temel üç işlevi için de hayati derecede önem taşımaktadır. Lobicilik, belirli bir plan ve strateji dahilinde karar vericileri etkilemeyi amaçlar. Lobi ile; yerel, ulusal ve uluslararası çerçevede karar alıcıların, kararlarını alırken insan haklarını merkeze koymasına gayret ederek en verimli sonuçların alınması hedeflenmektedir. Ayrıca kriz zamanlarında krizlerin çözümü ve ihlallerin minimize edilmesi için de lobi faaliyetleri yapılmaktadır. Lobiciliğin, hak temelli STK'ların temel işlevi olan üç unsurun da çarpan etkisini arttıracak potansiyeli mevcuttur. Dolayısıyla lobicilik, hak savunucusu STK'lar için daha hızlı sonuç almak ve daha etkin politikalar geliştirmek için temel bir araçtır.

e) **Hak savunucusu STK'ların göç ve mültecilere ilişkin projeksiyonları**

Çalışmanın ana teması olan mülteciler ile hak savunuculuğu önemli noktalarda kesişmektedir. Mültecilerin temel hak ve özgürlüklerinin yaygın şekilde ihlal edilmesi insan hakları savunuculuğu mekanizmasının harekete geçmesine sebep olmaktadır. Bu çerçevede savunuculuk, mültecilerin özelinde, insan haklarına erişmedeki problemleri çözmek, mültecilerin haklarını korumak, hakların yaygınlık kazanmasını sağlamak gibi gündemlerle faaliyetlerini sürdürürler. STK'lar ise mültecilerin yaşadığı problemleri örgütsel bir şekilde ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. STK'lar, göç ile ilgili olarak ortaya çıkan ya da çıkabilecek negatif durumları ortadan kaldırmak veya azaltmak için çaba gösterir.

2.1.4. Türkiye'de STK'lar ve mülteciler

Dünyada en çok mülteci barındıran ülke olan Türkiye'de; mülteci hakları konusunda önemli adımlar atmış olsa da mültecilerin uyumundan temel ihtiyaçlarına erişimine kadar birçok zorluk ve problem mevcuttur. Bu problemlerin önemli bir kısmı ise insan hakları ile ilgilidir. Hak savunucusu STK'lar, insan hakları ihlallerinin ortadan kaldırılmasının yanında; insan hakları bilincinin yaygınlaştırılması, toplumun bilinçlendirilmesi, hukuki altyapının güçlendirilmesi gibi birçok sahada çalışmalarını sürdürmektedir.

Türkiye'de mültecilerin sağlıktan eğitime, barınmadan istihdama, sosyal oryantasyondan dil öğrenimine kadar birçok problemle karşılaştıklarını söylemek mümkündür. Her ne kadar devlet, hukuki anlamda düzenlemeler yapsa da kanunlar kâğıt üzerinde kalmaktadır. Türkiye'deki yaşayan mülteci gruplarına STK'lar vasıtasıyla ulaşılabilmektedir. Mülteci uyumunun sağlanması için sivil toplum diyalogu şarttır. Devlet bu gibi konularda denetleyici ve düzenleyici bir misyon üstlenmektedir. Sonuç olarak STK'ların mültecilere ilişkin yaptığı her çalışma hem insan hakları bağlamında hem de mültecilerle diyalogun geliştirilmesi bağlamında son derece önemlidir.

Suriye iç savaşıyla birlikte ortaya çıkan mülteci uyumu vb. problemlerin önlenmesi adına Türkiye'de birçok yeni STK kurulmuş, konuyla ilgili daha evvel kurulmuş olan STK'lar ise kapasitesini artırma yoluna gitmiştir. STK'lar mültecilere ilişkin genel çalışma yapan ve sağlık, eğitim gibi sadece bir alana özgü özel çalışma yapan özel misyonlu STK'lar olarak ikiye ayrılmıştır. Bunun yanında, merkezi Türkiye olmayan uluslararası

STK'ların Türkiye şubesi olarak faaliyet gösteren STK'lar da saha faaliyetlerini sürdürmektedir. STK'lar, faaliyetlerini tamamen kendileri inisiyatif olarak gerçekleştirdikleri gibi bir takım kurum ve kuruluşlarla koordinasyon halinde de yürütmektedirler. Bu koordinasyonun en genel çerçevesi iki başlıkta sunulabilir;

a) Kamu ile koordinasyon

2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaşın ardından Türkiye'ye olan mülteci akını, Türkiye'deki karar verici mekanizmaları harekete geçirmiştir. Öncelikli olarak mültecilere ilişkin hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Kamu kurum ve kuruluşları ise, mülteci krizine çözüm bulmak amacıyla birçok faaliyet yürütmüştür. Düzenleyici ve denetleyici çalışmaların yanında pek çok devlet kurumu, STK'lar ile ortak faaliyetler gerçekleştirmektedir. AFAD, Göç İdaresi, YTB, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, belediyeler gibi devlet kuruluşları, STK'lar ile koordinasyon halinde birçok sahada faaliyet göstermektedir.

b) Uluslararası örgütler ve STK'lar ile koordinasyon

Türkiye'nin günümüzde dünyada en fazla mülteci barındıran ülke olma özelliğini taşıması küresel ölçekte dikkat çekmektedir. Var olan mültecilerin Avrupa'ya gitme ihtimali ve hak savunuculuğu çerçevesinde doğan sorumlulukla Avrupa Birliği, Türkiye ile hem devlet kurumları nezdinde hem de STK'lar nezdinde iş birliği yapmaktadır. AB, Türkiye'deki mülteci krizine yönelik faaliyetlerin yürütülmesi adına fon sağlamaktadır. Bunun yanında BM, Uluslararası Göç Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar da STK'lar ile koordinasyon halinde çalışmaktadır. Bunlara ek olarak hak savunucusu uluslararası STK'lar da Türkiye'deki STK'lar ile koordineli çalışmaktadır.

c) Türkiye'deki hak savunucusu STK'ların göç ve mültecilere yönelik faaliyetleri

Hak savunucu STK'ların mültecilere ilişkin farklı alanlarda çalışmalar sürdürdükleri bilinmektedir. Çalışmamızın hacmi gereği, hak savunucusu STK'ların belirlenen ana faaliyet alanlarıyla ilgili çalışmaları ortaya koyulmuştur. Burada önce sorun tanımlanmış ardından ise STK'ların soruna yönelik çözüm odaklı faaliyetleri ele alınarak genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Mültecilerle ilgili gerçekleştirilmek istenen temel hedef, geldikleri toplumla kurulan ilişkilerin sağlıklı bir zeminde yürütülmesidir. Eğitim, 1951 Mülteciler Sözleşmesi'nde geçen bir temel insan hakkıdır. Eğitim; doğru iletişimin kurulmasını sağlayan temel meselelerdendir. Mültecilerin eğitime erişimi çok boyutlu bir sürecin başlangıcıdır. Eğitim, sosyal uyumu kolaylaştırmakta, mültecilerin psikolojik durumuna olumlu etki sağlamaktadır. Toplumun bir bütün olarak inşasını sağlar, ortak hedeflerin belirlenmesine ve bu hedefler için üretim motivasyonu oluşturur (UNHCR, 2020). Eğitime erişimin güçleşmesi ve okullu mültecilerin oranının düşmesi durumlarında; suç oranlarının artması, niteliksiz bir kitlenin meydana gelmesi gibi sosyal uyumun gerçekleşmesinde büyük engeller çıkartma potansiyeli olan haller meydana gelebilmektedir.

Türkiye'de şu an eğitim başlığı altında değerlendirilebilecek ilk grup çocuklardır. Türkiye'deki mültecilerin 1.74 milyonu çocuktur. 645 bin çocuk okula gitse de 400 bin çocuk dışarıdadır (UNICEF, 2019). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Yabancılara Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Genelgesi ile eğitim hakkı hukuksal bir zemine oturtulmuştur. Bu genelge ile resmi kayıt altına alınmış çocukların MEB'e bağlı okullarda yahut mülteciler için oluşturulmuş Geçici Eğitim Merkezlerinde eğitim alabilecekleri ilan edilmiştir. Genelgede eğitime erişimin takibi ve çocukların okula yerleştirilmesi ile ilgili sorumluluklar da belirtilmiştir. Eğitim başlığı, örgün eğitimle kısıtlanmamaktadır. Bunun yanında mesleki eğitimler, dil eğitimleri, sosyal oryantasyonu kolaylaştıran kültürel ve psikolojik eğitimler, gibi pek çok eğitim faaliyetine ihtiyaç duyulmaktadır.

Suriyeli mültecilerin ana dili Arapçadır. Bu bakımdan dil, mültecilerin toplumla ilişkisini kısıtlayan, uyumu zorlaştıran bir bariyerdir. Dil bariyeri, mülteci uyumunu zorlaştırmının yanısıra aynı zamanda sağlık, barınma, çalışma, güvenlik vb. durumlara ilişkin günlük ihtiyaçlarının gerçekleştirilmesini de zorlaştıran bir unsurdur (Maissam & Tuygun, 2019). Bu bakımdan dil sorununun çözüme kavuşturulması birçok problemin çözümünün de ilk aşamasını oluşturmaktadır.

Türkiye'de mültecilerin eğitimine odaklanan irili ufaklı birçok STK mevcuttur. STK'lar mültecilerin eğitim almasını sağlamak için eğitime erişimin önünü açmaya çalışmaktadır. Eğitim materyallerinin ve eğitim altyapısının sağlanmasına ve iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir. STK'lar mültecilere yönelik çok amaçlı eğitim salonları açarak buralarda çeşitli eğitimler vermektedir. Bu eğitimler, öncelikli

olarak çocuklara yönelik okul dışı eğitimi kapsamaktadır, Suriyeli çocukların eğitime erişimdeki dezavantajlarının giderilmesi için faaliyetler yapılmaktadır. Aynı zamanda çocuklara psikolojik destek verilmektedir. Yetişkinler ve çocuklara da dil eğitimi verilmektedir. Meslek edindirme kurslarının yanısıra kültür ve sanat temalı eğitimler verilmektedir. Bu eğitimlerin bir kısmı gönüllü eğitmenler tarafından verilmekte bir kısmı ise alınan fonlarla, profesyonel eğitmenler tarafından sağlanmaktadır.

İstihdam konusunda da hak savunucusu STK'lar hak ihlalinin olmaması adına çalışmalar yürütmektedir. Mültecilerin Türkiye'ye gelmelerinin üzerinden uzun yıllar geçmiştir. Türkiye'de yaşayan mülteciler, buradaki temel ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşamlarını idame ettirebilmek adına iş bulma arayışına girerek çeşitli alanlarda çalışmaya başlamıştır. Bunun yanında iş arayan ancak iş bulup çalışmayan önemli bir kitle de mevcuttur. Dolayısıyla istihdamda problem iki yönlüdür. Problemlerden ilki halihazırda çalışanlar, ikincisi ise işsiz mültecilerdir.

İş piyasasında yerini alan mülteciler, farklı boyutlarda birçok problemle karşı karşıya kalmaktadır. Çalışma çağındaki mültecilerin çok az bir bölümü üniversite mezunudur. Bu durum, çalışma çağındaki mültecileri vasıfsız çalışan haline getirmiş, mesleki donanımı olmayan, dil problemi yaşayan, haklarını takip edemediği çalışmak durumunda kalan bir kitle yaratmıştır. İşçi-işveren ilişkisinde göze çarpan temel problemler; kayıt dışı çalışma, düşük ücretle çalışma, sosyal güvenlik haklarından mahrum kalma ve bunlara bağlı hak mahrumiyetleridir. Bunların yanı sıra Türkiye'de işsizlik oranlarının son yıllarda artmış olmasından ötürü Suriyelilerin iş gücü piyasasında çalışmasına karşı bir tepki oluşmuştur (Düzükaya, 2016)

Hak savunucusu STK'ların yürüttüğü çalışmalar; işçilerin sosyal güvenlik haklarından faydalanmaları, kayıt dışı çalıştırılmasının önlenmesi, ayrımcılığa maruz kalmamaları yönündedir. Bu konuda aynı zamanda sendikaların da çalışmaları mevcuttur (Erdoğan, 2019). Hak savunucusu STK'lar aynı zamanda Türk vatandaşlarının tepkilerinin mültecilere yönelik hak ihlaline sebep olmaması için çalışmalar yapmaktadır.

Sağlık hizmetlerine erişim hem temel bir insan hakkı hem de toplum yaşamının sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için önemli bir parametredir. Suriyelilerin özellikle çoklu ortamlarda iyi bir şekilde barınamama ve yeterli ve sağlıklı beslenememe gibi temel problemleri mevcuttur. Ani göç hareketlerinin yarattığı etkiden ötürü kontrol altına alınamayan birçok sağlık problemi de gündemdedir. Mültecilerin üzerinde taşıdığı bulaşıcı

hastalıklar mevcut iken bulaşıcı olmayan; diyabet, böbrek yetmezliği, anemi, kanser gibi pek çok hastalık da sağlık durumlarını tehdit etmektedir (İrgil, 2016). Mültecilerin içinde buldukları kötü ve yetersiz yaşam koşulları, yeterli beslenme de yeni hastalıkların oluşmasına ve yayılmasına sebebiyet verirken mevcut hastalıkların iyileşme sürecini de olumsuz yönde etkilemektedir. Fiziksel hastalıkların yanında, mültecilerin yaşadıkları travmanın da etkisiyle, psikolojik rahatsızlıklar yaygın da olarak görülmektedir (Yavuz, 2015). Bu durumun ortaya çıkardığı problemler genel halk sağlığını tehdit etmektedir.

Sağlık Bakanlığı tarafından verilen hizmetlerin yanı sıra mülteciler için STK'lar tarafından da mülteci sağlığının ve sağlığa ilişkin haklarının iyileştirilmesine yönelik çalışmaları yapılmaktadır. STK'ların verdikleri hizmetler arasında; acil sağlık hizmetleri, koruyucu sağlık hizmetleri, fiziksel rehabilitasyon, psikolojik destek, aşı desteği, medikal destek, ilaç ve tıbbi yardım desteği gibi hizmetler mevcuttur (Yasin, 2016).

Hak savunucusu STK'ların Suriyeli mültecilerin yararına faaliyetlerde bulunduğu diğer konu ise sosyal oryantasyondur. Sosyal oryantasyon, Suriye'den gelen göç dalgası ile birlikte kamuoyunda en çok konuşulan konuların başında gelmektedir. Mültecilerle ilgili acil müdahale gerektiren konuların dışında kalan tüm meseleler, esasında sosyal oryantasyon ile yakın ilişki içerisindedir. Dolayısıyla sosyal oryantasyon başlığı hem diğer problemlerin çözümünü barındırmakta hem de birlikte yaşama olgunluğunun sağlıklı işletilmesi sürecini kapsamaktadır. Temel haklara erişim, birlikte yaşamak ve sosyal uyumu gerçekleştirmek için temel teşkil eder (Şimşek, 2018). İnsan hakları ihlallerinin sona erdirilmesi yahut mümkün olan en alt seviyeye çekilmesi sosyal oryantasyonun sağlanması ile ilişkilidir. Uyum, göç edenlerin yaşadıkları toplumla sağlıklı ilişki geliştirilmesini, birlikte yaşamının temel prensiplerinin sağlanmasını, mültecilerin göç edilen topluma yabancılaşmasının (marjinalizasyon) ve göç edilen toplumun vatandaşları tarafından öteki olarak tanımlanmasının (asimilasyon) önlenmesini sağlar. Bu süreç, mültecilere verilen destekle ilintili olduğu gibi toplumu da kapsamaktadır. Yani çözüm arayışlarının tek yönlü düşünmekten kaçınılmalı, toplumun Suriyeli mültecilere karşı olan davranışları da göz önüne alınmalıdır. Toplumun mültecileri dışlamaması, ırkçı davranışlarda bulunmamasını sağlayacak empatiye sahip olması gerekmektedir.

Mülteci uyumunun sağlanması için devletin yapmış olduğu projeler, belli bir noktaya kadar etki etmektedir. Etki edilmeyen noktalar da sivil toplum merkezli çalışmalar ön plana çıkmaktadır. STK'lar, özellikle Suriye'deki kriz halinin çözüme kavuşma

ihtimalinin azaldığı yani mültecilerin burada kalıcı olduğu öngörüsünün yaygınlaştığı zamanlarda, sosyal oryantasyon merkezli faaliyetlerine hız vermiştir. Bu konuda kurumsal kapasitesinin artırılması için ulusal ve uluslararası paydaşlarla birlikte, bölgelere ve mülteci gruplara özel faaliyetler içerisine girmişlerdir. Özellikle, STK'lar bünyesinde kurulan mülteci destek merkezleriyle mültecilerin sosyal oryantasyonu sağlanmaya çalışılmaktadır. Destek merkezlerinin dışında; mültecilere eğitimler vermek, kültürel faaliyetler gerçekleştirmek, toplumla iletişimi daha sağlıklı hale getirmek, hukuki ve sosyal haklar konusunda eğitimlerin verilmesi gibi çok yönlü çalışmalar yapılmaktadır. Bunun yanında, sürecin diğer tarafı olan ve toplum bilincini arttıran; toplumun bilinçlendirilmesi, kamuoyundaki yanlış algıların giderilmesi gibi faaliyetler de hak savunucusu STK'lar tarafından yapılmaktadır.

2.2.Ampirik Araştırma Bulguları

Bu alt-bölümdeki ampirik araştırma bulguları, sorular halinde formüle edilen amaçlar temelinde ilgili literatürle tartışılarak sunulmuştur.

2.2.1. Hak temelli STK'ların Suriyeli mülteci krizi çerçevesinde devletle ilişkisi

Bu alt-bölümde incelenen üç STK'nın devlet ile olan ilişkileri, görüşmelerden elde edilen verilere kutucuklar içinde yer verilerek sunulmuştur. Bulgular ayrıca literatürle de tartışılmıştır.

a) İHGD'nin devletle ilişkisi

İHGD, günümüzde kendi gibi hak savunucusu STK'ların faaliyetlerinden devletin hoş karşılamadığı görüşündedir. Özellikle 2015'den itibaren otoriter devlet yapısının giderek yoğunlaşmasıyla hak temelli STK'lara, STK'ların görüşlerine ve etkinliklerine çok sıcak yaklaşmadığı kanısındadır. Bu kanısına güçlendirecek olan örneği de; TESEV ve Gündem Çocuk ile vermektedir. Çocuk hakları konusunda oldukça önemli icraatları bulunan TESEV ve Gündem Çocuk gibi büyük hak savunucusu STK'ların kapatıldığının altını çizer. Yakın zamanda devletin Türkiye'deki mültecilerin haklarına dair toplantı hazırladığı ve İHGD'de dahil olmak üzere İHOP çatısı altında hiçbir derneğin davet edilmediğini belirtir. Osman Kavala, Yiğit Aksakoğlu gibi yoğun faaliyetleri olan hak savunucularının hapse atıldığını belirterek genel olarak hak savunucu çalışmalarının duraksatılmaya çalışıldığı görüşündedir. Benzer olarak, İHGD, kendi faaliyetlerinin bir takım

sebeplerle engellediği ve bu sebeple çalışmalarına pasif bir şekilde devam ettiğini dile getirmiştir.

İHGD yöneticilerine göre:

“ Tabi, devlet buarada bizi çok seviyor. Bize sürekli kalp gönderiyor. Yani birçok hak temelli çalışan dernek gibi olarak (buarada bu tür dernekler çoğu zaman devlet tarafından sevilmezler.Çünkü hak temelli çalışan dernekler, at sineğidir. İktidarı rahatsız ederler, etmeli de. Zaten varlık sebebi bu. Yani devletin gözardı ettiği, ihlal ettiği, aksak yanlarını dile getirmek, varoluş sebebi bu zaten. Dolayısıyla bunlar zaten sevilmezler. Gelin görün ki Türkiye’de son dört beş yıldır, özellikle otoriterleşen Türkiye’de bunlar adeta hedef haline getirilmiş durumda. Biliyorsunuz TESEV mesela faaliyetlerini durdu İstanbul’da. Kapıya kilit vurup Türkiye’den gitti. Gündem Çocuk kapatıldı, yani Türkiye’deki çocuk hakları çalışan ilk ve en büyük dernek, büyük bir potansiyeli olan bir dernek. Mesela çocuklarla ilgili yazdığı bir rapordan ötürü bir KHK’yla bir gecede kapatıldı. Bunun gibi birçok dernek kapatıldı ve soruşturma geçiriliyor. Yani belki medyada gördünüz, 2017 yılında Büyükkada’daki bir davada 10 tane insan hakları savunucusu, gündüz vakti göz altına alındı. Dört ay içeride kaldılar. Devlet bunun tamamını biliyor, bunlar hak temelli çalışan legal, herhangi bir suça bulaşmamış insan hakları savunucuları bunun gibi mesela hala içeride olan tutuklular, gazeteciler var. İnsan hakları savunucuları var. Osman Kavala içeride, Türkiye’de yillardır çalışan... Bizim derneğimizde bundan nasibin aldı. Yönetim kurulundan iki kişi cezaevine girdi. Dernek kapatılma sürecine geldi. Yakın süreçte, mesela, Garanti Bankası hesaplarımızı kapatmak için bizi bankaya davet etti ve hesaplarımızı kapatmamız gerektiğini söyledi. Biz İş Bankası’ndan açtık. Bakın, hesap kapatmak şu anlama geliyor; “Derneği kapatın” diyor. Çünkü hiçbir kuruluş, bakkal Osman amcaya para verir gibi “Al şu parayı git çikolata al” diye para vermez. Onlar, tamamen elektronik ortamda fon transferi bu şekilde sağlanır. Sizin bir banka hesabınız olmak zorundadır, ilk şartlardan bir tanesi bu. Yani derneklerin solunum sistemidir bildiğin. O olmadan yaşayamazsınız. Devlet bunu keserek aslında öl diyor sana, yaşama diyor. Dolayısıyla devletin zaten öncesinde de bakışı çok iyi olmamakla birlikte son süreçte, eliden gelse, bilse tepki almayacak, bizim dernek başta olmak üzere bütün dernekleri kapatırlar. Zaten dediğim gibi kapatılan dernekler var. Soruşturma geçiren dernekler var. İşte bankalar üzerinden mobbing uyguluyor. Mesela, derneğin hesaplarını kapattı, ciddi anlamda mağdur olduk, yeni bir bankadan açmk zorunda kaldık gibi gibi

yaptırımlar yapıyorlar.

Devlet hiçbir şekilde iş birliği yapmak istemiyor. Yani son süreçte öylesine bir toplantı yapıldı ve davetiye gönderildi. Bunlardan hiçbir dernek katılmadı. Yani İnsan Hakları Ortak Platformu (IHOP), IHOP çatısı altında olan derneklerin hiçbiri katılmadı. Çünkü Osman Kavala içeride, Yiğit Aksakoğlu içeride, bunlar Türkiye’de tanınan insan hakları savunucuları. Diğer dernekler kapatılmayla karşı karşıya. Çok samimiyetsiz bir şekilde toplantıdan iki gün önce, ‘Hadi gelin toplantı yapalım’ diyor.”

İHGD’nin anlaşılacağı üzere devlet organları ile iş birliği olmamıştır. İHGD, devletin hak temelli örgütleri fonlamadığından da bahsetmektedir. Devlet tarafından fon sağlanması ihtimalinde, fonun hak temelli faaliyetlere büyük ölçüde katkı sağlayacağı görüşündedir. İHGD, devletten kendi gibi hak temelli STK’lara engeller koymamasını talep etmekte ve bu sayede de daha rahat çalışma alanlarının olacağına inanmaktadır. İHGD, mülteci uyumu konusunda hak ihlallerinin kaldırılması gibi temel çözüm önerileri ve farkındalık artırıcı eğitimler gerçekleştirmesine rağmen mülteci uyumunun gerçekleşebilmesinin devletin politikalarının, Suriyelilere verilen statüsü ve haklarla ancak ve ancak sağlanacağına bahsetmektedir. Ayrıca devletin Suriyeli mültecilere kapılarını açmasını gayet insani bulup takdir ederken aslında bu eylemi iktidarın insancıl olarak değil de siyasi olarak yaptığı görüşündedir. Örneğin 1988’deki Halepçe katliamında Irak’tan gelen göçmen kitlesinin insancıl hamle yapılmayarak Türkiye’ye alınmadığından söz etmektedir. Devletin insancıl olmayan siyasi eylemlerinin yanı sıra iktidara yakın medyada da Suriyeli mültecilere karşı nefret dilinin hakim olduğundan bahsetmektedir.

b) İHD’nin devletle ilişkisi

İHD, devlet ile olan ilişkisinin mülteci krizi çerçevesinde devlete mültecilerin eğitim, istihdam, barınma, sağlık vb. mevcut durumları konusunda rapor sunmak ve önerilerde bulunmak şeklinde olduğunu dile getirir. Bu raporların da uluslararası insan hakları standartları prensiplerine göre hazırlanan raporlar olduğunun altını çizer.

İHD, hak ihlallerine karşı kamuoyu raporu yazmasındaki temel sebep ihlalleri çözüme becerisi ve yetisine sahip olan otoritelere durumları iletmek şeklinde olduğunu belirtir. Hak ihlali raporlarını devlet otoritelerinden randevu alıp ilgili otoritelere sunmaktadır. Randevu alamadığı durumlarda ise raporlarını internet siteleri üzerinden kamuoyuna duyurur. Diğer bir yandan bazı durumlarda gösteri taleplerinde, ifade ve örgütlenme özgürlüğü hakkı konusunda problem yaşayabildiklerini belirtmiştir. İHD,

kendisi gibi hak savunucusu STK'ların genellikle, sorunlu hak ihlallerini dile getirdikleri için devlet otoriteleri tarafından çok hoş karşılanmadıkları görüşündedir.

İHD yöneticilerine göre:

“Tabii, bizim sivil toplum kuruluşu, insan hakları örgütü olarak kamu kurumlarıyla devletle ilişkimiz var. Hazırladığımız raporları kamuoyuna duyuruyoruz. Kamuoyuna duyurduğumuz bütün raporları, ilgili bütün kamu kurumlarına gönderiyoruz. Yani mültecilerle ilgili hazırladığımız bir raporu Göç İdaresi'ne, Göç İdaresi'ne doğrudan gönderemediysek İçişleri Bakanlığı'na gönderiyoruz. Buradaki amacımız zaten bu konuların kamu otoritelerine, yani bu konuyu çözmekle yükümlü ve bu konuyu çözmeye yetkisi ve kapasitesi olanlara iletmek üzerine kurulu. Biz bir kişinin barınma hakkını çözemeyebiliriz ama barınma hakkı ile ilgili farkındalığı yaratıp çözmelerini sağlayabiliriz. Devletle ilişkimiz bu şekilde ilerliyor. Elinizdeki raporlarla savunuculuk faaliyeti yapıyoruz var olan ihlalleri, bu konuyla ilgili görüşlerimizi aktarmak için kamu kurumlarından ilgili yetkililerden görüşlerimizi aktarmak üzere randevu talep ediyoruz. Raporlarımızı hazırlayıp kendilerine gidiyoruz, bu.

Bu kimi zaman bakanlık düzeyinde oluyor, kimi zaman ilgili ilin valisi, kaymakamı, belediye başkanı düzeyinde olabiliyor veya ilgili ilin il müdürlüğü düzeyinde olabiliyor. Bunda bir şey yok. Bizim için herhangi bir kamu otoritesi arasında hiyerarşi koymaksızın erişebileceğimiz herkese erişiyoruz. Bunu yaparken bize tutumları ne oluyor? Genelde biz sorunlu konulardan bahsettiğimiz için ya da konuların sorunlu yanlarından bahsettiğimiz için her zaman olumlu karşılanmayabiliyoruz. Bu çok olası, yani eleştiri konusunu duymak çok mutlu etmeyebiliyor bu çok anlaşılabilir bir durum. Bunu yaparken biz tabii ki örgütlenme özgürlüğümüzü yani bunlar bir faaliyet çünkü örgütlenme özgürlüğümüzü, gösteri hakkı özgürlüğümüz ve ifade hakkı özgürlüğümüzü kullanmamız gerekiyor. Kullanabildiğimiz kadar kullanıyoruz. Kimi zaman bununla ilgili sıkıntılar yaşıyoruz. Diyelim ki şehirde bir bütün herhangi bir kamuya açık alanda etkinlik yapmak yasaksa bu bizim etkinliğimizi de etkileyebiliyor veya sokağa çıktığımızda güvenlik gerekçesiyle engellenebiliyor. Böylesi durumlar var ama zaten bu da ülkedeki genel insan hakları durumundan bağımsız değil yani sığınmacıların durumu genel gidişattan, genel gidişat da bizim ifade özgürlüğü hakkımız kullanmamızdan bağımsız değil. Bunlar hepsi birbirini etkileyen durumlar bunları kullandığımız için kimi zaman yaşıyoruz yani idari soruşturma

veya adli soruşturma da dahil buna. Yani raporlarımızı kendilerine iletiyoruz, kendileriyle ilişkimiz büyük oranda raporlarımızı hazırladıktan sonraki görüşmelerimize dayalı. Diyelim ki, bir sebeple randevu alamadık. Raporumuz kamuoyuna açıklandığında zaten kendilerine ulaşmış oluyor. İnternet sitemizde kamuya açık bir şekilde duruyor, basında tartışıldığı için oluyor. Devletle ilişkisi, insan hakları hareketinin ya da İnsan Hakları Derneği'nin özelde bizim ama genel olarak dünyanın başka yerlerinde de böyledir, ilişkisi hep vardır. Ama sürece konuşulan konunun içeriğine, hassasiyetine, kamu otoritelerinin buna yaklaşımına da bağlı olarak inişli çıkışlıdır.”

İHD'nin devletten beklentisi ise herkesin doğuştan hak sahibi olduğu gerçeğinin özümseren devlet politikalarının bu duruma uygun şekilde düzenlemesi, bu sebeple Suriyeli statülerinin iyileştirilmesi, bunun için hukuki mevzuat değişikliklerinin yapılması ve uygulamaların gerçeklik kazanabilmesi için gerekli oryantasyon ve eğitimlerin Suriyeli mültecilere sağlanmasıdır. Eğitim hakkını kullanırken Suriyelilere ebeveynler ve okul müdürleri tarafından uygulanan ayrımcılık, dışlama vb. durumların olmaması adına da denetim mekanizalarının sağlanması gerektiğini belirtmiştir.Devletten diğer beklentisi ise mültecilerin uyumu ve hakları konusunda bölgelerde çalışan çeşitli STK'larla görüşüp o doğrultuda politika hazırlanmasıdır. STK'ların randevu taleplerine destek verilmesi, devletin organlarına erişimin ve görüş bildirimini kolaylaştırılması, STK'ların görüş ve önerilerinin köyden, ilçe, il ve bölgesel olarak hizmet sunan tüm kamu organlarına kadar duyurulması ve uygulamaların denetiminin yapılması da İHD'nin devletten beklediği talepleridir.

İHD, Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda yeterli olunamayan durumların uluslararası insan hakları kuruluşlarından destek alınıp mevcut durumun iyileştirilebileceği ve sorunun çözülebileceği görüşündedir.

c) Mazlum-Der'in devletle ilişkisi

Mazlum-Der, devlet ile olan ilişkisi, STK'ların ana faaliyetleri ve görevleriyle sınırlı olduğunu belirtmektedir. Mülteci sorunlarının çözümü için gündem oluşturduklarını, raporlar yayınladıklarını ve bu konuların görüşülmesi için ilgili merciiilere görüşme talepleri gönderdiklerini ifade eder. Devlet organları ile olan işbirliğinin, Mazlum-DER'in ilgilendikleri sorunlar adına farkındalık yaratmak ve bu sorunların çözümüne ilişkin

önerilerde bulunmak adına hazırladıkları raporların, ilgili merciiilere doğrudan iletilmesi şeklinde olduğunu belirtir. İlgili merciiilerle nadiren de olsa görüşemedikleri takdirde raporları basın açıklamaları şeklinde veya sosyal medya yoluyla dolaylı yoldan iletmektedirler.

Mazlumder Yöneticilerine göre:

“Devletle ilişkilerimizi, görüşme başlıklarımızı ve taleplerimizi biz belirliyoruz. Yer yer kamudan da ziyaret talepleri oluyor ve bu konuda da gayet şeffaf ve açık davranıyoruz. Gerek açıklamalarımızda gerekse raporlarımızda hemen her çevreden çeşitli eleştiriler almış olsak da kendimizi ifade anlamında bugüne kadar bir sıkıntı yaşamadık, bir korku duymadık. Ancak toplantı ve gösteri yürüyüşleri bağlamında yer yer sıkıntılar (farklı alana yönlendirme gibi) yaşanmaktadır. Örgütlenme özgürlüğü anlamında da MAZLUMDER olarak bir sıkıntımız bulunmamaktadır. Değişik camia ve gruplardan, örneğin Suriye’de bir ekolü tutuyordur onların düşüncesinin aleyhine olabilir. Bizim amacımız savaşın olmaması ve barışın sağlanması. Bazı gruplar Suriye biz haklıyız kendilerini haklı gördükleri için eleştiri gelmektedir bazı radikal gruplardır. Hak ihlallerinin son bulması noktasında devletle iş birliğimiz olur veya sorunu merciiye iletiriz. O merciiye ulaşamazsak kamuoyu ve gündem oluşturarak faaliyet gösteririz. 28 Şubat sürecinde derneğimiz çeşitli baskılara tahribatlara uğradı. Yöneticilerimiz gözaltında cezaevine konuldu. Kimi şubelerimiz kapatıldı.

İş birliğimiz daha ziyade sorun tespiti ve çözüm önerilerini doğrudan veya dolaylı yollarla (basın açıklaması, sosyal medya, rapor vb.) iletmek şeklinde gerçekleşmektedir. Mısır, Irak, İran, Sudan büyükelçiliğinden gelen oldu. İsveç büyükelçiliğinden gelen oldu. Başkent olduğu için bütün elçiler zaman zaman gelirler, görüşürler. Bizim bazı konulardaki fikirlerimizi alırlar. Karşılıklı fikir alışverişi yapıyoruz.

Raporu yayınlıyoruz kamu kurumlarına götürüyoruz. İlgileneceğiz diyorlar ama Türkiye’de bürokrasi de işler ağır ilerlediği için bizimki de ağır ilerliyor. Sorunun çözümü noktasındaki gayretleri bizi karşıladıkları gibi olmuyor maalesef.”

MAZLUM-DER, bir yandan kamu kurumlarına ilettikleri randevu taleplerinin gerçekleştiğini, yetkililerle yüz yüze görüşüp raporlarını sunduklarını ifade ederken diğer

bir yandan raporlarındaki çözüm önerilerinin devlet tarafından öncelikli bir gündem maddesi olarak görülmediğini yani hayata geçirilmesinin uzun sürdüğünü dile getirmektedir.

Görüldüğü üzere genel olarak üç STK'nın devletle olan ilişkisi, hak savunuculuğu konusunda hazırladıkları raporları kamu kuruluşlarına iletmek ve kamu kuruluşlarıyla görüşemedikleri durumlarda ise kendi internet siteleri ve sosyal medya aracılığıyla hazırladıkları raporları kamuoyuyla paylaşmak şeklindedir. Devlete raporlar sunmak dışında her üç STK'nın da devlet ile güçlü bir ilişki ve iş birliğinin olmadığını söylemek mümkündür. Bu durum üç STK'nın da devletten beklediği ortak noktalardan anlaşılmaktadır. Ortak beklentiler; devlet ve organları tarafından politika geliştirme konusunda STK'lardan görüşler alınması, STK'lara kamu yararına olacak faaliyetler için destek çıkılması ve STK'ların faaliyetlerini yapması konusundaki güçlüklerin (özellikle gösteri, yürüyüş yapma özgürlüğü hakkının kısıtlanması gibi durumların) ortadan kaldırılmasıdır.

Kısacacı, İHD, İHGD ve MAZLUM-DER, mülteci krizine ilişkin sorunların çözümü konusunda verimliliklerini artırmak adına devlet ile iş birlikli ağ kurmaya niyet etmiş olsa da (Daft, Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak, 2015) devletin bu duruma sıcak bakmadığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla devlet ile iş birlikli ağ kuramayan üç STK'nın ve aynı zamanda devletin de mülteci krizine ilişkin sorunların çözümü konusundaki etkinlik ve üretim güçlerinin bir derece düşük düzeyde kaldığı kanısına varılmaktadır. Diğer bir deyişle, mülteci krizinin çözümüne yönelik yapılan eylemler konusunda STK'lar ve devletin birbirlerine önemli derecede değer katamadığı çıkarılmaktadır.

2.2.2. Hak temelli STK'ların Suriyeli mülteci krizi çerçevesinde halkla ilişkisi

Bu alt bölümde üç STK'nın halkla ilişkilerine dair önemli bulgulara sırasıyla yer verilmiştir.

a) İHGD'nin halkla ilişkisi

İHGD, kamuoyunda özellikle başka ülkelerin hizmetinde olduklarını düşünen bir kesim hariç destek gördüklerini belirtmektedir. Kamuoyunun bir kısmının İHGD'yi diğer ülkelerin Türkiye'deki kolları gibi gördüğü ve bu durumdan menmün olmadığını ifade eder. Kamuoyunun tutumunu olumlu yönde değiştirmeye yönelik kapsamlı çalışmaları mevcut değildir. Kamuoyunun İHGD'ye olan tutumunu olumlu yöne çekme konusunun biraz

hükümetin politikaları, görüşleri, iktidara yakın medya ve eğitim politikalarıyla alakalı olduğu görüşündedir. İHGD, farkındalık artırıcı eğitimler düzenleyerek, ideolojisini ve faaliyetlerini kamuoyuna daha iyi şekilde aktarabildiğini vurgular. Eğitimlere katılanların çoğunluğunun ise eğitimin ardında derneğin üyesi olduğunu belirtmektedir. Yani eğitimlerin alt faydasını üye sayısının yükselişi şeklinde özetlemiştir. %90'ı hukukçu üyelere oluşan İHGD'nin dileği, her meslek grubundan insanın derneğin faal üyesi olması. Çünkü İHGD, insan haklarının toplumun tüm kesimi ile ilgili, tüm meslek grupları ve esnaflarla alakalı olduğunu vurgulamaktadır.

İHGD Yöneticilerine göre:

“Şöyle, Türkiye’de STK çalışan STK’lara olumlu bakan bir kitle var. STK’ları işte ajan olarak görmeyen, yabancı devletlerin buradaki kolu olarak görmeyen insanlardan destek görüyoruz. Hala, kriz döneminde bile üye almaya devam ediyoruz. Üye aldık son süreçte mesela. Yani bu tür insanlar var ama toplumun geneli STK’lara zaten yani dediğim gibi ajan olarak bakıyor, dış güçlerin maşası olarak bakıyor. Bu taa cumhuriyetin ilk dönemlerinden bu yana gelen bir söylem var. Milli varlığa düşman cemiyetler var. Biz aslında o milli varlığa düşman cemiyetler içerisindeyiz, halk bizi biraz öyle görüyor. Yani bunu ayırmışlar, bize de ezberletiyorlardı. Yani halk bizi öyle görüyor; “milli varlığa düşman cemiyetler”. Cumhuriyetin ilk dönemindeki bakış, bugünkü hak temelli dernekler, bunlar nasibini alıyor. Çoğunluk bizi öyle görüyor yani sorsanız sokakta insan hakları dernekleri ne tür faaliyetler yapıyor diye. Eminim derler, birlik ve beraberliğe karşılar, ajanlık faaliyetleri yapıyorlar, dış güçlerin maşası...”

Bir öz eleştiride bulunmak gerekirse bizim üyelerimizde mülteci konusunda, ilk etapta nasıl tavır alacağı konusunda çok net değildi. Mesela, 2 hafta önce ben dernekteki üyelere ön yargılarla alakalı, işte “mic”lerle alakalı bir anket hazırladım. Herkesin önüne verdim, doğru-yanlış koyun diye. Bizim dernekte de mesela doğru ve yanlışlarını bilmeyen üyelerimiz olabiliyor. Ya işte “bütün Suriyelilere TOKİ’den ev veriliyor”, doğru ya da yanlış koyuluyor işte “bütün Suriyeliler, sınavsız üniversiteye giriyor”, işte “Suriyeliler, araç alırken motor vergisi ödemiyor” gibi gibi yaptığımızda, yani biz de problem yaşadık. Biz kendimiz dahil problem yaşarken halka anlatırken ya da konu mülteciler olduğunda çok net duruş sergiliyor muyuz? Bütün üyeler için söylüyorum, emin değilim. İnsanlar muazzam ön yargılı. Hani, sorup öğrenmek yerine bilgi sahibi olduğu için direk saldırıya geçiyor. Arkadaş, mülteciler ne yiyor, ne içiyor? Değil kendisinin çok muazzam fikirleri

var. Dolayısıyla böyle olduğu zaman, “Dur, ben bir sana anlatayım” demek çok zor birşey, olmuyor, mümkün değil. Dolayısıyla büyük “challenge”lar var yani.

Medya, zaten bizi medyaya taşıyor. En azından kitlesel medyayı söylüyorum, kontrol edilen medya. Biz kendimiz, sosyal medyayı aktif kullanıyoruz. O da bizim insiyafimiz de olan birşey zaten. Bu kaygılarla küçük medya kuruluşları hak temelli çalışan birçok gazete de kapatıldı. Mesela Jinha iki üç kere kapatıldı. Sol Fa Sol vardı Ankara’da kapatıldı. Mesela, küçük küçük bize destek veren güdemleştirmeye çalışan küçük gazetelerde KHK’larla kapatıldı. Zaten yaşamasına imkanı yok onların, ağır vergiler yaptırımlar... Kalanlar da büyük devasa karteller onlar da zaten tek elden yönetildiği için hiç bir şekilde ilişki kuramıyoruz.

Öte yandan İHGD, halkla olan ilişkisinde mültecilerin uyumu konusunda zorluklar yaşandığından bahseder. Mülteciler konusunda kendi dernek üyelerinin bile ön yargılı tavırlar takınabildiği ve dolayısıyla toplumun da genel olarak ön yargılı olduğunu dile getirir. Dernek üyelerinin bile mülteci hakları ve Suriyeli mültecilerin durumu konusunda tamamıyla bilgi sahibi olmadığı görüşündedir. “Bütün Suriyeliler ev sahibi oluyor veya motor vergisi ödemiyor”, “Sınava girmeden üniversiteye alınıyorlar” gibi düşüncelere inanan ve mülteciler hakkında yetersiz ve yanlış bilgi sahibi olan birçok üyelerinin olduğundan bahsetmektedir. Ön yargının zorluklar çıkardığı, doğru bilgiye erişme konusunda toplumun çoğunun ayak direyen olduğu ve dolayısıyla mülteci uyumu konusunda zorluk çıkardığı görüşündedir.

İHGD, medyanın özellikle hür olmayan, yönlendirilen medyanın İHGD’nin farkındalık artırıcı görüş ve faaliyetlerini ekranlara taşımadığını belirtir. İHGD, sesini yoğunluklu olarak sosyal medya aracılığıyla duyurmaktadır. İHGD’nin görüş, öneri ve faaliyetlerine yer vermiş olan küçük ölçekli medya kuruluşlarının, gazetelerin ve dergilerin ise feshedildiğini belirtmektedir. Jinha Sol Fa Sol gibi küçük ölçekli gazetelerin de KHK sebebiyle yayınlarına son verildiği veya yüklü miktarda para cezası kesildiğini dile getirir. Özetle İHGD görüş ve önerilerini kamuoyuna aktarma konusunda güçlü medyadan destek görmemektedir.

b) İHD’nin halkla ilişkisi

İHD, halk nezdinde olumlu bir imajları olduğunu belirterek, hak ihlallerinin giderilmesi konusundaki gönüllü çalışmalarının takdir edildiğini belirtmektedir. Diğer

yandan, Suriyeli mültecilerin temel haklarının ve ihtiyaçlarına yönelik kamuoyuna sunulan raporların ardından bazen yanlış anlaşılmalara veya manipülatif tepkilerle karşılaştıklarını dile getirir. İHD, toplumdaki pek olumlu olmayan “mülteci” algısından oluşan durumu aşılabilmesi adına bu konuda eğitimler düzenlemektedir.

Ayrıca, twitter, facebook vb. sosyal medya platformlarında etkin bir takipçi kitlesine sahip olan İHD bu platformları, insan hakları ve ayrımcılık gibi konuları, daha fazla kitleye ulaştırarak topluma aktarmak adına önemli bir araç olarak gördüğünü dile getirir. Ana akım medyadan ziyade hak odaklı habercilik yapan gazetelerde öneri ve görüşlerini sunduğunu belirtir.

İHD Yöneticilerine göre:

“Bizimle ilgili algı, halk nezdinden ihlale uğrayan ya da ihlale uğradığını iddia eden bu düşüncede olan birisi, bize geldiğinde bizimle ilgili algısı çok olumlu. Tabii ki onda bir sorun yok. Çünkü biz kendilerin yaşadıkları ya da yaşadıklarını iddia ettikleri ihlalin giderilmesi için hizmet sunuyoruz. Gönüllü bir hizmet sunuyoruz, bu prensiplerin yaşam geçmesi bakımından. Dolayısıyla bize gelen kişiler kendi yakın çevrelerinde ve erişebildikleri çevrede bizimle ilgili gayet olumlu bir algıya sahipler. Ama mümkündür, kimi zaman hazırladığımız raporlar ve raporlar da bahsettiğimiz hak ihlalleri ile ilgili çözüm, örneğin Suriyeliler sağlık hakkına erişemiyor, Suriyeliler eğitim hakkına erişemiyor, bu yıl 300 vaka var. Bunun çözümü de bu kişilere eğitim hakkı sunulması gibi konular... Mümkündür ki kimi zamanda manipülasyonla kamuoyunda olumsuz bir algıya dönüşebiliyor bizimle ilgili ama.

Yeni aramıza katılan üyelerimize, gönüllülerimize, insan hakları akademimizde verdiğimiz derslerden, yürüttüğümüz programdaki derslerden bir tanesi de ayrımcılıkla ilgili, bir tanesi de sığınmacılarla ilgili, mültecilerle ilgili bu konularda da algının değişmesi için çaba sarf ediyoruz. Kendimizi düzgün anlatabilmek için en geniş kesim erişebilmek için yapıyoruz. Ama bunu yapmak kolay değil. Çünkü ülkede insan haklarına dair algı, insan hakları çalışmalarına dair algı maalesef, bugünkü koşullardan kaynaklı büyük oranda, o kadar olumlu değil ya da daha olumlu olması için atılması gereken adımlar, alınması gereken yol var.

Biz zaten hak odaklı habercilik yapan bütün gazetecilerin, medyanın temel haber kaynağıyız. Yani bizim raporlarımız ya da bir ihlal durumunda görüş alınacak,

değerlendirme istenen temel STK, temel kurumlardan biriyiz. Ama özellikle altını çiziyim, hak odaklı habercilik yapan gazeteciler için. Ama, biliyorsunuz yaygın ana akım diye tanımladığımız medyanın zaten haber kaynakları da çok sınırlı. Ama dediğimiz gibi kendi alanımızı yaratmaya çalışıyoruz, kendi mecramızı yaratmaya çalışıyoruz, bunda da işte sosyal medya özellikle.

Temel prensiplerimiz, raporlarımızın tamamını en geniş kesimlere ulaştırmaya bunu websitesinde yayınlarak bunu basına göndererek, kamu otoritelerine göndererek 117000 takipçimizin olduğu Twitter hesabımızda paylaşarak, 20 binden fazla takipçimizin olduğu Facebook'ta paylaşarak, doğru politikamızın resmini bizim açımızdan, bizim prensiplerimiz bağlamında objektif resmin herkese ulaşması için elimizden geleni yapıyoruz. Yeni aramıza katılan üyelerimize, gönüllülerimize, insan hakları akademimizde verdiğimiz derslerden yürüttüğümüz programdaki derslerden bir tanesi de ayrımcılıkla ilgili, bir tanesi de sığınmacılarla ilgili, mültecilerle ilgili bu konularda da algının değişmesi için çaba sarf ediyoruz. Kendimizi düzgün anlatabilmek için en geniş kesime erişebilmek için yapıyoruz. Ama bunu yapmak kolay değil. Çünkü ülkede insan haklarına dair algı, insan hakları çalışmalarına dair algı maalesef, bugünkü koşullardan kaynaklı büyük oranda, o kadar olumlu değil ya da daha olumlu olması için atılması gereken adımlar, alınması gereken yol var.

c) MAZLUM-DER'in halkla ilişkisi

Mazlum-Der, halkın kendilerine olan tutumunu genel olarak olumlu bulduklarını fakat kendi tabanlarında da olmak üzere karşıt düşüncelerin ve eleştirilerin zaman zaman dile getirildiğini belirtmektedir. Bu eleştirilerin çoğunlukla ekonomik nedenlerden ortaya çıktığı düşünülmektedir. Özellikle Suriyeli mültecilerin yerleştiği mahallelerde yaşayan insanların istihdam, yoksulluk vb. problemleri sıklıkla mültecilerle ilişkilendirdiği, bu sebepten Mazlum-Der'in mülteci hak ve özgürlükleri konusunda paylaştıkları görüşlerinin bu çevrelerde ve kendi iç komitelerinde eleştiriler alabildiklerini belirtir. Ayrıca, Suriyeli mültecilerin çoğunluğunun İslam dinine bağlı olmalarının anlaşmazlıkların çözümünde önemli olduğunu ve Suriyeli mülteciler ile Türk vatandaşlarının aralarındaki kültürel tutum ve davranış farklılıklarının ortak din farkındalığının artırılması ile giderilebileceğine ve sosyal oryantasyona katkıda bulunabileceğine vurgu yapmaktadır.

MAZLUM-DER yöneticilerine göre:

Kamuoyunun tutumunu genel olarak olumlu buluyoruz. Zaten maddi ve manevi anlamda MAZLUM-DER'i ayakta tutan üye ve gönüllülerin bağışlarıdır. Yine MAZLUM-DER'de komite ve komisyonlarda faaliyet yürüten her meslekten insan gönüllü olarak faaliyet yürütmekte olup bir beklentileri bulunmamaktadır. Tarafsızlığımız söz konusu olamaz çünkü burada bir savaş var. Mutlaka bir taraf olmanız gerek. Biz her zaman haklıdan yanayız. Savaşın bitmesi noktasına taraflara çağrı yapmak bizim de hakkımız.

Halk bize olumlu desteği var. Tabandan gelen kimi çıkışlar oluyor. Savaş var biri haklı bir haksız şeklinde düşünülüyor. Kimi örgütler (bizim tabanımızda da bu tarz yaklaşımı benimseyen insanlar olabilir).

Genel sorunlar bize de intikal etti. Örneğin Siteler'de yaşayan mültecilerin sorunları hakkında orada oluşan toplumsal baskılara karşı mültecilerin haklarını savunduk. Ayrımcılık, insanlar genelde oraya yerleşmiş. Halk işinin elinden alındığını düşünüyor. Maddi olarak bu görülüyor. Suriyeli mültecilerin bazı davranışlar yapılar. Türklerinkine uymuyor farklı gözükünce sanki Suriyeliler farklı bir dinden gelmiş gibi algılanıyor ve onlara karşı tepki oluşuyor. Bu sorunların çözülmesi noktasında orada yaşayan halkla hem Türk hem Suriyelilerle görüşmelerimiz oldu. Sükunetle olayın yatıştırılması noktasında tavsiyemiz oldu.

Medya istediği gibi algı oluşturmaya çalışıyor. Örneğin kimi hoşgörülü bir yaklaşımın tersine nefret dilini kullanıyor. Ötekileştirici bir dili kullanan ve insanların ona karşı olumsuz bakmasını sağlamaya teşvik eden bir dil kullanıyor. Örneğin "tacizci", kimi vakalarda olayın gerçek nedenini araştırmadan. Şöyle anlatayım bir mahallede Suriyeliler ve Türkler arasında sıkıntı var. Oradaki mahalleli Suriyelileri kendi mahallesinden uzaklaştırmak için onların olumsuz yönlerine dair bir kamuoyu oluşturuyor ve kimi zaman bu medyaya yansıyor. Halbuki burada kişisel sorunlar var orada toplumsa değil. Örneğin Suriyeli bir market açmış. Başka bir marketçi onu istemeyebilir veya başka bir iş yeri açmıştır. Ona benzer bir iş yerinin sahibi istemeyebilir veya başka bir işte çalışıyordur. O onu istemeyebilir. Sadece işte değil. Gıcık kapmıştır. Onların olmasını istemiyordur. Onlar istemedikleri için oradan biran evvel kovmaya çalıştıklarından olumsuz yaygara gerçekleşebilir. Kendileri ithamlarda bulunabilir. Tacizci diyebilir hırsızdı diyebilir. Medya olduğu gibi aldığı için hiç araştırmadan işte gazetenin manşetinde Suriyeliler

çocuğa tacizde bulundu. Ondan sonra mahallede istenilmiyor. Ne oluyor? İşte Türkiye’de tacizci oluyor. Halbuki gerçek o değil. Bu tarz durumlara şahit oluyoruz.

MAZLUM-DER hak savunuculuğu konusunda görüş ve önerilerinin gazetelerde yer bulabildiğini belirtir. Fakat medyanın Suriyeli mülteciler konusunda olumlu dilden ziyade toplumun gözünde ayrımcı ve olumsuz algı yaratacak dil kullandığının altını çizmektedir. Bazı durumlarda haberin doğruluğunu araştırılmadan Suriyeli mültecilere ilişkin olumsuz haberlerin gazetelere konulduğunu dile getirir. Medyanın mevcut durumu, görmek istediği algıya göre şekillendirdiğini ifade eder.

Anlaşıldığı üzere, İHD ve İHGD, halkla ilişkiler ve görüş ve önerilerini dile getirme bağlamında ana akım medyada yer alamazken, MAZLUM-DER, ana akım medyada, mevcut durumda resmi parti çizgisinde yayın yapan medyada, görüş ve önerilerine yer verilmiştir.

İHD, hak odaklı habercilik yapan gazetelerde öneri ve görüşlerini sunduğunu belirtir. İHGD ise küçük ölçekli hak odaklı habercilik yapan gazetelerde yer alabildiğini fakat bu gazetelerinde hükümet tarafından kapatıldığını dile getirir.

Ana akım medyada yer alamamasına rağmen, bu üç STK arasında kendi görüşlerin topluma aktarmak adına sosyal medyayı en aktif kullanan hak savunusu yapan STK’nın İHD olduğu açıktır. Bu bulgu örgütler arası ilişkilerdeki Kaynak Bağımlılığı kuramıyla açıklanabilir (Daft, Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak, 2015). Türkiye’de mevcut durumda resmi parti çizgisinde yayın yapan medya görüşlerin aktarılması konusunda oldukça güçlü bir mecra olsa da İHD, bağımsızca amaçlarını gerçekleştirebilmek adına ‘kaynak teminatı’ gibi bir STK olarak etkinliğinin bir göstergesi olan görüş ve önerilerini topluma iletme teminatınının sürekliliğini, kendi sosyal medya ve resmi internet sitesi aracılığıyla sağlamıştır.

Diğer önemli bir bulgu ise İHD ve MAZLUM-DER’de Suriyeli mültecilerin erişemedikleri ekonomik, sağlık ve eğitim hakları gibi durumları dile getirmenin bu duruma ilişkin manipulasyonla kamuoyunda olumsuz algı yaratılabileceği ifade etmiştir. Hak savunusu yapan STK’lar olarak kendi amaçlarını doğal bir şekilde dile getirirken ifade özgürlüğünün ve gerçekleri ve görüşlerin yansıtılmasının olumsuz algı yaratması, mülteci uyumuna ekonomik ve sosyal olmak üzere birçok açıdan hazırlıklı olunmadığının sinyallerini vermektedir.

2.2.3. Hak temelli STK'ların Diğer STK'larla ilişkileri

Bu alt bölümde hak temelli STK'ların diğer ulusal ve uluslararası STK'larla ilişkisine dair önemli bulgulara yer verilmektedir.

a) İHGD'nin diğer STK'larla ilişkisi

İHGD, mülteci uyumu konusunda, İHD, İnsan Hakları Vakfı gibi ulusal STK'lar ve Amnesty International gibi bir uluslararası STK ile iş birliği içerisinde. Mülteci haklarında, kadın haklarına, engelli haklarına, LGBTİ haklarına değinen Ayrımcılık Ağı Platformu her ay İHGD tarafından organize edilmekte ve İHOP çatısı altındaki dernekler İHD, Amnesty International, İnsan Hakları Vakfı gibi derneklerle her ay düzenli toplantı gerçekleştirmektedirler. Ayrıca İHOP'un organize ettiği toplantıların hepsine de İHGD katılım göstermektedir. İHGD, Suriyeli müttecilerden oluşmuş olan edebiyat derneği ile iş birliği içerisinde olduğunu ve toplantılarını çağırddığını dile getirmiştir. İHOP dışında Mülteci Hakları Merkezi ve kadın haklarının savunan STK'lar ve barolarla ile iş birliği içerisinde. Helsinki Yurttaşlar Derneği ve Eşit Haklar Derneği'nin de hak savunucu eğitim ve görüşmeleri için İHGD'nin ofisini kullandığını dile getirmiştir. Amnesty'nin müttecilere haklarına dair duyarlılık artırıcı etkinlikleri ve imza kampanyalarına de İHGD tarafından destek sağlamaktadır. Amnesty haricinde herhangi bir uluslararası STK ile iş birliği mevcut değildir. Anlaşılacağı üzere İHGD, STK'larla olan iletişimi aylık toplantılar aracılığıyla ve iş birliği halinde bulunarak güçlü tutmaktadır.

İHGD Yöneticilerine göre:

Bizim şuanda İzmir'de yaptığımız bir proje var. Buradaki ayrımcılığa maruz kalan, dışlanan örgütleri biraraya getirme, buradan baro da geliyor, kadın dernekleri de geliyor, İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP) çatısı altındaki İnsan Hakları Derneği, Amnesty International, İnsan Hakları Vakfı gibi dernekler katılıyorlar. Bunlarla biraraya geliyoruz. Daha çok İHOP çatısı altında, biz de İHOP'un bir üyesiyiz buarada. Hatta buarada Suriyeli edebiyatçıların oluşturduğu bir dernek var İzmir merkezli. Mesela o derneği de mütemediyen toplantılarımıza çağırıyoruz. Destek sitedikleri konularda destek olabiliyoruz, küçük konularda, yönetsel, idari, hukuki olarak bu tür destekler sağlıyoruz. Ama Ayrımcılık Ağı var. Ayrımcılık Ağı'nı, İnsan Hakları Gündemi Derneği koordine ediyor. Ayda bir kere ofiste toplantılar yapılıyor.

STK'larla mülteci uyumu konusunda faaliyetlerinizde diğer STK'larla işbirliklerinizde sorunlar yaşamıyoruz. Ama biraz önce söylediğim gibi çok fazla bu konulara yoğunlaşmadık.

Mülteci Hakları Merkezi buradaki kadın dernekleriyle, baroyla, bunlarla iş birliği yapıyoruz. Görüş istediklerinde, kapasite için başvuru yaptıklarında... Ya da ofisimizi kullanıyoruz, mesela Helsinki Yurttaşlar Derneği, Eşit Haklar Derneği kullandı. Bu tür derneklere de yardımlarda bulunuyoruz.

AB üyesi olup olmamanın Türkiye'de mülteci uyumunu etkilemediği kanısındadır. Diğer bir deyişle mülteci uyumunu AB temelli görmemektedir. Fakat Türkiye'nin AB üyesi olup olmaması ihtimalinde sağlanacak fonun ve Türkiye'nin demokrasi açısından daha esnek olmasının, İHGD'nin faaliyetlerine oldukça katkı sağlayacağı görüşündedir.

Son olarak, İHGD mülteci hakları dahil olmak üzere hak savunuculuğu konusunda kendini ideolojisini ve görüşlerini daha geniş çapta ve etkin bir şekilde duyurabilmek adına son yönetim kurulunda alınan kararla hak ihlallerinin önlenmesi hakların sağlanması konusunda manifesto ve strateji belgesi hazırlamayı amaçladığını dile getirmiştir. Mülteci uyumuna dair Suriyelilerin kategorize edilmesinin ayrımcılığın önlenmesi konusunda daha fazla katkıyı nasıl sağlayabiliriz konusunda kendisini geliştirdiğini ifade etmektedir.

b) İHD'nin diğer STK'larla ilişkisi

İHD, mülteciler ve insan hakları bağlamında, konunun muhatabı olan her kurumla iletişim kurabildiklerini ve bu yaklaşımın sorunların çözümüne daha çok katkı sunduğunu ifade etmektedir. Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu, Avrupa İnsan Hakları Ağı, BMMYK vb. uluslararası birçok örgüt ile mülteci krizinde aktif iş birliği yaptıklarını, yurt içinde de Mülteci Hakları Koordinasyonu ve İHOP gibi oluşumların içerisinde bulduklarını belirtmektedirler. Ulusal ve uluslararası STK ve diğer örgütlerin eğildikleri konuların ve uzmanlıklarının farklı olabildiği konusuna vurgu yapan İHD, barolar ve belediyeler dahil olmak üzere sorunun çözümünde rol oynayabilecek bütün kurumlarla ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapabilmenin genel perspektifleri olduğunu vurgulamaktadırlar.

Görüldüğü üzere, İHD'nin hem küresel çapta hem de yerel çapta iş birliklerinin ve ilişkilerinin güçlü olduğu kanısına varılmaktadır.

İHD Yöneticilerine göre:

İnsan Hakları Ortak Platformu'nun zaten kurucusuyuz. Mülteci Hakları Koalisyonu var ve biz oradayız, onlarla çalışıyoruz. Yine Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği ile çalışıyoruz. Çünkü bizim derneğimizin tüzüğünde de yer alan maddelerden birisi olarak, çalışma prensiplerimiz belirler. Tek başımıza iş yapmak kadar bu konularla ilgili çalışan kurum kuruluşlarla ortak iş yapmak diye bir maddemiz var. İnsan hakları hareketi, insan hakları meselesi çok büyük ve çok komplike bir durum olduğu için, tek bir örgütün tek başına ya başının altından kalkması mümkün olmayabilir. O yüzden işbirliği halindeyiz. Çalışılabilecek, bir araya gelebileceğimiz derneğin ve insan hakları prensiplerinin ışığında bir araya gelebileceğimiz bütün kurum kuruluşlarla bir araya geliyoruz. O konuda bir sıkıntımız yok başından bu yana hem ülke içinde, hem ülke dışında yani ulusal düzeyde de uluslararası düzeyde de bu konuda çok yoğun çalışmalarımız var. İşte Suriyeli sığınmacılar için az önce bahsettiğim 2011 yılındaki 6 kampın ziyaretini yani yedi kamptan altı kampın ziyaretini uluslararası bir insan hakları örgütü ile birlikte yaptık. Avrupa İnsan Hakları ağının bünyesindeki mülteci hakları çalışma grubu ile birlikte yaptık. Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu ile birlikte çalışmalarımız oldu. Bunların tamamını yapıyoruz.

Diğer STK'larla sorun yaşayıp yaşamama konusunu odağa almıyoruz. Yani, bu odağımızda olan konu, onlarla işbirliği yaptığımız konu, bizim çalışma alanımıza uyan konular ama bazı politik olarak, insan hakları politikası bağlamında, farklılıklarımız olabiliyor. Ama odağımıza bunu koymadığımız için, bunu es geçiyoruz.

Mülteci uyumu konusuna faaliyet gösteren kuruluşlarla iletişimimiz sıkı, düzenli toplantılar yapıyoruz, aynı platformlarda yer alıyoruz. Yani bunun için onların yaptığı çalışmalara katılabiliyoruz, kendi çalışmalarımıza davet ediyoruz değil mi (Ceren) hocam? Barodaki, Urfa Barosu'ndaki etkinlik gibi ortak etkinlik düzenleyebiliyoruz veya platformlar oluşturarak bu platformlarda konuyu güç birliği ile nasıl takip edebiliriz konularını konuşuyoruz. Mülteci Hakları Koordinasyonu da böyle çıktı zaten ortaya.

Şöyle bizim, kendimizin çok müstesna bir özelliği var. İnsan Hakları Derneği 1986'da kurulduğunda 12 Eylül askeri darbesinden sonra ilk sivil toplum kuruluşu yani demokratik sivil toplum kuruluşu ama bir dernek olmanın ötesinde bir hareket, insan hakları hareketi dolayısıyla biz stratejilerimizi oluştururken yani kamuoyuna mesajlarımızı iletirken bir insan hakları hareketi olarak iletiyoruz. Sadece basınla değil. Toplumun geniş kesimlerine iletmeye çalışıyoruz. Diğer sivil toplum kuruluşlarının yani sendikalar veya partiler hariç

diyelim bazılarının iletişim halinde olduğu ya da etkileşim halinde olduğu toplumsal kesimler sınırlı. O yüzden bizim uyguladığımız stratejiler, taktikler onlar için uyumlu olmayabilir. Bizim yaygın örgütlenmemiz, yani 40 şube de örgütleniyor olmamız, ülkenin yarısında örgütleniyor olmamızdan kaynaklı izlediğimiz yollar farklı, ihtiyaçlarımız farklı. Onların farklı olabilir. Ama mümkün olan şey şu kendi çalışmalarını doğru olan hazırladıkları raporlarını ya da faaliyet raporlarını ne hazırlamışlarsa materyallerini erişebileceklerini bütün yerlere eriştirebilmeleri için sadece geleneksel ana akım medya değil, sosyal medyayı, birebir görüşmeyi çünkü bizim çalışmalarımızın büyük çoğunluğu birebir yüz yüze görüşme ile gerçekleşiyor, tabana dayalı bir örgüt olduğumuz için. Bizim öyle bir farklılığımız var. Yani bizim uyguladığımız stratejiler ya da kafamızdaki taktikler bir başka örgüte, sadece 7 kişilik yönetim kurulundan oluşan örgüte uymayabilir.

c) MAZLUM-DER'in diğer STK'larla ilişkisi

Mazlum-Der'in, diğer STK'ler ile resmi bir iş birliği mevcut değildir. Çoğu STK ile farklı zamanlarda, ortak çalışmalar için görüşmeler gerçekleştirilmektedir. Ortak demeç hazırlama ve karşılıklı bilgi alışverişi düzeyinde gerçekleşen bu görüşmeler gündeme göre anlık olara gelişmektedir. İHH, İHD, Deniz Feneri, UNICEF, UNHCR, IOM ve Af Örgütü gibi örgütlerle temas halinde olduklarını ve farklı konularda geçmişte birçok görüşmeler yaptıklarını vurgular.

MAZLUM-DER Yöneticilerine göre:

Sorunların dile getirilmesi bağlamında alanda faaliyet gösteren hemen her STK ile çalışmalarımız oldu. Yukarıda dile getirilen bazı açıklamalar ortaklaşa yapılan açıklamalardır.

Falanca kuruluşla resmi işbirliğimiz yok. O derneklerde kişisel hukukumuz olduğu insanlar vardır. Falanca Suriyelinin gıda, kömür vb. ihtiyaçları var. Bunların sağlanması noktasında yardımcı olur musunuz deriz? İHH, İyilikDer, Deniz Feneri, Yardım Eli Derneği vb. kuruluşlar. Giyim, kuşam, barınma, aynı temel ihtiyaçların sağlanması konusunda faaliyetler sürdürüyorlar.

Bizim iş birliğimiz spontane gelişiyor. Mesela buraya gelmiştir, çok mağdur olduğunu söylemiştir vatandaş bize. Bizim o konuda maddi olarak çalışmamız olmadığı için.

İhtiyaçlarının karşılanması konusunda ilgili derneklere telkinlerde bulunuyoruz. Sadece yiyecek içecek için gelmiyorlar. Mesela başka bir mülteci geldi. Ankara dışında bir il, Çorum'a yerleştirilmesini ön görmüşler. O da bize gelip diyor ki ben Çorum'da kalmak istemiyorum. Ankara'da kalmak istiyorum . Bu tür durumlar var. Biz burada ne yapabiliriz diyoruz? Burada kalındığında yaşam standardı daha sağlıklıysa görüşmelerimiz oluyor BMMYK, Göç idaresi ile. Hukuken de yapılacak birşey yoksa. Kalmasının bir usulü yolu yordamı varsa kalması noktasında telkinler ve tavsiyelerde bulunuyoruz. Böyle gelenler nadir, 1-2 örnek geldi bize. Gitmedi hala Ankara'da.

Birebir irtibat halinde olarak, birlikte çalışma yollarını deniyoruz. Mültecileri kardeş STK'lara yönlendirip onlardan da hukuki ve diğer konularda destek almalarını sağlıyoruz.

Görüldüğü üzere, üç STK arasında iş birliksel ağ en kuvvetli olan STK, İHD olduğu açıktır. İHD, evrensel anlamda birçok STK ile iş birliği içerisinde. Dolayısıyla birçok Avrupa İnsan Hakları Ağı, Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu gibi küresel çaptaki STK'larla da mülteci krizi konusunda iş birlikleri mevcuttur.

İHD'nin mülakata verdiği cevaplardan örgütsel karar verme konusunda Yönetim Bilimi yaklaşımına yakın olduğu, daha sistemli bir şekilde, etkenleri gözönünde bulundurarak kararlar aldığı görülmekteyken MAZLUM-DER'in ise örgütsel açıdan bazı durumlarda anlık kararlar verdiği, yapacağı faaliyetler veya görüşmelerin spontane gelişebileceği görülmektedir. Bu sebeple MAZLUM-DER'in bazı durumlarda Çöp Kutusu modeli yaklaşımını sergilediğini söylemek mümkündür (Daft, Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak, 2015).

2.2.4. Hak temelli STK'ların Suriyeli mülteci krizi ilişkin görüşleri, çalışma yöntemleri ve faaliyetleri

Bu alt bölümde hak temelli STK'ların Suriyeli mülteci krizine dair görüşleri ve mülteci krizi çerçevesinde çalışma yöntemleri ve faaliyetlerine ilişkin önemli bulgulara yer verilmektedir.

a) İHGD'nin Suriyeli mülteci krizine ilişkin görüşleri, çalışma yöntemleri ve faaliyetleri

İHGD, Suriyelilere ilişkin hiç bir ayırım gözetmemekte, mülteci krizine insani olarak yaklaşarak tek farkın "Birinin memleketi Türkiye, diğerinin memleketi ise

Suriye’dir” gözüyle mülteci krizine yaklaşmaktadır. Diğer bir deyişle hak ve özgürlükler bakımından Türklerin, Suriyelilerin veya diğer etnisitideki tüm insanların eşit olduğunu özümsemiş ve arada hiçbir fark gözetmeyen bir STK’dır. Sistemik olarak ırkçılığın Türkiye’de mevcut olduğunu düşünmektedir. Detaylandırırsak Türklerin Kürtler gibi kendi öz vatandaşlarına dahi ırkçı davrandığı kanısındadır. Bu duruma paralel olarak Suriyeli mülteci uyumuna ilişkin toplumsal sorunların aşılabileceğini olan inancı yetersizdir. Türk toplumunun gözünde Suriyeliler, problem yaratıcı olarak görülmektedir. İHGD’nin Suriye’de, sınırda güvenli bölgeler oluşturularak insanların Suriye’ye dönmelerini ön görmektedir. Öte yandan sekiz senedir devam eden krizin ve Suriyeli mültecilerin Türkiye’de kalma sürelerinin uzamasının, geri dönüşlerini gittikçe zorlaştırdığı inancındadır.

İHGD Yöneticilerine göre:

“Açıkçası, biz hani çok fazla insanlar ne olduğuna bakmaksızın yani mülteci üzerindeki adlandırma sadece hukuki bir söylem, biz daha insani bakarız. Dolayısıyla, mülteci, sığınmacı olsun, kavrama ne dersiniz deyin yani politik sığınmacı olsun, düzensiz göçmen olsun. Burada yaşayan insanların, insan hakları bağlamında temel hakları, onlar içinde düşünüyor ve savunuyoruz ve talep ediyoruz. Yani aynı şekilde, herhangi bir farklılık görmüyoruz. Sadece farklılık, vatandaş olmaktan kaynaklanan...Türkiyeli vatandaşların belli başlı avantajları var bu insanlar biraz daha dezavantajlı. Sadece bu bağlamda bir farklılık söz konusu. [00:00:59.900] Ama bu da gerekli çalışmalarla aşılması gerektiğini yani mülteci krizi çok insani yapılmadı uluslararası sözleşmeler çerçevesinde kabul edilmedi. Daha çok politik çıkarlar, olumsuz bir dış politika sonucunda kitlesel olarak Türkiye’ye geldiler. Aslında ne kapasite olarak ne alt yapı olarak ne iktisadi olarak ne de hukuki olarak bunun hiç bir alt yapısı yoktu. Bu şekilde kabul edildiler. Dolayısıyla, burada inanılmaz bir kargaşa söz konusu. Çok hak temelli bakan derneklerde dahi, Suriyelilere yönelik kafa karışıklığı söz konusu. Yani hak temelli çalışan dernekler dahi bu şekilde bakabiliyor, zaman zaman denk geliyoruz. Ama biz tamamen dediğim gibi, insan hakları perspektifinden bakıyoruz.”

İHGD, Suriyeliler diye yaftalamadan, ayırım yapmadan, kategorize etmeden, kendi vatandaşımız gibi görerek, sadece ‘insan’ olarak bahsedilmesinin mülteci uyumunun en temel çözümlerinden birisi olduğunu vurgular. Mülteci uyumuna dair İHGD’nin genel hedefleri Türkiye’de yerleşik olarak Suriyelilere karşı duyulan, yansıtılan nefretin

azaltılması, hoşgörü ortamının benimsenerek toplumsal bir kabulün sağlanmasıdır. Dernek olarak mülteci uyumuna dair spesifik hedefleri ise mevcut değildir. Mülteci krizini çözümü ve mülteci uyumuna ilişkin somut etkinlikleri olmamakla birlikte mülteci haklarının istihdam, eğitim, sağlık, seyahat özgürlüğü vb. iyileştirilmesi konusunda politika geliştirmektedir. İHGD, mülteci hakların ve mülteci uyumunu sağlayana tüm parametrelerin birbiriyle bağlantılı olduğu kanısındadır. Örneğin Suriyeli ebeveynlerin istihdam edilebilirse, Suriyeli çocuk işçiliğinin ciddi oranda azalacağı ve Suriyeli çocukların eğitim düzeyinin artacağı görüşündedir. Özetle İHGD, Türkiye’de mülteci uyumunun sağlanması ve Suriyeli mülteci krizinin çözümü adına eğitim, istihdam, barınma, seyahat özgürlüğü, sağlık hizmetleri vb. hakların önündeki yasal engellerin kaldırılması gerektiği inancındadır ve otoritelere bu görüşüne ilişkin önerilerde bulunmaktadır.

b) İHD’nin Suriyeli mülteci krizine ilişkin görüşleri, çalışma yöntemleri ve faaliyetleri

İHD ile yapılmış olan mülakattan edinilen bilgilere göre, İHD herkesi hak sahibi özne olarak görür ve bu politika doğrultusunda hareket eder. İHD, Türkiye’nin her ne kadar Cenevre Sözleşmesi’nde koyduğu coğrafi çekince ile Suriyelileri, mülteci olarak tanımlamayıp ‘geçici koruma statüsü vermiş olsa da Türkiye’nin imzaladığı uluslararası sözleşmeler ve İnsan Hakları Beyannamesi gereği Suriyelileri mülteci olarak görmesi gerektiği kanısındadır. Diğer bir deyişle, İHD, Suriyelilerin hukuki statülerinin iyileştirilmesi gerektiğini vurgular. Bunun yanında, Suriyelilere ‘misafir’ diye hitap edilmesinin, misafir ve ev sahibi konumlandırmasının yanlış bir tutum olduğunu, bu tanımlamanın mülteci krizini tetiklediğine vurgu yapmaktadır. Detaylandırırsak “misafir” söyleminin, Suriyelilerin Türkiye’ye kısa süreliğine, herhangi bir mücbir sebep olmadan geldikleri ve ardından rahatlıkla kendi vatanlarına geri dönecekleri algısına yol açtığını belirtmektedir. İHD bu algının tersine, ‘geri gönderme yasağı’nın, istisnalar olmadan, uygulanmasını talep etmekte ve Türkiye toplumu ve mültecilerin bir arada hoşgörülü bir şekilde yaşama konusuna dikkat çekmektedir.

İHD, Türkiye içerisinde çok çeşitli toplulukların, çeşitli kültürlerden gelen insanların birarada yaşadıklarını vurgular. Bunun yanısıra mülteci uyumuna engel koyan durumun devletin politikalarıyla, Suriyelilere ilişkin ilgili doğru bilinen yanlışlarla, önyargıyla ve medyanın ayrımcı diliyle alakalı olduğunu belirtir. Türkiye vatandaşları ve

mültecilerin aynı ortamda bulduklarında mevcut ön yargılar ve ayrımcılık konusunda azalmanın olduğu ve olacağı kanısındadır. Medyanın özellikle Suriyelileri günah keçisi olarak göstermesinin toplumda Suriyelilere karşı olumsuz yargıların gelişmesine sebep olduğunu vurgulamaktadır.

İHD Yöneticilerine göre:

“İHD, Türkiye’ye göç eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin, uluslararası sözleşmelere de dayandırarak her ne kadar Türkiye coğrafikineyle imzalsas Cenevre Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, mülteci statüsünü geçmeleri gerektiğini düşünmektedirler. Geri gönderme yasağının da uygulanması gerektiği düşüncesindedir. Suriyelilere misafir denmesinin uygun olmadığı bu tanımın Suriyeliler isteyerek kısa süreli geldikleri konumuna sokmaktadır. Fakat mülteciler cnlarına kurtarmak adına Türkiye ye geldi.

Ben zaten Türk toplumu demek yerine Türkiye toplumu demeyi tercih ederim. Zaten Türkiye’de çok zengin topluluklar birarada yaşıyor. Çok farklı kimlikler, kültürler bir arada yaşıyor. O yüzden toplumlar, topluluklar adına konuşmaktansa hani burada bir resmi politikalarla ilgili bir sorun olduğunu söylüyorum. Tekrar söyleyeyim, bu misafir ve ev sahibi konumlandırılması ve yine Suriyelilerle ilgili doğru bilinen yanlışlar, medyanın buradaki rolü çok önemli ki biz en azından son süreçte medyanın bu rolünü fazlasıyla sorunsallaştırdık. Kendi çalışmalarımızda da bunu vurguluyoruz. Medyanın işte misafir demesi, onları birer günah keçisi ilan etmesi, suçlu göstermesi, Türkiye toplumunda da ne yazık ki önyargılara neden oluyor ya da varolan önyargıların derinleşmesine neden oluyor, yaygınlaşmasına neden oluyor. Hani bu nedenle Suriyeli meselesinde, mülteci meselesinde, Türkiye toplumu hazır mı? Bunun için politikalar geliştirilirse, birlikte yaşamı güçlendirecek politikalar geliştirilirse tabi ki Türkiye toplumu da hazır olacaktır yani.

Bu krizin aşılabılmesinin en temeli, ayrımcılıkla mücadele önyargıların aşılması, bizim öncelikli hedefimiz hak ihlallerine neden olan ayrımcı pratiklerle mücadele, o ön yargıları yıkabilmek buradaki temel meselenin de yukarıdan aşağıya bir entegrasyon değil aşağıdan yukarıya bir entegrasyon sürecinin başlatılması gerektiğini düşünüyorum ”

İHD’nin temel hedefleri, hak ihlalleri ve ayrımcılıkla mücadeledir. Ayrımcılık içeren kelimeleri kullanmamanın Suriyelilere karşı verilen peşin hükümleri kırma

konusunda yapılacak çalışmaların mülteci krizinin aşılması adına yapılacak temel hamleler olarak niteler. Bir diğer önemli hamlenin ise medyanın dilini olumlu yöne çekmek olduğu görüşündedir. Suriyelerin mülteci oldukları gerçeğini göz önünde bulundurarak mülteci haklarına erişebilmeleri için özellikle hak savunucusu STK'ların Suriyelilere misafir yerine mülteci olarak hitap etmesinin de oldukça önemli olduğunu vurgular. Mülteci uyumunun aşağıdan yukarı örgütlenerek yani halkın mültecilerle yaşamı hoş görüyle bakması ve bu durumu benimsemesiyle sağlanacağını belirtmektedir. Eğer bu çözüm önerileri tam anlamıyla uygulanamazsa orta vadede kız çocuk evliliklerinin ve kadına uygunun şiddetin artacağını ön görmektedir. Diğer gelecek durumun ise Suriyelilerin daha çekingen tavırlar içinde olacağı ve bunun da muhafazakarlaşmayı beraberinde getirme ihtimalidir. İHD, geçici koruma statüsünün belirsizliğinin bilhassa kadın ve kız çocuklarını etkilediğini vurgular. Suriyeli mülteci ailelerin istihdam edilme ve eğitime erişim olanaklarının yetersizliğinin kız çocukları veya kadınları ikinci eş olma veya zorla evlendirilmeyi mecbur bırakmaktadır. Bu durum ise Suriyeli kadınlara karşı ön yargının gelişmesine ve büyümesine sebep olur. Örneğin Suriyeli kadınlara “kocalarımızla evleniyorlar çok makyaj yapıyorlar, çok beyaz tenliler” şeklinde olumsuz düşünceler mevcut. İHD, bu durumun ayrımcılıktan doğan sonuç olduğunu vurgulamaktadır. Durumun çözümlenmesinin ise istihdam ve ekonomik koşullarının iyileştirilmesi yani mülteci haklarının sağlanması şeklinde özetler.

İHD'nin mülteci uyumu konusundaki ana hedefi mülteciler haklarının iyileştirilmesi konusunda kapasite geliştirmektir. 2011'den beri kamplardaki hayatı, mülteçilerin sağlıklı yaşam koşullarını erişim erişemediğini gözlemlemekte ve raporlar tutmaktadır. Bu raporları kamuoyuyla paylaşır. Mülteci uyumunun sağlanmasında ana rolün ve ana gücün STK'lardan ziyade daha büyük otoriteler; kamu kurum ve kuruluşları, BMMYK, İç İşleri Bakanlığı, Göç İdaresi Bakanlığı olduğunu da belirtmektedir. İHD, mülteci uyumu ve mülteci hakları konusunda Türkiye'deki mevcut durumun iyileşip iyileşmediğini gözlemleyip rapor yazıp, önerilerde bulunmaktadır.

İHD, destek olunacak mültecileri belirleme konusunda bir ayrıma gitmediğini belirtirken diğer bir yandan Suriyeli bir mültecinin ekonomik seviyesi ve dil düzeyi iyi olsa bile mülteci veya göçmen olma durumunun farklı gereksinimler doğurduğunun üzerinde durur. İHD, mülteci uyumunu sağlayan haklar konusunda ayırım gözetmemektedir. İHD'nin insan hakları politikası hakların bütüncül olduğu üzerinedir. Diğer bir deyişle, bir hakkın diğer tüm hakları da etkilediği görüşündedir. Örneğin “bir kişi ekonomik durumu

iyi olsa bile eğitim hakkın elinde alınmış ise istihdam edilemez ve ekonomik durumu düşebilir. BU durum barınma hakkından da yararlanamamasına yol açabilir” görüşündedir.

c) Mazlum-Der’in Suriyeli mülteci krizine ilişkin görüşleri, çalışma yöntemleri ve faaliyetleri

Mazlum-Der’in Suriyeli mülteci krizine daha geniş bir perspektiften baktığını ve bu durumu temel insan hakları ihlalleri ve yasalardaki eksikliklere indirgediği görülmektedir. Mültecilerin, can, mal, din ve ifade özgürlükleri gibi temel haklarının korunması gerektiğini, fakat aynı zamanda evlerine geri dönüşlerinin Türkiye ve Suriye’deki ilgili otoriteler tarafından kolaylaştırılması gerektiğini savunmaktadır.

MAZLUM-DER Yöneticilerine göre:

“BM Sözleşmesinde “mülteci”, cereyan eden hadiseler neticesinde ırkı, dini, tabiiyeti, muayyen bir içtimai gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu memleket dışında bulunuyorsa oraya dönemeyen veya mezkur korkuya binaen dönmek istemeyen şahıs; olarak adlandırılır. İnsna Hakları bağlamında da insanın 5 temel hakları vardır: Can, Mal, Din, İfade haklarıdır. Bunların en başında ve en önemlisi de can, yaşam hakkıdır. Mülteciler kendi vatanlarında yaşam ve barınma hakları elinden alınmaya çalışılan kişilerdir. MAZLUMDER ise; bu haklarının savunulması ve korunması için mücadele eder.

MAZLUMDER olarak Suriye Krizi, krizden önce gören ve raporlayan bir derneğiz. Bu kapsamda 2010 tarihli raporumuz incelenebilir. Bu raporda sıralanan öneriler dile getirilmiş olup sanıyoruz ki bu başlıklarda mesafe kat edilebilseydi bu boyutlarda bir krizle karşılaşmayacaktık

Olaya yaşam ve barınma hakkı olarak bakıldığında ayrıca yeryüzündeki toprakların temel olarak bizlere Allah’ın emaneti olarak görüldüğünde, “kriz” diye adlandırdığımız konunun aşılabileceğini düşünüyoruz.

Türk toplumu çok uluslu çok kültürlü... Farklı etnik kökenlerle birarada yaşamaya alışkın bir toplum. Bugüne has değil. 1918’lerde 1. Dünya savaşı öncesinde ve sonrasında, mesela bir sürü sürgünler var. Örneğin Bulgaristan’dan 80’li yıllarda gelen göç, Kuzey Irak’tan gelen mülteciler. Çerkez sürgünü Kafkaslar’dan gelen. Bir şekilde değişik etnik gruplarla yaşadık. Ermenilerle yaşadık. Hangi etnik kökenden olursa olsun birarada barış içinde

yaşamayı becerebilmiş bir toplumuz biz. Fakat bazı unsurlar örneğin etnik milliyetçiliği her insanda biraz milliyetçilik vardır. Faşist dediğimiz yapılar bunu iyice körükler. Burada bunlar ne arıyor biz iş bulamıyoruz gibi. Halbuki bizim bildiğimiz kadarıyla Suriyeli göçmenler kapsamında örneğin sitelerde orta teknik eleman dediğimiz iş gücünü Türk toplumu Suriyelilerden kazanabilmiş. Onları çalıştırıyor. Bu sayede birarada yaşama uyumu var. Kimi insanlarca onlar çalıştığı için biz işsiz kalıyoruz şeklinde bir öngörü de var. Bunun kısmi doğruluk payı var ama aşılmayacak bir sorun değil. Toplumun birarada yaşaması için Türkiye toplumunun kültürü, yapısı, dini inançları buna uygun. Özellikle insanların dini anlamda sosyal yardımlaşma ve muhacir ve ensar duygusu içerisinde olaya yaklaşımı... Sonuçta hepimiz burada müslüman bir toplumda yaşıyoruz. İslami bir duruşumuz var. Anlayış farklılıkları olabilir, yorum farklılıkları olabilir. Ama insan olma hasebiyle ve zorda kalmışa yardım etme, düşeni kaldırma temel düsturlarımızda olduğu için aşılabileceği konusunda ön görüşlerimiz mevcut bizim ”

Ayrıca, Mazlum-Der, 2010 yılında yayımladığı Suriye’deki insan hakları ile ilgili raporunda krizi önceden gördüğünü ve raporda öne çıkan başlıkların uygulanmış olması halinde krizin boyutunun bugünkü duruma gelmeyeceğini belirtmektedir. Bu bağlamda, raporda belirtilen başlıca önlemlerin mülteci krizini daha küçük bir ölçekte tutabileceğini savunmaktadır. İlgili önlemler sırasıyla, Suriye’de gerçekleşmiş olan savaş suçlarına ilişkin Suriye yönetiminin kamuoyunu daha şeffaf bir şekilde bilgilendirmesi, hapisane ve gözaltı merkezlerinin insan hakları örgütlerinin denetimine açılması ve özellikle insan haklarına aykırı yasaların yürürlükten kaldırılması vb. bir dizi başlıktan oluşmaktadır.

Görüldüğü gibi İHD, İHGD ve MAZLUM-DER’de mülteci krizine, Suriyeli mülteciler durumuna insan hakları perspektifinden bakmakta ve bu doğrultuda çözümler geliştirmektedir. Üç STK’da Suriyeli mültecilerin hak sahibi özne olduğu gerçeğinin benimsenip bu durumla uyumlu olarak hükümet politikalarının ve hukuki mevzuatın düzenlenmesi, Suriyelilerin statüsünün iyileştirilmesi gerektiği inancındadırlar. MAZLUM-DER, daha dini perspektiften bakarak mülteci krizinin aşılması konusunda mülteci uyumunun ortak din ve inanç sayesinde kolaylaşacağı ve hoşgörü ortamının sağlanacağı görüşündedir. İHD ise geçmişteki durumları referans vererek geçmişte de çok kültürlü bir toplum olan Türkiye toplumunun günümüzde de farklı kültürlerle saygı duyacağı ve hoş görü ortamının sağlanacağı inancındadır. İHGD ise mülteci uyumunun, geçmişte Kürtlere yapılan ayrımcılık ve nefret söylemleri gibi Suriyeli mültecilere de aynı

durumun olduğu ve bu durumun düzelmeceği dolayısıyla mülteci uyumun gerçekleşmeyeceği görüşündedir.

SONUÇ

Devlet ve özel sektörden toplumsal sorunların çözümü konusunda yeterli desteği alamayan toplum ve gruplar, çözüm beklemek yerine sorunlara çözüm üretmeye yönelmekte ve bu da sivil toplum kuruluşlarını (STK) gündeme getirmektedir. Bu çalışmanın ana problemi, Türkiye’de hak savunusu yapan sivil toplum kuruluşlarının devletten bekledikleri desteği görememeleri ve bu yüzden yetersiz kalmalarıdır. Çalışmada en yüksek sayıda Suriyeli mülteciyi kabul eden Türkiye’nin başkenti Ankara’da, mülteci krizi çerçevesinde hak savunusu yapan STK’ların halkla, devletle, diğer STK’larla ilişkilerinin ve Suriyeli mülteci krizi bağlamında görüşleri, çalışma yöntemleri ve faaliyetlerinin sosyolojik analizinin yapılması amaçlanmıştır.

Bu tez çalışması ilgili dökümanların (istatistikler ve resmi belgeler dahil) sistematik olarak incelenmesi ve sahadan ampirik olarak toplanan verilerin analizine dayanmaktadır.

Çalışmanın döküman analizine dayanan kısmında alt- problemler olarak aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır.;

1. Türkiye’de geçici sığınma hakkı verilen Suriyeli mültecilerin demografik özellikleri nelerdir?
2. Söz konusu mültecilere Türkiye Cumhuriyeti ve STK’lar tarafından sağlanan olanaklar ve hizmetler nelerdir?

Çalışmanın ampirik verilere dayanan kısmında ise, alt- problemler olarak aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

3. Hak temelli STK'ların Suriyeli mülteci krizi çerçevesinde devletle ilişkisi nasıldır?
4. Hak temelli STK'ların Suriyeli mülteci krizi çerçevesinde halkla ilişkisi nasıldır?
5. Hak temelli STK'ların diğer STK'larla ilişkisi (işbirlikleri vb.) nasıldır?
6. Hak temelli STK'ların Suriyeli mülteci krizi çerçevesinde çalışma yöntemleri ve faaliyetleri nelerdir?

İlk alt problemimize ilişkin verilere bakıldığında, 2013 Suriye kriziyle, geçici koruma altında bulunan Suriyeli sayısının ivmelendiği ve yaklaşık olarak 220 bin Suriyeliden 3.5 milyon Suriyeliye ulaştığı görülmektedir. 2019 verilerine göre Türkiye’de her 100 kişiden 4’ünü Suriyelidir. Türkiye toplumuyla etkileşimde olan bu kadar yüksek sayıda Suriyeli

mültecinin olması sosyolojik açıdan oldukça önem teşkil etmektedir. Suriyeli mülteciler en çok büyük şehirlerde ikamet etmektedir. Türkiye devleti Suriyelilere hizmet olarak geçici koruma kamplarında barınma imkanı sağlamıştır. Fakat kısıtlı sayıda kişiyi alabilen kamplarda yaşayan Suriyeli oranı Suriyelilerin %3'üdür. Çoğunluğu (%97'si) İstanbul, Gaziantep, Hatay, Adana, Ankara vb. büyük şehirlerde ikamet etmektedir. Suriyelilerin yaş ve cinsiyet oranlarına bakıldığında genç nüfus oranı oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Suriyelilerin yaş ortalaması 22,7'dir. Bebek doğumu bir normalleşmenin göstergesi olsa da doğum oranları Türk vatandaşlarının oranından fazladır. Suriyelilerin vatandaşlığa da geçişi oldukça zor olduğu için mevcut koşulda günde 465 vatansız bebek dünyaya gelmektedir.

İkinci problemimizin için ise devletin, Suriyelilere kapsamlı şekilde Sağlık Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim, sağlık hizmetleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ise psikolojik destek hizmeti sağlandığı görülmektedir. İlkokul çağındaki Suriyeli çocukların %88.9'u, ortaokul çağındakilerin %70.1'i yani çoğunluğu okullandırılmıştır. Okul öncesi (%30.8) ve (lise çağındakilere) okullaşma hizmetinin artmasına yönelik çalışmalar yapılabilir. Sağlık konusunda, hem devlet hastaneleri, hem üniversite hastaneleri hem de özel hastaneler Suriyelilere hizmet vermektedir. Poliklinik hizmeti diğer bir deyişle sağlık problemleri için ayaktan hizmet alan Suriyelilerde artış gözlemlenmektedir. İş kurma konusunda yaklaşık olarak 2019 yılında 1600 Suriyeli şirketin olduğu ve Suriyeli ortak sermayeli kurulan şirket sayısının ise 271'dir. Bu firmalar gıda ticaretinden toptancılığa eğitimden konaklamaya gibi farklı alanlarda faaliyet göstermektedir. Devlet iş kurma konusunda Suriyeli mültecilere engel çıkarmamaktadır. Diğer bir yandan kayıt dışı Suriyeli işçi istihdamı ise büyük bir problem olarak mevcudiyetini korumaktadır.

STK'lar tarafından sağlanan olanak ve hizmetlere bakıldığında ise STK'lar mültecilerin eğitim almasını sağlamak için eğitime erişimin önünü açmaya çalışmaktadır. Eğitim materyallerinin tedarik edilmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir. Mültecilere yönelik çeşitli sosyal oryantasyonu artıracak, yetkinlik kazanmalarını sağlayacak yönde eğitim hizmeti sağlamaktadırlar. Dil, psikolojik destek ve meslek edindirme eğitimleri kendi bütçeleri ve alınan uluslararası fonlarla sağlamaktadırlar. Hak savunusu yapan STK'lar ise eğitim konusunda hak ihlallerinin giderilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır. Diğer yanda istihdam konusunda yürüttüğü çalışmalar ise işçilerin sosyal güvenlik haklarından faydalanmaları, kayıt dışı çalıştırılmasının önlenmesi, ayrımcılığa maruz

kalmamaları yönündedir. STK'ların verdikleri hizmetler arasında; acil ve koruyucu sağlık hizmetleri, fiziksel rehabilitasyon, psikolojik destek, aşı ve ilaç desteği gibi hizmetler mevcuttur. Ayrıca hak savunusu yapan STK'lar toplumsal iletişimi iyileştirmek adına, hukuki ve sosyal haklar konusunda eğitimlerin verilmesi, toplumun bilinçlendirilmesi, kamuoyundaki yanlış algıların giderilmesi gibi faaliyetler de yapmaktadır.

Görüldüğü üzere devlet bürokratik diğer bir deyişle rasyonel bir örgüt olduğu için bakanlıkları, üniversiteleri ve hastaneleri gibi çeşitli kamu kurumları aracılığıyla eğitim, sağlık ve sosyal oryantasyon gibi hizmetleri Suriyeli mültecilere sağlamaktadır. STK'lar ve hak savunusu yapan STK'lara kıyasla daha bürokratik dolayısıyla daha güçlü bir örgüt olduğu için bu hizmetleri daha kolay bir şekilde Suriyeli mültecilere sunmaktadır. STK'ların da mülteci krizini çözmeye ve mültecilere yönelik çeşitli faaliyetleri olsa da devletin sağladığı hizmetler kadar etkin ve kapsamlı olamamaktadır. Ayrıca bu durumun diğer bir sebebinin ise ampirik araştırma bulgularından çıkarıldığı üzere STK'lara bu konularda devlet tarafından engeller çıkarılması ve faaliyetlerinin kısıtlanmasıdır. Bu durumdan ise devletin bürokratik bir kurum olarak mülteci krizinin çözülmesine yönelik tüm faaliyetleri ve hizmetleri kendi başına sağlamak görüşü çıkarılmıştır.

3. alt problemimizin verilerine bakıldığında, genel olarak üç STK'nın devletle olan ilişkisi, hak savunuculuğu konusunda hazırladıkları raporları kamu kuruluşlarına iletmek ve kamu kuruluşlarıyla görüşemedikleri durumlarda ise kendi internet siteleri aracılığıyla, İHD için ise hem internet sitesi hem de sosyal medya aracılığıyla hazırladıkları raporları kamuoyuyla paylaşmak şeklindedir. Devlete raporlar sunmak dışında her üç STK'nın da devlet ile güçlü bir ilişki ve iş birliğinin olmadığını söylemek mümkündür. Bu durum üç STK'nın da devletten beklediği ortak noktalardan anlaşılmaktadır. Ortak beklentiler; devlet ve organları tarafından politika geliştirme konusunda STK'lardan görüşler alınması, STK'lara kamu yararına olacak faaliyetler için destek çıkılması ve STK'ların faaliyetlerini yapması konusundaki güçlüklerin (özellikle gösteri, yürüyüş yapma özgürlüğü hakkını kısıtlanması gibi durumların) ortadan kaldırılmasıdır.

Devlet ile ilişkiler konusunda, üç STK'da, mülteci krizine ilişkin sorunların çözümü konusunda verimliliklerini artırmak adına devlet ile iş birlikli ağ kurmaya çalışmış olsa da (Daft, Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak, 2015) devletin bu duruma sıcak bakmadığı görülmektedir. Devlet ile STK'ların örgütsel olarak iş birlikli ağ içinde olmadığı bu mevcut çerçevede, mülteci krizine ilişkin sorunların çözümünde hem STK'ların hem de

devletin mülteci krizine ilişkin sorunların çözümü konusundaki faaliyetlerinin verimliliği ve üretim güçlerinin bir derece düşük düzeyde kaldığı kanısına varılmaktadır. Diğer bir deyişle, mülteci krizinin çözümüne yönelik yapılan eylemler konusunda STK'lar ve devletin güçlü bir iş birliği ağı kurmadığından ötürü birbirlerine önemli derecede değer katamadıkları açıktır.

4. alt problemin verilerine bakıldığında, halkla ilişkiler konusunda, önemli bulgulardan birisi; MAZLUM-DER'in resmi parti çizgisinde yayın yapan medyada, gazetelerde görüş ve önerilerine yer verilirken İHD ve İHGD'nin görüş ve önerilerine anaakım medyada yer verilmemektedir. İHD, hak odaklı habercilik yapan gazetelerde öneri ve görüşlerini sunduğunu belirtir. İHGD ise küçük ölçekli hak odaklı habercilik yapan gazetelerde yer alabildiğini fakat bu gazetelerinde hükümet tarafından kapatıldığını dile getirir. Ana akım medyada yer alamamasına rağmen, hak savunusu yapan bu üç STK arasında kendi görüşlerin topluma aktarmak adına sosyal medyayı en aktif STK'nın İHD olduğu açıktır. Bu bulgu, örgütler arası ilişkilerdeki Kaynak Bağımlılığı kuramıyla açıklanabilir (Daft, Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak, 2015). Türkiye'de mevcut durumda resmi parti çizgisinde yayın yapan medya görüşlerin aktarılması konusunda oldukça güçlü bir mecra olsa da İHD, bağımsızca amaçlarını gerçekleştirebilmek adına 'kaynak teminatı' gibi bir STK olarak etkinliğinin bir göstergesi olan görüş ve önerilerini topluma iletme teminatının sürekliliğini, kendi sosyal medya ve resmi internet sitesi aracılığıyla sağlamaktadır.

5. alt problem verilerinden çıkarılan durum ise, diğer STK'larla olan ilişkiler ve iş birliği konusunda, iş birliksel ağ en kuvvetli olan STK'nın İHD olduğudur. İHD, evrensel ağları güçlü bir dernek olarak birçok STK ile iş birliği içerisinde. Bu durum Avrupa İnsan Hakları Ağı, Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu gibi küresel çaptaki STK'larla da mülteci krizi konusunda ortaklaşa somut faaliyetlerinden de anlaşılmaktadır. Üç STK arasında iş birliksel ağ gelişmiş olan STK'nın verimlilik ve faaliyetlerinin daha geniş çaplı olduğu sonucuna varılmıştır (Daft, Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak, 2015).

6. alt problemin verilerine bakıldığında ise üç STK'nın mülteci krizi konusundaki görüşleri Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin hak öznesi olarak görülüp, statülerinin iyileştirilmesi ve bu duruma uygun şekilde devlet politikaların hazırlanması şeklindedir. Çalışma yöntemleri açısından çıkarılan en önemli durum; İHD'nin mülakatta verdiği cevaplardan örgütsel karar verme konusunda Yönetim Bilimi yaklaşımına yakın olduğu,

daha sistemli bir şekilde, etkenleri gözönünde bulundurarak kararlar aldığı, MAZLUM-DER'in ise örgütsel açıdan bazı durumlarda anlık kararlar verdiği, yapacağı faaliyetler veya görüşmelerinin spontane alındığı görülmektedir. Bu sebeple MAZLUM-DER'in bazı durumlarda Çöp Kutusu modeli yaklaşımını sergilediğini söylemek mümkündür (Daft, Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak, 2015).

Sonuçta, üç STK'nın da devlet ilişkilerinin yeterince güçlü olmadığı ve STK'ların görüşlerinin dinlenilse dahi uygulamaya geçilmediği kanısına varılmıştır. Bu durum yarı gelişmekte olan ülkelerde sivil toplumun yeterince etkili olamadığı hükümetin STK'ların faaliyetlerini baskılayıcı araç olarak rol alabileceğini göstermektedir. Bu araştırma, gelişmiş ülkelerdeki sivil toplumun gücü ve etkinliği gibi gelişmekte olan ülkelerde de sivil toplumun gücünü artırmak adına neler yapılacağı üzerine yeni araştırmalara ışık tutabilir.

KAYNAKLAR

- Adorjan, M., & Benjamin, K. (2017). Interpretive sociology. In *Encyclopedia of Sociology*. Wiley.
- Aksakoğlu, Y. (2006). *STK'lar için Savunuuluk Rehberi*. Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.
- Alıç, M. (1995). Örgütler. *Eğitim Yönetimi*, 11-13.
- Aslan, A. (2018). Sistematik Derleme ve Meta-Analizi. *Acta Medica Alanya*, 62.
- Ataman, H. (2008). *İnsan Hakları Savunucuları*. Ankara: Cantekin Matbaası.
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 41.
- Bendix, R. (1967). Tradition and Modernity Reconsidered. *Comparative Studies in Society and History* 9, pp. 292-346.
- Bendix, R. (n.d.). *Wrok and Authority in Industry*. New York: Wiley.
- Bingöl, O. (2018). 70. Yılında İnsan Haklarını Yeniden Düşünmek. *Mavi Atlas Dergisi*, 69-70.
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi*. (2020, 06). Retrieved from <http://www.ihd.org.tr/ble-mletler-san-haklari-savunucularinin-korunmasi-bdges/>
- Cambridge Dictionary. (2020, June 1). *Cambridge Dictionary*. Retrieved from Non-governmental organization: <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/non-governmental-organization>
- Caro, L. P. (2020). *Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler*. Internation Labour Organization.
- Comissioner, U. O. (2020, 5). *Who is a Defender*. Retrieved from UNHCR: <https://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/WhoWeAre.aspx>

- Çavuşoğlu, M. (2016). Turkey and the Syrian Refugee Crisis: An Example of Humanity. *Turkish Policy Quarterly*.
- Daft, R. L. (2015). *Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Daft, R. L. (2015). Örgüt Tasarımının Boyutları. In R. L. Daft, *Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak* (pp. 14-15). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Daft, R. L. (2015). Yapısal Boyutlar. In R. L. Daft, *Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak* (p. 15). İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Danış, D. (2020, 02 20). Sivil Meydan Mülteciler ve Birlikte Yaşam. (U. E. Çalışkan M. Ali, Interviewer)
- Derneği, M. (2020, 6). *Türkiyedeki Suriyeli Sayısı Temmuz 2020*. Retrieved from Mülteciler Derneği: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- Deveci, B. (2018). Örnek Olay Çalışmasına İlişkin Teorik Bir Değerlendirme. *Social Sciences Studies Journal*, 127.
- Dinçer, O., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., & Kirişçi Kemal, Ç. E. (2013). *Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye, Sonu Gelmeyen Misafirlik*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK).
- Döner, P. Ö. (2013). Syrian Refugess in Turkey: number and emotions. *The Lancet*, 764.
- Draft, R. L. (n.d.). *Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak*. 2015: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Düzkaaya, H. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların İstihdamına Genel Bir Bakış: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Kamuda Sosyal Politika Dergisi*, 25-27.
- Emini, F. T. (2013). SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ POLİTİKA BELİRLEME SÜRECİNDEKİ ROLÜ: TÜSİAD ÖRNEĞİ. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Erdem, N. Ö. (2007). *İMGE VE GERÇEKLİK OLARAK SİVİL TOPLUM VE STK'LAR*. DergiPark.

- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye'de Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler*. Konrad Adenauer Stiftung.
- Erdoğan, S. (2019). *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler İçin İnsana Yakışır İşlerin Desteklenmesi İşçi ve İşveren Örgütleri Ne Yapmalı? İşçi ve İşveren Örgütlerinin Kapasitelerinin Artırılmasına Yönelik İhtiyaç Analizi*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Eren, Z. (2019). Biçimsel ve Biçimsel Olmayan Örgüt Yapılarının Sosyal Ağ Analizi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1121.
- Frabs, V. (2020, 06). *International Human Rights Law: A Short History*. Retrieved from United Nations UN Chronicle:
<https://www.un.org/en/chronicle/article/international-human-rights-law-short-history>
- GİGM. (2020, 06 16). *Geçici Koruma*. Retrieved from T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Göç İdaresi. (2020, 12 23). *Geçici Koruma*. Retrieved from T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İstatistikler*. (2018, December 13). Retrieved December 15, 2018, from T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü:
http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik#
- Göç İdaresi, G. M. (2018, December 1). *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Geçici Koruma*. Retrieved December 3, 2018, from Göç İdaresi Genel Müdürlüğü:
http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik#
- Hürriyet. (n.d.). *Türkiye'de Yaşlı Nüfus Arttı*. Retrieved from Hürriyet:
<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/turkiyede-yasli-nufus-artti-4147157>
- IGAM, M. P. (2017). *Sivil Toplum Diyaloğu Mültecilerin Uyum Projesi*. Ankara.

- İHD. (1998, 12 9). *Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi*. Retrieved from İnsan Hakları Derneği: <http://www.ihd.org.tr/ble-mletler-san-haklari-savunucularinin-korunmasi-bdges/>
- İHD. (1998, 12 9). *İnsan Hakları Belgeleri*. Retrieved from İnsan Hakları Derneği: <http://www.ihd.org.tr/ble-mletler-san-haklari-savunucularinin-korunmasi-bdges/>
- İlker, E., Sulaiman, M. A., & Rukayya, A. S. (2016). Comparison of Convenience Sampling and Purposive Sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*, 2.
- İrgil, E. (2016). Suriyeli Sığınmacılarda Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar Sorunu. In T. T. Birliği, *Savaş, Göç ve Sağlık* (p. 59). Ankara: Türk Tabipler Birliği Yayınları.
- K.Gözler. (2018). *İnsan Hakları Hukuku*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Karapehlivan, F. Ş. (2013). Sosyolojide Yeni Bir Alan: Haklar Sosyolojisi. 8. *Ulusal Sosyoloji Kongresi*, (p. 28). Muğla.
- Karns, M. P. (2020, June 6). *Nongovernmental organization*. Retrieved from Britannica: <https://www.britannica.com/topic/nongovernmental-organization>
- Kurulu, B. G. (1984). *İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*. Birleşmiş Milletler.
- Kutlu, Z. (2015). *Bekleme Odasından Oturma Odasına*. İstanbul .
- Lobicilik* . (2020, July 5). Retrieved from Lobici: <http://lobici.org/lobicilik-nedir>
- Maissam, N., & Tuygun, O. (2019). *Türkiye'deki Yetişkin Mülteciler için Dil Eğitimine Yönelik Sürdürülebilir Yaklaşımlar*. İstanbul: İstanbul Politikalar Merkezi Sabancı Üniversitesi.
- Margherita, T., & Mara, S. (2015). *Savunuculuk Rehberi*. İstanbul: TEMA Vakfı.
- Martindale, D. (1998). *The Nature and Types of Sociological Theory*. London: Routledge.
- MEB. (2019). *Yükseköğretime Erişimi Sağlanan Öğrenci Sayısı*. MEB.
- MEB. (2020). *Türkiye'de Yıllara Göre Geçici Koruma Altındaki Eğitim Çağındaki Suriyelilerin Dağılımı*. MEB.

- Menteşe, B. (2016). TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ SIĞINMACILARIN ÇALIŞMA HAYATINDA KARŞILAŞTIKLARI. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 265-273.
- Migrant Integration Policy Index*. (2015). Retrieved from Migrant Integration Policy Index: <http://www.mipex.eu/turkey>
- Migration Policy Group, İ. v. (2017). *Sivil Toplum Diyalogu, Mültecilerin Uyumu Projesi*.
- Miller, S. D. (2018). Assessing the Impacts of Hosting Refugees. *World Refugee Council Research Paper*, 1-7.
- Mouzelis, N. (1967). *Organization and Bureaucracy*. Chicago: Publishing Co.
- Müdürlüğü, G. İ. (2016). *2015 Türkiye Göç Raporu*. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Müdürlüğü, T. İ. (2020, 06 10). *Geçici Koruma*. Retrieved from T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Mülteciler Derneği Türkiye'deki Suriyeli Sayısı*. (2018, December 6). Retrieved December 10, 2018, from Mülteciler Derneği: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- Nations, U. (2020, 05). *Human Rights*. Retrieved from <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/human-rights/>: <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/human-rights/>
- Nations, U. (2020, 6). *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*. Retrieved from United Nations Turkey: <http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/1-insan-haklari-evrensel-beyannamesi.pdf>
- OHCHR. (2004). *Human Rights Defenders: Protecting the Right to Defend Human Rights*. Geneva: United Nations.
- Onaran, O. (1971). *Örgütlerde Karar Verme*. Ankara: Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Orhan Oytun Gündoğar, S. Ş. (195). Suriyeil Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri. *ORSAM*, 16-20.

- Öncü, A. (1982). Giriş. In A. Öncü, *Örgüt Sosyolojisi* (pp. 7-28). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Öncü, A. (1982). *Örgüt Sosyolojisi*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Önder, N. (2019). Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik Sağlık Politikalarının Analizi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 153.
- Öztürk, N. Ö. (2016). 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme Çerçevesinde Mülteci Statüsünün Sona Ermesine Yönelik Ölçütlerin İncelenmesi Ve Türk Hukuku Üzerindeki Yansımalarının Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 395-396.
- R., S. J., G., H. J., & N., O. R. (2004). *Organizational Behavior*. Wiley & Sons.
- R., M. M. (2016). *Toward a New Sociology of Human Rights*. Oxford University Press.
- Sarp Nasıh Ergüven, B. Ö. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hkuku Fakütesi Dergisi*, 1007-1061.
- Simon March, J. G. (1975). *Örgütler*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Soykan, C. (2015). Mültecilik ve İnsan Hakları. *Kontrast Dergisi*, 4-7.
- STGM. (2011). *Türkiye'de Hak Temelli Sivil Toplum Örgütleri Sorunları ve Çözüm Arayışları*. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık.
- Şahin, Ö. M. (2008). Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye'deki Durumu. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 3-29.
- Şaylan, G. (1974). Türkiye'de Kapitalizm Bürokrasi ve İdeoloji. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 369.
- T.C. (2014). *Geçici Koruma Yönetmeliği*. T.C.
- T.C. İç İşleri Bakanlığı. (2020, 04). *İstatistikler*. Retrieved from Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

- Tarlan, K. V. (2016). Suriyeli Mülteciler: Büyüyen Sorunlar Daralan Zaman. *Birikim Dergisi*.
- TEPAV. (2019). Suriye Sermayeli Şirketler. *Yabancı Sermayeli Şirketler Bülteni*.
- Tezcan, D. (2011). *İnsan Hakları El Kitabı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tozlu, A. (2016). Karar Verme Yaklaşımları Üzerinde Herbert Simon Hegemonyası. *Sayıştay Dergisi*, 39.
- TRT. (2020, 04). *TRT Haber*. Retrieved from Suriyeliler 6 kıtada 127 ülkeye dağıldı: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/suriyeliler-6-kitada-127-ulkeye-dagildi-420182.html>
- Türkiye'deki Suriyeli Sayısı* . (2020, 06 16). Retrieved from Mülteciler Derneği: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- UNHCR. (2006, 12 15). Human Rights and Refugee Protection Self-Study Module 5. *Human Rights and Refugee Protection*, p. 4.
- UNHCR. (2017). *Turkey Education External Update*. UNHCR.
- UNHCR. (2019, 10 8). *Ülkeler Bazında Suriyeli Mültecilerin Dağılımı* . Retrieved from DrDataStats: <https://www.drdatastats.com/ulkeler-bazinda-suriyeli-multecilerin-dagilimi-2018-yili/>
- UNHCR. (2020, June). *Defender*. Retrieved from UNHCR: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/SRHRDefenders/Pages/Defender.aspx>
- UNHCR. (2020). *Eğitim*. Retrieved from UNHCR Türkiye: <https://www.unhcr.org/tr/egitim>
- UNHCR. (2020, 6). *Figures at a Glance*. Retrieved from unhcr: <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>
- UNHCR. (2020, 6). *History of UNHCR*. Retrieved from UNHCR: <https://www.unhcr.org/history-of-unhcr.html>
- UNHCR. (2020, 6). *Social and economic impact of large refugee populations on host developing countries*. Retrieved from UNCHR:

<https://www.unhcr.org/excom/standcom/3ae68d0e10/social-economic-impact-large-refugee-populations-host-developing-countries.html>

UNICEF. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar*. Retrieved from UNICEF Türkiye: <https://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>

Unit, W. B. (2013). *Turkey: Evaluating the Impact of İŞKUR's Vocational Training Programs*. The World Bank.

Wallace, R. A., & Alison, W. (1999). *Contemporary Sociological Theory*. Prentice Hall.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013). *Resmi Gazete*.

Yasin, Y. (2016). Sağlık Hizmeti Veren Sivil Toplum Kuruluşları ve Sığınmacılar. In T. t. Birliği, *Savaş, Göç ve Sağlık* (pp. 97-100). Ankara: Türk Tabipler Birliği Yayınları.

Yavuz, Ö. (2015). Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 268-269.

EK 1: YARI-YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT SORULARI

Hak Savunucusu STK'lar ve Suriye Mülteci Krizi

1. Suriyeli mülteci krizine dair hak temelli görüş ve yaklaşımınız nedir?
2. Suriyeli mülteci krizi olarak adlandırılan toplumsal sorunun aşılabileceğini düşünüyor musunuz? Deneyimleriniz ve gözlemleriniz temelinde yakın gelecekte ve orta vadede ne gibi gelişmeler olacağını öngörüyorsunuz?
3. Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin somut çözüm önerileriniz var mıdır? Varsa nelerdir?
4. Suriyeli mültecilerin uyumuna yönelik hedefleriniz nelerdir? Bu hedeflerinizin ne kadarına ulaşabildiniz? *(Bu hedeflere ulaşmak için hazırladığınız bir zaman planı var mı? Projelerinizde hedefleriniz için gösterge belirliyor musunuz? Ölçme kriterleriniz nelerdir? İstatistiksel veri tutuyor musunuz? Suriyeli mülteciler arasında başka hak ihlalleri yaşayan mültecilere (çocuk işçiler ve tecavüze uğrayan, iş ve sosyal yaşantılarında zorluk yaşayan kadınlar vb.) yönelik faaliyetleriniz var mı? Varsa örnekler verebilir misiniz?)*
5. Suriyeli mültecilerin uyumu konusundaki hak savunucu faaliyetleriniz kapsamında destek olunacak mültecileri nasıl belirliyorsunuz? *(İhtiyaç sahibi olan/olmayan mültecileri nasıl ayırt ediyorsunuz? Yapmış olduğunuz faaliyetlerinizde gerçekten ihtiyaç sahibi mültecilere ulaşabildiniz mi?)*
6. Suriyeli mültecilerin topluma uyumunu sağlayan (eğitim, istihdam, dil öğrenimi, sosyal oryantasyon vb.) parametrelerden hangisi veya hangileri üzerinde en çok duruyorsunuz? *(Hak savunuculuğu faaliyetlerinizde mültecilerle ilgili en çok hangi sorunları gündeme getiriyorsunuz? Faaliyetleriniz, varsa bu konudaki projelerinizin odaklandığı sorun alanı/alanları hangileri?)*

Hak Savunucusu STK'lar ve Devlet İlişkisi

7. STK'nızın devletle olan ilişkilerinizden bahsedebilir misiniz? Devletin size olan tutumu nasıl? (*Hak savunucusu bir STK olarak ifade ve örgütlenme özgürlüğü haklarınızı kullandığınızı düşünüyor musunuz?*)
8. Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin faaliyetlerinizde devletin organları ile iş birliği yapıyor musunuz?
9. Hak savunucusu bir STK olarak devletten (maddi, manevi vb.) beklentileriniz var mı? (*Devletten, Suriyeli mültecilerin uyumu konusundaki heyet toplantılarınız ve soru önergelerinizin vb. sonucunda destek görüyor musunuz? Destek görüyorsanız bu destek istediğiniz düzeyde bir destek mi? Sizce görüşleriniz ve sunulan önergeler devlet tarafından dikkate alınmakta mıdır?*)
10. Devlet ile Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin alanlarda (*barınma, gıda, sağlık, istihdam ve eğitime erişim, dil eğitimi, yetişkin eğitimi ve sosyal oryantasyon vb.*) uyumsuzluklar yaşıyor musunuz?

Hak Savunucusu STK'lar ve Halk İlişkisi

11. Kuruluşunuza kamuoyunun tutumu nedir? Kamuoyundan destek görüyor musunuz? Kamuoyunun tutumunu olumlu yönde değiştirmeye ve gönüllü destekçilerin sayısını artırmaya yönelik faaliyetleriniz var mı?
12. Halkla ilişkilerinizde Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin alanlarda (*barınma, gıda, sağlık, istihdam ve eğitime erişim, dil eğitimi, yetişkin eğitimi ve sosyal oryantasyon vb.*) zorluklar yaşıyor musunuz?
13. Halkla iletişim kurmada basın-yayın organları vb. kuruluşlarla, medya ile olan ilişkilerinizde sorunlar yaşıyor musunuz ya da destek alıyor musunuz? Örnekler verebilir misiniz?
14. Medya ile olan kurumsal iletişiminizi Suriye krizine yönelik söyleminiz açısından değerlendirebilir misiniz? (*Sizce medya vermek istediğiniz mesajları halka iletme konusunda nasıl bir rol oynuyor? Bu konuda deneyimleriniz nelerdir?*)

Hak Savunucusu STK'lar ve diğer STK'larla İlişkiler- İş Birlikleri

15. Suriyeli mültecilerin uyumu konusunda diğer STK'larla iş birliği içerisinde misiniz? İş birliği içerisindeyseniz hangi kuruluşlarla iş birliği içerisindesiniz, örnekler verebilir misiniz?
16. Suriyeli mültecilerin uyumu konusundaki faaliyetlerinizde diğer STK'larla işbirliklerinizde sorunlar yaşıyor musunuz? Örnekler verebilir misiniz?
17. Diğer hak savunucusu STK ve Suriyeli mültecilerin uyumu konusunda faaliyet gösteren kuruluşlarla iletişiminiz nasıl ve bu iletişimi nasıl, hangi yollarla sağlıyorsunuz?
18. Mültecilerin uyumu konusunda uluslararası ve ulusal STK'larla ilişkilerinizde farklılıklar söz konusu mu? (*Türkiye'nin AB üyesi olmaması durumu, sizi göçmen uyumuna ilişkin faaliyetleriniz konusunda etkiliyor mu? Etkiliyorsa ne yönde etkiliyor?*)

EK 2: STK'LAR YAPILMIŞ OLAN MÜLAKATLARIN DEŞİFRELERİ

İHGD Yarı-Yapılandırılmış Mülakatin Deşifresi

(Not: Yarı-yapılandırılmış mülakat soruları koyu renkte yazılmıştır.)

Araştırmacı: 1)Suriyeli mülteci krizine dair hak temelli görüş ve yaklaşımınız nedir?

Dernek Yetkilisi: Dernek olarak değil mi?

Araştırmacı: Evet, dernek olarak.

Dernek Yetkilisi: Açıkçası, biz hani çok fazla insanlar ne olduğuna bakmaksızın yani mülteci üzerindeki adlandırma sadece hukuki bir söylem, biz daha insani bakarız. Dolayısıyla, mülteci, sığınmacı olsun, kavrama ne dersiniz deyin yani politik sığınmacı olsun, düzensiz göçmen olsun. Burada yaşayan insanların, insan hakları bağlamında temel hakları, onlar içinde düşünüyor ve savunuyoruz ve talep ediyoruz. Yani aynı şekilde, herhangi bir farklılık görmüyoruz. Sadece farklılık, vatandaş olmaktan kaynaklanan...Türkiyeli vatandaşların belli başlı avantajları var bu insanlar biraz daha dezavantajlı. Sadece bu bağlamda bir farklılık söz konusu. [00:00:59.900] Ama bu da gerekli çalışmalarla aşılması gerektiğini yani mülteci krizi çok insani yapılmadı uluslararası sözleşmeler çerçevesinde kabul edilmedi. Daha çok politik çıkarlar, olumsuz bir dış politika sonucunda kitlesel olarak Türkiye'ye geldiler. Aslında ne kapasite olarak ne alt yapı olarak ne iktisadi olarak ne de hukuki olarak bunun hiç bir alt yapısı yoktu. Bu şekilde kabul edildiler. Dolayısıyla, burada inanılmaz bir kargaşa söz konusu. Çok hak temelli bakan derneklerde dahi, Suriyelilere yönelik kafa karışıklığı söz konusu. Yani hak temelli çalışan dernekler dahi bu şekilde bakabiliyor, zaman zaman denk geliyoruz. Ama biz tamamen dediğim gibi, insan hakları perspektifinden bakıyoruz.

Araştırmacı: Çok pardon. Şey demiştiniz, hak temelli kuruluşlar bile bazen çok olumlu açılardan yaklaşmıyor gibi bir söz söylemişsiniz. Bu durum aşırı miktarda mültecinin geldiğinden dolayı mı?

Dernek Yetkilisi: Bu da sebeplerden bir tanesi. Yani şöyle, kentlerdeki alt yapı bunun için çok yeterli değil, istihdam çok yeterli değil. Yani şöyle, daha küçük düşünün, mesela sizin eviniz iki kişinin yaşayabileceği şekilde dizayn edilmiş. Düşünün, sizin eve iki tane daha

misafir geliyor ve dört misafir birlikte yaşamaya başlıyorsunuz. Yani çok misafirperver olabilirsiniz ama belli bir süre sonra çatışmalar yaşanabilir. Bunun da etkili olduğunu düşünüyorum açıkçası. Çünkü çok temel gerekçelerden bir tanesi genelde bu bağlamda; Türkiyelilerin yeterli istihdam koşullarının oluşmaması, işte belediye hizmetlerinden, diğer yapılan yardımlardan yararlanamazken Suriyeliler de geldikten sonra bu krizin daha da derinleştiği yönünde dolayısıyla herkes yani hak temelli bakanlar ara ara şunu söylüyorlar; Türkiyeliler önce gelir gibi bir yaklaşım söz konusu. Biraz tabi dediğim gibi sayıyla alakalı birşey.

Araştırmacı: O zaman şöyle diyebilir miyiz? Aslında birtakım Balkan ülkelerinde de bahsettiğiniz yaklaşım var mültecilerle ilgili. Ekonomik olarak kendi ülkelerini kalkındırdıktan sonra mültecilerle ilgili stratejileri mevcut. Yani göçmen/mülteci konusunu arka plana atıyorlar. O zaman biz de çoğu hak temelli STK'larla ilgili böyle diyebilir miyiz? Ya da sizin STK'nız, siz de mi öyle düşünüyorsunuz?

Dernek Yetkilisi: Şöyle, STK olarak biz de Türkiye'de yadsınamaz ekonomik bir kriz var, biz bu gerçekliği kabul ediyoruz. Suriyelilerin gelmesiyle bu derinleşti mi? Buna çok net bir cevap söyleyemeceğim. Çünkü şuan bazı tartışmalar var; Suriyeli mülteciler gerçekten yük mü yoksa bir lütuf mu? Ekonomik ve iktisadi olarak yani. Teorik olarak tartışılıyor bu. Yani bazen lütuf olarak görüldüğü de olabiliyor. Çünkü inanılmaz bir para enjekte ediliyor şuan. Yani Suriyelilere yönelik tepkinin bu kadar yüksek olmasında dönem çok önemli. Geldikleri dönemde derin bir ekonomik kriz var. Bu ekonomik kriz, biraz onlara mal ediliyor. Aslında bence öyle değil. Suriyeliler gelmeseydi de biz ekonomik bir kriz yaşayacaktık. Ben kişisel olarak şöyle düşünüyorum, ben Suriyelilerin sadece iktisadi olarak yani insanlar geldiğinde biliyorsunuz çok fazla parametre var. Yani bunlar su hizmetlerini, alt yapıyı, hastaneleri kullanıyorlar. Bunların totalinde değil ama sadece iktisadi olarak söylüyorum. İktisadi olarak bunlar Türkiye için bir lütuf, asla yük değil.

Araştırmacı: Biraz daha açabilir misiniz?

Dernek Yetkilisi: Yani şöyle, Türkiye'ye enjekte edilen para açısından söylüyorum. Mesela sadece Birleşmiş Devletler'de 13 tane "agency" var, Unicef, Dünya Gıda Programı (WHO), Tarım Programı, Birleşmiş Milletler Kadın, Kadın Fonu, Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK) gibi yani bunların bütçeleri çok devasa. Bu bütçelerin tamamı Türkiye ekonomisine enjekte ediliyor. Mesela ben Dünya Gıda Programı için çalışıyorum. Sadece bizim projedeki toplam bütçe mültecilere dağıtılacak

olan Avrupa'dan geliyor buarada totalde tamamlandığında 6 milyar Euro (şuana kadar 1.5 milyar Euro'dan fazlası harcandı). Yani bu insanlara bu para dağıtılıyor. Bu paralar direk ekonomiye aktarılıyor. Yani gidiyor, ev kir alıyor. Elektrik parası veriyor, su parası veriyor, dolmuşa biniyor, markete gidiyor. Bunun gibi Türkiye'de şuan kayıtlı uluslararası dernekler Save The Children, Relief International, Concern Worldwide, Care International gibi bunların listelerini (İl Dernekler Müdürlüğü'nden görebilirsiniz). Bunların da keza devasa bütçeleri var ve finansmanın tamamı AB ya da çeşitli ülkelerden mesela Japonya'dan çok ciddi fonlar da geliyor. Çeşitli ülkelerden Katar'dan keza Katar Charity var mesela gibi gibi. Şimdi bunların tamamı inanılmaz bir para enjekte ediyor Türkiye'ye. Bunun yanı sıra muazzam bir istihdam var. Yani nitelikli istihdam söz konusu. Yani bu dernekler olmasaydı bu insanların tamamı işsiz kalacaktı. Hakikaten bunlar çok görülüyor. Mesela Ankara, İstanbul, İzmir'de bu çok fazla görülüyor. Ama mesela, bir Urfa'ya giderseniz orada gezen yabancıların çok rahat görürsünüz keza bunu Antep ve Hatay için de söyleyebiliriz. İktisadi olarak ben lütuf olduğunu düşünüyorum ama plansız olarak alındığı için belediyelere yansıtılan yük, oradaki kamu otoritelerindeki artan iş gücü tabi ki bir yük yarattı. Belediyenin kapasitesi belli, o kanalizasyon gideri belli. Ona yüklendiğiniz zaman orada bir problem oluyor. Ya da kent merkezlerinde yaşanan yoğunluklar, mesela Kilis'teki mülteci nüfusu yerel halktan fazla, bu bir şehir efsanesi değil. Ben bizzat Kilis'e gidip geliyorum, belediye başkanıyla görüşüyorum.

Araştırmacı: Şunu sorabilir miyim acaba? Önceki söylediklerinizle alakalı. İktisadi olarak lütuf demiştiniz ya bu genelde Antep'te, Urfa'da vs. çoğu sivil toplum kuruluşu finansman sağlıyor demiştiniz. İktisadi lütuf olarak görmenizin sebebi finansmandan kaynaklı mı yoksa doğuya yerleşen Suriyeliler genel olarak düşük gelirli değil mi kendileri bir yatırım yapmıyorlar anladığım kadarıyla?

Dernek Yetkilisi: Yok yok, yapmıyorlar. Dediğim gibi şöyle bu yardımlar bölgesel değil. Türkiye geneli uygulanıyor. Mesela bahsettiğim Dünya Gıda Programı'nın yardımları bütün Türkiye'de uygulanıyor. En fazla faydalanıcı da İstanbul'da buarada yani sizin yaşadığınız kentte. Yani en son veriler 560.000 mülteci var orada. Dolayısıyla bundan en fazla fayda gören insanlar İstanbul'dalar. Keza, Ankara, İzmir, Konya, Kayseri, Adana, Mersin, Kahramanmaraş bunlar da yoğunluğun çok olduğu yerler buraların tamamında bu projeler uygulanıyor. Ama bunlar kalkınma projeleri değil. Biraz daha "cash", "counselling" yapıyorlar. Yani bu dediğim şeyler tamamen enjekte ediliyor. Ama derneklerin gelip zaten şey yapma gibi bir misyonu yok; işte fabrika kurma, ülkeyi

geliştirme. Bunlar sadece kriz yönetimidir. Kriz anında insani müdahalede bulunuyorlar. Zaten ismi de insani yardım olarak geçiyor literatürde bu şekilde yapılıyor.

Araştırmacı: Peki, şunu sorabilir miyim? Mesela World Food Programme demiştiniz İstanbul'da finansman sağlıyor onlara ama bunun nasıl iktisadi olarak getirisi oluyor acaba?

Dernek Yetkilisi: Mesela, kısaca bahsediyim. Biz “cash” veriyoruz. Kişi başı 120 TL cash veriyoruz. Aileler, gidiyor, kaymakamlıklara bağlı sosyal yardımlaşma vakıflarında başvuru yapıyorlar. Ya da nüfusun çok yoğun olduğu ilçelerde işe Fatih gibi Sultanbeyli gibi ilçelerde de bizim açtığımız toplum merkezleri var, başvuru merkezleri. İnsanlar ya başvuru merkezlerine ya da sosyal yardımlaşma vakıflarına gidiyorlar bunlar kaymakamlığa bağlı. Oraya başvuruyorlar. Kriterleri uygun olanlara, Halkbank'tan kart çıkıyor, sizin cebinizdeki bankamatik kartıyla aynı özelliklere sahip. O kart üzerinde kişi başı 120 TL yani örneğin siz başvurduanız, siz çocuklarınız ve eşiniz, bir kart çıkıyor size. 5 kişiyse 600 TL her ay mütemediyen alıyorsunuz. Aldığımız bu parayı da sonuçta ekonomiye enjekte ediyorsunuz. Bu 600 lirayı iç piyasa da harcıyorsunuz. Ben bunun direk bir getiri olduğunu görüyorum. Çünkü bu para dışarıdan geliyor Türkiye'ye.

Araştırmacı: Peki mi bu ekonomik desteği alan kamplarda yaşayan mülteciler mi yoksa hani...

Dernek Yetkilisi: Hayır, bizim programımız dışarıdaki Türkiye geneli. Şuanda dediğim programdan 1 milyon 600 bin mülteci faydalaniyor. Kamplara da yardım yapıyoruz. 50 tl “cash” yapıyoruz içeride yaşayanlara. Kamplar azalıyor buarada, kamp nüfusu şuan 90.000'in altına düştü.

Araştırmacı: 90.000'in altına düştü, git gide azalıyor.

Dernek Yetkilisi: Kamplar kapatılıyor buarada “off the record” söylüyorum.

Araştırmacı: Tabii

Dernek Yetkilisi: Yani yıl sonuna kadar kampların tamamının kapatılacağı gibi...

Araştırmacı: Onun nedeni nedir acaba?

Dernek Yetkilisi: Çünkü, devlet için sürdürülebilir değil yani. İçeride çok fazla insan çalışıyor. Yani kamp dediğiniz 10.000-15.000 kişilik küçük kentler, yani Türkiye’de 1100 ilçe varsa 200 ilçenin nüfusu 15.000-20.000 kişinin altında yani her biri, bir ilçe gibi işte o ilçede bir kamp yöneticisi var, “security” var. , idari birimlerde çalışan personeller var. Onun alt yapı giderleri, elektrik gideri, oradaki “equipment”ların tamamı devlet tarafından sağlanıyor. Dolayısıyla bu, devlete bir yük. Devletin zaten elini taşın altına koyduğu yer tam da kamplar. Onun dışında çok ciddi bir yardım yapmıyor.

Araştırmacı: O zaman dediğiniz kuruluşlardan daha mı fazla finansman sağlanacak mülteciler kampta yaşamayınca acaba?

Dernek Yetkilisi: Yani daha fazla gelecek mi emin değilim, ama mevcut yardımlara onlar da başvuracak. Çünkü kamp içinde yaşayanlar kamp dışındaki yardımlara başvuramıyor. Örneğin bizim iki yardımımız var. Dediğim gibi, kamp için 50 TL, kamp dışı 120 TL. Mesela kamp içinde yaşayanlar kamp dışı yardımlara başvuru yapamıyorlar. Kamp dışına çıktıktan sonra hem bizim kuruluşun hem de diğer kuruluşların yardımlarına başvuracaklar.

Araştırmacı: Bu İHGD’nin mi yoksa hani World Food Programme ile ortaklaşa yaptığınız bir destek mi?

Dernek Yetkilisi: Yok. Buarada medya, devlet çok fazla şeffaf olmadığı için medyayı da çok elinde bulundurduğu için bunlar çok medyada gündemleşmiyor. PTT’nin yaptığı hiç bir yardım yok. PTT sadec bir araç, iktisadi bir araç para transferi için. Onu mesela Uluslararası Göç Organizasyonu (IOM), UNHCR, Mülteciler Yüksek Komiserliği dönem dönem yaptıkları yardımları PTT üzerinden veriyorlar. (Biz de PTT üzerinden vermeyi tartıştık zamanında ama biz Halk Bank üzerinden veriyoruz. Çok daha büyük bir proje olduğu için. Bakanlık da buarada partnerlerden bir tanesi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bize zemin hazırlıyor, kolaylaştırıcı. Bizim yardımlar sürekli olduğu için, biz Halkbank üzerinden yapıyoruz. Ama mesela, Uluslararası Göç Organizasyonu “one off” yapıyor, bir tane yapıyor iki tane yapıyor, akışlık yapıyor. Onlar mesela bir kere PTT üzerinden veriyor. İşte, onların 99’la başlayan kimliklerin e para tanımlanıyor işte 500.000 lira. Onlar gidip o şekilde alıyor ama bu sürekli yardımlar olsa onlara daha “sustainable” bir kart çıkacak.

Araştırmacı: Anladım. Peki o zaman bu sorumlulukla ilgili benim anladığım kadarıyla, İHGD’den bahsediyorum hak temelli yaklaşım olarak çok alt yapı yeterli olmadığı için...

Dernek Yetkilisi: Biz yine insani olarak, tabii dernek olarak da böyle. Biz çok insan temelli bakıyoruz. Sonuçta, haklarına sahip, hak özneleri bu insanlar. Sadece, vatandaş olmadığı için bazı haklardan yoksunlar ama dernek olarak insani koşullarda yaşayabilmeleri için ne gerekiyorsa bunların yapılması gerektiğini düşünüyor ve savunuyoruz aynı zamanda. Çok insani koşullarda insan onuruna yaraşır, şekilde yaşamalarını destekliyoruz ve bu şekilde düşünüyoruz.

Araştırmacı: 2) Suriyeli mülteci krizi olarak adlandırılan toplumsal sorunun aşılabileceğini düşünüyor musunuz? Deneyimleriniz ve gözlemleriniz temelinde yakın gelecekte ve orta vadede ne gibi gelişmeler olacağını ön görüyorsunuz?

Dernek Yetkilisi: Ben aslında buna Suriyeli mülteci krizinden ziyade buna aslında Türkiye’de çok yerleşik sistematik bir ırkçılık krizi olarak bakıyorum. Problem burada daha çok yerel halkla alakalı bir problem var yüzyıllardır süregelen bir tahammülsüzlük söz konusu bu zaman zaman değişiyor yani. Türkiye tarihine baktığınızda cumhuriyetle yaşıt olan nefretler var. Bunlar daha öncesinde, Cumhuriyetin ilk döneminde gayrimüslimler, o dönemki azınlıklar, sonrasında Ermeniler, Kürtler, Aleviler, bugün Suriyeliler. Yani nefret hep aynı çok sabit, kurumsallaşmış bir nefret söz konusu. Bu nefretin sadece nesnelere zaman zaman değişiyor. Yani bugün mesela artık Kürtler biraz daha arka planda. Onların yerini Suriyeliler dolduruyor. Dolayısıyla sadece Suriyelilerden kaynaklandığını değil buradaki yerleşik ırkçılıktan, yerleşik tahammülsüzlükten, yabancı düşmanlığından, bilinmeyenleri sevmemekten kaynaklanan ve bir de bütün dünyada şuan yükselişte olan bir milliyetçilik rüzgarı söz konusu. Biraz bununla da alakalı ben kendimi Suriyeli kavramıyla çok problemliyim. O kelime bana artık küfür gibi geliyor. Çünkü Suriyeli demek, algıyla alakalı birşey. Bir ülkenin ya da bir halkın adı değil de sanki sosyal bir sınıfın adı. Yani problemlili, “problem maker” olan, alt gelirli sonradan gelen göçmen, fakir, problemlili sosyal bir sınıfa işaret ediyor. Salt Suriyeli dediğinizde insanlarda oluşan “perception” tam da bununla alakalı birşey, yani bir kimliğin çok ötesinde sınıfsal birşeye vurgu yapıyor. Dolayısıyla sosyal uyum sadece Suriyelilerle ilgili değil. Türkiye’de yaşayan diğer halklarla da alakalı. Bu aslında bir mülteci krizi değil, bu biraz daha Türkiye’deki yerleşik nefretin göstergesi. İnanın bugün Suriyelileri kaldırın Marstan insan getirin, dünyanın herhangi bir yerinden insanları getirin, Faslıları getirin. Yarın Faslı mülteci krizi sorunsalı üzerine konuşacağız. Yani, bu hiç değişmeyecek.

Araştırmacı: Yani çok kültürlülüğün benimsenmemesi daha muhafazakar olunması belki, hoşgörülü davranılmaması...

Dernek Yetkilisi: Aynen, biraz bununla alakalı olduğunu düşünüyorum. Aşılacağına da dair çok umudum var değil. Çünkü kendi öz halkına dair çok büyük nefret söz konusu Türkiye’de. Kendi öz vatandaşı, yıllardır burada yaşayan birlikte yaşadığı, yani aralarında yaşayan insanlar dahi inanılmaz bir ön yargı ve nefret yaşayan bir kültür, bir söylem bunu kısa sürede aşamayacak. Yani bu çok tarihsel birşey, gecedен sabaha değiştirilecek birşey değil. Toplumsal sorunlar bu şekilde. Suriyeliler için de bunu daha süreceğini ve belirsiz olduğunu düşünüyorum yani devam edecek. Ama bu salt Suriyelilerden kaynaklanan bir problem değil.

Araştırmacı: 2. sorunun devamı - Peki yakın gelecekte veya orta vadede olacaklar için biraz daha detay verebilir misiniz? Kendi deneyimleriniz, gözlemleriniz temelinde.

Dernek Yetkilisi: Yani, şöyle, alternatiflerden bir tanesi şu; Suriye’de barışın tesis edilmesi, güvenli alanların oluşturulması, uzlaşımın sağlanması eğer bu yapılabilirse yani bir kısım geri dönecek, buna zemin hazırlanacak. Ama yine de uzun vadeli kitlesel göçlerin şöyle bir şeyi var; göç süresi uzadıkça geri dönme oranı, şansı azalır. Bunlar ters orantılı. Yani, kriz üzerinden tam sekiz sene geçti. On yaşında buraya gelen küçük çocuk, yeni yeni koşabilen, topa vurabilen çocuk, şuan on sekiz yaşında ve evlenmeye hazırlanıyor. Ya da ilkokulda gelip, ilkokul 8. sınıfta olan çocuk. Şuan üniversite 2. sınıfta ya da gelip burada doğan çocuk şuan sekiz yaşında ve Arapça bilmiyor, Türkçe konuşuyor mesela. Dolayısıyla artık yerleşik hale geçtiler. Yani birlikte yaşayacağız, geleceğe dönük olarak söylüyorum. Hani bir kısmı dönerse, belki bu tepki biraz azalabilir. Kalan kısım zaten birlikte yaşamayı öğreneceğiz zamanla. Kavga, gürültü... öğrenilecek. Mecbur alışacaklar yani, dediğim gibi, 90’larda 3.000’den fazla köy boşaltıldı. 5 milyon Kürt batıya göç etti. O zamanda böyle problemler vardı. O zaman sosyal medyayı kullanamadığımız için yani hepimiz potansiyel birer muhabiriz, gazeteciyiz. Sizler mahallenizde yaşananı aktarıyorsunuz. Ben otobüste yaşadığım “mobbing’I” anlatıyorum, çok görülüyor. Ama bu demek değil ki bugün olanların tamamı göç eden o 5 milyon insana olmadı. Bu ülkenin öz vatandaşları dahil aynı nefrete maruz kaldılar. Biryerlerde bazı birlikler, esnaf örgütlenmeleri, Suriyelilere iş vermeme, istihdam etmeme gibi kararlar alıyorlar. İnanın, bunların çok daha sertlerini ben hatırlıyorum; 90’ların sonlarında Ankara’da yaşandı yani.

O zaman çok ucuz iş gücü olan inşaatlarda yaşayan Kürtlere, müteahhitlerin aldığı bir karar vardı ve iş vermeme gibi şeyler yapıldı. Bakın, altını kalın kalın çiziyorum, bu ülkenin öz vatandaşı olan insanlardı. Vatandaşlık bağıyla bağlı olan insanlara dahi yapıldı. Dolayısıyla, onlara bile yapıldıysa mültecilere, hukuki olarak herhangi bir hakkı olmayan insanlara yapıldığında buna aslında çok şaşırıyorum ben. Sadece biraz Türkiye'nin tarihine bakmak gerekiyor. Bu nefetin kaynağını ben biraz daha orada görüyorum.

Araştırmacı: Peki, Kürtlerden de bahsettiniz. Mesela, bizim halkımız yapısal olarak zaten farklı etnik kökenden gelen insanlara karşı çok tahammülü, hoşgörülü değil. Ama ona rağmen, herhalde tek faktör zaman ki zamanla Kürtler, Suriyeliler bile bir şekilde uyum sağlayacak. Arada belki birtakım çatışmalar olacak. Onlar nelerdir acaba?

Dernek Yetkilisi: Biraz daha şeyle alakalı. Buna sivil toplum örgütleri medya kuruluşları, kamu otoriteleri, iktidar partisi söylemleri de çok önemli. Ama burada bakın şöyle birşey var. Bu nefret o kadar büyük ki şimdi Suriyelileri ülkeye kabul eden, bunu da meclisten karar geçiren iktidar partisi ve mesela yapılan bir çalışma vardı, ilginizi çekerse sizinle paylaşayım.

Araştırmacı: Tabii, çok sevinirim.

Dernek Yetkilisi: Siyasal parti seçmenlerinin mülteci nefreti diye. Bakın AKP'liler en fazla mültecilerden enfret eden seçmen. Aynı şekilde de iktidar partisini destekliyor. Verdiği dönemde de destekledi yani kapılar açık, kapı siyaseti olduğu dönemde de destekledi. Bugün de destekliyor. Ama nefret o kadar büyük ki kendisi siyasal partisiyle çelişecek kadar o nefreti besleyebiliyor. Bir yandan iktidar partisini destekliyor. Ama onun mülteci politikalarını kesinlikle tasvip etmiyor. Orada onunla ters düşüyor. Yani eminim, bir referandum yapılsa sadece o yüzde elli dedikleri kesime yapılsa AKP seçmenine Suriyeliler gitsin mi kalsın mı iddia ediyorum %90'ı gitsin diyecek. Nolursa olsun gitsin diyecek, ölüyor mu kalıyor mu, yolda mayına mı basıyor? Tecavüze mi uğruyor? Bu da çok önemli birşey yani.

Araştırmacı: Peki, şununla ilgili ne düşünüyorsunuz acaba? Bu uyum sürecinde Kürtlerde de belki benzer örnek verilebilir. Şuanda sizce ön gördüğünüz Suriyeliler asimile mi olacak? Ya da marjinalleşecekler mi?

Kendi aralarında mı toplanacaklar ya da Türk toplumu tarafından dışlanacaklar mı? Ya da bir orta yol mu bulunacak mı?

Dernek Yetkilisi: Şimdi hem iktidar hem de Birleşmiş Milletler ve uluslararası insani yardım kuruluşlarının tamamı konuya şöyle yaklaşırlar; “Emergency programme” dediler yani “emergency” dediğiniz yani kısa sürelidir, geçicidir. İnsanlar sınırda bekler, “food baskets” dağıtırsınız, su dağıtırsınız geri giderler. Yani hala çok yakın geçmişe kadar, herkes bu Suriyeli krizini “emergency” krizi olarak gördü. Dolayısıyla sosyal uyum da dediğiniz, birlikte yaşama, entegre olma ya da asimile olma buna ne dersiniz deyin, bunun alt yapısı oluşturulmadı. Yani şuan bizim programın adı “Sosyal Uyum Yardımı” ama uyuma dair hiç birşey yapılmıyor, sadece para veriyoruz yani. Para vermekle uyum olmuyor. Uyum derken de aslında kimi kime uyduracağız? Uyum dediğinizde aslında çok hiyerarşik bir söylemdir. Varolan bir toplum var, onun değerleri var. Sonradan gelenlerin bunlara uyumu, yani sanki bunun kendisi hakikatmiş gibi... Oysa daha tersi, şu olabilir. Yani daha ideal olanı birlikte yaşam kültürünün tesisi, farklı kültürlerle farklılıklarla birlikte aynı coğrafyada yaşayabilme. Yani biraz daha vurgu buna yapılırsa. Çünkü diğerinde tamam Suriyeliler bize uysun da ama mesela trafikte çok mu iyiyiz, Türkiyeliler olarak? Yani haftada ortalama 100 insan ölüyor. Düşünsenize, bize uyduğunu 120’ye çıkacak, artık haftada 120 insan ölecek yani. Bakın iki hafta sonra bayram geliyor. İstatistikleri yazın, bir haftada kaç insan ölecek trafikte? Yani, eğer allah muhafaza, Suriyelileri bize uydurursak o 200 sayısı 220 olacak. Dolayısıyla buranın da eksik yönlerini bilip birlikte yaşam kültürü dediğimiz olay çok önemli. Herhangi bir halkı otorite kabul etmeyip, merkeze almayıp birlikte düşünerek birlikte tasarlayarak, birlikte oluşturmak çok önemli. Ama hadi sosyal uyum diyelim, sakat haliyle ele alalım. Çok kavramsal tartışmaya da girmeden şunu söyleyeyim; sosyal uyum yapan yok şuanda Türkiye’de. Yani, ne Birleşmiş Milletler yapıyor, ne devlet yapıyor, ne uluslararası kuruluşlar yapıyor. Hiç biri yapmıyor. Yani bizim programın adı “Sosyal Uyum” ama birşeye sosyal uyum demekle sosyal uyum olmuyor. Bu sadece isim de ama dediğim gibi hala çok belirsizlik söz konusu. İnsanlar da şu algı var; “Suriyeliler gidecek mi? Ne zaman gidecekler?” bu algı olduğu için bunun alt yapısı yapılmıyor.

Birşey sordunuz çok önemli; asimilasyon. Türkiye, asimile etmek de çok başarılı. Yani böyle bir sıralama varsa, Türkiye yine ilk 10’a girebilir asimile etmek de. Yani kendi öz zenginliklerini asimile eden, işte farklı dilleri, farklı lehçeleri, farklı kültürleri, farklı yaşam pratiklerini yok etmeye çalışan tek tipçi bir anlayış. Tabi ki Suriyelilere de aynısını yapıyor. Şuan Suriyeli çocuklar, okullarda sadece Türkçe öğreniyor. Türkçe öğrenmelerine

karşı değilim, öğrensinler. Ama biz de Arapça öğrenelim, bakın çok önemli bir zenginlikten söz ediyorum. Ya da en azından ana dili Arapça olan ya da ana dili Arapça olduğu halde Arapça öğrenemeyen çocuklara alternatif (29:46:8400) olarak bu derslerin verilmesi gerekiyor. Ama bu dersler verilmiyor. Suriye kriziyle birlikte biz bir de şunu farkettilik mesela Urfa'da ve Hatay'da halkın yarısından çoğu Arapça biliyor. Ama Arapçayı çat pat konuşuyor, okur yazar değiller. Ama Suriyeliler geldikten sonra bunun çok büyük bir zenginlik olduğunu, bunun para ettiğini gördüler. Yani, tarlalarda çalışıp çok sömürülen, asgari ücretle çalışan, Arapça bildiği için bir anda bir kuruluştaki tercüman olarak çalışan insanlar var.

Araştırmacı: Yani çokkültürlülüğün faydaları aslında değil mi?

Dernek Yetkilisi: Gerçekten bunu tartışmak çok ayıp birşey. Bugün ben bunu söylemekten utanıyorum, hicap duyuyorum. Yani bir dil öğrenmek iyidir demek utanılacak birşeydir. Bunu söylemek çok utanç verici. Çünkü çok basit birşey, çok insani, temel şeylerin dile gelmesi inanılmaz ayıp birşey tek kelimeyle. Yani bir dil öğrenmek iyidir söylemi çok ayıp.

Araştırmacı: Peki, asimilasyon demiştiniz. Diğeri de marjinalleşme mesela mülteci uyumunda. Kürtleri de örnek verebiliriz şu an için de Suriyeli mültecileri... Siz marjinalleşeceklerini düşünüyor musunuz? Yani kendi çekirdeklerine çekilip ya da Türkiye toplumu tarafından asimile olacaklarını mı...?

Dernek Yetkilisi: Marjinalleştiğini çok düşünmüyorum, yani şuana kadar çok oluşmadı. Çünkü onlarda da şöyle bir algı var. Onlar da realitenin çok farkında değil. Suriyeliler de şöyle düşünüyor, ama farkında değililer bakın, altını kalın kalın çiziyorum. Onlar da diyor ki; "Biz yarın döneceğiz". Dolayısıyla orta yaş ve orta yaş üstü acayip dirençli Türkçe öğrenme konusunda.

Araştırmacı: Dil öğrenmek istemiyorlar yani.

Dernek Yetkilisi: Evet, Türkçe öğrenmiyor. Herhangi bir çaba sarfetmiyor yani. Dolayısıyla, şimdi burada gemileri yakmış olsa tabir-i caizse alternatifin olmadığını bilse belki entegre olacak, belki uyum sürecine girecek. Belki de marjinalleşecek. Ama hala bunun farkında olmadığı için buna dair birşey gözlemleyemiyoruz. Ama birşey söyleyeyim, suç oranı çok düşük Suriyeliler arasında yani medyada görülenin aksine. Çünkü biz o verileri de alıyoruz, emniyetten alıyoruz. Yani %3-4 bandında adli suçlular.

Bu Türkiye'ye göre çok düşük yani, çekiniyorlar, korkuyorlar, kırılabilirler. Yani suça bulaşanlar genelde oradaki radikal silahlı örgütlerle teması geçmiş travmatize olmuş insanlar ama ekseri çoğu suça bulaşmıyor yani.

Araştırmacı: Peki, şununla ilgili ne düşünüyorsunuz acaba, akademik çalışmalarda genelde benim gördüğüm kadarıyla mülteciler ya da göçmenler tarafından gerçekleşen suç oranı artmıyor. Ama eğer sosyo-kültürel, ekonomik olarak uyum sağlanmadıysa uzun süre sonra suç oranlarının arttığı görülmüş. Bu yönde fikriniz nedir?

Dernek Yetkilisi: Aynen, dediğim gib, marjinalleşmemelerinin sebebi buraya ait olduklarını düşünmemek. Yani burada günü geçiriyorlar. Yani şöyle söyleyeyim, “20 lira bulursam ve karnımı doyurursam benim için bitti, çünkü yarın döneceğim” yani gün sayıyor.

Araştırmacı: Anladım.

Dernek Yetkilisi: Ama yarın, “Hayır, benim için alternatif yok. Ben burada yaşayacağım, burası artık benim yeni meskenim. 20 lirayla bu iş olmayacak, bana 30 lira lazım, 40 lira lazım ya da ben kendi haklarımı savunamıyorum. Bizim komşu üstteki müzik açıyor, ben açamıyorum” ya da “Çocuklar sokakta oyanayamıyor, biz de oyanayabilmeliyiz. Çünkü burası bizim meskenimiz.” demeye başladığı noktada pratikler de değişebilir. Ama dediğim gibi daha çok şuan misafir olarak görüyor. Zaten algı da böyleydi. Hala biz kamu otoriteleriyle yaptığımız, toplantılar da hala koca valiler “misafir” diyorlar, koca koca adamlar ve hatta bize de dayatıyorlar misafir deyin diye. Birçok yerde misafir olduğu için

Araştırmacı: Buna paralel olarak da...

Dernek Yetkilisi: Pasta paylaşımına girmiyor. Ama burada kalıcı olduğunu anladığında böyle birşeye girebilir.

Araştırmacı: 3) Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin somut çözüm önerileriniz var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?

Dernek Yetkilisi: Yani dediğim gibi, sosyal uyum dediğimiz şey, ortak yaşam kurallarının birlikte benimsenmesi, yani Türkiye’de yerleşik, sistematik bu nefretin azaltılması, yani hoşgörü kültürünün benimsenmesi, birlikte yaşam, bu hoşgörü kültürü lafını da sevmiyorum ama alternatif olmadığı için bunu söylüyorum.

Araştırmacı: Peki bunlarla ilgili somut stratejileriniz veya önerileriniz var mıdır?

Dernek Yetkilisi: Yani somut olarak neler yapılır, blimiyorum ama. Toplumsal şeyler, çok mühendislikle yapılacak şeyler değil. Hani böyle yapalım, insanlar böyle davransın değil. Biraz daha eğitim sistemiyle, iktidarın söylemiyle, medyanın yarattığı algıyla, çok basit birşey söyleyeyim. Yani “Suriyeli kaza yaptı, beş ölü...” demediğiniz zaman bu uyum olur. Yani “sürücü kaza yaptı ve beş insan öldü”. Yani onun Suriyeli olması kaza yapmasına sebebiyet vermiyor. Ne zaman ki dili değiştirdiğinizde ne zaman ki algıyı değiştirdiğinizde, söylemi bakış açısını değiştirdiğinizde birlikte yaşamın daha mümkün olacağını düşünüyorum. Yani bu şekilde olabilir. Bunlar tabii dediğim gibi pratiklerle, zamanla, algıyla, söylenenle, tavırla... Çok basit birşey daha söyleyeyim, Suriyelilerin, oturma izni var. İkametgahı var aslında. Suriyeliler burada oturuyorlar ama çalışma izinleri yok. Şimdi iktidar bunların kaçak çalıştığını bilmiyor mu? Sizden, benden daha iyi biliyor. Ama napıyor sümen altı ediyor, görmemezlikten geliyor. Yani işte uyum nasıl olur? Bu tür hakları tanıyarak olur işte, yani bunları legal hale getirerek, çalışmalarını legal hale getirerek, sosyal şartların güvenliğini sağlanmasıyla, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve insani hale getirilmesiyle ancak uyum sağlanabilir. Yoksa, hep böyle merdiven altı “underpaid” işler de çalışarak entegrasyon çok olmuyor.

Araştırmacı: 4) Suriyeli mültecilerin uyumuna yönelik hedefleriniz nelerdir? Bu hedeflerinizin ne kadarına ulaşabildiniz?

Dernek Yetkilisi: Biz dernek olarak spesifik olarak mülteci çalışmıyoruz, bununla ilgili projemiz yok. Ama bununla ilgili politika üretiyoruz sadece. Yani zaman zaman toplantılar da bakış açımızı dile getiriyoruz, paylaşımlar yapıyoruz. Bazen, basın açıklaması yapıyoruz hak ihlalleri olduğu zaman. Ama somut bir Suriyelilerle alakalı bir projemiz yok. Dolayısıyla, somut hedefler de belirlemedik yani.

Araştırmacı: Somut hedeflerimiz yok dediniz. Ama şunu sormak isterim. Belki Suriyeli mülteciler arasında belki hak ihlalleri konusunda, çocuk işçiler mi tecavüze uğrayan kadınlar mı, iş veya sosyal yaşantılarında zorluk yaşayan kadınlar mı? Hangilerine yönelik daha çok...

Dernek Yetkilisi: Bir hak arama bilincinin oluşturulması üzerine... Mesela bir vakayla karşı karşıya kaldığında nereye gideceğini bilmiyor bir arkındalık yaratma. Çocuk işçiliği var ama çocuk işçiliği çok hak temelli değil, biraz daha ekonomik, dar boğazla alakalı yani. Aileler mecburlar aslında. Tabi bu beraberinde bir sürü hak ihlallerini getiriyor. Mesela çocuk sokağa çıktığında, çocuk haklarından mahrum kalıyor. Biraz daha tacize, şiddete maruz kalıyor sokakta. Ya bunlar zincirleme, hak ihlalleri meydana getiriyor. İşte oyun oynama hakkı çocukların, serbest zaman hakkı, eğitim hakkı, mutlu bir çevrede yaşama, bunların tamamından yoksun. Ama bunların tamamı hak bilinci olmadığından değil. Ben, eminim o çocukların farkındalığı çok yüksek. Hatta diğer çocuklardan bile daha yüksek olabilir. Ama, imkanlardan ötürü, şimdi baba 20 liraya çalışıyor. Çocuk sayısı çok fazla. Bir ekonomik kriz söz konusu dolayısıyla çalışmak zorunda. Yani çocuk işçiliği biraz da iktisadi, ekonomik bir problem aslında. O ekonomik problem de bir hak ihlali ve zincirleme birkaç hakkı getiriyor.

Kültürel farklılıklarımız da var buarada bazı şeyler de. Çok eşlilik mesela hala yaygın, belki bununla mücadele edilebilir. Yani bu konuda mesela biz birşeyler yapsak, farkındalık yaratmak için böyle büyük bir proje yapabiliriz dernek olarak. Çünkü hala kadınlarda, çok eşlilik çok olumsuz birşey değil (sizin, benim kafamda olduğu kadar olumsuz birşey değil). Pratikte başvurmasa bile bunu çok felaket olarak görmüyor. Bir erkek ben bir daha evleneceğim dediğinde, radikal birşey söylediğinin farkında değil. Bunu hak olarak görüyor belki bu alanda biraz farkındalık yaratılabilir. Bunun dışında, birkaç böyle dediğim gibi daha farklılıklar vardır. Ama bu farklılıklar, birilerinin haklarını ihlal ettiği için. Bu aslında kadını inanılmaz derece mağdur eden insan olmaktan alıkoyan, yani üçüncü, dördüncü yani yedek bir nesne yaptığı için aslında bununla mücadele etmek gerekiyor. Salt bu kültürel birşey, çok hukukluluk adı altında gizlenecek birşey değil bu yani.

Araştırmacı: Peki şuanda çok eşliliğe veya tecavüze karşı hak savunuculuğu yapıyor musunuz ya da farkındalık mı oluşturmaya çalışıyorsunuz?

Dernek Yetkilisi: Şöyle söyleyeyim, belli başlı dernekler bunu çok küçük yapıyorlar. Yani özellikle “gender-based violence” yapıyorlar. Bunlar Türkiye’de çok moda. Bir de sivil toplumla ilgili bir eleştiri sunayım size yani sadece, fona konu olabilecek toplumsal sorunlar dillendiriliyor. Yani çünkü fon açıldığında diyor ki, o günkü popüler fonlar var. O fonlar o şekilde açılır. Siz ne kadar sorunları bilerseniz de o doğrultuda başvuruyorsunuz. Türkiye’de mesela, “sexual gender-based violence” var, aile içi şiddet ya da kadına yönelik

şiddet diye bizim daha çok Türkçe’de okuduğumuz bu popüler birşey, bunu dernekler yapıyor. Ama bunu yapan dernekler de Türkiye’de insani yardım yapan dernekler. Aslında hak bilinci olmayan dernekler.

Yardım dernekleriyle buarada, hak temelli çalışan dernekleri taban taban ayırıyorum ben. Bir tanesi, böyle size sosyal yardım yapıyor aslında. Çok da politikayla hukukla, İnsan haklarıyla ilgilenmiyor. Yani ona hiç bakmıyor. Hak temelli derneklerin derdi biraz daha farklı.

Araştırmacı: Yardım dernekleri nasıl yardım sağlıyor acaba kadına şiddet konularında somut olarak?

Dernek Yetkilisi: Mesela, ev tutup ev kirası ödeyebiliyorlar.

Araştırmacı: Anladım. Anladığım kadarıyla uluslararası...

Dernek Yetkilisi: Bazen avukat desteği de sağlayabiliyorlar. Zaten bu tür bazı konular, tamamen insani yardım, salt yardım yapılabilecek değil biraz hak temelli yaklaşımın alanına girebiliyorlar. Yani bunu yapıyor ama kendisinde muazzam bir farkındalık yok. O derneklerde çalışan personeller, bazen hani küçük hatalar yapabiliyor, ön göremiyor. Kadın ya da çocuk zarar görebiliyor. Koruyayım darken daha fazla zarar görebiliyor bu tür şeyler... Biz dernek olarak dediğim gibi spesifik olarak bu alanlarda çalışmıyoruz. Ama çalışılabilecek çok alan var. Yani ben sorularınızı okudum, biraz sonra ona geleceğiz. Bizim derneğin yaşadığı belli başlı problemler var. O yüzden biz alanda çok fazla ilerleyemedik.

Araştırmacı: Anladım. Benim sizin söylediklerinizden anladığım, uluslararası organizasyondan gelen fonlar, genelde hak temelli çözüm önerileri çerçevesinde olmuyor herhalde değil mi?

Dernek Yetkilisi: Aynen.

Araştırmacı: Yardım temelli kuruluşlara fonlar geliyor diyebilir miyiz?

Dernek Yetkilisi: Aynen, dediğim gibi. Kışlık yardım, tıbbi cihaz yardımı, “cash” yardımı, şimdi çok popüler değil ama kıyafet yardımı yapıyor, “food basket” yardımı yapıyor.

Araştırmacı: Peki şöyle mi benim de az çok bildiğim kadarıyla, genelde uluslararası organizasyonlar fon yardımı yaparken sizin dediğiniz gibi bir konu söylüyor. Onun söylediği konu hak temelli olmuyor. Yardım temelli olarak biz size fon veriyoruz diyor. Bu kriterleri sağlayıp herhalde başvuru yapıyorlar.

Dernek Yetkilisi: Mesela diyor ki, biz eşi ölmüş kadınlara yapıyoruz. Orada şuna bakmıyor, bir adam üç kadınla evlendiyse bu tür söylemlere hiç girmiyor. O üç kadın da eşi ölmüş gibi başvuruyor ve yardım alıyor. Ya da mesela eşi ölmüş kadınları alıyoruz dediğinde ya da evlileri diyelim. Affedersin, şöyle bir örnek vereyim, mesela evil ve çocuklulara yardım yapıyoruz diyorsa 16 yaşında evil ve iki çocuğu olan kadına da yardım yapıyor. Orada şunu demiyor yani bakın; suç işliyorsunuz 16 yaşında, ailenin rızası var mı yok mu? Mahkeme kararı var mı? gibi... Ya da 15 yaşında evlenmiş, çocuk sahibi olmuş kadına da yardım yapıyor yani. Yardım yapılmasına karşı değilim buarada, yardıma muhtaç olabiliyorlar. Ama onları farklı bir eğitime tabii tutabilirler. Mesela farklı “session” lara katılabilirler bu tür insanlar. Onlar için yan “section” olabilir.

Araştırmacı: Anladım, peki yerel olarak fon sağlayan var mı hak savunuculuğu için?

Dernek Yetkilisi: Şimdi artık yavaş yavaş başladı Türkiye’de. Hak temelli çalışan dernekler biraz geç kaldı. Onlar da çok okuyamadı. Onlar da krizi “emergency” gördüler. Yani geldiler sınırdan yaşıyorlar. Uluslararası kuruluşlar, Birleşmiş Milletler yardım ediyor, yarın dönecekler. Ama ne zamanki bu insanlar, bütün kentlere yayıldılar. Baktılar, artık çevrelerindeki herkes bu insanlarla ilgili konuşuyor. Sokakta görüyor, aynı apartmanda görüyor. Okulda çocuğunun sıra arkadaşı oldu. Şuan yavaş yavaş hak temelli dernekler de bunun için fon ayırmaya başladılar. Küçük küçük yani. Çok yeni başladı.

Araştırmacı: Bunu yapan kuruluşlar yerel değil mi uluslararası organizasyonlardan hak temelli amaçlar için fon sağlama çok görünmüyor değil mi şuanda?

Dernek Yetkilisi: Uluslararası organizasyonlar çalışmak için yıllık olarak devletten izin alıyor, kayıt yaptırıyor ve bu yıllık olarak yenileniyor. Yerel bir dernekle biz yapmıştık bir basın açıklaması, mesela uyarı almıştık. Ben orada çalıştığım için, devletle sorun yaşadık. Devlet şunu istemiyor mesela bir uluslararası yardım kuruluşu denetlemek istiyor, burada kayıt oluyor. Orada diyor ki işte “Küçük yaşta çocuklar evlendiriliyor. Sokaktaki çocuklar dilendiriliyor” bununla ilgili rapor yazmasını istemiyor. Yani, toplumsal konuları kaşınmasını istemiyor. Dolayısıyla onlar da girmiyor. Girse çünkü, bir yıl sonra izin

alamayacak. Mesela, Türkiye’de kapatılan uluslararası dernekler var; Mercy Corps gibi, bir kaç tane dernek kapatıldı.

Araştırmacı: Anladım. Hak konusunda da bu nedenden dolayı mı belki..?

Dernek Yetkilisi: Biri engel var tabi bunlar kayıt esasına dayalı çalışıyorlar Türkiye’de. Yıllık izin alıyorlar. İzinleri, yıllık olarak yenileniyor. Onlar da devletle çatışmamak için şey yapmıyor. Mesela, size küçük bir bilgi daha vereyim; mesela buradan karşıya gıdayı gönderenler var, mesela YPG’nin kontrol ettiği alanlara gıda yardımı, insani yardım yapamıyorlar. Devlet bunu istemiyor yani. Yani Kobani’yi YPG kontrol ediyor ya da diğer yerleri. Yardımı tamamen ihtiyaç temelli yapıyor. Ama devlet buna karşı çıkıyor, yaptırmıyor “Kobani’ye gönderme, Hama’ya gönder” diyor mesela. Dolayısıyla çok politik birşey.

Araştırmacı: 5) Suriyeli mültecilerin uyumu konusundaki hak savunucu faaliyetleriniz kapsamında destek olunacak mültecileri nasıl belirliyorsunuz? (İhtiyaç sahibi olan/olmayan mültecileri nasıl ayırt ediyorsunuz? Yapmış olduğunuz faaliyetlerinizde gerçekten ihtiyaç sahibi mültecilere ulaşabildiniz mi? Ben bunu geçeyim aslında değil mi?

Dernek Yetkilisi: Evet, faaliyetimiz çok fazla yok.

Araştırmacı: 6) Suriyeli mültecilerin topluma uyumunu sağlayan, eğitim, istihdam, sosyal oryantasyon, dil öğrenim gibi parametrelerden hangisi veya hangileri üzerinde en çok duyuyorsunuz? Hangisiyle belki Türkiye’de mülteci uyumunun daha kolay bir şekilde gerçekleşeceğini düşünüyorsunuz?

Dernek Yetkilisi: Söyledikleriniz aslında hepsi birbiriyle bağlantılı, çok bağlantısız değil. Yani istihdam ile eğitim, çok alaklı birşey. Yani, insanlar istihdam edilirse çocukları eğitim alabilirler. Ya da istihdam edilmezlerse düşük gelirli, illegal, herhangi bir güvence olmadan güvencesiz çalıştırılırlarsa gelir düşecek, gelir düştükçe ailedeki daha fazla birey, gelir getirici unsurlarda çalışacak. Dolayısıyla bu eğitimi engelleyen birşey, mülteciler önündeki hukuki engellerin kaldırılması gerekiyor. Yani, Cenevre Sözleşmesi’nden doğan haklar yani diğer Avrupa ülkelerinde verilen hakların tamamı sağlandığında eminim hem uyum sağlanmış olacak. Hem marjinalleşmemiş olacaklar. Yani daha fazla entegre olacak, okulda, çarşıda daha fazla göreceğiz. Nitelikli bir iş gücünde görebileceğiz. Çalışma izni olmadığı için bugün Suriye’den gelen doktorlar, cerrahlar inşaatta çalışıyor. Dünyaca ünlü

bir göz operatörü mesela markette çalışıyor. Bunlar gerçek üstü örnekler değil buarada. Ben daha önce lokal bir dernekte çalışıyordum. Bizim, saha elemanlarından bir tanesi krizin ilk yıllarında gıda paketi dağıtan iki elemanımız doktordu. Bizimle çalışıyorlardı. Bizim gıda paketi dağıtacak elemana ihtiyacımız vardı. Onlar da eğitilmiş ve dil bildiği için onları çalıştırıyorduk, ama doktor. Bunun gibi keza mühendisler, çok nitelikli iş gücündeki insanlar, sadece hukuki olarak düzenlemeler olmadığı için... Haklar çok birbiriyle alakalı birşey yani çok bütüncül birşey, tek bi hak diye birşey yok. Mesela size bir yer kapattığımızda, sesinizi duyuramıyorsanız. Bir çok hak ihlaline maruz kalıyorsunuz. Dolaşma, eğitim özgürlüğünüzü elinizden alıyoruz, “freedom of speech” alıyoruz bir çoğunu yapamıyorsunuz. Ama bunu tek eylemle yapıyoruz. Burada da öyle... Sorduğunuz parameterelerin tamamı birbiriyle alakalı ve bunların hepsinin eşit oranda sağlanması gerekiyor. Biraz daha hukuki, biraz daha şeyle alakalı yani. Cenevre Sözleşmesi’nde coğrafya çekincesi var. Coğrafya çekincesini kaldırdığında bu insanları gerçekten hukuki olarak mülteci kabul ettiğinde, birçok sorun çözülecek yani. Hepsini çözülmesine bile belli başlılar çözülecek.

Hak Savunucusu STK’lar ve Devlet İlişkisi

Araştırmacı: 7) IHGD’nin devletle olan ilişkisinden bahsedebilir misiniz? Devletin size olan tutumu nasıl? (Hak savunucusu bir STK olarak ifade ve örgütlenme özgürlüğü haklarınızı kullandığınızı düşünüyor musunuz?)

Dernek Yetkilisi: Tabii, devlet buarada bizi çok seviyor. Bize sürekli kalp gönderiyor. Yani birçok hak temelli çalışan dernek gibi olarak (buarada bu tür dernekler çoğu zaman devlet tarafından sevilmezler. Çünkü hak temelli çalışan dernekler, at sineğidir. İktidarı rahatsız ederler, etmeli de. Zaten varlık sebebi bu. Yani devletin gözardı ettiği, ihlal ettiği, aksak yanlarını dile getirmek, varoluş sebebi bu zaten. Dolayısıyla bunlar zaten sevilmezler. Gelin görün ki Türkiye’de son dört beş yıldır, özellikle otoriterleşen Türkiye’de bunlar adeta hedef haline getirilmiş durumda. Biliyorsunuz TESEV mesela faaliyetlerini durdu İstanbul’da. Kapıya kilit vurup Türkiye’den gitti. Gündem Çocuk kapatıldı, yani Türkiye’deki çocuk hakları çalışan ilk ve en büyük dernek, büyük bir potansiyeli olan bir dernek. Mesela çocuklarla ilgili yazdığı bir rapordan ötürü bir KHK’yla bir gecede kapatıldı. Bunun gibi birçok dernek kapatıldı ve soruşturma geçiriliyor. Yani belki medyada gördünüz, 2017 yılında Büyükkada’daki bir davada 10 tane

insan hakları savunucusu, gündüz vakti göz altına alındı. Dört ay içeride kaldılar. Devlet bunun tamamını biliyor, bunlar hak temelli çalışan legal, herhangi bir suça bulaşmamış insan hakları savunucuları bunun gibi mesela hala içeride olan tutuklular, gazeteciler var. İnsan hakları savunucuları var. Osman Kavala içeride, Türkiye’de yıllardır çalışan... Bizim derneğimizde bundan nasibin aldı. Yönetim kurulundan iki kişi cezaevine girdi. Dernek kapatılma sürecine geldi. Yakın süreçte, mesela, Garanti Bankası hesaplarımızı kapatmak için bizi bankaya davet etti ve hesaplarımızı kapatmamız gerektiğini söyledi. Biz İş Bankası’ndan açtık. Bakın, hesap kapatmak şu anlama geliyor; “Derneği kapatın” diyor. Çünkü hiçbir kuruluş, bakkal Osman amcaya para verir gibi “Al şu parayı git çikolata al” diye para vermez. Onlar, tamamen elektronik ortamda fon transferi bu şekilde sağlanır. Sizin bir banka hesabınız olmak zorundadır, ilk şartlardan bir tanesi bu. Yani derneklerin solunum sistemidir bildiğin. O olmadan yaşayamazsınız. Devlet bunu keserek aslında öl diyor sana, yaşama diyor. Dolayısıyla devletin zaten öncesinde de bakışı çok iyi olmamakla birlikte son süreçte, eliden gelse, bilse tepki almayacak, bizim dernek başta olmak üzere bütün dernekleri kapatırlar. Zaten dediğim gibi kapatılan dernekler var. Soruşturma geçiren dernekler var. İşte bankalar üzerinden mobbing uyguluyor. Mesela, derneğin hesaplarını kapattı, ciddi anlamda mağdur olduk, yeni bir bankadan açmk zorunda kaldık gibi gibi yaptırımlar yapıyorlar.

Araştırmacı: 8) Mülteci uymuna ilişkin devletin organlarıyla iş birliğiniz oluyor mu?

O zaman anladığım kadarıyla devletin organlarıyla iş birliği olmuyor.

Dernek Yetkilisi: Olmuyor, yani 2011 yılında bu Eşitlik Kurumu açıldı, İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu. O zamanlarda görüş bildirirdik mesela, Gündem Çocuk sürekli meclise gidip çocuk politikaları konusunda görüş veriyordu. Diğer çeşitli kadın dernekleri gidip mecliste kadın hakları, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’yla çok ciddi çalışmalar yapıldı. Bu bağlamda kadın hareketi, Türkiye’de çok büyük kazanımlar yaptı. Bizim, dernek de İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu’nun kurulmasında, tüzük taslağının oluşturulmasında ciddi bir iş birliği yaptı. Ama 2011 yılında sonra,yani bu dernekler adeta eskiden olduğu gibi tekrar düşmanlaştırıldı. Devlet bunları görmek istemiyor. Hiçbir şekilde iş birliği yapmak istemiyor. Yani son süreçte çok uyduruktan bir toplantı yapıldı ve davetiye gönderildi. Bunlardan hiçbir dernek katılmadı. Yani İnsan Hakları Ortak Platformu (IHOP), IHOP çatısı altında olan derneklerin hiçbiri katılmadı. Çünkü Osman Kavala içeride, Yiğit Aksakoğlu içeride, bunlar Türkiye’de tanınan insan hakları

savunucuları.Diğer dernekler kapatılmayla karşı karşıya. Çok sammiyetsiz bir şekilde toplantıdan iki gün önce, “Hadi gelin toplantı yapalım” diyor.Yani hala dava devam ediyor buarada. Ben de yargılananlardan birisiyim, on beş yıla yargılanıyorum buarada. Yani bir yandan yargılıyorsun beni bir yandan şey yapıyorsun, hiç samimi değil. Yani Türkiye’den şuan sekiz arkadaşımız devam ediyor yargılanamaya, 15 yıla yargılanıyoruz. Dolayısıyla samimi değil, iş birliği yapmıyoruz. Çünkü bu koşullar altında iş birliği yok. Eşit bir zeminde olmak gerekiyor.Yani söz söyleme düzlemi bağlamında olsun. Söz söyleyecek gücümüz yok yani. Onların da kale alacak tavrı yok zaten.

Araştırmacı: Peki, 2011 demiştiniz. İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu 2011’den sonra kapatıldı dediniz. Onun bir nedeni var mı acaba?

Dernek Yetkilisi: Şöyle o kurum açıldı bir süre işlerlik gösterdi. Sonrasında zamanla, bu dönüştü.Kurumun adı şuan değişti yani. Çok saçma sapan bir şey haline geldi, cumhurbaşkanlığına bağlandı sanırım bu süreçte. İşlevini kaybetti zaten eskiden başbakanlığa bağlıydı. Sonra şimdi bilmiyorum. Çünkü hiçbir işlevi yok, başındaki insanlar olsun. Birkaç kez sitesine girdim insan haklarıyla uzaktan yakından hiçbir alakası yok.

Araştırmacı: 2011 yılı öncesinde belki hak savunucusu dernekler gibi hani kadın haklarıyla ilgili politikalarla ilgili iş birliği yapılırken belki önceye kıyasla şuan bu tarz bir iş birliği yok yani.

Dernek Yetkilisi: Tabii, birşey daha söyleyeyim. Bunu söylemeden geçmek olmaz. Mesela, LGBTİ dernekleri şuan faaliyet yapamıyor Türkiye’de. Kendi ofisinde faaliyet yapması yasak. Herhangi yürüyüşe çıkması yani Ankara Valiliği çıkıyor, 3-4-5 ay. Bu şekilde uzatıp inanılmaz bir şekilde baskı var bu dernekler üzerinde.

Araştırmacı: Faaliyetleri yasaklanmış durumda.

Dernek Yetkilisi: Faaliyetler yasaklandı. Belki direk kapatmıyor ama faaliyet yaptırmıyor, dolayısıyla varlığının da bir anlamı yok. Aslında fiilen kapatılmış durumda. Yani sadece hukuken duruyor, masada bir kağıt üzerinde görülüyor. Diyelim, KOAS GL, Pembe Hayat hala duruyor ama faaliyet yapamaz. Biliyorsunuz, onur yürüyüşü yapılmıyor Türkiye’de birkaç yıldır, sürekli saldırılar yapıyor. Yani bunlar çok ciddi devletin hak temelli örgütlere uyguladığı baskılar.

Araştırmacı: Peki, dediklerinizden bu sonuç çıkıyor. Yine de sormak isterim. **9) Hak savunucusu bir STK olarak manevi olarak ifade özgürlüğü gibi beklentiniz olabilirdi. Maddi olarak bir beklentiniz var mıdır devletten?**

Dernek Yetkilisi: Daha öncesinde de aslında devletten çok beklenti yoktu. Devlet, hiçbir zaman Türkiye’de hak temelli örgütleri fonlamadı. Yani, mümkünse de fonlamasın, gölge etmesin yeter. Yani çalışma alanı yaratırsa zaten bunun önündeki engelleri kaldırırsa maddi olarak bir beklentimiz yok yani devletten. Verse ne ala alırız tabi, kontrol dernekte olmak kaydıyla, politika üretmek kaydı şartıyla alırız. Kategorik olarak reddetmiyoruz. Ama çok gerçekçi değil, türkiye gibi bir ülkede. Daha öncesinde de gerçekçi değildi. Tarihin hiçbir döneminde hak temelli çalışan dernekler, devlet tarafından fonlanmadı. Bu dönemde asla fonlanmaz. İleri de ne olur bilmiyorum. Ama objektif kriterlerle açılırsa öyle bir fon, devlet verirse başvururuz. Bunun için bir engelimiz yok yani, karşıda değiliz.

Araştırmacı: Bu soruyu da sormamıza gerek kalmadı sanırım.

Dernek Yetkilisi: Buyrun lütfen.

Araştırmacı: **Devlet ile Suriyeli mültecilere ilişkin alanlarda (barınma, istihdam, eğitime erişim, gıda, sağlı vs.) uyumsuzluklar yaşıyor musunuz?**

Dernek Yetkilisi: Bu çok bizimle alakalı değil. Devlet ve Suriyeliler. Biz arada kalıyoruz aslında. Yani devlet aslında bir tutum sergiledi Suriyelilere karşı bunu söylemek lazım. Bizler çok yeni nesiliz. Birebir hatırlamayız. Okullarımızdan biliyoruz, 88’deki Halepçe Katliamı’nda Irak’tan insanlar, Erbil’den, Şengal’den kitlesel olarak sınıra geldiler. O zaman devlet kapıları açmadı yani. Binlerce insan kapılarda telef oldular, öldüler. Son süreçte yani Suriye krizinde devlet kapıları açtı. Bunu çok insani olarak doğru buluyoruz. Kapıların açılması gerekiyordu. Yoksa çok fazla ihlal olacaktı. Ama çok kontrolsüz açıldığı için ve ön görülemediği için ve biraz da insani kaygılardan değil de politik kaygılardan yapıldığı için biz biraz eleştiriyoruz, planlı olmadığı için. Yani devletin bu bağlamdaki duruşu, olumlu ama ondan sonrası süreçte yani ne kendi seçmenini ikna edebildi ne medyayı ikna edebildi yani çok absurd bir durum var. İktidarın kendisi aslında Suriyelileri kabul etti. Ama iktidar medyası nefret söylemi saçıyor, Suriyelilere yönelik. Birçok nefret söylemi bulabilirsiniz. Böyle bir uyumsuzluk var yani. Devlet de uyumsuz aslında kafası karışık. Biz sadece izliyoruz ve gözlemliyoruz uyumsuzluğu.

İHGD'nin Halkla Olan İlişkisi

Araştırmacı: 11) Kuruluşunuza kamuoyunun tutumu nedir? Kamuoyundan destek görüyor musunuz?

Dernek Yetkilisi: Şöyle, Türkiye’de STK çalışan STK’lara olumlu bakan bir kitle var. Bu her zaman vardı. STK’ları işte ajan olarak görmeyen, yabancı devletlerin buradaki kolu olarak görmeyen insanlardan destek görüyoruz. Hala, kriz döneminde bile üye almaya devam ediyoruz. Üye aldık son süreçte mesela. Yani bu tür insanlar var ama toplumun geneli STK’lara zaten yani dediğim gibi ajan olarak bakıyor, dış güçlerin maşası olarak bakıyor. Bu taa cumhuriyetin ilk dönemlerinden bu yana gelen bir söylem var. Milli varlığa düşman cemiyetler var. Biz aslında o milli varlığa düşman cemiyetler içerisindeyiz, halk bizi biraz öyle görüyor. Yani bunu ayırmışlar, bize de ezberletiyorlardı. Yani halk bizi öyle görüyor; “milli varlığa düşman cemiyetler”. Cumhuriyetin ilk dönemindeki bakış, bugünkü hak temelli dernekler, bunlar nasibini alıyor. Çoğunluk bizi öyle görüyor yani sorsanız sokakta insan hakları dernekleri ne tür faaliyetler yapıyor diye. Eminim derler, birlik ve beraberliğe karşılar, ajanlık faaliyetleri yapıyorlar, dış güçlerin maşası...

Araştırmacı: Peki, kamuoyunun bu tutumunu olumlu yönde değiştirmeye ve gönüllü destekçilerin sayısını artırmaya yönelik de faaliyetleriniz oluyor mu? Hani size olan algıyı değiştirmeye yönelik?

Dernek Yetkilisi: Bir dernek olarak biz algıyı değiştirmeye yönelik çok büyük faaliyetlerimiz yok. Bu biraz daha iktidar medyayla ve eğitim sistemiyle alakalı birşey. Çok daha büyük. Ama tabii biz zaman zaman farkındalık eğitimleri yapıyoruz. Yani yeni gelen üyeler olsun, kamusal alanlarda yaptığımız eğitimler olsun. Mesela, geçen hafta biz burada 25 avukata bireysel başvuru hakkı, Anayasa mahkemesi ve AIHM’e başvuru yapma ve yöntemi hakkında bir eğitim verdik 3 günlük. Bu tür toplantılarda ister istemez bizi tanıyorlar dolaylı olarak. Hani ne yaptığımızı, neyi savunduğumuzu, dolaylı olarak aslında yaptığımız faaliyetlerde milli varlığa düşman olmadığımızı göstermiş oluyoruz. Ama spesifik olarak yani aslında biz de iyiyiz diye birşey yapmıyoruz yani.

Araştırmacı: Anladım, üye olmayanlara aslında eğitimler veriyorsunuz ve onlar sayesinde size...

Dernek Yetkilisi: Yaptığımız eğitimleri faaliyetlerde aslında yan eğitim olarak böyle birşey olmuş oluyor yani. Çünkü bu eğitimlerde bizi tanıyıp bize üye olmak isteyen çok fazla insan oluyor. Üyeler genelde bu yolla kazanılıyor.

Araştırmacı: Genelde üyeler hukukçu mu oluyor buarada?

Dernek Yetkilisi: Biz de maalesef diyorum, ben hukukçu değilim. Maalesef dersen, derneğin çoğunluğu hukukçular umarım bu algı da değişir Türkiye’de biz isteriz ki bir diyetisyen de olsun. Çünkü insan hakları, herkesle alakalı olan birşey, sadece hukukçuları ilgilendiren bir mesele değil. Şimdi çok tabir bir moda var, hepimiz aynı gemideyiz diye. Ama o geçen ki gemide değiliz, farklı bir gemideyiz. Ama gerçekten hepimiz aynı gemideyiz insan olarak. İnsan hakları, hepimizin meselesi, hepimizin mücadelesi. Dolayısıyla burada her kesimden insan olmalı, destek vermeil, katılmalı. Ama maalesef, Türkiye’de hak temelli derneklerin üye tabanına baktığınızda %90’ı hukukçu.

İnsanlık lineer çizgide ilerlemiyor, bir düzlem yok. Böyle inişli çıkışlıdır. Yani bir iktidar gelir onun politikalarıyla on yıl ileri gidersiniz, bir iktidar gelir onun politikalarıyla on yıl geriye gidersiniz. Mevcut iktidarda olduğu gibi yani 10-20 yıl geriye gittik. Bu böyle bir şeydir. Toplum, çok dinamik bir şeydir. Önemli olan hep ileriye yönelik çalışmak. Mesfa katediliyor. Bunun çok somut örneklerini söyleyebilirim; işte alevilere yönelik, Kürtlere, LGBTİ’lere yönelik. LGBT eskiden bildiğimiz ilk şey “ibne”ydi, birbirimize küfür olarak syledik. Ama herkes artık LGBTİ’ nin ne olduğunu biliyor. Bir farkındalık oluşturuldu, kadın hakları bağlamında Türkiye’de bir farkındalık yaratıldı, bunlar kazanımlar. Diğer etnisiteler üzerinde küçük farkındalıklar yaratıldı.

Araştırmacı: Ne zamandan beri farkındalıklar artıyor?

Dernek Yetkilisi: Bu iktidar döneminde oldu aslında. Bu iktidar döneminde salt bu iktidarın özgürlükçü olmasına mütevellit değil. Dünyadaki genel konjunktörden, teknolojinin gelişmesinden, insanların bilgiye daha rahat erişmesinden, insanların medyayı daha aktif kullanmasından, örüglenme özgürlüğünün genişlemesinden ötürü yani bunlar çok yakın tarihte oldu. Bunların tarihi on yıllık değil yani. Ben hatırlıyorum, LGBTİ yükselişi, 2005, 2006 ve 2011 yılları arasında çok yükseldi. Bir dernek varken 6-7 tane

daha dernek açıldı. Yayınlar yapmaya başladılar, etkinlikler yapıldı. Meclise çok ahah gidip görüşmeler yapıyorlardı. Yani bunlar son süreçte oldu.

Araştırmacı: 12) Halkla ilişkilerinizde Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin alanlarda (barınma, gıda, sağlık, istihdam ve eğitime erişim, dil eğitimi, yetişkin eğitimi ve sosyal oryantasyon vb.) zorluklar yaşıyor musunuz?

Dernek Yetkilisi: Yaşıyoruz. Çünkü bir öz eleştiride bulunmak gerekirse bizim üyelerimizde mülteci konusunda, ilk etapta nasıl tavır alacağı konusunda çok net değildi. Mesela, 2 hafta önce ben dernekdeki üyelere ön yargılarla alakalı, işte “mic”lerle alakalı bir anket hazırladım. Herkesin önüne verdim, doğru-yanlış koyun diye. Bizim dernekte de mesela (1:17:58:74) doğru ve yanlışlarını bilmeyen üyelerimiz olabiliyor. Ya işte “bütün Suriyelilere TOKİ’den ev veriliyor”, doğru ya da yanlış koyuluyor işte “bütün Suriyeliler, sınavsız üniversiteye giriyor”, işte “Suriyeliler, araç alırken motor vergisi ödemiyor” gibi gibi yaptığımızda, yani biz de problem yaşadık. Biz kendimiz dahil problem yaşarken halka anlatırken ya da konu mülteciler olduğunda çok net duruş sergiliyor muyuz? Bütün üyeler için söylüyorum, emin değilim. Ama şöyle, son süreçte biz bir mülteci komitesi kurduk, dernekte ben ve iki arkadaşım da uzun süredir mülteci çalışan iki kişi. Bu mülteci komitesi, şuan çalışmalar yapıyor. İşte, bir toplantıyı şimdi burada yapacağız. Bununla ilgili olarak politika üretmeye başlayacağız, proje yapacağız. Yani halkla ilişkilerde tabii ki problem yaşıyoruz. Çünkü insanlar muazzam ön yargılı. Hani, sorup öğrenmek yerine bilgi sahibi olduğu için direk saldırıya geçiyor. Arkadaş, mülteciler ne yiyor, ne içiyor? Değil kendisinin çok muazzam fikirleri var. Dolayısıyla böyle olduğu zaman, “Dur, ben bir sana anlatayım” demek çok zor birşey, olmuyor, mümkün değil. Dolayısıyla büyük “challenge”lar var yani.

Araştırmacı: Uyumla ilgili her konuda böyle değil mi? Hani sağlık, eğitim, ekonomi vs...

Tamam, bu soruyu da cevapladınız aslında.

13) Halkla iletişim kurmada basın-yayın organları vb. kuruluşlarla, medya ile olan ilişkilerinizde sorunlar yaşıyor musunuz ya da destek alıyor musunuz? Örnekler verebilir misiniz?

Dernek Yetkilisi: Almıyoruz, medya zaten bizi medyaya taşıyor. En azından kitlesel medyayı söylüyorum, kontrol edilen medya. Biz kendimiz, sosyal medyayı aktif kullanıyoruz. O da bizim insiyafimiz de olan birşey zaten.

Araştırmacı: Peki, daha küçük çaplı medyalar destekliyor mu? Onlardan destek alıyor musunuz?

Dernek Yetkilisi: Onlar da kalmadı, kapatıldı biliyorsunuz. Yani bu kaygılarla küçük medya kuruluşları hak temelli çalışan. Birçok gazete de kapatıldı. Mesela Jinha iki üç kere kapatıldı. Sol Fa Sol vardı Ankara'da kapatıldı. Mesela, küçük küçük bize destek veren güdemleştirmeye çalışan küçük gazetelerde KHK'larla kapatıldı. Zaten yaşamasına imkanı yok onların, ağır vergiler yaptırımlar... Kalanlar da büyük devasa karteller onlar da zaten tek elden yönetildiği için hiç bir şekilde ilişki kuramıyoruz.

İHGD'nin diğer STK'larla olan İlişkileri, İşbirlikleri

Araştırmacı: 15) Peki, Suriyeli mültecilerin uyumu konusunda diğer STK'larla iş birliği içerisinde misiniz? İş birliği içerindeyseniz hangi kuruluşlarla iş birliği içerisindesiniz, örnekler verebilir misiniz?

Dernek Yetkilisi: Bizim şuanda İzmir'de yaptığımız bir proje var. Buradaki ayrımcılığa maruz kalan, dışlanan örgütleri biraraya getirme, buradan baro da geliyor, kadın dernekleri de geliyor, İnsan Hakları Ortak Platformu çatısı altındaki İnsan Hakları Derneği, Amnesty International, İnsan Hakları Vakfı gibi dernekler katılıyorlar. Bunlarla biraraya geliyoruz. Daha çok IHOP çatısı altında, biz de IHOP'un bir üyesiyiz buarada. Hatta buarada Suriyeli edebiyatçıların oluşturduğu bir dernek var İzmir merkezli. Mesela o derneği de mütemadiyen toplantılarımıza çağırıyoruz. Destek sitedikleri konularda destek olabiliyoruz, küçük konularda, yönetsel, idari, hukuki olarak bu tür destekler sağlıyoruz. Ama Ayrımcılık Ağı var. Ayrımcılık Ağı'nı, İnsan Hakları Gündemi Derneği koordine ediyor. Ayda bir kere ofiste toplantılar yapıyor.

Araştırmacı: Peki, Ayrımcılık Ağı dışında başka konularda iş birliği içerisinde misiniz?

Dernek Yetkilisi: Aslında Ayrımcılık Ağı herşeyi kapsıyor. Çünkü bütün ayrımcılıkları; kadın olmaktan mütevellit, LGBTİ olmaktan, farklı etnisite, mülteci olmaktan, engelli olmaktan, yaşlı olmaktan bütün ayrımcılık yani çok üst bir çatı altında.

Araştırmacı: Peki son zamanlarda gündeminizde hangi konular var spesifik olarak?

Dernek Yetkilisi: Yani daha çok son süreçte ifade özgürlüğü, Türkiye’de çok büyük bir problem, her zaman problemdi. Örgütlenme özgürlüğü, kişinin dokunulmazlığı, kanunsuz ceza olmaz ilkesi...

Çok keyfi bir şekilde göz altına alma, kapatılma, keyfi olarak çok fazla yapılmakta son süreçte. Bu tür problemler ve tabii ki nefret söylemi. Ayrımcılık yine ayyuka çıkmış durumda. Bunlarla alakalı... Bir de tabii ki mülteci krizine göz yummak olmaz. Bu da son süreçte bizim gündemimizde olan konulardan bir tanesi.

Araştırmacı: Peki bu iş birliğiyle ilgili biraz daha somut anlamda faaliyet olarak neler yapıyorsunuz? Hani iş birliği çatısı altında farkındalığı artırmak mı?

Dernek Yetkilisi: Farkındalığı artırmak dediğim gibi, Ayrımcılık Ağı’nı örgütleyiyoruz. Bir de eğitimler veriyoruz Mesela dört ay önce burada öğrencilere yönelik avukatlara yapıldı ama çeşitli meslek kuruluşlarından gelenler oldu. Dört haftalık bir eğitim verdik burada. Temel haklar üzerine, örgütlenme üzerine, işte hakları kullanma, başvuru yolları Anayasa Mahkemesi, AIHM’e bununla alakalı. Ondan sonra üç günlük süren bir eğitim yaptık. Ayrımcılık Ağı sürekli devam ediyor. Basın açıklamaları yapıyoruz.

Araştırmacı: Pardon, kime eğitim verdiniz acaba?

Dernek Yetkilisi: Geçen hafta yaptığımız avukatlaraydı. Ondan önce daha çok öğrenci aldık. O dört hafta süren, daha çok öğrencilerin katıldığı bir toplantıydı.

Araştırmacı: Yaş grubu belli miydi?

Dernek Yetkilisi: Yani üniversite öğrencileri, 20-35 arası.

Araştırmacı: Tamam, onun dışında aklınıza gelen bir örnek var mı?

Dernek Yetkilisi: Biz IHOP üyesiyiz. Ayda bir kere toplantılar oluyor Ankara’da. Onlara katılıyoruz sürekli.

Araştırmacı: Peki, orada alınan karar doğrultusunda yine böyle eğitim farkındalığı artırma...

Dernek Yetkilisi: Türkiye'deki temel insan hakları ihlalleri konuşuluyor orada ve bu bağlamda politika üretiliyor.

Araştırmacı: 16) Diğer STK'larla mülteci uyumu konusunda faaliyetlerinizde diğer STK'larla işbirliklerinizde sorunlar yaşıyor musunuz? Örnekler verebilir misiniz?

Dernek Yetkilisi: Yok hayır. Sorunlar yaşamıyoruz. Ama biraz önce söylediğim gibi çok fazla bu konulara yoğunlaşmadık.

Araştırmacı: Çok gündem maddeniz değil o zaman şuanda bu konu.

Dernek Yetkilisi: Değil ama gündemleştiriyoruz. Mesela, şimdi yarın yapılacak toplantıyı IHOP örgütlüyor. Yani iki ay öncede burada toplantı yapmıştık. Ben orada dile getirmiştim. Biz çok sağır kalıyoruz bu konuya. Bu bağlamda çalışmalar yapmalıyız diye. şuan somut olarak yarın aslında bir strateji belirlenecek. Toplantı iki günlük bununla alakalı olacak.

Hak temelli derneklerle problem yaşamıyoruz.

Araştırmacı: şuana kadar mültecilerin uyumu konusunda iş birliği çatısı altında politika, strateji oluşturulmadı henüz diyebiliriz değil mi?

Dernek Yetkilisi: Aynen.

Araştırmacı: 17) Peki iletişiminiz nasıl diyeceğim? (Diğer hak savunucusu STK ve Suriyeli mültecilerin uyumu konusunda faaliyet gösteren kuruluşlarla iletişiminiz nasıl ve bu iletişimi nasıl, hangi yollarla sağlıyorsunuz?). Zaten açıkladınız.

Dernek Yetkilisi: Aylık toplantılar yapıyoruz ve birbirimizin faaliyetlerine katılıyoruz sürekli.

Araştırmacı: IHOP dışında iş birliği yaptığınız STK'lar var mıdır?

Dernek Yetkilisi: Tabii ki. Mesela buradaki Mülteci Hakları Merkezi buradaki kaidn dernekleriyle, baroyla, bunlarla iş birliği yapıyoruz. Görüş istediklerinde, kapasite için başvuru yaptıklarında... Ya da ofisimizi kullanıyoruz, mesela Helsinki Yurttaşlar Derneği, Eşit Haklar Derneği kullandı. Bu tür derneklere de yardımlarda bulunuyoruz.

Araştırmacı: Peki, kadın haklarını savunan derneklerin isimlerini söyleyebilir misiniz spesifik olarak?

Dernek Yetkilisi: Burada hangisi var bilmiyorum. Çünkü İzmir’de daha çok faaliyetler yapılıyor. Ama başkanımız olsaydı şimdi isimlerini sayardım. Şuan isim söyleyemeyeceğim. Peki Ankara’da faaliyetleriniz oluyor mu bunlarla ilgili?

Araştırmacı: Ankara’da yok, biz derneği kapattık.

Dernek Yetkilisi: Ankara’daki derneğinizi ne zaman kapattınız?

Araştırmacı: Kapatmak zorunda kaldı. İzmir’e taşınmak zorunda kaldık. Günal Bey orada, temsilcilik gibi. Günal Bey, projelerle üretimiyle ilgili büyükelçiliklerle görüşmeler yapıyor. Ama somut bir derneğimiz yok orada maalesef.

Dernek Yetkilisi: Dediğim gibi, bu yaşadığımız krizlerden ötürü derneği İzmir’e taşımak zorunda kaldık.

Araştırmacı: Ne zaman taşındınız acaba?

Dernek Yetkilisi: 2015’te taşındık.

Araştırmacı: Etkin faaliyetleriniz çoğu İzmir’de yapılıyor?

Dernek Yetkilisi: Evet evet.

Araştırmacı: Ama bizim orada temsilciliğimiz orada zaten Günal bey orada sürekli, Orhan Kemal Cengiz orada.

Araştırmacı: Peki, Ankara’da hiç faaliyet yapıyor musunuz?

Dernek Yetkilisi: Son süreçte zaten az yapıyoruz ama Ankara’da yapılabilir. Daha önce hep Ankara’da yaptık buarada.

Araştırmacı: 2015’e kadar değil mi?

Dernek Yetkilisi: Evet bütün eğitimler Ankara’daydı. 2009’da ben derneğe Ankara’dan katıldım, Ankara’da yaşıyordum orada üye oldum. Orada devam ettim faaliyetlere.

Dediğim gibi son süreçteki iktidarın tutumundan dolayı böyle bir stratejiye gitmek zorunda kaldık.

Araştırmacı: Peki bir de hani genel merkez İzmir’de. Aynı zamanda İzmir’de de faaliyetler yapılıyordu.

Dernek Yetkilisi: Ama bu demek değil ki Ankara’da yapmıyoruz, yapmayacağız. Sadece imkanlarla alakalı. Mesela yarın çok büyük bir konferansı Ankara’da yapabiliriz yani.

Araştırmacı: Böyle bir imkanınız var mı peki? Ön görüyor musunuz şuanda bunları?

Dernek Yetkilisi: Tabii, kesinlikle. Aslında bizim olanaklarımız var, bulabiliriz. Bu sadece biraz daha iktidarla alakalı birşey. Yani biz, strateji olarak az faaliyet yapıyoruz buarada. Biraz ölü taklidi yapıyoruz. Anladım, çünkü dediğim gibi hem Gürol Bey yargılanıyor hem ben yargılanıyorum. Orhan Kemal Cengiz yargılanıyordu buarada. O beraat etti kendisi. Yani derneğin üç tane üyesi, iki tanesi eski başkan, birisi yönetim kurulu üyesi hepsi yargılanıyordu. Dolayısıyla biz biraz ölü taklidi yapıyoruz.

Araştırmacı: Maalesef biraz pasifleştiniz diyebilir miyiz faaliyetler konusunda?

Dernek Yetkilisi: Aynen, tabii. Üzülerek söylüyoruz ki maalesef.

Araştırmacı: İzmir’de biraz daha “soft” konularda işte AİHM’e başvurma, Anayasa’ya başvurma, bu tür ayrımcılık ağı buradaki arkadaşlar çok aktif.

Dernek Yetkilisi: Biraz daha pasif olmanızı gerektiren konular?

Dernek Yetkilisi: Zaten devletin genel tutumu, dediğim gibi derneklere yönelik uygulanan kapatma cezaları, yargılanmalar. Yargılanıyoruz bundan büyüğü yok. Cezaevinde dört ay geçirmek zorunda kaldık. Bu çok büyük bir şey yani, çok maliyetli birşey cezaevine girmek. Dolayısıyla bu kadar büyük korkular varken...

Araştırmacı: 18) Peki son sorumuz; mültecilerin uyumu konusunda uluslararası ve ulusal STK’larla ilişkilerinizde farklılıklar söz konusu mu? (Türkiye’nin AB üyesi olmaması durumu, sizi göçmen uyumuna ilişkin faaliyetleriniz konusunda etkiliyor mu? Etkiliyorsa ne yönde etkiliyor?)

Dernek Yetkilisi: Uluslararası STK'larla herhangi bir iş birliğimiz olmadı. Ama Türkiye'de zaten şöyle söyleyeyim mesela Human Rights Board, Freedom House bunlar da burada çalışmıyor. Biliyorsunuz Amnesty var. Amnesty de hem genel koordinatörü hem de başkanları gözaltına alındı.Cezevinde uzun süre kaldılar. Onlarla ama iş birliği yapıyoruz.

Araştırmacı: Amnesty ile hangi konularda iş birliği yapıyorsunuz?

Yani şöyle görüşmeler yapıyoruz. Toplantılarına katılıyoruz. Ama onlarla spresifik bir projemiz yok şuan. Ama mesela onların farkındalık yaratmak amaçlı imza kampanyalarına katılıyoruz. O tür kampanyalarla destek veriyoruz. Basın açıklamalarına imzacı oluyoruz.

Araştırmacı: Peki, Türkiye'nin AB üyesi olmaması durumu, sizi göçmen uyumuna ilişkin faaliyetleriniz konusunda etkiliyor mu? Etkiliyorsa ne yönde etkiliyor?)

Dernek Yetkilisi: Avrupa Birliği temelli bakmıyoruz. AB'ye üye olsak da olmasak da insan haklarını savunmaya devam edeceğiz. Mülteci politikasında da tutumumuz değişmeyecek yani yine hak temelli insn hakları endeksli bakıp yani yaşadıkları hak ihlallerini kaldırmaya yönelik yine mücadele etmeye devam edeceğiz. Ama bu AB'ye girip girmemekten bağımsız. Ama tabii, AB sürecinde ilerlersek bu hem fon bağlamında hem Türkiye'deki demokrasinin daha esnek bir demokrasi olması bağlamında bizim için faaliyet alanlarının genişlemesi... Bu bizi etkiler. Ama bizim politikamızı direk etkilemez. Bakış açımızı etkilemez.

Araştırmacı: Birkaç sorum daha var. Burada yok ama hak temelli STK'lar olarak birtakım derneğimize özgü stratejileriniz var mı ? (belki böyle birşey de olmayabilir). Mevcut durumda devlet size desteklemiyor biliyoruz bunu ama. Şu anlamda kendinizi daha kuvvetli yapmak, sesiniz daha etkin bir şekilde duyurmak anlamında birtakım stratejileriniz var mıdır?

Dernek Yetkilisi: Strateji olarak biz şöyle yani genelde şöyle konuşuyoruz. İnsan haklarını nasıl savunuruz? Farkındalığı nasıl yaratırız? Çünkü bu çok dinamik bir şey. Eskiden çok daha böyle görünebilir konularda ayrımcılık yapılırken şimdi ayrımcılık yapanlarda çok geniş. Aslında artık kimse "pis Kürt" demiyor Türkiye'de ama bunu nasıl yapıyor? Mülakat yaparken mesela sana nerelisi ya da nereden katılıyorsun? diyor.. Bölge söylediğinde hangi ildensin diyor. Bu şekilde seni deşifre ediyor. Tırnak içinde deşifre olmak kötü ibrşey ama hani seni böyle categorize ediyor. Biz işte bu tür hani daha incelikli

yapılan daha dolambaçlı yapılan insan hakları ihlallerini nasıl tespit edebiliriz? Nasıl bir yaklaşım geliştirebiliriz? Nasıl farkındalık yatarabiliriz? Bununla ilgili aslında teorik olarak düşünüyoruz biraraya geldiğimiz zaman. Yani kendimizi dönüştürmek çünkü dediğim gibi artık kimse Aleviler kötü demiyor açık açık. Mesela Kürtler şu işlerde iyidir diyor. Aslında bu “Kürtler bir çok işte iyi değil ama inşaat işinde iyidir” dediğinde bu işte bir ayrımcılık. Ya da “Suriyeliler yemek konusunda iyidir” dediğinde aslında “Suriyeliler bir b*ka yaramaz ama yemek yapabilirler” bu ayrımcılık kokan bir söylem, bunun gibi...

Araştırmacı: Somut olarak ne yapıyorsunuz bu durumla ilgili?

Dernek Yetkilisi: Şöyle, bizim bir manifesto yazma gibi bir çalışmamız var. Biraraya gelip duruş, strateji belgesi belirleyeceğiz. En son yönetim kurulunda bunu konuştuk. Şuan bunu yapmayı planlıyoruz.

Araştırmacı: O zaman şöyle diyebilir miyim? Genelliyorum. İnsan hakları savunucusu bir STK olarak kendi gücünüzü artırmak için manifesto hazırlanması ve ayrımcılık söylemlerinin önlenmesi adına...

Dernek Yetkilisi: Kendimizi nasıl adapte ederiz (ayrımcılığın önlenmesi adına), yeni söylem geliştirme.

Araştırmacı: Bu da belki sizin faaliyetlerinizi daha etkin kılıp, size daha güçlü yapabilir mi?

Dernek Yetkilisi: Tabii, bu teorik olarak yai dediğim gibi ölü taklidi yapıyoruz ama ölmüyoruz ya da uyumuyoruz. Tabii ki çalışmalara devam ediyoruz. Yarın ortam biraz daha esnediğinde sahaya çıkıp çalışmalara devam edeceğiz, vazgeçmiyoruz.

Araştırmacı: Anladım, diğer sorumda WFP ile sağladığımız iş birliğini söylemiştiniz zaten. Aylık 120 lira diye... Bununla ilgili biraz daha detaydan bahsedebilir misiniz?

Dernek Yetkilisi: Ya bu aslında benim profesyonel çalıştığım bir yer. Ben sadece orada emeğimi satıyorum. Ama onun politika BM sonuçta, onların politikasının bir parçası değilim. Yani onun görüşlerini de temsil etmiyorum. Onlar da benim görüşlerimi temsil etmiyor. Tamamen profesyonel bir ilişki. Yani bana para ödedikleri için orada çalışıyorum. Profesyonelim, o konu hakkında ne yapıyor nasıl yapıyor şeklinde bilgi verebilir. Ama Dünya Gıda Programı (WFP) ile İnsan Hakları Gündemi Derneği (IHGD) tamamen bağımsız farklı. Yani Dünya Gıda Programı 2012 yılında beri Türkiye’de çalışıyor. Ben

2016'dan beri onlarla çalışıyorum, profesyonel olarak Gaziantep'te. Yani belirli kriterleri var. Mülteciler başvuruyor. O kriterlere uyanlara kart çıkıyor Halkbank üzerinden aylık 120 lira ödemeler yapılıyor. Bu şekilde geçimini sağlıyorlar. İki kere uzatıldı bu program. Normalde Ocak 2019'da bitecekti. Avrupa Birliği tekrar uzattı. Politik birşey bu çünkü. Kapıları kapatma karşılığında o para geldi. Tekrar uzaması söz konusu. Görüşmeler devam ediyor, muhtemelen bir yıl daha uzayacak. Sonrası ne olur Allah bilir. Bu şekilde devam ediyor. Spesifik bir konuda sorunuz olursa onları da söylerim.

İHD Yarı-Yapılandırılmış Mülakatın Deşifresi

(Not: Yarı-yapılandırılmış mülakat soruları koyu renkte yazılmıştır, 2 dernek yetkilisi soruları cevaplamıştır. 1. ve 2. dernek yetkilileri diye cevapladıkları soruların yanına yazılmıştır. İki yetkili de soruları cevaplariken uzman oldukları sorularda cevaplar açısından daha fazla söz sahibi olmuşlardır.)

Hak Savunucusu STK'lar ve Suriyeli Mülteci Krizine Dair Görüşleri

1) Hak savunucusu STK'lar ve Suriye mülteci krizi. Suriyeli mülteci krizine dair hak temelli görüş ve yaklaşımlarımız nelerdir? Ne düşünüyorsunuz? Burada kalmalılar mı? Sistematik olarak altyapı sizce uygun mu yoksa gitmeliler mi? Bu konuda bakış açınız nedir?

Dernek Yetkilisi 1: İHD, Türkiye'ye göç eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin, uluslararası sözleşmelere de dayandırarak her ne kadar Türkiye coğrafikineyle imzalasas Cenevre Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyanname, mülteci statüsünü geçmeleri gerektiğini düşünmektedirler. Geri gönderme yasağının da uygulanması gerektiği düşüncesindedir. Suriyelilere misafir denmesinin uygun olmadığı bu tanımın Suriyeliler isteyerek kısa süreli geldikleri konumuna sokmaktadır. Fakat mülteciler cnlarına kurtarmak adına Türkiye ye geldi.

Dernek Yetkilisi 1: Biz, Suriyeli mülteci krizini, bir kriz olarak değerlendirirken çift yönlü bir sorun olduğunu düşünüyoruz. Suriyeliler aslında, Türkiye'de geçici koruma statüsünde biliyorsunuz, mülteci olarak değerlendirilmiyorlar. Ama biz, Suriyeli mültecilerin pozisyonunu haklar bağlamında değerlendirdiğimiz için bir hak kavramını da çağrıştırdığı için mülteci kavramını kullanarak değerlendiriyoruz. Ama ki metinlerde geçici koruma statüsünde olmalarını (tabii ki yani yasal statüleri bu) ama bu yasal statünün haklar temelinde iyileştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Geri gönderilme mevzusu da geri gönderme yasağı kapsamında değerlendirilmesi gerekiyor. Çünkü dediğim gibi, Suriyeliler savaş ve çatışma nedeniyle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmış insanlar. Bu yüzden, tek sorun buradaki entegrasyon sürecini değerlendireceksek, alt yapı meselesi. Burada birlikte yaşamının, haklar temelinde varlığının inşa edilmesi gerekiyor. O yüzden biz başından itibaren misafir söyleminin çok yanlış bir söylem olduğunu düşünüyoruz. Mülteci demenin, mültecinin altını vurgulamanın da çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Çünkü

dediğim gibi biz bunu uluslararası sözleşmelere dayanarak belirtiyoruz. Her ne kadar Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi sınırlama ile kabul etmiş ve dahil olmuşsa da Suriyelileri, mülteci kapsamında değerlendirmese de değerlendirmesi gerektiği kanaatindeyiz. İmzacısı olduğumuz uluslararası sözleşmeler ve yine İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi bunu gerektiriyor. Bu anlamda onlar misafir değil. Bu söylem başından itibaren süreci bir krize dönüştürdü. Çünkü misafir dediğiniz andan itibaren bu insanları, buraya gönüllü gelmiş varsaydınız. Misafir dediğiniz andan itibaren toplumu da ev sahibi pozisyonuna soktunuz. Böyle olunca, karşılıklı iletişim, birlikte yaşam vs. bunların hepsi birer krize dönüşüyor, ne yazık ki. Çünkü Türkiye toplumu da bu insanların da misafir yani gönüllü ve geçici olarak burada olduklarını ve bir süre sonra tekrar ülkelerine döneceklerini varsaydı, ne yazık ki. Bu yüzden, bu kavramları kullanmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden, biz bu meseleye özellikle, haklar bağlamında, mültecileri geri gönderme yasağı çerçevesinde değerlendirerek buradan ne zaman gidecekleri meselesinden ziyade burada birlikte nasıl yaşanacak meselesine odaklanmaya çalışıyoruz.

Araştırmacı: Teşekkür ederim. Peki, sizce Türk toplumu bu uyum sürecine kolayca alışabilir mi ya da siz Türk toplumunun yapısını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Dernek Yetkilisi: Ben zaten Türk toplumu demek yerine Türkiye toplumu demeyi tercih ederim. Zaten Türkiye'de çok zengin topluluklar birarada yaşıyor. Çok farklı kimlikler, kültürler bir arada yaşıyor. O yüzden toplumlar, topluluklar adına konuşmaktansa hani burada bir resmi politikalarla ilgili bir sorun olduğunu söylüyorum. Tekrar söyleyeyim, bu misafir ve ev sahibi konumlandırılması ve yine Suriyelilerle ilgili doğru bilinen yanlışlar, medyanın buradaki rolü çok önemli ki biz en azından son süreçte medyanın bu rolünü fazlasıyla sorunsallaştırdık. Kendi çalışmalarımızda da bunu vurguluyoruz. Medyanın işte misafir demesi, onları birer günah keçisi ilan etmesi, suçlu göstermesi, Türkiye toplumunda da ne yazık ki önyargılara neden oluyor ya da varolan önyargıların derinleşmesine neden oluyor, yaygınlaşmasına neden oluyor. Hani bu nedenle Suriyeli meselesinde, mülteci meselesinde, Türkiye toplumu hazır mı? Bunun için politikalar geliştirilirse, birlikte yaşamı güçlendirecek politikalar geliştirilirse tabi ki Türkiye toplumu da hazır olacaktır yani.

Araştırmacı: Tamam, teşekkür ederim.

2) Suriyeli mülteci krizi olarak adlandırılan toplumsal sorunun aşılabileceğini düşünüyor musunuz? Deneyimleriniz ve gözlemleriniz temelinde yakın gelecekte ve orta vadede ne gibi gelişmeler olacağını öngörüyorsunuz?

Dernek Yetkilisi: Şimdi, ben mesela bireysel olarak da Suriyeli mültecilerle çalışıyorum, özellikle kadınlarla birlikte çalışıyorum. Dediğim gibi, bu krizin aşılabilmesinin en temeli, ayrımcılıkla mücadele önyargıların aşılması, bizim öncelikli hedefimiz hak ihlallerine neden olan ayrımcı pratiklerle mücadele, o ön yargıları yıkabilmek buradaki temel meselenin de yukarıdan aşağıya bir entegrasyon değil aşağıdan yukarıya bir entegrasyon sürecinin başlatılması gerektiğini düşünüyorum.[00:04:59.800] Biz de bunun için, mesela şu an önümüze koyduğumuz hedeflerden biri (genellikle biliyorsunuz STK'lar hep Suriyeli mültecilerle çalışıyor) biraz sonra Osman da İnsan Hakları Derneği'nin misyonunu, çalışma ilkesini, çerçevesini değerlendirirken daha net anlaşılacaktır. Biz mültecilerle doğrudan çalışmak yerine ki onlarla da çalışıyoruz. Burada hak ihlalleri olduğu zaman başvurularını alıyoruz. İşte, Suriyeli geçici koruma statüsü altındaysa gerekli mercilere ya da işte BMMYK'ya başvurması gerekiyorsa oraya yönlendiriyoruz ya da bakanlık düzeyinde yazışmaları falan yapıyoruz, ama bizim asıl hedefimiz, daha çok Türkiye toplumuyla, bu önyargıları aşacak, bu hak ihlalleri ile mücadele edecek bir çerçeve oluşturabilmek. Yani bizim öncelikli hedefimiz dediğim gibi Türkiye toplumunda yaygınlaşmış olan önyargılarla mücadele etmek. Çünkü ben şeye de tanığım yan yana geldiği zaman hani kültürler arasında tabii ki belli çatışmaları olacak, ama yan yana geldiği zaman o [00:05:59.800] önyargıların da çok rahatlıkla aşıldığını da gözlemleyebiliyoruz.

Araştırmacı: Toplumsal sorunun böyle çözülebileceğini düşünüyorsunuz.

Dernek Yetkilisi 1: Ayrımcılıkla mücadele, çok temel bir mesele yani medyanın dilini değiştirmek, bu açıdan STK'ların da Suriyeli mültecilere yönelik dilini değiştirmek... Örneğin işte bir kavram karmaşasından kurtulmak, çok önemli. Yani bir hak örgütüyseniz, hakları atıf yapmak anlamında mülteci demenin kendisi mesela çok önemli. Bu kavramı sadeleştiği andan itibaren çalışmalar ve çözüm önerileri de peşi sıra geliyor aslında. En azından benim de kendi kişisel görüşüm, ayrımcılık meselesini ve entegrasyon meselesini, yukarıdan aşağıya değil, aşağıdan yukarıya örgütleyebilmenin önemli bir çözüm olduğunu düşünüyorum.

Araştırmacı:2. Sorunun devamı.. Peki yakın gelecekte ve orta vadede ne gibi gelişmeler olacağını öngörüyorsunuz? Hani çözüm önerinizi söylediniz zaten Çözüm öneriniz eğer uygulanabilirse bir uyumun olacağını düşünüyorsunuz değil mi?

Dernek Yetkilisi 1: Kesinlikle

Araştırmacı: Hani ya da Suriyeli mültecilerin burada kalacağını...

Dernek Yetkilisi 1: Tabii

Araştırmacı: Bazıları gidecek diyor, biliyorsunuz, hani tekrardan güvenli bölge oluşturulunca.

Dernek Yetkilisi 1: Şimdi mesela Suriyeli mültecilerle görüşmüşseniz, biliyorsunuz. Mesela insanların orada evleri yıkılmış. Mesela bu son süreçte şey meselesi tekrar çıktı işte evlerine gidebiliyorlarsa ülkelerine gidebiliyorlarsa, işte bayram ziyaretine nasıl hani onlar mülteci diyeceğiz ya da nasıl işte zulümden kaçtıklarını söyleyeceğiz? Ama öyle bir durum yok aslında orada evleri yıkılmış, akrabalarını orada kaybetmişler, yakınlarını kaybetmişler. Bir gelecek kaybı, bir geçmiş kaybı birlikte var. Yani o yüzden bu insanların oraya bu kadar yıldan sonra, 2011'den sonra yani biliyorsunuz çok yoğunluklu Suriyeli mülteci Türkiye'ye geldi. Ben geri dönme meselesini kendi yaptığım çalışmalardan da biliyorum. Eski yaşam koşulları sağlandığı takdirde, yani ülkelerinde bir zulüm tehdidi olmadığı sürece geri dönmek istiyorlar [00:07:59.700]. Bu onların iradesinde olan birşey. Onların talep edebileceği ve onların isteyeceği birşey. Ama bir yandan da şöyle bir şey var; 2011'den beri burada olanları düşünün. Burada çocukları olmuş ya da burada çocukları okula devam ediyor vs., yani bir hayat kurmaya çalışıyorlar. O yüzden de işte 5-6 yıldır hayat kurmuş insanların, “tamam orada güvenli bölge oluştu, buyurun oraya gidin” demek de sorunlu... Yani bu her halükarda mültecilerin kendi kararı ve kendi iradesine bırakılması gereken bir mesele yani.

Araştırmacı: Anladım.

Dernek Yetkilisi 1: Orta vadedeki bu krizi söyleyeyim; yani resmi politikalar, varolan yasalar, mültecilere ve yine toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmemesi halinde şöyle krizler... İşte örneğin kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi daha da derinleşecek bir mesele, mülteci kadınlarının gördüğü şiddet daha da derinleşecek bir mesele. Evet, tüm bu önyargılar hani topluluklar arası başka krizlerin derinleşmesine neden olabilir. Başka

krizler dediğim çatışma olabilir, önyargıların daha da güçlenmesi olabilir. Hani sonuçta her ne kadar onlar Türkiye toplumu ile iletişime girmeye çalışsa da Türkiye toplumundaki o tepkiyi de hissediyorlar, ön yargıyı da görüyorlar ve ne yazık ki daha da içe kapanıyorlar. Bu içe kapanma beraberinde daha fazla muhafazakarlaşmayı getirebilir. Ya da onlar da artık Türkiye toplumuna karşı bir önyargı geliştirebilirler ve bu da topluluklar arası çatışmaya neden olabilir ne yazık ki. Ama en önemlisi bence bu krizin, yasaların özellikle belirsizlikten kaynaklı, biliyorsunuz, geçici koruma statüsü çok belirsiz bir şey. Yani bir gece Bakanlar Kurulu'nun alacağı bir kararla Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki statüsü değişebilir ve bu belirsizlik bu insanlar üzerinde çok büyük bir baskıya neden oluyor, özellikle de kadınlar ve kız çocuklar açısından.

Nasıl diyelim? örneğin, ikinci eş meselesi çok yaygınlaşıyor, ne yazık ki. Çünkü çok ciddi yoksullukla baş etmeye çalışıyorlar. Kötü koşullardan kaynaklı ve yetersiz koşullardan kaynaklı, kız çocuklarını erken yaşta evlendirmek zorunda kalıyorlar ya da ikinci eş olmayı kabul etmek zorunda kalıyorlar. Yani bizim toplum olarak gördüğümüz sonuç, bir sonuç aslında. Onun arkasında bir sürü neden var; önyargılar var ya işte; kızlarını evlendiriyorlar, işte bizim kocalarımızı elimizden alıyorlar, çok makyaj yapıyorlar, çok beyazlar, çok güzeller kadınlar falan ama bunların hepsi aslında birer sonuç.

Araştırmacı: Ayrımcılıktan doğan bir sonuç

Dernek Yetkilisi 1: Kötü yaşam koşullarından kaynaklı yani. Suriyeli mülteciler en fazla yani örneğin burada, Ankara'da bir Önder Mahallesi'ne gidin ya da Pursaklar ya da Keçiören'e gidin. Kızılay karttan aldıkları yardımlarla geçiniyorlar yani orta vadede, uzun vadede bu durum dan en ciddi etkilenecek kesim başta Suriyeli kız çocukları ve kadınlar ve daha sonra toplumlarÇünkü dediğim gibi bu önyargılar, karşılıklı birbirini besleyecek ve farklı çatışmalara da neden olabilecek. O yüzden çözüm önerisini de biraz bu orta ve uzun vadede ortaya çıkacak krizlerden yola çıkarak ortaya koyuyoruz. Yani ayrımcılıkla mücadele hak temelli bir entegrasyon sürecinin, yani tekrar söyleyeyim. Aşağıdan yukarı yani entegrasyon kelimesini buarada kullanmaktan çok haz etmiyoruz onun yerine birlikte yaşamın hak temelli ve demokratik bir zeminde birlikte inşasından bahsediyoruz.

Araştırmacı: Yani eğitilmiş ve eğitimsizin de erken yaşta evlendirileceği ya da ikinci eş olma durumuna düşeceğini de söylüyor musunuz? Çünkü istihdam da sağlanamıyor zaten yasal çalışma hakları da olmadığı için...

Dernek Yetkilisi: Aslında çalışma hakları var. Geçici koruma statüsü kapsamında çalışma izni alabiliyorlar. Ama ne yazık ki yine tam da önyargılardan kaynaklı ve burada işverene çok fazla bürokratik sorumluluk yüklüyor yönetmelik. Ondan kaynaklı da ne işveren o çalışma sigortalama sürecine giriyor

Yine en önemli neden, ön yargı işte “Çalışma iznini vermiyorum, çalışma sigortasını yapmıyorum, istersen çalışma. Başka bir Suriyeli bulurum yani çok daha düşük ücretli” diyor ve ne yazık ki çok kötü koşullarda çalışıyorlar bu nedenle de. Yani varolan haklarından da etkili bir şekilde yararlanamıyorlar. Örneğin, en olumlu olan Türkiye'deki sağlık hizmeti, mesela her hastanede bir tercüman bulundurma zorunluluğu var. Ama ne yazık ki tercümanlar hakaret edebiliyor, hor görebiliyor, yeterli desteği sunmayabiliyor, para isteyebiliyor hizmet karşılığında ya da tercüman ilgili bir sorun olmazsa gene o önyargılardan kaynaklı, doktor yeterli hizmeti sunamıyor. Bu nedenle de varolan eğitim, sağlık ve çalışma haklarından da etkili bir şekilde yararlanamıyorlar. Ama tekrar söylüyüm, altını çiziyim toplumdaki bu ön yargıların sebebi 2011'den itibaren resmi politika söyleyen söylem, yani Türkiye'nin, misafir demenin kendisinin getirdiği sorunların ortaya çıkardığı bir şey bu, yani fazlasıyla ön yargıları derinleştirdi ne yazık ki.

Araştırmacı: Siz şunu demiştiniz, Türkiye toplumunun şuanda uyuma daha sıcak bakmasına, onunla ilgili çalışmalar yapıyoruz demiştiniz. Çalışmalarınız işte sağlık hizmeti, bunları da kapsıyor mu? Biraz önce doktorlarla ilgili de bir örnek verdiniz.

Dernek Yetkilisi 1: Şöyle, en azından bizim dernek olarak böyle bir çalışmamız yok.

Çünkü hani zaten alanda çalışan, insani yardım alanında çalışan birçok kuruluş var. Bizim öncelikli hedefimiz bu hak ihlalleri ve ayrımcılıkla mücadele. Bunun için Türkiye toplumu ile Suriyeli mültecilerin yanyana nasıl gelebileceği işte doğru kavramları kullanmak, onlarla birlikte bir çalışma yaparken bu hepimiz için geçerli çünkü ayrımcılıktan kaçınmanın kendisi çok zor bir şey.

Ayrımcı bir dil kullanmamak yeniden bir hak ihlaline yol açmamak hani bizim öncelikli çalışmamız bu. Şuan dernek olarak eğitim ya da sağlık hakkı üzerinden bir şeye çalışmıyoruz. Ama bu tür ihlaller geldiğinde onlarla ilgileniyoruz ayrıyetten.

Dernek Yetkilisi 2: Biz şöyle yani, sığınmacılar bakımından, mülteciler bakımından bizim felsefemizi oluşturan söz şurada 70. yılında herkes için İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 70. yılında bu yazıyor. Bizim mottomuz da, insan hakları ve insandır. Herkesin hak sahibi özne olduğuna kanaat getirip bu politikayla hareket ediyoruz. Herkes hak sahibi öznedir. Bu sığınmacılar için de böyle diğer LGBTİ bireyler, azınlıklar veya öğrenciler, çalışanlar, kadınlar bakımından da böyle. Buradan hareketle, sığınmacılar için mülteciler için, Suriyeliler için de herkesin sebebi ne olursa olsun kendi ülkesini terk edebileceğini, terk etme hakkına sahip olduğunu ama diyelim ki savaş gibi ekstra bir olağandışı durum olduğunda bunun olağanüstü önlemlerle açılması gerektiğini söylüyoruz. Buradaki durum, Türkiye'de az önce Ceren Hoca'nın söylediği gibi ilk başından gelen kişiler için 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde tanınan hakların tanınmaması ve kendilerine literatürde de olmayan, insan hakları literatüründe de var olmayan "misafir" isminin konulması, bu bir yanıyla evet açık kapı politikası açısından veya genel olarak hoş görülebilir, makul ve olumlu görülebilir. Nitekim, yapılanlar büyük oranda çok kıymetli işler yani Türkiye'nin yaptıkları kıymetsiz, hükümet bağlamında söylüyorum. Yaptıkları kıymetsiz değildir değil ama kişiyi hak sahibi özne görmediği için hastaneye gittiğinde hizmet alamadığında bunu tedavi edecek bir mekanizmaya başvuramıyor. Hak sahibi özne olmamasından kaynaklı bizim de yaptığımız şey bugün bu mesele 3.6-4 milyona varan Suriyeliler açısından, bu o kadar büyük bir iş ki, insani yardım organizasyonları yetemiyor. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği yetemiyor. Göç İdaresi yetemiyor. Çok büyük bir mesele. Biz bunun raporlamasını yapıyoruz. Bu raporlama çerçevesinde ilgili kamu otoritelerine çözmeleri yönünde başvurularda bulunuyoruz. Genel çalışmalarımızda bu konunun farkındalığının artırılması için taleplerimizi ve politikalarımızı açıklıyoruz. Ama bir insani yardım örgütü gibi kolilerle yiyecek dağıtmıyoruz. Çünkü onlara dernekler mevzuatı da izin vermiyor veya okul hizmeti, sağlık hizmeti sunmuyoruz. Sunulan sağlık hizmetinde yaşadıkları sorunları raporlayıp bununla ilgili ulusal ve uluslararası düzeyde mekanizmalarda değişim sağlanabilmesi için çabalıyoruz.

Araştırmacı: Teşekkür ederim.

Dernek Yetkilisi 2: Araya girdim ama.

Dernek Yetkilisi 1: Yoo, gayet güzel oldu ben raporlamadan bahsetmemiştim.

Araştırmacı: 3) Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin somut çözümleriniz var mıdır?

Az çok söylediniz zaten.

Dernek Yetkilisi 1: Evet onu cevapladık sanırım.

Araştırmacı: 4) Suriyeli mültecilerin uyumuna yönelik hedefleriniz nelerdir? Bu hedeflerinizin ne kadarına ulaşabildiniz Bu hedeflere ulaşmak için hazırladığımız bir zaman planı var mı? Göstergeler belirliyor musunuz? Projeleriniz, hedefleriniz için? Aslında burada biraz süreci soruyorum. Ölçme kriterleriniz nelerdir? İstatistiksel veri tutuyor musunuz? Suriyeli mülteciler arasında başka hak ihlalleri yaşayan mültecilere çocuk işçiler tecavüze uğrayanlar, iş ve sosyal yaşantılarında zorluk yaşayan kadınlar gibi bu tarz mültecilere yönelik faaliyetleriniz var mı? Varsa örnekler verebilir misiniz?

Dernek Yetkilisi 1: Şimdi süreç dediğim gibi hani Osman'ın biraz önce çizdiği çerçeve. Çocuk işçi olabilir [00:17:59.500] kadına yönelik şiddet olabilir. Hangi bağlamdaysa o hak ihlaliyle ilgili raporlamadır. Gerekli kurumlara ya da uluslararası mercilere başvuru sürecini bir şekilde takip ediyoruz. Ama doğrudan, mesela bizim önümüze çıkardığımız sadece işte şimdilik temel hedefimiz kendi içimizde mülteci alanında yani mültecilerle çalışma konusunda bir kapasite geliştirmek. Çünkü İnsan Hakları Derneği, sadece mültecilere yönelik bir faaliyet yürüten bir dernek değil. Biraz önce Osman'ın çizdiği çerçevede, bu yüzden biz de kendi koşullarımız ve kendi gücümüz çerçevesinde (dediğim gibi daha çok Türkiye toplumu ile karşılaştırdığımız ki bizim dar geniş çevremiz var. Bu açıdan karşılaştırdığımız kesimlerle mülteciler arasındaki ilişkiyi, uyumu, ayrımcılığı dönüştürecekl bir şekilde gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Ama kapsadığını söylediğiniz bütün grupların başvurusu veyahutta [00:18:59.500] hak ihlal sürecini takip ediyoruz.

Dernek Yetkilisi 2: Şimdi sorunuzun bir bölümü, doğrudan bizimle alakalı yani insan hakları örgütleri ile doğrudan alakalı olmayabilir. Örneğin bunların entegrasyonu ile ilgili bir hedef, bir sivil toplum kuruluşundan ziyade bu konu ile ilgili olan kamu kurumu veya organ yani Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği veya İçişleri Bakanlığı bünyesindeki, hükümet bünyesindeki Göç İdaresi kamu otoriteleri olur. Biz bunların olup olmadığını izleyebiliriz. Ama bizim böyle bir yetkimiz ve böyle bir çalışma alanımız yok. Bunların olup olmadığını izlemek ama yani gelen sığınmacıların hak ihlaline eğitim hakkı bakımından, çalışma hakkı bakımından, konut hakkı bakımından, sağlık hakkı bakımından erişip erişmediğini takip edebiliriz. Ama bizim böyle bir durumu... Bunu yapanlar şöyle yapıyorlar; diyelim ki proje yazarlar, salt proje bazlı çalışan organizasyonlar bunları gerçekleştirip gerçekleştirmediğine dair [00:19:59.500] gösterge de hazırlayabiliyorlar. Bizim bakımımızdan gösterge, raporlarımız. Raporlarımızda bu kişiler için 2011 yılında geldiklerinde, Türkiye'de yedi kamp vardı Hatay'da bulunan, Yedisinin birisi hariç, o da ordudan kaçanların olduğu bir kamptı, oraya güvenlik nedeniyle giremedik. Ama diğer altı kampın hepsini ziyaret etmiştik o günden bu yana da tamamını takip ediyoruz. Bizim bakımımızdan bu kişilerin Türkiye girdiği andan itibaren düzgün kayıt alınıyor mu? birincisi bu. İkincisi bu kişilerin ihtiyaçlarına göre bir hizmet sunuluyor mu? Çünkü biliyorsunuz, bu kişilerin Türkiye'de buldukları sırada hizmet duyacağı konular, Türk kendi ülkelerinde bulduklarından farklı; bir dil bariyeri var. Belki kendi ülkesinde çalışma ihtiyacı yoktu, toprağı var, başka bir işi vardı ama şimdi işle ilgili de bir eğitime ihtiyacı var. Ekstra bir eğitime ihtiyacı var. Bu yetişkin eğitimi demek, genç eğitiminden farklı olabilir. [00:20:59.400] Bunların tamamının olup olmadığını izlemeye çalışıyoruz. Bunlarla ilgili raporlarımızda maalesef durum iç açıcı değil. Yani Suriyelilerle ilgili özellikle **algının da değişmesi** için uygun ortam sunulması nedeniyle yani Suriyeli bir sürücü kaza yaptığında Suriyeli olduğunu belirtilmesi, herhangi bir sürücüdün farkı yok kaza yapması bakımından veya bir hırsızlık olayı yaşandığında Türkiye'den bir yurttaş da hırsızlık yapabilir ama ekstra bir vurgu ile onların durumuna yönelik bir algı değiştiriliyor. Dolayısıyla bizim bakımımızdan bunların entegrasyonuna ilişkin bir gösterge ya da bir zaman çizelgesi yok. Çünkü bu kamu otoritelerinin yetkisinde, sorumluluğunda olan bir iş. Ama biz bunun yapılıp yapılmadığını üçüncü göz olarak izliyoruz. İnsan hakları hareketinin ve kurumlarının da işlevi bu.

Sorunuzun bir bölümü bizimle alakalı o da bizim bu çalışmalarımızı sadece Suriyeli mülteciler ve sığınmacılara mı sunduğumuz yoksa bir başkasına da mı? Hayır, bizim

bakımımızdan herkese. Bu hizmetler yani [00:21:59.400] bizim çalışmalarımız herkese. Çünkü biz insan haklarının herkes için olduğunu söylüyoruz, herhangi bir etnik grup, dini grup, başka bir özellik, cinsiyet, cinsel yönelim, toplumsal statü, siyasi görüş, dini görüş veya görüş sahibi olmamanın bu durumu etkilemediğini, hak sahibi olmanın kişi yaşamla bulunduğu andan itibaren olduğunu, insan dışındaki diğer canlı varlıklar içinde olduğunu diyelim ki doğa bakımından, çevre hakkını takip etmemiz gibi konular bir bütün herkes için tek bir grup için değil. Bizim insan hakları politikamız bu ama öteki kısım herhalde kamu otoritelerine daha doğrudan bir soru.

Dernek Yetkilisi 1: Bir de sanırım daha proje bazlı bir şey. Biz ama şunu yaptık, ki ihtiyaç analizi hazırladık kendi açımızdan çünkü İnsan Hakları Derneği birçok farklı ilde var. Her ilde orada yaşayan mültecilerin statüsü, durumu farklı işte daha doğrusu mülteci, Suriyeli olabilir İranlı olabilir olabilir vs. [00:22:59.400] biraz daha bölgedeki yerelin sorunları her neyse ona dair çözüm önerileri üretebileceğimiz bir ihtiyaç analizi hazırladık. Buna yönelik de daha çok yerelin doğrudan sorunlarını somut bir şekilde tanımlayabileceğimiz ve somut tanımlayabileceğimize cevap verebileceğimiz çözümler üretmeye çalıştık. Çünkü Ankara'da daha farklıdır, Urfa'daki sorunlar daha farklıdır. Orada özellikle mesela işte erken evlilik ve çok eşlilik meselesi ön plana çıkıyorsa onunla ilgili bir çalışma yapmak gerekiyordur. Hani bunu da böyle şubeler bazında yerelin sorunlarını ve ihtiyaçlarını belirlemeye çalıştık. Ama doğrudan Osman'ın dediğin gibi böyle proje bazlı ya da işte entegrasyona hizmet edecek bir çalışma yok. [00:23:55.800]

Araştırmacı: Tamam, teşekkürler.

Dernek Yetkilisi 1: Sanırım, buna da cevap verdi Osman. Hani, biz belirlemiyoruz.

5) Suriyeli mültecilerin uyumu konusundaki hak savunucu faaliyetleriniz kapsamında destek olunacak mültecileri nasıl belirliyorsunuz?

Araştırmacı: Belirlemiyorsunuz. Aslında burada şeyi sormak istemiştım hani ihtiyaç sahiplerini nasıl ayırt ediyorsunuz?

Dernek Yetkilisi 2: Bizim bakımımızdan öyle bir ayırım yok. Yani Türkiye'ye gelen maddi durumu iyi olsa bile diyelim dil bariyeri olmasa bile hala sorun yaşar sığınmacı, mülteci göçmen olmanın kendisi diğer gruplardan farklı ihtiyaçlar demektir. Bu, bu kadar net. Yani o yüzden oraya gelenlere ayrı bir hizmet sunulması ihtiyaçları bakımından çok belirgindir [00:24:42.500]. Bu arada bu hani bizim kendi başımıza bulduğumuz bir şey

değil. Literatür böyle, insan hakları literatürü, göçmenler, sığınmacılar, mülteciler bakımından literatür böyle söylüyor.

Araştırmacı: Anladım... Diğer sorumuzu yöneltiyorum;

6) Suriyeli mültecilerin topluma uyumunu sağlayan parametrelerde hangisi veya hangileri üzerinde en çok duruyorsunuz? Eğitim, istihdam, barınma... Benim anladığım kadarıyla hepsinin üzerinde duruyorsunuz değil mi?

Dernek Yetkilisi 2: Bizim insan hakları politikamız, felsefemiz bütüncül yani hakların birbirinden ayrılmayacağı ve bütün hakların birbirine etkileyeceği üzerine dolayısıyla kişinin çalışma hakkının ihlali bu kişinin konut hakkını da sağlık hakkını da eğitim hakkını da etkiler. Eğitim hakkının ihlali diğer hakları da etkiler. Bu sebeple sığınmacıların haklarının da bir bütün insan hakları olduğunu söylüyoruz. Yani Suriye'de bulunan bir kişinin diyelim ki ifade özgürlüğü diyelim ki gösteri hakkı engellendiğinde oradan çıkması yani o ülkeyi terk etmesi bir hak. [00:25:42.500] Buraya geldiğinde bu maddi durumu iyi olabilir ama eğitim alamadığında maddi durumunu sürdüremeyecekse veya konut bulamayacaksa dil bariyeri nedeniyle veya eğitim alamadığı için bunlar hepsi birbirini etkiler. Bizim bakımımızdan, haklar bir bütündür. Bunun yani spesifik bir alanda çalışan kurumlar var çok kıymetli. Ama bizim durumumuz Türkiye'deki bu konuda müstesna bir örneğiz yani bütün haklara bakmaya çalışan. En azından felsefi ve politik olarak böyle bir durumu olup kapasitesi dahilinde bütün hakları bakmaya çalışan tek örgütüz an itibariyle.

Hak Savunucusu STK'lar ve Devlet İlişkisi

7) STK'nızı devletle olan ilişkisinden bahsedebilir misiniz? Devletin size olan tutumu nasıl? Hak savunucusu bir STK olarak ifade ve örgütlenme özgürlüğü haklarınızı kullandığınızı düşünüyor musunuz?

Dernek Yetkilisi 2: Tabii, bizim sivil toplum kuruluşu, insan hakları örgütü olarak kamu kurumlarıyla devletle ilişkimiz var. Hazırladığımız raporları kamuoyuna duyuruyoruz. Kamuoyuna duyurduğumuz bütün raporları, ilgili bütün kamu kurumlarına gönderiyoruz. Yani mültecilerle ilgili hazırladığımız bir raporu Göç İdaresi'ne, Göç İdaresi'ne doğrudan gönderemediysek İçişleri Bakanlığı'na gönderiyoruz. Buradaki amacımız zaten bu konuların kamu otoritelerine, yani bu konuyu çözmekle yükümlü ve bu konuyu çözmeye yetkisi ve kapasitesi olanlara iletmek üzerine kurulu. Biz bir kişinin barınma hakkını çözemeyebiliriz ama barınma hakkı ile ilgili farkındalığı yaratıp çözmelerini sağlayabiliriz.

Devletle ilişkimiz bu şekilde ilerliyor. Elinizdeki raporlarla savunuculuk faaliyeti yapıyoruz var olan ihlalleri, bu konuyla ilgili görüşlerimizi aktarmak için kamu kurumlarından ilgili yetkililerden görüşlerimizi aktarmak üzere randevu talep ediyoruz. Raporlarımızı hazırlayıp kendilerine gidiyoruz, bu.[00:27:42.400]

Bu kimi zaman bakanlık düzeyinde oluyor, kimi zaman ilgili ilin valisi, kaymakamı, belediye başkanı düzeyinde olabiliyor veya ilgili ilin il müdürlüğü düzeyinde olabiliyor. Bunda bir şey yok. Bizim için herhangi bir kamu otoritesi arasında hiyerarşi koymaksızın erişebileceğimiz herkese erişiyoruz. Bunu yaparken bize tutumları ne oluyor? Genelde biz sorunlu konulardan bahsettiğimiz için ya da konuların sorunlu yanlarından bahsettiğimiz için her zaman olumlu karşılanmayabiliyoruz. Bu çok olası, yani eleştiri konusunu duymak çok mutlu etmeyebiliyor bu çok anlaşılabilir bir durum. Bunu yaparken biz tabii ki örgütlenme özgürlüğümüzü yani bunlar bir faaliyet çünkü örgütlenme özgürlüğümüzü, gösteri hakkı özgürlüğümüz ve ifade hakkı özgürlüğümüzü kullanmamız gerekiyor. Kullanabildiğimiz kadar kullanıyoruz. Kimi zaman bununla ilgili sıkıntılar yaşıyoruz. Diyelim ki şehirde bir bütün herhangi bir kamuya açık alanda etkinlik yapmak yaksaksa [00:28:42.400] bu bizim etkinliğimizi de etkileyebiliyor veya sokağa çıktığımızda güvenlik gerekçesiyle engellenebiliyor. Böylesi durumlar var ama zaten bu da ülkedeki genel insan hakları durumundan bağımsız değil yani sığınmacıların durumu genel gidişattan, genel gidişat da bizim ifade özgürlüğü hakkımız kullanmamızdan bağımsız değil. Bunlar hepsi birbirini etkileyen durumlar bunları kullandığımız için kimi zaman yaşıyoruz yani idari soruşturma veya adli soruşturma da dahil buna. Yani raporlarımızı kendilerine iletiyoruz, kendileriyle ilişkimiz büyük oranda raporlarımızı hazırladıktan sonraki görüşmelerimize dayalı. Diyelim ki, bir sebeple randevu alamadık. Raporumuz kamuoyuna açıklandığında zaten kendilerine ulaşmış oluyor. Web sitemizde kamuya açık bir şekilde duruyor, basında tartışıldığı için oluyor. Devletle ilişkisi, insan hakları hareketinin ya da İnsan Hakları Derneği'nin özelde bizim ama genel olarak dünyanın başka yerlerinde de böyledir, ilişkisi hep vardır [00:29:42.300]. Ama sürece konuşulan konunun içeriğine, hassasiyetine, kamu otoritelerinin buna yaklaşımına da bağlı olarak inişli çıkışlıdır.

Dernek Yetkilisi 2: Kamu otoritelerinin buna yaklaşımına da bağlı olarak inişli çıkışlıdır.

Araştırmacı: 8) Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin faaliyetlerinizde devlet organlar ile işbirliği yapıyor musunuz? Raporlamayı yapıyoruz, dediniz zaten.

Dernek Yetkilisi 2: Evet, evet, yani bizim işbirliğinden, kastınız eğer ortak bir proje yürütmekse onu yapmıyoruz veya ortak bir iş yürütmekten kastınız bir eğitim hizmetini sunmaksa bunu yapmıyoruz. Ama biz de bu sorunun çözümü bakımından nasıl ki eğitim hizmeti sunmak bir çözüme katkıysa, nasıl ki sağlık hizmeti sunmak çözüme katkıysa bu süreçle ilgili durumun resmini çekmek için hazırlanan verilere dayalı hazırlanan, subjektif değerlendirme değil, verilere dayalı hazırlanan raporlar ki bu raporlarda uluslararası insan hakları standartları prensiplerine göre hazırlanıyor. Bu raporlarla, durumun resmini çizip kamu otoritelerine [00:00:59.900] uyarıcı görevimizde bulunmak, doğru yaptıkları konularla ilgili teşvik edici görev de bulunmak da hizmetin ve çözümün bir parçası. Dolayısıyla, bunu doğrudan işbirliği gibi değerlendirmesek de yani ortak bir programda karşılıklı eşitler arası ilişki, ya da eşitler arası olmayan ilişkide resmi olarak aynı programda yer almasak da dolaylı bir temasımız, işbirliğimiz olduğu söylenebilir.

Araştırmacı: 9) Hak savunucusu bir STK olarak devletten beklentileriniz var mı?

Dernek Yetkilisi 2: Tabii ki var... Birincisi devletten (yani bu sığınmacılar ve mülteciler bağlamında söylüyoruz) herkesin hak sahibi özne olduğunun [00:01:41.800] farkında olması ve politikalarını buna göre belirlemesini istiyoruz, birincisi bu. İkincisi, bu kişilerin ülkelerini terk ettiği andan Türkiye'ye girip toplumsal yaşama entegre olabilmeleri için gereken bütün süreçte ve entegre olduktan sonraki süreçlerde de insan hakları temelli bir politika belirlemeleri, bunun için gerekli mevzuat değişikliklerinin yapılması, bunun için mevzuat değişikliği yapılan konularla ilgili uygulamaların hızlıca yaşama geçmesi bir bütün olarak, çocuklar bakımından, kadınlar bakımından, engelliler bakımından yani engelli mülteciler bakımından söylüyorum. Bu sorunuz özelinde söylüyorum. Bununla ilgili uygulamaların yapılması, örneğin engelli birimde dil bilen birinin istihdam edilmesi, engelli birimde çalışanların kapasitesinin artırılması, mültecilere ilişkin haklarının ne olduğuna dair farkındalık eğitimlerinin yürütülmesi gibi konuların tamamı... Diyelim ki, bu [00:02:41.700] yürütmeler yani mevzuat değişikliği yapıldı. Bu politikalar yaşama geçirildi ama yaşama geçirilirken yaşanan sıkıntıları ifade edilebilecek, bu yaşanan sıkıntıları telafi edilebilecek mekanizmaların kurulması... Örneğin bir sığınmacının okula gidip eğitim almak istediğinde X İlkokulu'ndaki müdürün sebebi ne olursa olsun bu eğitimi

vermek istememesi durumunda bunu bildirebileceği, bunu şikayet edebileceği etkili bir diyelim ki milli eğitim mekanizmasının, Milli Eğitim Müdürlüğü'nde bir mekanizmanın ya da etkili bir hukuk mekanizmasının olması talebimiz var. Dördüncüsü de bu talebi yerine getirme konusunda çalışan, bu süreci takip eden sivil toplum kuruluşları ile istişare halinde, bu politikaları belirlemesi, bu uygulamaları istişare halinde yapması ve toplumun geniş kesimlerinin yani farklı kesimlerini [00:03:41.700] temsil eden STK'lar ile çalışması, tek bir profilden değil, farklı kesimlerden çalışıp farklı görüşler ile zenginleştirilen bir programda olması... Bu alanda çalışan STK'ların çalışmalarını kolaylaştırması yani az önce konuşulan ifade özgürlüğü hakkı kullanımında yaşanan sıkıntılar gibi, bunların kolaylaştırılması, bu konuda politikalar belirlenirken veya uygulanırken randevu talep eden sivil toplum kuruluşlarına destek olunması. Bunun kolaylaştırılması bunun bir bütün olarak merkezi düzeyden yani Cumhurbaşkanlığı'ndan en alt kademedeki il, ilçe köyde hizmet sunan bütün kamu kurumlarına kadar bunun resmi politika olarak belirlendiğinin duyurulup takibinin yapılması.

Araştırmacı: Teşekkür ederim.

Dernek Yetkili 2: Buarada uzun uzun konuşuyorum ben ama, açıklayıcıysa.

Araştırmacı: Çok teşekkür ederim bu ayrıntılı cevaplarınız için [00:04:41.700].

10) Devlet ile Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin alanlarda uyumsuzluk yaşıyor musunuz?

Dernek Yetkilisi 2: Yaşıyoruz. Yani, bizim insan hakları politikamız herkesin hak sahibi özne olduğu ve herkesin bütün haklardan eşit bir şekilde yararlanması. Ama eşitten kastım, durum tespiti. Yani İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin ilk maddesi yani 1. maddesinin ilk cümlesi der ki: "Herkes hak, hürriyet ve özgürlükleri bakımından eşit doğar". Bu eşit doğma ifadesi, durum tespitidir. Bu var olan eşitliğin sağlanması için farklı politikalar ve adalet gerekir. Bundan kastım siz ve ben ikimiz burada otururken eşit olmak adına sizin bedensel engeliniz, bedensel farklılığınız veya bir başka farklılığınız nedeniyle ihtiyaç duyduunuz farklı hizmeti, sırf eşit olmak adına sağlamamak [00:05:41.700] adaletsizliktir Dolayısıyla adaletsizlik, eşitsizliğinde temelini yani altını oyar. Eşitlik, adaleti sağlamaz ama adalet, eşitliği sağlar. O yüzden adaletli olma yani bu kişilere karşı adaletli olma çok önemli. Suriyeli sığınmacıların iş ihtiyacı [00:06:04.700] farklıysa çalışmaya ihtiyacı farklıysa buna göre ekstra programlar konulması Türkiye'deki bir

yurttaşın hakkına halel getirmez. Adalet nedeniyle eşitlik sağlar aslında. Dolayısıyla buradan talebimiz, yani farklılığımız, birinci nokta, biz bu kişileri hak sahibi özne olarak gördüğümüz, bu kişilerin bütün haklardan eşit şekilde, adaletin sağlandığı eşitlik ve hizmet almasını istediğimiz için böyle bir farklılığımız var. Bir politika farklılığımız var. Mümkündür, yani bu soruyu eğer kendilerine soruyorsanız, kamu otoritelerine STK'larla farklılık var mı diye soruyorsanız şöyle diyebilirler “Ya işte işin içinde olmayanlar doğrudan bu yükümlülüğün altında olmayanlar bakımından bu kolay böyle bir söz söylemek” diyebilirler bir yere kadar anlaşılabilir bir açıklama gibi durur ama öyle değil. Bu kişilerin ihtiyacını karşılamak, eğer mevcut ülke içindeki kaynaklarla yetmiyorsa uluslararası insan hakları mekanizmalarından talep edilerek sağlanabilir.

Eğer insan hakları temelli bir politikanız varsa bunu sağlayabilirsiniz. Ne var ki bunu da söylediğinizde diyebilirler; “Uluslararası insan hakları mekanizması işlemiyor” bu konuda kendileriyle hem fikir olabilirim. Çünkü uluslararası insan hakları mekanizmalarından bazıları bütçe yani ilgili üye devletler, o komitelere bütçe vermediği için çalışmayan komiteler var. Ama çözümü var olan durum bakımından yani şu anda 3.6 milyon Suriyeli geldi. Sadece Suriyelileri konuşuyoruz. Çünkü bir o kadar değilse bile yüzbinleri bulan Iraklılar, Afganlılar, İranlılar, Güney Afrika ülkelerinden gelenler var. Meselenin boyutunu veya çözümünü sadece şu anda bunlar 3.6 milyon kişiyle var olan bugünle sınırlarsınız çözüm imkansız, bunu kimse çözemez. Ama meseleye bir bütün insan hakları politikaları bakarsa bunun için yıllar içerisinde [00:08:04.600] bütçe ayrılması, bunun için yıllar içerisinde farkındalık yaratılması gibi konular ve insan hakları ile siyasetin iç içe geçmesi nedeniyle ilgili ülkedeki siyasi sorunun çözümüne barışçıl çözüme katkı sunmak gibi uluslararası arenada çalışmalar yapılırsa bu tek başına Türkiye'nin yapabileceği bir şey değil yani bu bir bütün mesele ama insan hakları politikasının bütünlüğü bunu gerektirir. Suriye'deki sorunun çözümüne, BM sisteminde barışçıl bir çözüm sağlanabilseydi 2011'de çıkan iç savaşa bugün 2018'de hala konuşmuyor olabilirdik. Dolayısıyla farklılığımız böyle bir şey yani onlar da diyebilir ki “Ya işte içinde değillerdi, bu yüzden kolay konuşuyorlar”. Bir bakıma kolay konuşuyoruz denebilir, eğer dar bir yorum da bulunurlarsa ama geniş bir yorumda bulunurlarsa, hayır. İnsan hakları politikaları, prensipleri bu sorunun çözümüne ışık tutar. Bu sorunun çözümünü kilididir. [00:09:04.600] Yani Esad için de böyledir. Esad kendi ülkesinde, yurttaşların ifade özgürlüğünü, gösteri hakkı özgürlüğünü, protesto özgürlüğünü, siyasal yaşama katılımı özgürlüğünün temin ederse yurttaşların büyük bir bölümü bence kendi ülkesini terk etmek zorunda kalmayacak. Ürdün'e, Lübnan'a bir başka

yere gitmek için çabalamayacaklar. Çözüm insan hakları politikalarında kilit burada. Farklılığımız öyle bir yerden çıkıyor.

Hak Savunucusu STK'lar ve Halk İlişkisi

Araştırmacı: Teşekkür ederim. Diğer başlığımız hak savunucusu STK'lar ve halk ilişkisi...

11) İHD'ye kamuoyunun tutumu nasıldır? Kamuoyundan destek görüyor musunuz? Kamuoyunun tutumunu olumlu yönde değiştirmeye ve gönüllü destekçilerinizin sayısını arttırmaya yönelik faaliyet var mı?

Dernek Yetkilisi 2: Var, yani birincisinden başlayayım. Şimdi bizimle ilgili algı, halk nezdinden ihlale uğrayan ya da ihlale uğradığını iddia eden bu düşüncede olan birisi, bize geldiğinde bizimle ilgili algısı çok olumlu. Tabii ki onda bir sorun yok. Çünkü biz kendilerin yaşadıkları ya da yaşadıklarını iddia ettikleri ihlalin giderilmesi için hizmet sunuyoruz. Gönüllü bir hizmet sunuyoruz, bu prensiplerin yaşam geçmesi bakımından. Dolayısıyla bize gelen kişiler kendi yakın çevrelerinde ve erişebildikleri çevrede bizimle ilgili gayet olumlu bir algıya sahipler. Ama mümkündür, kimi zaman hazırladığımız raporlar ve raporlar da bahsettiğimiz hak ihlalleri ile ilgili çözüm, örneğin Suriyeliler sağlık hakkına erişemiyor, Suriyeliler eğitim hakkına erişemiyor, bu yıl 300 vaka var. Bunun çözümü de bu kişilere eğitim hakkı sunulması gibi konular mümkündür ki kimi zamanda manipülasyonla kamuoyunda olumsuz bir algıya dönüşebiliyor bizimle ilgili ama.

Araştırmacı: Nasıl dönüşebiliyor?

Dernek Yetkilisi 2: Şöyle... Yani diyelim ki; Türkiye'deki algı “Bu kişiler geldi ve bizim çalışma yaşamımız kötüleşti. İşimizi elimizden aldı” gibi bir diskurla basın da bunu işliyorsu ama biz de raporumuz da öneriler kısmında, [00:11:04.600] “Hayır, bu kişilerin çalışma hakkı temin edilmelidir, güvence altına alınmalıdır” dediğimizde diyorlar ki “Hayır ya işte bakın, siz de bunların iş birlikçisisiniz siz de bunları destekliyorsunuz diye yani manipülasyondan kastım bu. Böyle bir durum çıkabiliyor ama biz bunun değişmesi için temel prensiplerimiz, raporlarımızın tamamını en geniş kesimlere ulaştırmaya bunu websitesinde yayınlayarak bunu basına göndererek, kamu otoritelerine göndererek 117000 takipçimizin olduğu Twitter hesabımızda paylaşarak, 20 binden fazla takipçimizin olduğu Facebook'ta paylaşarak, doğru politikamızın resmini bizim açımızdan, bizim prensiplerimiz bağlamında objektif resmin herkese ulaşması için elimizden geleni

yapıyoruz. Yeni aramıza katılan üyelerimize, gönüllerimize, akademimizde, burası şu anda içinde bulunduğumuz salonumuz, insan hakları akademimizin salonu aynı zamanda, insan hakları akademimizde verdiğimiz derslerden [00:12:04.500] yürüttüğümüz programdaki derslerden bir tanesi de ayrımcılıkla ilgili bir tanesi de sığınmacılarla ilgili, mültecilerle ilgili bu konularda da algının değişmesi için çaba sarf ediyoruz. Kendimizi düzgün anlatabilmek için en geniş kesim erişebilmek için yapıyoruz. Ama bunu yapmak kolay değil. Çünkü ülkede insan haklarına dair algı, insan hakları çalışmalarına dair algı maalesef, bugünkü koşullardan kaynaklı büyük oranda, o kadar olumlu değil ya da daha olumlu olması için atılması gereken adımlar, alınması gereken yol var.

Araştırmacı: 12) Halkla ilişkilerinizde Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin alanlarda (barınma, gıda, sağlık, istihdam ve eğitime erişim, dil eğitimi, yetişkin eğitimi ve sosyal oryantasyon vb.) zorluklar yaşıyor musunuz?

Dernek Yetkilisi 2: Özel olarak Suriyelilerle ilgili bir konuda çok spesifik yaşamayabiliyoruz. Çünkü biz bu konuda proje bazlı bazı örgütlerden farklı olarak sahada hizmet sunmadığımız için, yani Suriyelilere koli dağıtmadığımız için, örneğin Suriyelilere gıda dağıtımında bulunmadığımız için [00:13:04.500] böylesi bir sıkıntıyla karşılaşmayabiliyoruz. Ama bizim yaşadığımız konu, az önce söylediğim gibi raporlarımızda ilettiğimiz talepler nedeniyle mümkündür ki manipülasyon sonucunda, bizimle ilgili algının ters olması veya işte bir toplantıda bu talepleri dile getirdiğiniz için, bir panelde ya da bir yerde, dinleyicilerden birisinin bizi itham etmesiyle sonuçlanabiliyor. Böylesi bir sıkıntı olabiliyor ama genel anlamda biz ayrıştırmacı bir dil kullanmadığımız için ve bunun olmaması için çabaladığımız için bize yönelik “Siz de bu grubu destekliyorsunuz sadece” durumu çıkmaz, çıkmaması için her şeyi yapıyoruz ya da öyle diyeyim.

Araştırmacı: 13) Halkla iletişim kurmada basın yayın organları vb. kuruluşlarla medya ile olan ilişkilerinizde sorunlar yaşıyor musunuz? Ya da destek alıyor musunuz?

Dernek Yetkilisi 2: Basın uzmanımız burada. kendisinin uzmanlığı o. Bizim derneğimizin kurucuları arasında gazeteciler var, doksan sekiz kurucumuz arasında. Yönetim kurullarımızda basın alanında, medyada çalışan uzmanlarımız var. [00:14:04.500] Kendilerinden iletişim stratejileri bakımından destek alıyoruz. Bu konuları nasıl daha düzgün ifade ederiz, nasıl daha iyi bir iletişim stratejisi kurarız yönünde destek alıyoruz. Örneğin, sosyal medya kullanımının giderek yaygınlaşması sonrasında sosyal medya

eğitimleri yapmaya başladık. Sosyal medyada nasıl kullanılır, hangi kelimeler daha çok ilgi çeker, hangi saatte göndermek olur veya hangi sosyal medya aracı hangi toplumsal kesime yaş aralığı itibariyle denk gelir. Instagram'ın genç kuşakta, Twitter'ın orta kuşakta, Facebook'un daha üst kuşakta yani yaş bakımından daha ilerideki kuşaklara denk gelmesi gibi profillerimizi çeşitlendirdiğimiz oluyor. Gazeteci arkadaşlarla biraraya geliyoruz. Şu anda hali hazırda medyada yer alan arkadaşlarla çalışmalarımızı, nasıl basın açısından daha ilgi çekici hale getiririz diye...[00:15:04.400] Uzman arkadaşlarımızdan her gün görüş alıyoruz. Ceren hoca, bizim basın yayından sorumlu genel sekreter yardımcımız aynı zamanda, o yüzden kendisinin söylediği konular bakımından ya da bir bütün bu işte uzunca yıllar çalışmış diğer arkadaşlarımızın desteği ile nasıl yapabiliriz, bakıyoruz. Tıkandığımız noktalarda, akademide yer alan hocalarla görüşüyoruz. Yurtdışındaki yabancı basına erişmek için başka bir stratejimiz var. Onlarla kendi dillerinde farklı şekilde hizmet sunmaya çalışıyoruz, böylesi bir stratejimiz var. Basınla ilişkilerimiz daha iyi olsun diye kafa yoruyoruz. Ama ülkedeki birçok zorluk gibi o da bir zorluk, karşımızda duruyor.

Araştırmacı: Teşekkür ederim.

Dernek Yetkilisi 1: Biz ama zaten hak odaklı [00:16:04.400] habercilik yapan bütün gazetecilerin, medyanın temel haber kaynağıyız. Yani bizim raporlarımız ya da bir ihlal durumunda görüş alınacak, değerlendirme istenen temel STK, temel kurumlardan biriyiz. Ama özellikle altını çiziyim, hak odaklı habercilik yapan gazeteciler için. Ama, biliyorsunuz yaygın ana akım diye tanımladığımız medyanın zaten haber kaynakları da çok sınırlı. Ama (Osman'ın) dediği gibi kendi alanımızı yaratmaya çalışıyoruz, kendi mecramızı yaratmaya çalışıyoruz, bunda da işte sosyal medya özellikle...[00:16:27.600]

Araştırmacı: 14) Medya ile olan kurumsal iletişiminizi Suriye krizine yönelik söyleminiz açısından değerlendirebilir misiniz? (Sizce medya vermek istediğiniz mesajları halka iletme konusunda nasıl bir rol oynuyor? Bu konuda deneyimleriniz nelerdir?) Gerçi, siz manipulasyon demiştiniz aslında?

Dernek Yetkilisi 2: Yani olumsuz bakımından hak temelli haber yapanlar bakımından bizim mesajımız net gidiyor yani mümkündür ki manipülasyon yapılabilir dedim. Yoksa hepsi böyle yapıyor değil, tabii ki.

Hak Savunucusu STK'lar ve diğerk STK'larla İlişkiler- İş Birlikleri

Araştırmacı: 15) Suriyeli mültecilerin uyumu konusunda diğerk STK'larla iş birliğı içerisinde misiniz? İş birliğı içerisindeyseniz hangi kuruluşlarla iş birliğı içerisinde misiniz, örnekler verebilir misiniz? IHOP gibi.

Dernek Yetkilisi 2: IHOP'un zaten kurucusuyuz. Mülteci Hakları Koalisyonu var ve biz oradayız, onlarla çalışıyoruz. Yine Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliğı ile çalışıyoruz. Çünkü bizim derneğimizin tüzüğünde de yer alan maddelerden birisi olarak, çalışma prensiplerimiz belirler. Tek başımıza iş yapmak kadar bu konularla ilgili çalışan kurum kuruluşlarla ortak iş yapmak diye bir maddemiz var. İnsan hakları hareketi, insan hakları meselesi çok büyük ve çok komplike bir durum olduğu için, tek bir örgütün tek başına ya başının altından kalkması mümkün olmayabilir. O yüzden işbirliğı halindeyiz. Çalışılabilecek, bir araya gelebileceğimiz derneğin ve insan hakları prensiplerinin ışığında bir araya gelebileceğimiz bütün kurum kuruluşlarla bir araya geliyoruz. O konuda bir sıkıntımız yok başından bu yana hem ülke içinde, hem ülke dışında yani ulusal düzeyde de uluslararası düzeyde de bu konuda çok yoğun çalışmalarımız var. İşte Suriyeli sığınmacılar için az önce bahsettiğim 2011 yılındaki 6 kampın ziyaretini yani yedi kamptan altı kampın ziyaretini uluslararası bir insan hakları örgütü ile birlikte yaptık. Avrupa İnsan Hakları ağıının bünyesindeki mülteci hakları çalışma grubu ile birlikte yaptık. Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu ile birlikte çalışmalarımız oldu. Bunların tamamını yapıyoruz.

Araştırmacı: 16) Peki, mülteci uyumu konusunda diğerk STK'larıyla iş birliklerinizde sorunlar yaşadığınız oldu mu?

Dernek Yetkilisi 2: Yani bunu odağı almıyoruz, bu odağımızda değil. Yani bu odağımızda olan konu onlarla işbirliğı yaptığımız, konu bizim çalışma alanımıza uyan konular ama bazı politik olarak, insan hakları politikası bağlamında, farklılıklarımız olabiliyor. Ama odağımıza bunu koymadığımız için, bunu es geçiyoruz. "No comment" mi diyor gazeteciler?

Dernek Yetkilisi 1: Yani, biz oradaki temel hedef yararlanıcı her kimse, söz konusu olan Suriyeli mültecilerse onların en etkili bir şekilde yararlanması konusunda zaten işbirliğı geliştiriliyor. Onun dışında herhangi bir problem yok. [00:19:18.800]

Araştırmacı: 17) Suriyeli mültecilerin uyumu konusunda faaliyet gösteren kuruluşlar ile iletişiminiz nasıl ve bu iletişime nasıl hangi yollarla sağlıyorsunuz?

Dernek Yetkilisi 2: İletişimimiz sıkı, düzenli toplantılar yapıyoruz, aynı platformlarda yer alıyoruz. Yani bunun için onların yaptığı çalışmalara katılabiliyoruz, kendi çalışmalarımıza davet ediyoruz değil mi (Ceren) hocam? Barodaki, Urfa Barosu'ndaki etkinlik gibi ortak etkinlik düzenleyebiliyoruz veya platformlar oluşturarak bu platformlarda konuyu güç birliği ile nasıl takip edebiliriz? konularını konuşuyoruz. Mülteci Hakları Koordinasyonu da böyle çıktı zaten ortaya.

Dernek Yetkilisi 1: Ama temel perspektifimiz, kimle çalışıyorsak öncelikle onun sözünü yer vermek, yani işte mülteci alanında çalışan dernekler, sivil toplum kuruluşları, yerel güçler. Unutuyorum, bazen belediyeler olabilir bu. Mesela en son Urfa'da bir çalışma yaptık. Orada mülteciler ile çalışan bütün kurumları davet ettik, baroyla birlikte yaptık. Ama özellikle de mültecilerin kendisinin de [00:20:18.700] kadınlarla ilgili bir çalışma yapıyorsak kadınlarla... Özne kimse onun da orada olması ya da onunla birlikte bir iş birliği geliştirmek bizim Hani temel perspektifimiz bu.

Araştırmacı:18) Mültecilerin uyumu konusunda uluslararası ve ulusal STK'lar, ilişkilerinizde farklılıklar söz konusu mu?

Dernek Yetkilisi 2: Merkeze aldığımız konu değil bu soruda, farklılıklarımız olabilir. Yani mümkündür ki sadece mültecilerin sadece eğitimi ile ilgili çalışan bir kurum.[00:20:54.500] Eğitimin etkilediği çalışma hakkını görmeyebilir veya bununla bağlantılı sorunların farkında olmayabilir. Ama bunu odağımıza almadığımız için herkesle işbirliği yapabildiğimiz yere kadar Ceren Hoca'nın söylediği gibi o kişilerin yani ilgili öznenin, hak sahibi öznenin sözünü dinlemeye odaklı başladığımız programlarda yapabildiğimiz kadar işbirliği yapmaya çalışıyoruz. Çünkü bu mesele yaşama dair bir mesele olduğu için tek bir çözümü, tek bir reçetesi yok ve tek bir hapi yok. Yani bir kurumun tek başına "ben bu konunun tamamını çözebilirim" demesi mümkün değil. Diyememesinin sebebi yaşama dair bir konu ve hak, az önce de söylemişim haklar ve özgürlükler birbirinden ayrılamaz. Bu yüzden de uzmanlığı çocuk olan bir kurum, mülteci çocuklarla çalışıyor olabilir ama mülteci çocukların, diyelim ki eğitim hakkı ile ilgili [00:21:54.500] ihtiyaç görmeyebilir. Bu ulusal ve uluslararası düzeydeki bir kurumla işbirliği yaptığımız da bu farklılığı merkeze almak yerine birbirimizle bir işbirliği yaparak bunu kapatmaya çalışıyoruz. Uyum sorunundan ziyade belki programlarla ilgili bazı

farklılıklar diyebiliriz. O farklılıklar da zaten bizim bir araya gelmemiz engelleyen değil bilakis bir araya gelmemize sebep olan konular, çünkü birbirimizden farklarımızı ve niyeti varsa güçlendirilmesi gereken yanlarımızı bir araya gelerek güçlendirebiliriz.

Araştırmacı: Peki, teşekkür ederim. Bir sorum daha var size.

Ek soru: Derneğinizi etkinliğini ve verimliliğini artırmak için (biraz önce de aslında işte Facebook'ta Twitter'da hangi saatte daha çok etkinliğimiz artar gibi stratejilerimiz var dediniz. Bunlarla ilgili sadece medya değil de hani daha farklı stratejileriniz var mı derneğimize özgü? Hani belki sizin gibi diğer hak savunucusu sivil toplum kuruluşların da etkinliğini arttırmak adına uygulayabileceği...[00:22:54.500]

Dernek Yetkilisi 2: Şöyle bizim, kendimizin çok müstesna bir özelliği var. İnsan Hakları Derneği 1986'da kurulduğunda 12 Eylül askeri darbesinden sonra ilk sivil toplum kuruluşu yani demokratik sivil toplum kuruluşu ama bir dernek olmanın ötesinde bir hareket, insan hakları hareketi dolayısıyla biz stratejilerimizi oluştururken yani kamuoyuna mesajlarımızı iletirken bir insan hakları hareketi olarak iletiyoruz. Sadece basınla değil. Toplumun geniş kesimlerine iletmeye çalışıyoruz. Diğer sivil toplum kuruluşlarının yani sendikalar veya partiler hariç diyelim bazılarının iletişim halinde olduğu ya da etkileşim halinde olduğu toplumsal kesimler sınırlı. O yüzden bizim uyguladığımız [00:23:54.400] stratejiler, taktikler onlar için uyumlu olmayabilir. Bizim yaygın örgütlenmemiz, yani 40 şube de örgütleniyor olmamız, ülkenin yarısında örgütleniyor olmamızdan kaynaklı izlediğimiz yollar farklı, ihtiyaçlarımız farklı. Onların farklı olabilir. Ama mümkün olan şey şu kendi çalışmalarını doğru olan hazırladıkları raporlarını ya da faaliyet raporlarını ne hazırlamışlarsa materyallerini erişebileceklerini bütün yerlere eriştirebilmeleri için sadece geleneksel ana akım medya değil, sosyal medyayı, birebir görüşmeyi çünkü bizim çalışmalarımızın büyük çoğunluğu birebir yüz yüze görüşme ile gerçekleşiyor, tabana dayalı bir örgüt olduğumuz için. Bizim öyle bir farklılığımız var. Yani bizim uyguladığımız stratejiler ya da kafamızdaki taktikler bir başka örgüte, sadece 7 kişilik yönetim kurulundan oluşan örgüte uymayabilir. [00:24:54.400]

Araştırmacı: Anladım, yani geniş kapsamlı, hani tüm bölgelerde şubelerimiz var diyorsunuz.

Dernek Yetkilisi 2: Yani biz, sığınmacılar içinde bir başkası içinde başvuru yöntemi ile çalışıyoruz. Gidip ilgili kişilerle görüşerek yapıyoruz. Bu ölçekte bu kapasitede bir organizasyon değilse bunu yapması çok zor. Onların ihtiyaçları, bizim ihtiyaçlarından farklı olacağı için başka taktiklerle gitmeleri gerekebilir.

Araştırmacı: Anladım, çok teşekkür ederim.

Mazlum-Der Yarı-Yapılandırılmış Mülakatın Deşifresi

Not: Mazlum-Der yüz yüze mülakatın yanısıra mülakat soruları önceden cevapladığı yazılı dökümanları tarafıma ilettili. Aşağıdaki mülakat deşifresinde, MAZLUM-DER yüzyüze görüşmesindeki sözlü cevaplarının yanı sıra her soruya ilişkin yazılı dökümanda verdikleri cevaplar da yazılmıştır. Bazı soruları yazılı olarak dökümanda cevapladığı için yüz yüze tekrar sözlü şekilde cevaplamayı gerek görmemiştir.

Hak Savunucusu STK'lar ve Suriyeli Mülteci Krizine Dair Görüşleri

1)Suriyeli mülteci krizine dair hak temelli görüş ve yaklaşımınız nedir?

Not: MAZLUM-DER yetkilisi 1.soruyu yazılı olarak cevapladığı için sözlü olarak tekrar açıklamayı gerek görmemiştir.

Yetkili Yazılı Cevabı: BM Sözleşmesinde “mülteci”, cereyan eden hadiseler neticesinde ırkı, dini, tabiiyeti, muayyen bir içtimai gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu memleket dışında bulunuyorsa oraya dönemeyen veya mezkur korkuya binaen dönmek istemeyen şahıs; olarak adlandırılır. İnsna Hakları bağlamında da insanın 5 temel hakları vardır: Can, Mal, Din, İfade haklarıdır. Bunların en başında ve en önemlisi de can, yaşam hakkıdır. Mülteciler kendi vatanlarında yaşam ve barınma hakları elinden alınmaya çalışılan kişilerdir. MAZLUMDER ise; bu haklarının savunulması ve korunması için mücadele eder.

MAZLUMDER olarak Suriye Krizi, krizden önce gören ve raporlayan bir derneğiz. Bu kapsamda 2010 tarihli raporumuz incelenebilir:

<http://www.mazlumder.org.tr/main/yayinlar/yurt-disi-raporlar/19/2010-suriye-insan-haklari-raporu//684>

Bu raporda aşağıda sıralanan öneriler dile getirilmiş olup sanıyoruz ki bu başlıklarda mesafe kat edilebilseydi bu boyutlarda bir krizle karşılaşmayacaktık.

MAZLUMDER, Suriyeli yetkililere:

- 49. Sayılı yasa ve diğer şnsan haklarına aykırı yasaların yürürlükten kaldırılması ve bu yönde yargı reformu yapılması,
- Hapishane ve gözaltı merkezlerinin insan hakları örgütlerinin denetimine açılması

- Hama ile başlayan süreçte bugüne kadar kaybolmuş kişilere ilişkin Suriye yönetiminin daha şeffaf politika izleyerek bu kişilere dair kamuoyunu bilgilendirmesi, ihlallerde başlıca rol almış sorumluların yargı önüne çıkarılması, mültecilerin geri dönüşünün sağlanmasını, maktullere iade-i itibar yapılması mağdurlara ilişkin telafi edici işlemlerin yapılması
- Savaş suçu ve insanlığa karşı işlenmiş suçlarda zaman aşımı olmayacağı gerçeğini göz önünde bulundurulması, ulusal yargı mekanizmalarıyla adaletin tesis edilememesi halinde Ruanda ve Srebrenica örneklerinde olduğu gibi uluslararası seçeneklerin gündeme gelebileceğinin dikkate alınması.
- Kürtlere yönelik temel hakların iade edilmesi, vatabdaşlık sorununun çözülmesi ve her türlü ayrımcılığa son verilmesi çağrısında bulunuyor.

2)Suriyeli mülteci krizi olarak adlandırılan toplumsal sorunun aşılabileceğini düşünüyor musunuz? Deneyimleriniz ve gözlemleriniz temelinde yakın gelecekte ve orta vadede ne gibi gelişmeler olacağını öngörüyorsunuz?

Yetkili Yazılı Cevabı: Olaya yaşam ve barınma hakkı olarak bakıldığında ayrıca yeryüzündeki toprakların temel olarak bizlere Allah'ın emaneti olarak görüldüğünde, "kriz" diye adlandırdığımız konunun aşılabileceğini düşünüyoruz. Krizin aşılmasının iç ve dış dinamikleri bulunmaktadır. Yukarıdaki raporumuzda ve aşağıda linkleri verilecek raporlarda bu anlamda ciddi somut öneriler dile getirilmiştir. Özellikle Türkiye'de Suriyeli Mülteciler – İstanbul Örneği – Tespitler – İhtiyaçlar ve Öneriler" başlıklı raporda sağlıktan eğitime her alan ele alınmış olup öneriler sunulmuştur.

Yetkili Sözlü Cevabı: Şimdi Türk toplumu çok uluslu çok kültürlü... Farklı etnik kökenlerle birarada yaşamaya alışkın bir toplum. Bugüne has değil. 1918'lerde 1. Dünya savaşı öncesinde ve sonrasında, mesela bir sürü sürgünler var. Örneğin Bulgaristan'dan 80'li yıllarda gelen göç, Kuzey Irak'tan gelen mülteciler. Çerkez sürgünü Kafkaslar'dan gelen. Bir şekilde değişik etnik gruplarla yaşadık. Ermenilerle yaşadık. Hangi etnik kökenden olursa olsun birarada barış içinde yaşamayı becerebilmiş bir toplumuz biz. Fakat bazı unsurlar örneğin etnik milliyetçiliği her insanda biraz milliyetçilik vardır. Faşist dediğimiz yapılar bunu iyice körükler. Burada bunlar ne arıyor biz iş bulamıyoruz gibi.

Halbuki bizim bildiğimiz kadarıyla Suriyeli göçmenler kapsamında örneğin sitelerde orta teknik eleman dediğimiz iş gücünü Türk toplumu Suriyelilerden kazanabilmiş. Onları çalıştırıyor. Bu sayede birarada yaşama uyumu var. Kimi insanlarca onlar çalıştığı için biz işsiz kalıyoruz şeklinde bir öngörü de var. Bunun kısmi doğruluk payı var ama aşılmayacak bir sorun değil. Toplumun birarada yaşaması için Türkiye toplumunun kültürü, yapısı, dini inançları buna uygun. Özellikle insanların dini anlamda sosyal yardımlaşma ve muhacir ve ensar duygusu içerisinde olaya yaklaşımı... Sonuçta hepimiz burada müslüman bir toplumda yaşıyoruz. İslami bir duruşumuz var. Anlayış farklılıkları olabilir, yorum farklılıkları olabilir. Ama insan olma hasebiyle ve zorda kalmışa yardım etme, düşeni kaldırma temel düsturlarımızda olduğu için aşılabileceği konusunda ön görülerimiz mevcut bizim.

Araştırmacı: Mülteci uyumunu kolaylaştıran parametreler mevcut bilimsel çalışmalarda okuduğum kadarıyla. Bunlarda birisi de ortak özelliklerin olması. Anladığım kadarıyla siz de ortak din ile uyumun daha kolay sağlanacağını düşünüyorsunuz.

Yetkili Sözlü Cevabı: Mutlaka. Bizim toplumumuzun ekseriyeti müslüman islami inanca sahip olduğu için ve gelen mültecilerin de %90'ı kesimin de aynı inanca sahip olduğu için sorunun çözümü için büyük destek.

Araştırmacı: 2. Sorunun Devamı Peki yakın gelecekte ve orta vadede ekonomik açıdan uyumları konusunda ne düşünüyorsunuz? Mesela Suriyeli işçilerden bahsetmiştiniz. Sizce ekonomiye olumlu veya olumsuz yönde katkıları var mı?

Yetkili Sözlü Cevabı: Ekonomiye katkıları mutlaka var. Üretim anlamında olumlu katkıları var. Örneğin Siteler'de mobilya mağazalarında işçi çalıştırmakta güçlük çekilirken bu boşluk Suriyeli mültecilerden gelen iş gücüyle kapatılabildi. Toplumda tepki yaratabilir. Biz de daha anlayışlı olarak o tepkiyi azaltabiliriz. Kimi insanlar işsiz iken mültecilerin iş bulmasını olumsuz bulur. 1970'li yıllarda bizim insanlarımız Almanya'ya gitmiş, orada çalışmışlar. Oradaki Alman toplumu dememiş ki bunlar bizim işimizi engelliyor. Oraya entegre olmuş ve sorunsuz bir şekilde çalışmışlar. 1.-2. Kuşak nesiller orada büyümüş. Şuan iş sahibi patron konumunda insanlarımız var. Mesela benim babam da 70'li yıllarda Almanya'ya gitmiş. 5-6 yıl çalışmış buraya gelmiş bu anlamda herhangi bir sıkıntı oluşmamış. Buraya gelen insanlar savaş mağduru. Kasıtlı olarak buraya gelmemişler. Kimse istemez zaten toprağını, vatanı bırakıp da herhangi bir yere gitmeyi. Başka bir ile gittiğimizde de sıkıntı çekiyoruz. Ki onlar yurdunu bırakmış. Sadece işçi

anlamında değil. Doktor geliyor mesela onlara özel istihdam alanı sağlanmalı ve onların tecrübelerinden faydalanılmalı diye düşünüyorum.

Türkiye de aynı inanç olsa da yaşam tarzımız yaşayımız farklı olabilir. Bu da saygı çerçevesinde alışır. Ermeni Çerkez Laz veya değişik dini, etnik unsurlarla Türkiye toplumu 100 yıldır birarada yaşayabilmiş ise bunu da aşar. Temel nokta şu bence, bu insanlar mülteci konumuna isteyerek gelmiş değil. Farklı inanıştaki Almanlar bile bize Türkiye'den Almanya'ya giden göçmenlere saygı duymuşsa da ki onlar farklı bir inançtalar.

Araştırmacı: Birşey ekleyebilir miyim? Türklere Almanya'da asimile olmuş. Almanya'da yaşayan Türklerin 2. ve 3. nesilleri özellikle daha çok Alman kültürünü benimsemiş. Türkiye'de asimile olacaklarını ön görmüyor çok kültürlü bir şekilde yaşayabileceğimizden bahsediyorsunuz benim anladığı kadarıyla

Yetkili Sözlü Cevabı: Maraşta Ermeni Türk Kürt mahallesi var. Kürt, Türk, Araplar birarada yaşamış. Benim Suriyeli arkadaşım var. Birlikte çalışıyoruz, Adana Mazluder de yönetici Süryani aileden gelen birisi. Ben bu ilde yapıyorum o aynı görevi o ilde yapıyor. Suriyeden eglen insanlarda belli bir süre sonra... tabi insanlarda savaştan sonra dönmek isteyen ve belki orada kalmak isteyen de olacak.

Araştırmacı: Peki sizce devlet veya medya mülteci uyumunu destekliyor mu sizce?

Güzel bir soru Yapılan istiaitsitklerden Suriyelilerin suçta karışma oranı çok cüzzi oranda %1-2. Gönül ister ki hiç olmasın. Fakat cüzzi miktarda olduğu için bu insanlar uyum sağlamak için elinde gelen gayreti gösterdiği kanaatindeyim. Örneğin Şentepedeki gecekonduların olduğu yere Suriyeli mülteciler bir şekilde yerleşmiş. Biz onlara gıda vs. insani yardım için gittik. İnsanlar hayata tutunmak gayret gösteriyor, kendi ayaklarının üzerinden durma çabasında bize iş bulun. Bize sürekli şu gıdayı getirin şunu verin demiyorlar. Bize iş bulun diyorlar. Bir çaba içindeler.

Araştırmacı: İstihdam konusunda faaliyetleriniz var mı?

Yetkili Sözlü Cevabı: Bizim temel alanımızı bu isanılain cna emniyetinin sağlnarak korunması Biz dernek olara biz hukuki anlamda faaliyet gösteren bir derneğiz. Bu anlamda bize müracaat eden kişi veya gruplar olduğunda onları kardeş kuruluşlar dediğimiz kuruluşlara yönlendiriyoruz. Örneğin İHH, İyilikder vb. faaliyet gösteren kurumlara.

Araştırmacı: Çalışma istihdam hakkına dair gelen oluyor mu?

Yetkili Sözlü Cevabı: En azından insanların barınmalarının en asgari şekilde yapılması yaşama hakkının savunulması noktasında basın kimi basın açıklaması kimi lobi çalışması kimi faaliyetlerimiz mevcut. Hükümete baskı uygulama konusunda veya diğer kuruluşlar örn. Göç İdaresi ile şuan görüşmeler yapıyoruz. Irak ve Suriyeli göçmenlerle sıkıntıları olduğunda göçmenler bize müracaat ediyor. Sıkıntıları gidermek için Göç İdaresi'yle görüşmeler yapıyoruz. BMMYK görüşmelerimiz oluyor hukuki anlamda konuşuyoruz. Bu insanların sıkıntılarının hukuki anlamda çözme noktasında gayret gösteriyoruz.

Sorun şu yurtdışında çıkartılma sorunu daha çok. Mesela geliyor çalışma izni yok göç izni yok. Bu adamlara şu kadar kaalbilirsin yurtdışına öikartılacak veya 3. Ülketye gönderileceksiniz. O insan da diyor ki ben burada kalmak istiyorum diyor.. Bu anlamda yapılabilecek bazı kolaylıkların sağlanması noktasında görüşmelerimiz, sunuyoruz.

Çalışma hakkı verilebilse en güzeli. Çalışanların çoğu gayri resmi çalışıyor. Resmi olarak çalışma imkanına sahip olanların sayısı çok az. Çoğu da genellikle yevmiyenin %50'sini belli bir kısmı alıp çalışıyorlar.

Araştırmacı: Bir arkadaşım vardı. UNHCR' da mültecilerin istihdamının güçlendirilmesine ilişkin bir takım çalışmalar yapıp aynı zamanda raporlar hazırlıyorlar.

Yetkili Sözlü Cevabı: Çok bir çalışmamız yok istihdamla ilgili. Temel alanımız, bu insanların sorunsuz bir şekilde barınma ve en önemlisi can emniyetinin sağlanarak korunması. Kimi tahripler oluyor. Bir yaygara kopuyor. Örneğin Suriyeliler şurada dükkan soymuş veya taciz olayı olmuş diyor. Gerçek olmayan olaylar... Biz bunu yaşadık. Gittik söylenenlerle alakası yok. Onların burada olmasını istemedikleri için kimi çevrelere. Şunu dersem şu şekilde söylersem Suriyeli mültecileri toplumsal baskıyla gönderirim diye düşünüyor bazıları.

Yetkili Sözlü Cevabı: Bizim istihdama ilişkin faaliyetimiz yok. Ama istihdam alanında veya eksik gördüğümüz alanlarda ilgili kuruluşlara yönlendiriyoruz. O kuruluşlara şu sorunlar var tespit ettiğimiz diyoruz. Mesela eğitim, giyim kuşam veya yaşam şekilleri gibi entegre olması için önemi noktalar. Ortak asgari koşullarda buluşmamız için Suriyeliler. Şentepenin arkasındaki Çiğdemtepe de yoğun haldeler Suriyeliler aynı Pazar gidiyoruz.

Onların eğitimleri, alışveriş yapma şekilleri, insanlarla konuşma şekli. Bu noktada özellikle Mili Eğitim ve STK'lara çağrımız, katkımız, desteğimiz olmaktadır. Desteğimizde şu

şekilde; örneğin Çiğdem tepe veya şurada eğitim göremiyorlar bu çocukların okullara alınması gerekli diyoruz. Bize eğitimle ilgili çok talep gelmiyor.

Araştırmacı: Bu insanlar daha çok yaşayabilirsek karnımızı doyurabilirsek ne mutlu ondan sonra eğitime bakıyorlar. Karşıyaka mezarlığında mezarlık suluyorlar çocuklar. Araç tamircilerinin çırağı olarak lastikçilerde çalışıyorlar. Gayri resmi istihdam edildikleri için. Yaşam standartlarının geliştirilmesi konusunda desteğimiz olabiliyor. Daha çok düşük yevmiyeli değil de Türk vatandaşı ne kadar ücret alıyorsa onlara da aynı ücretin verilmesi noktasında bizim talebimiz. Gayri resmi olarak istihdam edildikleri için Türk vatandaşlarının aldıklarının yarısı kadar veya yarısından biraz daha düşük biraz daha yüksek ücret alıyorlar.

Araştırmacı: Rapor yazıyor musunuz bu konuya ilişkin?

3)Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin somut çözüm önerileriniz var mıdır? Varsa nelerdir? Olayın insani ve hukuksal boyutları bulunmaktadır. İnsani boyutla ilgili biraz daha detay verebilir misiniz somut çözüm önerilerine ilişkin?

Yetkili Yazılı Cevabı: Olayın insani ve hukuki boyutları bulunmaktadır. İnsani boyutlarını düzenleme adına iş adamlarının, sivil toplum kuruluşlarının, belediyelerin ve valiliklerin iş birliğine bağlı olduğunu düşünüyoruz. Hukuksal boyutunda ise; başta BMMYK olmak üzere, tüm hukukçuları konuyla ilgilenmeye ve sorunların çözümü için çalışma yapmaları gerekmektedir.

Sorun, günübürlük küçük çaplı yardımlarla giderilmeyecek boyuttur. Yaşadıkları kaos ortamından canlarını kurtarmak amacıyla ülkemize sığınmış bu insanlara insanca yaşama şartları sağlanmalıdır. Bunun için devlet ve STK'ların sorumluluk üstlenmesi gerektiğini düşünüyoruz. Rapor ve açıklamalarımızda ayrıntılı somut önerilerimiz bulunmaktadır.

Yetkili Sözlü Cevabı: Dediğim gibi biraz önce konuştuğumuz şeylerle bağlantılı.

Araştırmacı: Benim anladığım öncelikle yaşama ve barınma hakkının sağlanması ardından zamanla uyumun sağlanabileceğini düşünüyorsunuz.

Yetkili Sözlü Cevabı: Entegre olmaları konusunda bu toplum önceki örneklerde bunu başarabilmiş. Rumlar, Ermeniler, Boşnaklar, Bulgarlar birarada yaşayabildi. 1980'li yıllarda Bulgar göçmenleri vardı. Ayrıca Kuzey Irak'tan 90'lı yıllarda gelenlere ihtiyaçlarının giderilmesi anlamında hukuki boyutta destek verildi. Sıkıntı elbette ki var.

Ele ki aynı dili konuşmayan insanlar açısından sıkıntı daha büyük. İnsanlar dili, gündelik yaşamı ve kültürü bilmiyor. Bu noktada sıkıntılar var. Kuzey Irak'tan gelenlere terörist muamelesi yapıldı. Her gelen insan terörist değil. Kimisi Türkiye'ye gelmiş kimisi yakın devletlere gitmiş. Buraya gelen insanlar burada kalan da dönen de oldu. Bu kültürü özümsemiş bu kültürde yaşamayı benimsemiş insanlar burada kalacak diye düşünüyorum.

4)Suriyeli mültecilerin uyumuna yönelik hedefleriniz nelerdir? Bu hedeflerinizin ne kadarına ulaşabildiniz? (Bu hedeflere ulaşmak için hazırladığınız bir zaman planı var mı? Projelerinizde hedefleriniz için gösterge belirliyor musunuz? Ölçme kriterleriniz nelerdir? İstatistiksel veri tutuyor musunuz? Suriyeli mülteciler arasında başka hak ihlalleri yaşayan mültecilere (çocuk işçiler ve tecavüze uğrayan, iş ve sosyal yaşantılarında zorluk yaşayan kadınlar vb.) yönelik faaliyetleriniz var mı? Varsa örnekler verebilir misiniz?)

Yetkili Yazılı Cevabı: MAZLUMDER olarak insan hakları alanının geneline dair insani yardım eksenli değil hak eksenli çalışmalar yürütüyoruz. Suriyeli mülteiler ya da genel olarak mültecilerle alakalı çalışmalarımız, yaşanan somut sıkıntıların ve hak ihlallerinin gündemleştirilmesi ve ihtiyaca göre raporlanması, hukuki sorunlarla alakalı bilgilendirme, Göç İdareleri ile temas kurulmak suretiyle hukuki problemlerin giderilmesi şeklindedir. Bu kapsamda çok sayıda açıklamamız olduğu gibi raporlarımız da bulunmaktadır. Bu kapsamda hazırlanan raporlar:

İstanbul örneği üzerinden Türkiye'de Suriyeli Mülteciler Raporu

<http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/istanbul-ornegi-uzerinden-turkiyede-suriyeli-/1152>

MAZLUMDER Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu

<http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/mazlumder-kamp-disinda-yasayan-suriyeli-kadin/1151>

Gaziantep'te Suriyelilere Yönelik Saldırıları ve Toplumsal Nefretin Sebeplerinin Analizine Dair Rapor

<http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/gaziantep-te-suriyelilere-yonelik-saldirilar-v/1124>

Suriyeli Sığınmacılarla İlgili İlk Gözlem Raporu

[http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/suriyeli-siginmacilarla-
ilgili-ilk-gozlem-rap/601](http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/suriyeli-siginmacilarla-
ilgili-ilk-gozlem-rap/601)

Bu kapsamda yapılan bazı açıklamalar:

[http://www.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/askale-geri-gonderme-
merkezinde-neler-oluyor/12531](http://www.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/askale-geri-gonderme-
merkezinde-neler-oluyor/12531)

[http://www.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/multeci-katliamina-
dur-diyelim/12335](http://www.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/multeci-katliamina-
dur-diyelim/12335)

[http://www.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/multeci-
politikasindan-geri-adim-atilmamalid/12161](http://www.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/multeci-
politikasindan-geri-adim-atilmamalid/12161)

[http://istanbul.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/sakaryada-yasanan-
zulmu-ve-bu-zulmu-azmettire/13040](http://istanbul.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/sakaryada-yasanan-
zulmu-ve-bu-zulmu-azmettire/13040)

[http://istanbul.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/khk-ve-
uygulamalar-multecileri-magdur-ediyor/13027](http://istanbul.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/khk-ve-
uygulamalar-multecileri-magdur-ediyor/13027)

[http://istanbul.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/akdenizdeki-
multeci-katliamlari-icin-ab-harek/12030](http://istanbul.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/akdenizdeki-
multeci-katliamlari-icin-ab-harek/12030)

Ölçmek kriterlernizi yok anladığım kadarıyla değil mi?

Yetkili Sözlü Cevabı: Yok. Hedefimiz, hukuki sorunların çözülmesi konusunda katkı sağlamak.

Araştırmacı: Hangi hukuki sıkıntılar peki?

Yetkili Sözlü Cevabı: Bu insanlar sadece iş gücü anlamında değil. İş açmış değişik alanlarda çalışan var. Lokata, cep telefonu,züccaciye gibi şeyleri,mantı, bazlama, unlu mamüler hazırlayan dükkanlar. Değişik illerde Arapça tabelalara tahammülsüzlük. Bir tarafta da İngilizce tabela var kimse birşey demiyor. Orada yönetimin kafa yapısı. Halk zaten iç içe yaşıyor. Birbirlerinden alışveriş yapıyorlar. Tabi ki hiç sıkıntının olmadığı bir toplum olmaz. Birlikte yaşayan Türkler arasında bile sıkıntılar olabiliyor. Adana ve değişik illerde tabela sökülmesi oldu. Türkçe tabela takmak zorunda kaldılar.

Araştirmacı: İşlerinin aksaması konusunda bir sıkıntı oldu mu?

Yetkili Sözlü Cevabı: Yok işlerini yapabiliyorlar ama Türkçe tabela takıldı. Tabii kendi kültürlerini sınırlandırmış oldular. Hak ihlalleri noktasında ücretlerin tam verilmemesi. Ondan sonra kiraların yüksek alınması özellikle Güneydoğudaki bazı illerde.

Araştırma: Raporlama var mı ihtiyaçlarına göre?

Raporlarımızın içeriği hukuksal anlamda mültecilerin çektiği sıkıntılar hakkında. Bir de mültecilerin yurtdışına çıkarken karşılaştıkları temel sorunlar var. Örneğin 20 kişilik bota 50 kişi biniyor veya sınırdan geçerken 20 kişilik bir araca aynı şekilde binebiliyorlar. Hayvanların biel yaşayamacağı yerde yüksek meblalar ödeyerek yaşıyorlar.

Buna karşı basın açıklaması ve raporlarla farkındalık oluşturmaya çalışıyoruz. Kamuoyunda hassasiyet oluşturması için ağırlık olarak yaptığımız basın açıklaması. Mültecilerin yaşam hakları ve temel ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında kamuoyuna çağrı yapıyoruz. Mesela bir Aylın bebek söz konusu. İnsanlar alabora oluyor telef oluş görmediğimiz duymadığımız bir sürü insan daha var.

Kamuoyu basın yayın sizi nasıl algılıyor.

Yollarda telef olanlar dediğiniz...

Sadece farkındalık yaratamaya çalışıyoruz.

Kamuyou izi nasıl görüyor şuanda?

Kamuoyundaki bildiğiniz STK'larla irtibatlı çalışıyoruz ihtiya duyduğumuzda arkadaşlarımıza yönlendiriyoruz. Birden yardım isteyen insanlar oluyor. Bizim maddi olarak destek sunmak gibi bir yapımız yok. Bir de kamuyounda savaşın sonlandırılması noktasında barış konusunda insan hakları derneklerinin temel bir yaklaşımı var. Yaşam hakkını savunmak, yaşamı ön plana çıkartmak, barışı savunmak. Barışı savunurken de kimi insanlar bizi yanlış anlamlayabilmekte. Kiminle barış yapacağız? Vay siz kimi savunuyorsunuz? Esed'le mi örneğin barış yapılacak? Veya işte o katil. Mutlaka bir masaya oturulması konusunda çağrılarımız oldu. Bu noktadaki yanlış anlaşılmalrı özellikle, medyanın yanlış yönlendirmesi. Medyanın zihninde oradaki yönetim tabi ki biz de tasvip etmiyoruz. Sonuçta eli kanlıdır, katildir katliam yapıyor. Ama insanların ölmemesi ölümlerin en aza indirilmesi için de bir adım atılması, masaya oturulması lazım.

Devletler, kendi aralarında masaya oturuyorlar. Birbirilerine katilsin deseler de. Tabii bu doğal, istihbaratlar kendi aralarında görüşebilir hukuki anlamda. Biz çağrı yaptığımızda. Siz çağrı yapamazsınız. Özellikle cemaatlerle olan görüşmelerimizde u halk ve medya tarafından yanlış algılanıyor. Biz onların tarafındayız gibi görüyorlar. Siz nasıl onu savunursunuz? Vs. Biz ölüm olmasın yaşam sürsün daha fazla acı çekilmesin diye konuşuluyor. Biz masaya oturulması noktasında kamuoyu açıklaması yaparız. Basın açıklaması yaparız barış olsun, analar ağlamam çocuklar ölmesin vs. Şavaşınt araftarı değiliz yanlış anlaşılmasın. Maya oturulması konusunda taraflara çağrı yaparız. Barşın sağlanmasın konusunda iki tarafa da çağrımız olur, kamuoyu, gündem baskı oluşturmak.

Kamuoyunun algısı nedir size? Kamuoyundan destek görüyor musunuz?

Kamuyoundan desteğimiz var. Üye tabanlı derneğiz. Ank da 1000 üzeri İst 5000 civarı üyemiz var. Haftada 2-3 üye olmak isteyen olur veya gönüllü olmak isteyen var. Kamuoyundan halka iç içeyiz sürekli. Orada gelen yönlendirme ve eleştirilere kapımız açık.

Gönüllüler kendiliğinde artıyor. Özel bir gayretimiz yok. Faaliyetlerimizin neticesinde halk görüyor ve üye veya fahri üye oluyor.

5)Suriyeli mültecilerin uyumu konusundaki hak savunucu faaliyetleriniz kapsamında destek olunacak mültecileri nasıl belirliyorsunuz? (İhtiyaç sahibi olan/olmayan mültecileri nasıl ayırt ediyorsunuz? Yapmış olduğunuz faaliyetlerinizde gerçekten ihtiyaç sahibi mültecilere ulaşabildiniz mi?) Barınma yaşam hakkı anlamında destek olduğunu söylemişsinizdir. İhtiyaç sahibi oln veya olmayan ayırt ediliyor mu?

Yetkili Yazılı Cevabı: Kurumumuza başvuran mültecilere ayırım yapmaksızın anında bilgilendirme ve yönlendirme alanında hukuki destek sağlamaya çalışıyoruz. Ancak profesyonel avukat takibi gerektiren meselelerle alakalı böyle bir hizmete gücümüz yetmeyeceği için kişileri bu konuda bilgilendirip imkanları yoksa barolara yönlendiriyoruz.

Yetkili Sözlü Cevabı: Biz maddi gıda yardımı giysi vs yapmıyoruz. Böyle bir faaliyetimiz yok. İhtiyaç sahiplerin bize müracaat ettiğinde İHH,İyilikder, Deniz Feneri gibi derneklere yönlendiriyoruz. Nihayetinde dernek üyeleriyle hukukumuz var ve ki onlar da bizim üyemiz. Örneğin barınma kısmında yönlendirebiliyoruz. Kurumsal olarak yardım yapan değil hukuksal anlamda çalışan bir derneğiz.

Barınma hakkının sağlanması noktasında gündem farkındalık ve kamuoyu oluşturuyoruz. Devlete de yasama veya yürütme organına baskı oluşturmak bu insanların temel haklarını sağlamak madem vatana mülteci olarak kabul ettiğiniz hakkının sağlanmasına yardımcı olun diye kamuoyu oluşturuyoruz.

6)Suriyeli mültecilerin topluma uyumunu sağlayan (eğitim, istihdam, dil öğrenimi, sosyal oryantasyon vb.) parametrelerden hangisi veya hangileri üzerinde en çok duruyorsunuz? (Hak savunuculuğu faaliyetlerinizde mültecilerle ilgili en çok hangi sorunları gündeme getiriyorsunuz? Faaliyetleriniz, varsa bu konudaki projelerinizin odaklandığı sorun alanı/alanları hangileri?)

Yetkili Yazılı Cevabı: Bu alanda somut bir çalışmamız olmadı. Fakat, mültecilerin ana dilde eğitimi, topluma entegrasyonu ve sağlık hizmetlerinin şnsan haklarına uygun bir şekilde verilmesi konusunda STK'ların devlete baskı oluşturma görevleri vardır. MAZLUMDER olarak da bizler mültecilerin eğitim ve dil konusunda sağlıklı bir hizmet almaları için basın açıklamalarımız ve lobi çalışmalarımız oldu.

Yetkili Sözlü Cevabı: Dil konusunda çalışmalarımız oldu. Çocukların topluma kazandırılması noktasında desteklerimiz mevcut. Eğitim görebilmeleri için kamuoyu oluşturmak ve MEB ile iş birliği içinde olmak. Suriyeli çocukların Suriyelilerin mahallelerde eğitim görmesini sağlar. Takibini sağlar. Şöyle bir sorunları var. Eğitim girdikleri anda, okul idaresi veya diğer çocuklar ve velileri Suriyelilerle okumalarını istemiyorlar. Bir mahallede okulda/mahallede sıkıntı olduğunda çocuklar kavga ettiğinde kısmi durumlar oldu. Örneğin Çiğdemtepe ve mezarlığın orada kısmen Suriyeli çocuklar destekleniyor.

Hak Savunucusu STK'lar ve Devlet İlişkisi

7)STK'nızın devletle olan ilişkilerinizden bahsedebilir misiniz? Devletin size olan tutumu nasıl? (Hak savunucusu bir STK olarak ifade ve örgütlenme özgürlüğü haklarınızı kullandığınızı düşünüyor musunuz?)

Yetkili Sözlü Cevabı: Devletle ilişkilerimizi, görüşme başlıklarımızı ve taleplerimizi biz belirliyoruz. Yer yer kamudan da ziyaret talepleri oluyor ve bu konuda da gayet şeffaf ve açık davranıyoruz. Gerek açıklamalarımızda gerekse raporlarımızda hemen her çevreden çeşitli eleştiriler almış olsak da kendimizi ifade anlamında bugüne kadar bir sıkıntı yaşamadık, bir korku duymadık. Ancak toplantı ve gösteri yürüyüşleri bağlamında yer yer

sıkıntılar (farklı alana yönlendirme gibi) yaşanmaktadır. Örgütlenme özgürlüğü anlamında da MAZLUMDER olarak bir sıkıntımız bulunmamaktadır.

Değişik camia ve gruplardan, örneğin Suriye’de bir ekolü tutuyordur onunların düşüncesinine aleyhine olabilir. Bizim amacım svaaşın olmaması, barışın sğalanması. Bazı gruplar Suriye biz haklıyız kendilerini haklı grödükleri için eleştiri glemektedir bazı radikal gruplardır. Hak ihlallerinin son bulması noktasında devletle iş birliğimiz olur veya sorunu merciiye iletiriz. O merciiye ulşamazsak kamuoyu ve gündem oluşturarak faaliyet gösteririz. 28 Şubat sürecinde derneiğimiz çeşitli baskılara tahribatlara uğradı. Yöneticilerimiz gözaltında cezaevine konuldu. Kimi şubelerimiz kapatıldı.

8)Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin faaliyetlerinizde devletin organları ile iş birliği yapıyor musunuz?

İş birliğimiz daha ziyade sorun tespiti ve çözüm önerilerini doğrudan veya dolaylı yollarla (basın açıklaması, sosyal medya, rapor vb.) iletmek şeklindegerçekleşmektedir.

Mısır, Irak, İran, Sudan büyükelçiliğinden gelen oldu. İsveç büyükelçiliğinden gleen oldu. Başketn olduğu için bütüm elçiler zamam zaman gleirler, görüşürler. Bizim bazı konulardaki fikirlerimizi alırlar. karşıklıklı fikir alış verişi yapıyoruz.

9)Hak savunucusu bir STK olarak devletten (maddi, manevi vb.) beklentileriniz var mı? (Devletten, Suriyeli mültecilerin uyumu konusundaki heyet toplantılarınız ve soru önergelerinizin vb. sonucunda destek görüyor musunuz? Destek görüyorsanız bu destek istediğiniz düzeyde bir destek mi? Sizce görüşleriniz ve sunulan önergeler devlet tarafından dikkate alınmakta mıdır?)

Devletten sunduğumuz tespit ve önerilere karşı duyarlı ve olumlu bir tavır dışında bir beklentimiz bulunmamaktadır. Zaten MAZLUMDER olarak Türkiye Cumhuriyeti dahil hiçbir devletten ya da siyasi örgütlenmeden (AB-BM vd.) maddi yardım kabul etmiyoruz. Bu MAZLUMDER’in ilkesel bir tutumu olduğu için böyle bir arayışın içerisine de girmedik.

Özellikle birebir görüşmelerde raporlarımızın ve açıklarımızın takip edildiği ve dikkate alındığını gözçzlemliyoruz ancak çözüm önerilerimizin hayata geçmesi zaman alıyor maalesef.

Raporu yayınlıyoruz götürüyoruz. İlgileneceği diyorlar ama Türkiye’de bürokrasi de işler ağır ilerlediği için bizinkide de ağır ilerliyor. Sorunun çözümü noktasındaki gayretleri bizi karşıladıkları gibi olmuyor maalesef.

10)Devlet ile Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin alanlarda (*barınma, gıda, sağlık, istihdam ve eğitime erişim, dil eğitimi, yetişkin eğitimi ve sosyal oryantasyon vb.*) uyumsuzluklar yaşıyor musunuz?

MALZUM-DER bu soru için somut veri gönderecekti. Gönderilmedi. Bu soru sözlü veya yazılı olarak cevaplanamadı.

Hak Savunucusu STK'lar ve Halk İlişkisi

11)Kuruluşunuza kamuoyunun tutumu nedir? Kamuoyundan destek görüyor musunuz? Kamuoyunun tutumunu olumlu yönde değiştirmeye ve gönüllü destekçilerin sayısını artırmaya yönelik faaliyetleriniz var mı?

Yetkili Yazılı Cevabı: Kamuoyunun tutumunu genel olarak olumlu buluyoruz. Zaten maddi ve manevi anlamda MALZUMDER’I ayakta tutan üye ve gönüllülerin bağışlarıdır. Yine MAZLUMDER’de komite ve komisyonlarda faaliyet yürüten her meslekten insan gönüllü olarak faaliyet yürütmekte olup bir beklentileri bulunmamaktadır. Tarafsızlığımız söz konusu olamaz çünkü burada bir savaş var. MUTLAKA BİR TARAF OLMANIZ GEREK. Biz Her zaman haklıdan yanayız. Savaşın bitmesi noktasına taraflara çağrı yapmak bizim de hakkımız.

Halk olumlu desteği var. Tabandan gelen kimi çıkışlar oluyor. Savaş var biri haklı bir haksız şekilde düşünülüyor. Kimi örgütler (bizim tabanımızda da bu tarz yaklaşımı benimseyen insanlar olabilir)

12)Halkla ilişkilerinizde Suriyeli mültecilerin uyumuna ilişkin alanlarda (*barınma, gıda, sağlık, istihdam ve eğitime erişim, dil eğitimi, yetişkin eğitimi ve sosyal oryantasyon vb.*) zorluklar yaşıyor musunuz?

Yetkili Yazılı Cevap: Genel sorunlar bize de intikal etti. Örneğin Siteler’de yaşayan mültecilerin sorunları hakkında orada oluşan toplumsal baskılara karşı mültecilerin haklarını savunduk.

Yetkili Sözlü Cevabı: Ayrımcılık, insanlar genelde oraya yerleşmiş. Halk işinin elinden alındığını düşünüyor. Maddi olarak bu görülüyor. Suriyeli mültecilerin bazı davranışlar

yapılar. Türklerinkine uymuyor farklı gözükünce sanki Suriyeliler farklı bir dinden gelmiş gibi algılanıyor ve onlara karşı tepki oluşuyor. Bu sorunların çözülmesi noktasında orada yaşayan halkla hem Türk hem Suriyelilerle görüşmelerimiz oldu. Sükunetle olayın yatıştırılması noktasında tavsiyemiz oldu. Kimi yapılar kimi grupl

Araştırmacı: Benim anladığım kadarıyla, sosyal oryantasyon ve istihdam konusunda zorluklar yaşandı diyebiliriz.

Yetkili Sözlü Cevabı: Evet

Araştırmacı: İstihdam konusunda birtakım faaliyetlerde bulundunuz mu?

Yoksa iş bulan Suriyeli mülteilere karşı antipasti mi oluşuyor? O da kısmi böyle şeyler duyuyoruz ama şahit olmadık hiç.

Yetkili Sözlü Cevabı: Tabii o da kısmi olarak, kimi gruplar aşırı milliyetçi insanlar birebir şahit olduğumuz mültecilerin istihdamını karşı olabiliyorlar.

Düsturumuz; adil olmak hukukun üstünlüğünü savunmak. Savaşın da bir hukuku olduğunun biliyoruz. Örneğin savaşta çocuklar, kadınlar ve yaşlılara dokunulmaz. Ama bunun ihlal edildiğini görüyoruz. Sivil yaşam alanlarına yönelik savaşlarda bombalama vs. yapılabiliyor. Bunun savaş hukuku, uluslararası sözleşmeler ve BM sözleşmelerine aykırı olduğunu düşünüyoruz.

Araştırmacı: Son zamanlarda medya bu duruma nasıl yaklaşıyor sizce?

Medya görmek istediği gibi görüyor. Muhalif ise muhalif görüyor hükümete yakınsas hükümetin görmek istediği gibi görüyor. Suriyelilerin savaştaki konumunu, oradaki bazı grupların Türkiye'yle iletişim kurmuşsa iyi olabiliyor. Hükümet tarafından dışlanmışsa terör örgütü olarak aksettiriliyor. Bu yaşandı. Mesela Türkiye'yle birlikte Esed vediger örgütlere olan rejime karşı bir dernek vardı, ismini hatırlayamadım. O dernek daha sonra terör örgütü olarak aksettirildi Suriye'deki örgüt Türk hükümetine yakın durduğu için el üstünde tutuldu. Orada diğer örgütlere karşı savaştığı için. Türkiyenin lehine göreydi daha sonra tersine döndüğü için örgüte terör örgütü gözüyle bakıldı. Konjonktüre göre değişen durumlar oluştu.

Biz ise konjonktüre göre hareket etmeyiz. Hukuka, adalete göre hareket ederiz.

Medya istediği gibi algı oluşturmaya çalışıyor. Örneğin kimi hoşgörülü bir yaklaşımın tersine nefret dilini kullanıyor. Ötekileştirici bir dili kullanan ve insanların ona karşı olumsuz bakmasını sağlamaya teşvik eden bir dil kullanıyor. Örneğin “tacizci”, kimi vakalarda olayın gerçek nedenini araştırmadan. Şöyle anlatayım bir mahallede Suriyeliler ve Türkler arasında sıkıntı var. Oradaki mahalleli Suriyelileri kendi mahallesinden uzaklaştırmak için onların olumsuz yönlerine dair bir kamuoyu oluşturuyor ve kimi zaman bu medyaya yansıyor. Halbuki burada kişisel sorunlar var orada toplumsa değil. Örneğin Suriyeli bir market açmış. Başka bir marketçi onu istemeyebilir veya başka bir iş yeri açmıştır. Ona benzer bir iş yerinin sahibi istemeyebilir veya başka bir işte çalışıyordur. O onu istemeyebilir. Sadece işte değil. Gıcık kapmıştır. Onların olmasını istemiyordur. Onlar istemedikleri için oradan biran evvel kovmaya çalıştıklarından olumsuz yaygara gerçekleşebilir. Kendileri ithamlarda bulunabilir. Tacizci diyebilir hırsızdı diyebilir. Medya olduğu gibi aldığı için hiç araştırmadan işte gazetenin manşetinde Suriyeliler çocuğa tacizde bulundu. Ondan sonra mahallede istenilmiyor. Ne oluyor? İşte Türkiye’de tacizci oluyor. Halbuki gerçek o değil. Bun tarz durumlara şahit oluyoruz. İstenilmediği için ve bir an evvel Ne oluyor?

13)Halkla iletişim kurmada basın-yayın organları vb. kuruluşlarla, medya ile olan ilişkilerinizde sorunlar yaşıyor musunuz ya da destek alıyor musunuz? Örnekler verebilir misiniz?

Yetkili Yazılı Cevap: Yazılı cevabı mevcut değil.

14)Medya ile olan kurumsal iletişiminizi Suriye krizine yönelik söyleminiz açısından değerlendirebilir misiniz? (Sizce medya vermek istediğiniz mesajları halka iletme konusunda nasıl bir rol oynuyor? Bu konuda deneyimleriniz nelerdir?)

Yetkili Yazılı Cevabı: Medya konuları almak veya görmek istediği şekilde olaya yaklaşır. İnsan Hakları dili ve yaklaşımı ise insanların nasıl görmesi, yaklaşımı nasık olur şeklinde değil; olması gerektiği gibi adil bir şekilde yaklaşabilmektir olaylara. Bu anlamda taraflara savaş, şiddet yerine barışı ve çatışmazlığı tavsiye etmek insan hakları aktivistlerinin görevidir. Hal böyle olunca barış veya çatışmazlık bazılarının hoşuna gitmeyebilir. Öyle olunca da “Sen nasıl barış istersim?” şeklinde yayınlarla karşılaşabiliriz.

Hak Savunucusu STK'lar ve diğer STK'larla İlişkiler- İş Birlikleri

15)Suriyeli mültecilerin uyumu konusunda diğer STK'larla iş birliği içerisinde misiniz? İş birliği içerisindeyseniz hangi kuruluşlarla iş birliği içerisindesiniz, örnekler verebilir misiniz?

Yetkili Yazılı Cevabı: Sorunların dile getirilmesi bağlamında alanda faaliyet gösteren hemen her STK ile çalışmalarımız oldu. Yukarıda dile getirilen bazı açıklamalar ortaklaşa yapılan açıklamalardır.

Yetkili Sözlü Cevabı: Falanca kuruluşla resmi işbirliğimiz yok. O derneklerde kişisel hukukumuz olduğu insanlar vardır. Falanca Suriyelinin gıda, kömür vb. ihtiyaçları var. Bunların sağlanması noktasında aydınlatıcı olur musunuz deriz? İHH, İyilikDer, Deniz Feneri, Yardım Eli Derneği vb. kuruluşlar. Giyim kuşam barınma aynı temel ihtiyaçların sağlanması konusunda faaliyetler sürdürüyorlar.

Araştırmacı: Peki bu düzenli sistematik bir şekilde yapılan bir faaliyet mi?

Yetkili Sözlü Cevabı: Yok, göre. Bu sebeple bizim iş birliğimiz spontane geliyor. Mesela buraya gelmiştir, çok mağdur olduğunu söylemiştir vatandaş bize. Bizim o konuda maddi olarak çalışmamız olmadığı için. İhtiyaçlarının karşılanması konusunda ilgili derneklere telkinlerde bulunuyoruz. Sadece yiyecek içecek için gelmiyorlar. Mesela başka bir mülteci geldi. Ank. Dışında bir i Çorum'a yerleştirilmesini ön görmüşler. O da bize gelip diyor ki ben Çorum'da kalmak istemiyorum. Ankara'da kalmak istiyorum . Bu tür durumlar var. Biz burada ne yapabiliriz diyoruz? Burada kalındığında yaşam standardı daha sağlıklıysa görüşmelerimiz oluyor BMM, Göç idaresi ile. Hukukun de yapılacak birşey yoksa. Kalmasının bir usulü yolu yordamı varsa kalması noktasında telkinler ve tavsiyelerde bulunuyoruz. Böyle gelenler nadir, 1-2 örnek geldi bize. Gitmedi hala Ankara'da.

Araştırmacı: Başka taleplerle gelenler var mı?

Evet, gıda ve para yardımı isteyenler var, özellikle Ramazan ayında. Biz de onları yönlendirdik. Öyle bir sayı vermemiz mümkün değil. Ayda belki 1 veya 2 yardım talep eden mülteciler geliyor. İnsanlar artık nereden ne toplayacaklarını biliyorlar. Çünkü birbirileriyle dayanışma içerisinde onlar da. Nereye gideriz diyorlar. Örn. Herhangi bir STK daha çok yardım ediyor onlar da oraya gidiyorlar. Bize gelenler de ne yaptığımızı bilmeden geliyorlar. Bize gelenlerden ne alanda faaliyet gösterdiğimizi bilmeden

geliyorlar. İşte yoldan geçerken para istiyorken insanlar diyor ki şurada Mazlumder yardım eder diğye için gelenler var.

16) Suriyeli mültecilerin uyumu konusundaki faaliyetlerinizde diğer STK'larla işbirliklerinizde sorunlar yaşıyor musunuz? Örnekler verebilir misiniz?

Yetkili Yazılı Cevabı: Herhangi bir sorunumuz yok. Biz daha çok hukuki anlamda destek sağladığımız için bizim açımızdan bir sıkıntı teşkil etmemektedir.

Araştırmacı: Hukuki birliğinizi olduğu dernekler var mı İHOP gibi?

Yetkili Sözlü Cevabı: Zaman zaman görüşmelerimiz olu yor. Ama bu sistematik bir görüşme değil.Daha önce biz de 2011'e kadar İHOP üyesiydik belirli sınıtlardan dolayı ayrıldık. 2017'e kadar İHOP'un üyesiydik.

17)Diğer hak savunucusu STK ve Suriyeli mültecilerin uyumu konusunda faaliyet gösteren kuruluşlarla iletişiminiz nasıl ve bu iletişimi nasıl, hangi yollarla sağlıyorsunuz?

Yetkili Yazılı Cevabı: Birebir irtibat halinde olarak, birlikte çalışma yollarını deniyoruz. Mültecileri kardeş STK'lara yönlendirip onlardan da hukuki ve diğer konularda destek almalarını sağlıyoruz.

18)Mültecilerin uyumu konusunda uluslararası ve ulusal STK'larla ilişkilerinizde farklılıklar söz konusu mu? (Türkiye'nin AB üyesi olmaması durumu, sizi göçmen uyumuna ilişkin faaliyetleriniz konusunda etkiliyor mu? Etkiliyorsa ne yönde etkiliyor?)

Yetkili Sözlü Cevabı: İHH, İHD, Deniz Feneri, UNICEF, UNHCR görüşmelerimiz oluyor. Uluslararası bir derneğiz sadece Türkiye'de faaliyeti olan bir dernek değil. Çocuk işçiliği, çocuk mültecilerle ilgili sorunlarımız var. Şuanda somut iş birliğimiz yok. Anlık bir olay olmuştur, iş birliği yapmışızdır. Geçmişte olmuştur. Şimdi somut bir iş birliğimiz hatırladığım kadarıyla yok. Avrupa'da insan hakları dernekleriyle görüştük onlar buraya geldi. Buradaki olaylarla ilgili bizden bilgi aldılar. Karşılıklı bilgi alışverişi var HRV var uluslararası insan hakları derneği, Af örgütüyle görüşüyoruz , Af Örgütü'nün üyesi bizim genel başkan yardımcımız.

İnsan hakları, Sur'da 3 insanın muhalifliğinden ötürü idama mahkum edilmeleri var. İdam edilmemeleri konusunda kampnaya düzenleniyor. Irak'da mesela IŞİD ve DEAŞ'tan dolayı hukuksuzluk, çocukların can emniyetinin ve haklarının sağlanması konusunda insan hakları dernekleriyle görüşüyoruz. Her ay düzenli konuşalım şeklinde değil. Olay bazlı görüşüyoruz. Örn. Doğu Türkistan da insan hakları ihlalleri var. Irak, Amerika'da öne çıkan ihlallerle ilgili mesela idam veya daha değişik techir, sürgün gibi konularda oradaki insan hakları kuruluşlarıyla görüşmelerimiz olur.

Araştırmacı: Çocuklarla ilgili basın açıklaması yapıyor musunuz?

Yetkili Sözlü Cevabı: Mülteci çocuklar, çocuk işçiliği konusunda destekler var. Tabii ki var. Örneğin bir olay olmuştur. Avrupa insan hakları kuruluşlarıyla görüştük Onlar buraya gelip bizden bilgi aldılar. Mesela Suriye İnsan Hakları İzleme Örgütü, HRV ve Af Örgütü...

Kimseden finansman almıyoruz. Üye tabanlı olduğumuz için hiç bir örgütten maddi destek söz konusu değil. Etkilemiyor. Olaya bakış açımız AB üyesi olmamız olmamamız şeklinde değil. Hak mı değil mi ihlal mi değil mi hukuka uygun mu değil mi biz buna bakarız. İster Avrupa ister Asya ister Afrika da olsun. Nerede hangi yapıda o bizim bakış açımızı insan haklarını uygun olup olmaması...

EK 3:



Sayı : 62310886-604.01.01/ 15533
Konu : Işımsu Köksal'ın Tez Önerisinin Etik
Onaya Sunulması Hk.

22/04/2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 26/03/2019 tarih ve 12083 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Işımsu Köksal'ın, Doç. Dr. Türkan Fırıncı Orman danışmanlığında yürütmekte olduğu "Hak Savunucusu Sivil Toplum Kuruluşlarının Suriyeli Mültecilerin Uyumuna İlişkin Söylemleri Ankara Örneği" başlıklı tez çalışması, Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Sanat Araştırma Kurulunda değerlendirilmiş ve bilgilerinize ekte sunulmuştur.

e-imzalıdır
Prof. Dr. M.Abdülkadir VAROĞLU
Kurul Başkanı

Ek : Değerlendirme Formu



Prof. Dr. Sadegül Akbaba Altun, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Işınsu Köksal'ın, Doç. Dr. Türkan Fırıncı Orman danışmanlığında yürütmekte olduğu tez çalışmasını yapabileceği görüşündeler.

Prof. Dr. Özcan Yağcı, "Hak Savunucusu Sivil Toplum Kuruluşlarının Suriyeli Mültecilerin Uyumuna İlişkin Söylemleri Ankara Örneği" başlıklı tez çalışması kapsamında "Yarı Yapılandırılmış Mülakat" yöntemine yönelik hazırlanan soruların içerikle uyumlu olduğunu belirtmişlerdir.